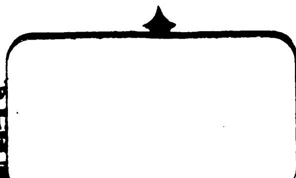

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN · LIBRARIES ·
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
1817

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
· LIBRARIES ·
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
1817

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
· LIBRARIES ·
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
1817

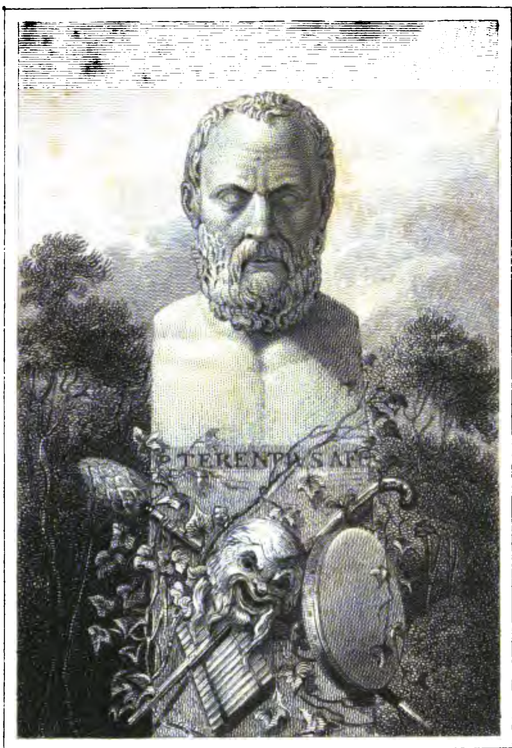

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
1817
LIBRARIES

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
1817
LIBRARIES

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
1817
LIBRARIES

LIBRARIES

T. Stothard. R.A. inv. Gul. Finden sc.

HARDING, TRIPHOOK, ET LEPARD, LONDINI. MDCCCXXV.

PVBLII TERENTII AFRI

COMOEDIAE SEX

AD FIDEM

EDITIONIS ZEUNIANAE

ACCVRATE RECENSITAE.

T.Stothard,R.A.inv. Gul Finden,fc.

ANDRIÆ. A.I:S 5.

HARDING, TRIPHOOK, ET LEPARD,
LONDINI,
MDCCCXXV.

ANDRIA.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, M. FULVIO ET M. GLABRIONE ÆDILIBUS CURULIBUS. EGERUNT L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDI FILIUS, TIBIIS PARIBUS DEXTRIS ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRÆCA. EDITA M. MARCELLO, CN. SULPITIO, COSS.

C. SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

SORORΕΜ falso creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus:
Gravidaque facta, dat fidem, uxorem sibi
Fore hanc; nam aliam pater ei desponderat,
Gnatam Chremetis: atque ut amorem comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens suus
Quid haberet animi filius cognoscere.
Davi suasu non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes, recusat nuptias, generum abdicat.
Mox filiam Glycerium insperato agnitam,
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino conjugem.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

BYRRHIA, *servus.*
CHARINUS, *adolescens.*
CHREMES, *senex.*
CRITO, *hospes.*
DAVUS, *servus.*
DROMO, *lorarius.*
GLYCERIUM, *meretrix.*
LESBIA, *obstetrix.*
MYSIS, *ancilla.*
PAMPHILUS, *adolescens.*
SIMO, *senex.*
SOSIA, *libertus.*

PROLOGUS.

Poeta, quum primum animum ad scribendum appulit,
Id sibi negoti credidit solum dari,
Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.
Verum aliter evenire multo intelligit:
Nam in prologis scribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, sed qui malevoli
Veteris Poetæ maledictis respondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæso, animum advortite.
Menander fecit Andriam et Perinthiam:
Qui utramvis recte norit, ambas noverit.
Non ita dissimili sunt argumento, sed tamen
Dissimili oratione sunt factæ, ac stilo.
Quæ convenere in Andriam, ex Perinthia
Fatetur transtulisse, atque usum pro suis.
Id isti vituperant factum; atque in eo disputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ intelligendo, ut nihil intelligant:
Qui cum hunc accusant, Nævium, Plautum, Ennium
Accusant: quos hic noster auctores habet:
Quorum æmulari exoptat negligentiam
Potius, quam istorum obscuram diligentiam.

Dehinc ut quiescant, porro moneo, et desinant
Maledicere, malefacta ne noscant sua.
Favete, adeste æquo animo, et rem cognoscite,
Ut pernoscatis, et quid spei sit relliquum,
Posthac quas faciet de integro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ sint vobis prius.

ANDRIA.

ACTUS I. SCENA I.

Simo. Sosia.

Si. Vos isthæc intro auferte : abite. Sosia,
Adesdum : paucis te volo. *So.* Dictum puta :
Nempe ut curentur recte hæc. *Si.* Imo aliud. *So.* Quid est,
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius ?
Si. Nihil istac opus est arte ad hanc rem, quam paro :
Sed iis, quas semper in te intellexi sitas,
Fide et taciturnitate. *So.* Exspecto quid velis.
Si. Ego postquam te emi, a parvulo ut semper tibi
Apud me justa et clemens fuerit servitus,
Scis : feci, e servo ut esses libertus mihi,
Propterea quod serviebas liberaliter.
Quod habui summum pretium, persolvi tibi.
So. In memoria habeo. *Si.* Haud muto factum. *So.* Gaudeo.
Si tibi quid feci, aut facio, quod placet, Simo,

Et id gratum fuisse advorsum te, habeo gratiam.
Sed mihi hoc molestum est: nam istæc commemoratio
Quasi exprobratio est immemoris beneficii.
Quin tu uno verbo dic, quid est, quod me velis.
Si. Ita faciam. Hoc primum in hac re prædico tibi;
Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.
So. Cur simulas igitur? *Si.* Rem omnem a principio audies;
Eo pacto et gnati vitam, et consilium meum
Cognosces, et quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia,
Liberius vivendi fuit potestas: nam antea
Qui scire posses, aut ingenium noscere,
Dum ætas, metus, magister prohibebant? *So.* Ita est.
Si. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,
Ut animum ad aliquod studium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad philosophos:
Horum ille nihil egregie præter cætera
Studebat: et tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. *So.* Non injuria; nam id arbitror
Apprime in vita esse utile, ut NE QUID NIMIS.
Si. Sic vita erat; facile omneis perferre ac pati,
Cum quibus erat cunque una: iis sese dedere:
Eorum obsequi studiis: advorsus nemini:
Nunquam præponens se illis: ita facillime
Sine invidia laudem invenias, et amicos pares.
So. Sapienter vitam instituit: namque hoc tempore
OBSEQUIUM AMICOS, VERITAS ODIUM PARIT.
Si. Interea mulier quædam abhinc triennium

Ex Andro commigravit huc viciniæ,
Inopia, et cognatorum negligentia
Coacta, egregia forma, atque ætate integra.
So. Hei vereor, ne quid Andria apportet mali.
Si. Primum hæc pudice vitam, parce, ac duriter
Agebat, lana ac tela victum quæritans:
Sed postquam amans accessit, pretium pollicens,
Unus et item alter, ITA ut ingenium est omnium
Hominum, a labore proclive ad libidinem,
Accepit conditionem, dein quæstum occipit.
Qui tum illam amabant, forte, ita ut fit, filium
Perduxere illuc, secum ut una esset, meum.
Egomet continuo mecum; Certe captus est,
Habet! observabam mane illorum servulos
Venienteis aut abeunteis: rogitabam, Heus puer,
Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. *So.* Teneo. *Si.* Phædrum, aut Cliniam
Dicebant, aut Niceratum; nam hi tres tum simul
Amabant. Eho, quid Pamphilus? Quid? symbolam
Dedit, cœnavit. Gaudebam. Item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. Enimvero spectatum satis
Putabam, et magnum exemplum continentiæ.
Nam qui cum ingeniis conflictatur ejusmodi,
Neque commovetur animus in ea re tamen,
Scias posse habere jam ipsum suæ vitæ modum.
Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, et laudare fortunas meas,

Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus est? hac fama impulsus Chremes
Ultro ad me venit, unicam gnatam suam
Cum dote summa filio uxorem ut daret.
Placuit; despondi: hic nuptiis dictus est dies.
So. Quid obstat, cur non veræ fiant? *Si.* Audies.
Fere in diebus paucis, quibus hæc acta sunt,
Chrysis vicina hæc moritur. *So.* O factum bene!
Beasti; metui a Chryside. *Si.* Ibi tum filius
Cum illis, qui amabant Chrysidem, una aderat frequens;
Curabat una funus, tristis interim,
Nonnunquam conlacrumabat. Placuit tum id mihi:
Sic cogitabam: Hic, parvæ consuetudinis
Causa, mortem hujus tam fert familiariter:
Quid, si ipse amasset? quid hic mihi faciet patri?
Hæc ego putabam esse omnia humani ingeni,
Mansuetique animi officia. Quid multis moror?
Egomet quoque ejus causa in funus prodeo,
Nihil suspicans etiam mali. *So.* Hem, quid est? *Si.* Scies.
Effertur: imus. Interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, forte unam adspicio adolescentulam,
Forma! *So.* Bona fortasse. *Si.* Et vultu, Sosia,
Adeo modesto, adeo venusto, ut nihil supra.
Quia tum mihi lamentari præter cæteras
Visa est; et quia erat forma præter cæteras
Honesta et liberali; accedo ad pedisequas;
Quæ sit, rogo. Sororem esse aiunt Chrysidis.
Percussit illico animum: At at! hoc illud est!

Hinc illæ lacrumæ! hæc illa'st misericordia!
So. Quam timeo, quorsum evadas! *Si.* Funus interim
Procedit: sequimur: ad sepulchrum venimus:
In ignem posita'st: fletur. Interea hæc soror,
Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius;
Satis cum periclo. Ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene dissimulatum amorem et celatum indicat.
Accurrit: mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, ut consuetum facile amorem cerneres,
Rejecit se in eum flens quam familiariter.
So. Quid ais! *Si.* Redeo inde iratus, atque ægre ferens.
Nec satis ad objurgandum causæ. Diceret,
Quid feci? quid commerui, aut peccavi, pater?
Quæ sese in ignem injicere voluit, prohibui,
Servavi. Honesta oratio est. *So.* Recte putas.
Nam si illum objurges, vitæ qui auxilium tulit;
Quid facias illi, qui dederit damnum aut malum?
Si. Venit Chremes postridie ad me, clamitans,
Indignum facinus! comperisse, Pamphilum
Pro uxore habere hanc peregrinam. Ego illud sedulo
Negare factum: ille instat factum: denique
Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam
Neget daturum. *So.* Non tu ibi gnatum? *Si.* Ne hæc quidem
Satis vehemens causa ad objurgandum. *So.* Qui, cedo?
Si. Tute ipse his rebus finem præscripsti, pater.
Prope adest, quum alieno more vivendum est mih

Sine nunc meo me vivere interea modo.
So. Quis igitur relictus est objurgandi locus ?
Si. Si propter amorem uxorem nolit ducere,
Ea primum ab illo animadvertenda injuria est.
Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias
Vera objurgandi causa sit, si deneget :
Simul sceleratus Davus si quid consilii
Habet, ut consumat nunc, cum nihil obsint doli :
Quem ego credo manibus pedibusque obnixe omnia
Facturum ; magis id adeo, mihi ut incommodet,
Quam ut obsequatur gnato. *So.* Quapropter ? *Si.* Rogas ?
Mala mens, malus animus: quem quidem ego si sensero !
Sed quid opus est verbis ? Sin eveniat, quod volo,
In Pamphilo ut nihil sit moræ; restat Chremes,
Qui mihi exorandus est; et spero confore.
Nunc tuum est officium, has bene ut adsimules nuptias :
Perterrefacias Davum : observes filium,
Quid agat, quid cum illo consilii captet. *So.* Sat est :
Curabo. Eamus jam nunc intro. *Si.* I præ; sequar.

ACTUS I. SCENA II.

SIMO. DAVUS.

NON dubium est, quin uxorem nolit filius :
Ita Davum modo timere sensi, ubi nuptias
Futuras esse audivit. Sed ipse exit foras.
Dav. Mirabar, hoc si sic abiret : et heri semper lenitas

Verebar quorsum evaderet.
Qui postquam audierat non datum iri filio uxorem suo,
Nunquam cuiquam nostrum verbum fecit, neque id ægre tulit.
Si. At nunc faciet: neque, ut opinor, sine tuo magno malo.
Dav. Id voluit, nos sic nec opinanteis duci falso gaudio,
Speranteis jam, amoto metu, inter oscitantes opprimi;
Ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias.
Astute! *Si.* Carnifex, quæ loquitur? *Dav.* Herus est, neque provideram.
Si. Dave! *Dav.* Hem, quid est? *Si.* Ehodum ad me. *Dav.* Quid hic volt? *Si.* Quid ais? *Dav.* Qua de re? *Si.* Rogas?
Meum gnatum rumor est amare. *Dav.* Id populus curat, scilicet!
Si. Hoccine agis, an non?. *Dav.* Ego vero istuc. *Si.* Sed nunc ea me exquirere,
Iniqui patris est. Nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet:
Dum tempus ad eam rem tulit, sini, animum ut expleret suum.
Nunc hic dies aliam vitam affert, alios mores postulat.
Dehinc postulo, sive æquum'st, te oro, Dave, ut redeat jam in viam.
Dav. Hoc quid sit? *Si.* Omnes, qui amant, graviter sibi dari uxorem ferunt.
Dav. Ita aiunt. *Si.* Tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum,

Ipsum animum ægrotum ad deteriorem partem plerumque applicat.

Dav. Non hercle intelligo. *Si.* Non? hem. *Dav.* Non: Davus sum, non Œdipus.

Si. Nempe ergo aperte vis, quæ restant, me loqui? *Dav.* Sane quidem.

Si. Si sensero hodie quicquam in his te nuptiis
Fallaciæ conari, quo fiant minus;
Aut velle in ea re ostendi, quam sis callidus:
Verberibus cæsum te, Dave, in pistrinum dedam usque ad necem,
Ea lege atque omine, ut, si te inde exemerim, ego pro te molam.
Quid? hoc intellextin'? an nondum etiam ne hoc quidem? *Dav.* Imo callide:
Ita aperte ipsam rem modo locutus, nihil circuitione usus es.

Si. Ubivis facilius passus sim, quam in hac re, me deludier.

Dav. Bona verba quæso. *Si.* Irrides? nihil me fallis: sed dico tibi,
Ne temere facias: neque tu haud dicas, tibi non prædictum. Cave.

ACTUS I. SCENA III.

Davus.

Enimvero, Dave, nihil loci'st segnitiæ neque socordiæ,
Quantum intellexi modo senis sententiam de nuptiis:

Quæ, si non astu providentur, me aut herum pessumdabunt.
Nec, quid agam, certum 'st: Pamphilumne adjutem, an auscultem seni.
Si illum relinquo, ejus vitæ timeo: sin opitulor, hujus minas;
Cui verba dare difficile est. Primum jam de amore hoc comperit:
Me infensus servat, ne quam faciam nuptiis fallaciam.
Si senserit, perii: aut si lubitum fuerit, causam ceperit:
Quo jure, quaque injuria præcipitem me in pistrinum dabit.
Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam: hæc Andria,
Sive ista uxor, sive amica est, gravida e Pamphilo est.
Audireque eorum est operæ pretium audaciam:
Nam inceptio 'st amentium, haud amantium.
Quicquid peperisset, decreverunt tollere.
Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam,
Civem Atticam esse hanc. Fuit olim quidam senex,
Mercator: navem is fregit apud Andrum insulam;
Is obiit mortem: ibi tum hanc ejectam Chrysidis
Patrem recepisse orbam, parvam. Fabulæ!
Mihi quidem hercle non fit verisimile; atque ipsis commentum placet.
Sed Mysis ab ea egreditur. At ego hinc me ad forum, ut
Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

ACTUS I. SCENA IV.

MYSIS.

AUDIVI, Archillis, jamdudum; Lesbiam adduci jubes.
Sane pol illa temulenta est mulier et temeraria,
Nec satis digna, cui committas primo partu mulierem:
Tamen eam adducam. Importunitatem spectate aniculæ;
Quia compotrix ejus est. Di, date facultatem, obsecro,
Huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor quid siet.
Opperiar, ut sciam, num quidnam hæc turba tristitiæ afferat.

ACTUS I. SCENA V.

PAMPHILUS. MYSIS.

Pam. HOCCINE'ST humanum factum aut inceptum? hoccine'st officium patris?
My. Quid illud est? *Pam.* Proh deum atque hominum fidem! quid est, si non hæc contumelia'st?
Uxorem decrerat dare sese mihi hodie: nonne oportuit
Præscisse me ante? nonne prius communicatum oportuit?
My. Miseram me! quod verbum audio?
Pam. Quid Chremes? qui denegarat se commissurum mihi
Gnatam suam uxorem; id mutavit, quia me immutatum videt.

Itane obstinate operam dat, ut me a Glycerio miserum abstrahat?
Quod si fit, pereo funditus.
Adeon' hominem esse invenustum aut infelicem quenquam, ut ego sum?
Proh deum, atque hominum fidem!
Nullon' ego Chremetis pacto affinitatem effugere potero?
Quot modis contemtus, spretus? facta, transacta omnia. Hem!
Repudiatus repetor. Quamobrem? nisi si id est, quod suspicor:
Aliquid monstri alunt: ea quoniam nemini obtrudi potest,
Itur ad me. *My*. Oratio hæc me miseram exanimavit metu.
Pam. Nam quid ego nunc dicam de patre? ah!
Tantamne rem tam negligenter agere? Præteriens modo
Mihi apud forum, Uxor tibi ducenda est, Pamphile, hodie, inquit, para;
Abi domum. Id mihi visus 'st dicere, Abi cito, et suspende te.
Obstipui. Censen' me verbum potuisse ullum proloqui?
Aut ullam causam, ineptam saltem, falsam, iniquam? obmutui.
Quod si ego rescissem id prius; quid facerem, si quis nunc me roget?
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. Sed nunc quid primum exequar?

Tot me impediunt curæ, quæ meum animum divorse trahunt:
Amor, misericordia hujus, nuptiarum sollicitatio:
Tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo usque adhuc,
Quæ meo cunque animo lubitum'st, facere: ein' ego ut advorser? hei mihi!
Incertum'st, quid agam. *My.* Misera timeo, hoc incertum quorsum accidat.
Sed nunc peropus est, aut hunc cum ipsa, aut me aliquid de illa advorsum hunc loqui.
Dum in dubio est animus, paulo momento huc vel illuc impellitur.
Pam. Quis hic loquitur? Mysis? salve. *My.* O salve, Pamphile. *Pam.* Quid agit? *My.* Rogas?
Laborat e dolore, atque ex hoc misera sollicita'st, diem
Quia olim in hunc sunt constitutæ nuptiæ: tum autem hoc timet,
Ne deseras se. *Pam.* Hem, egone istuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miseram sinam?
Quæ mihi suum animum, atque omnem vitam credidit;
Quam ego animo egregie caram pro uxore habuerim,
Bene et pudice ejus doctum atque eductum, sinam,
Coactum egestate ingenium immutarier?
Non faciam. *My.* Haut vereor, si in te solo sit situm:
Sed vim ut queas ferre. *Pam.* Adeon' me ignavum putas?
Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum?

Ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor
Commoveat, neque commoneat, ut servem fidem ?
My. Unum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor esses
sui.
Pam. Memor essem ? o Mysis, Mysis, etiam nunc mihi
Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis
De Glycerio : jam ferme moriens me vocat :
Accessi ; vos semotæ : nos soli : incipit :
Mi Pamphile, hujus formam atque ætatem vides.
Nec clam te est, quam illi nunc utræque inutiles,
Et ad pudicitiam, et ad rem tutandam sient.
Quod ego te per hanc dextram oro, et ingenium tuum,
Per tuam fidem, perque hujus solitudinem
Te obtestor, ne abs te hanc segreges, neu deseras :
Si te in germani fratris dilexi loco,
Sive te hæc solum semper fecit maximi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem.
Bona nostra hæc tibi permitto, et tuæ mando fidei.
Hanc mihi in manum dat : mors continuo ipsam occupat.
Accepi : acceptam servabo. *My*. Ita spero quidem.
Pam. Sed cur tu abis ab illa ? *My*. Obstetricem arcesso.
Pam. Propera.
Atque audin' ? verbum unum cave de nuptiis,
Ne ad morbum hoc etiam. *My*. Teneo.

ACTUS II. SCENA I.

CHARINUS. BYRRHIA. PAMPHILUS.

QUID ais, Byrrhia? daturne illa Pamphilo hodie nuptum? *By.* Sic est.
Ch. Qui scis? *By.* Apud forum modo de Davo audivi. *Ch.* Væ misero mihi!
Ut animus in spe atque in timore usque antehac attentus fuit;
Ita, postquam ademta spes est, lassus, cura confectus, stupet.
By. Quæso ædepol, Charine, quoniam non potest fieri, quod velis,
Id velis, quod possit. *Ch.* Nihil volo aliud, nisi Philumenam.
By. Ah! quanto satius est, te id dare operam, qui istum amorem ex animo amoveas tuo,
Quam id loqui, quo magis lubido frustra incendatur tua.
Ch. Facile omnes, quum valemus, recta consilia ægrotis damus.
Tu si hic sis, aliter sentias. *By.* Age, age, ut lubet. *Ch.* Sed Pamphilum
Video: omnia experiri certum'st, prius quam pereo. *By.* Quid hic agit?
Ch. Ipsum hunc orabo: huic supplicabo: amorem huic narrabo meum.
Credo, impetrabo, ut aliquot saltem nuptiis prodat dies;

Interea fiet aliquid, spero. *By.* Id aliquid nihil est. *Ch.* Byrrhia,
Quid tibi videtur? adeon' ad eum? *By.* Quidni? si nihil impetres,
Ut te arbitretur sibi paratum mœchum, si illam duxerit.
Ch. Abin' hinc in malam rem cum suspicione istac, scelus?
Pam. Charinum video. Salve. *Ch.* O salve, Pamphile,
Ad te advenio, spem, salutem, auxilium, consilium expetens.
Pam. Neque pol consilii locum habeo, neque auxilii copiam.
Sed istuc quidnam'st? *Ch.* Hodie uxorem ducis? *Pam.* Aiunt. *Ch.* Pamphile,
Si id facis, hodie postremum me vides. *Pam.* Quid ita? *Ch.* Hei mihi!
Vereor dicere: huic dic quæso, Byrrhia. *By.* Ego dicam. *Pam.* Quid est?
By. Sponsam hic tuam amat. *Pam.* Næ iste haut mecum sentit. Ehodum dic mihi,
Num quidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine? *Ch.* Ah, Pamphile,
Nihil. *Pam.* Quam vellem! *Ch.* Nunc te per amicitiam et per amorem obsecro,
Principio ut ne ducas. *Pam.* Dabo equidem operam. *Ch.* Sed si id non potes:
Aut tibi nuptiæ hæ sunt cordi. *Pam.* Cordi? *Ch.* Saltem aliquot dies

Profer, dum proficiscor aliquo, ne videam. *Pam.* Audi nunc jam:
Ego, Charine, neutiquam officium liberi esse hominis puto,
Cum is nihil promereat, postulare id gratiæ apponi sibi.
Nuptias effugere ego istas malo, quam tu adipiscier.
Ch. Reddidisti animum. *Pam.* Nunc si quid potes aut tu, aut hic Byrrhia,
Facite, fingite, invenite, efficite, qui detur tibi:
Ego id agam, mihi qui ne detur. *Ch.* Sat habeo. *Pam.* Davum optume
Video, cujus consilio fretus sum. *Ch.* At tu hercle haut quicquam mihi;
Nisi ea, quæ nihil opus sunt scire. Fugin' hinc? *By.* Ego vero, ac lubens.

ACTUS II. SCENA II.

DAVUS. CHARINUS. PAMPHILUS.

DI boni, boni quid porto! sed ubi inveniam Pamphilum?
Ut metum, in quo nunc est, adimam, atque expleam animum gaudio.
Ch. Lætus est, nescio quid. *Pam.* Nihil est: nondum hæc rescivit mala.
Dav. Quem ego nunc credo, si jam audierit sibi paratas nuptias,
Ch. Audin' tu illum? *Dav.* toto me oppido exanimatum quærere.

Sed ubi quæram ? aut quo nunc primum intendam ? *Ch.* Cessas alloqui ?

Dav. Abeo. *Ch.* Dave : ades : resiste. *Dav.* Quis homo'st, qui me ? O Pamphile,

Te ipsum quæro : euge, Charine : ambo opportune : vos volo.

Ch. Dave, perii. *Dav.* Quin tu hoc audi. *Ch.* Interii. *Dav.* Quid timeas scio.

Pam. Mea quidem hercle certe in dubio vita'st. *Dav.* Et quid tu, scio.

Pam. Nuptiæ mihi. *Dav.* Et si scio. *Pam.* Hodie. *Dav.* Obtundis, tametsi intelligo.

Id paves, ne ducas tu illam : tu autem, ut ducas. *Ch.* Rem tenes.

Pam. Istuc ipsum. *Dav.* Atque istuc ipsum nihil pericli est : me vide.

Pam. Obsecro te, quam primum hoc me libera miserum metu. *Dav.* Hem !

Libero. Uxorem tibi non dat jam Chremes. *Pam.* Qui scis ? *Dav.* Scio.

Tuus pater modo me prehendit ; ait, tibi uxorem dare sese

Hodie : item alia multa, quæ nunc non est narrandi locus.

Continuo ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.

Ubi te non invenio, ibi ascendo in quendam excelsum locum.

Circumspicio ; nusquam. Forte ibi hujus video Byrrhiam ;

Rogo: negat vidisse: mihi molestum: quid agam, cogito.
Redeunti interea ex ipsa re mihi incidit suspicio: hem,
Paululum obsoni: ipsus tristis: de improviso nuptiæ:
Non cohærent. *Pam.* Quorsum nam istuc? *Dav.* Ego me continuo ad Chremem.
Quum illoc advenio: solitudo ante ostium: jam id gaudeo.
Ch. Recte dicis. *Pam.* Perge. *Dav.* Maneo: interea introire neminem
Video, exire neminem: matronam nullam: in ædibus
Nihil ornati, nihil tumulti: accessi: intro aspexi. *Pam.* Scio,
Magnum signum. *Dav.* Num videntur convenire hæc nuptiis?
Pam. Non, opinor, Dave. *Dav.* Opinor, narras? non recte accipis.
Certa res est. Etiam puerum inde abiens conveni Chremis
Olera, et pisciculos minutos ferre obolo in cœnam seni.
Ch. Liberatus sum hodie, Dave, tua opera. *Dav.* Ac nullus quidem.
Ch. Quid ita? nempe huic prorsus illam non dat. *Dav.* Ridiculum caput!
Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem ducere:
Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis. *Ch.* Bene mones.
Ibo; etsi hercle sæpe jam me spes frustrata est. Vale.

PAMPHILUS. DAVUS.

QUID igitur sibi volt pater? cur simulat? *Dav.* Ego dicam tibi.
Si id succenseat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes,
Ipsus sibi esse injurius videatur; neque id injuria;
Prius quam tuum, ut sese habeat, animum ad nuptias perspexerit.
Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet.
Tum illæ turbæ fient. *Pam.* Quid vis patiar? *Dav.* Pater est, Pamphile.
Difficile est: tum hæc sola'st mulier: dictum ac factum invenerit
Aliquam causam, quamobrem ejiciat oppido. *Pam.* Ejiciat? *Dav.* Cito.
Pam. Cedo igitur, quid faciam, Dave? *Dav.* Dic te ducturum. *Pam.* Hem! *Dav.* Quid est?
Pam. Egone dicam? *Dav.* Cur non? *Pam.* Nunquam faciam. *Dav.* Ne nega.
Pam. Suadere noli. *Dav.* Ex ea re quid fiat, vide.
Pam. Ut ab illa excludar, huc concludar. *Dav.* Non ita est.
Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem:
Ducas volo hodie uxorem: tu, Ducam, inquies.
Cedo, quid jurgabit tecum? hic reddes omnia,
Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut sient,
Sine omni periclo. Nam hocce haut dubium est, quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu ea causa minueris

Hæc quæ facis, ne is mutet suam sententiam.
Patri dic velle: ut, cum velit, tibi jure irasci non queat.
Nam quod tu speres, propulsabo facile; uxorem his moribus
Dabit nemo: inveniet inopem potius, quam te corrumpi sinat.
Sed si te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris.
Alia otiosus quæret: interea aliquid acciderit boni.
Pam. Itan' credis? *Dav.* Haud dubium quidem'st. *Pam.* Vide quo me inducas. *Dav.* Quin taces?
Pam. Dicam. Puerum autem ne resciscat mihi esse ex illa, cautio est:
Nam pollicitus sum suscepturum. *Dav.* O facinus audax! *Pam.* Hanc fidem
Sibi, me obsecravit, qui se sciret non deserturum, ut darem.
Dav. Curabitur: sed pater adest: cave, te esse tristem sentiat.

ACTUS II. SCENA IV.

SIMO. DAVUS. PAMPHILUS.

REVISO quid agant, aut quid captent consilii.
Dav. Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges.
Venit meditatus alicunde ex solo loco:
Orationem sperat invenisse se,
Qui differat te: proin tu fac, apud te ut sies.
Pam. Modo ut possim, Dave. *Dav.* Crede, inquam, hoc mihi, Pamphile,

Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Unum esse verbum, si te dices ducere.

ACTUS II. SCENA V.

BYRRHIA. SIMO. DAVUS. PAMPHILUS.

HERUS me, relictis rebus, jussit Pamphilum
Hodie observare, ut, quid ageret de nuptiis,
Scirem: id propterea nunc hunc venientem sequor.
Ipsum adeo præsto video cum Davo: hoc agam.
Si. Utrumque adesse video. *Dav.* Hem! serva. *Si.* Pamphile.
Dav. Quasi de improviso respice ad eum. *Pam.* Ehem, pater.
Dav. Probe. *Si.* Hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.
By. Nunc nostræ timeo parti, quid hic respondeat.
Pam. Neque istic, neque alibi usquam tibi erit in me mora. *By.* Hem!
Dav. Obmutuit. *By.* Quid dixit? *Si.* Facis ut te decet,
Quum istuc, quod postulo, impetro cum gratia.
Dav. Sum verus? *By.* Herus, quantum audio, uxore excidit.
Si. I nunc jam intro, ne in mora, cum opus sit, sies.
Pam. Eo. *By.* Nullane in re esse homini cuiquam fidem!
Verum illud verbum'st, vulgo quod dici solet,
Omnes sibi malle melius esse, quam alteri.
Ego illam vidi: virginem forma bona

Memini videre : quo æquior sum Pamphilo,
Si se illam in somnis, quam illum, amplecti maluit.
Renunciabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACTUS II. SCENA VI.

DAVUS. SIMO.

HIC nunc me credit aliquam sibi fallaciam
Portare, et ea me hic restitisse gratia.
Si. Quid Davus narrat? *Dav.* Æque quicquam nunc quidem.
Si. Nihilne? hem! *Dav.* Nihil prorsus. *Si.* Atqui exspectabam quidem.
Dav. Præter spem evenit: sentio: hoc male habet virum.
Si. Potin' es mihi verum dicere? *Dav.* Nihil facilius.
Si. Num illi molestæ quippiam hæ sunt nuptiæ,
Propter hujusce hospitæ consuetudinem?
Dav. Nihil hercle: aut, si adeo, bidui est, aut tridui
Hæc sollicitudo: nosti: deinde desinet.
Etenim ipsus secum eam rem reputavit via.
Si. Laudo. *Dav.* Dum licitum est ei, dumque ætas tulit,
Amavit: tum id clam: cavit, ne unquam infamiæ
Ea res sibi esset, ut virum fortem decet:
Nunc uxore opus est: animum ad uxorem appulit.
Si. Subtristis visus est esse aliquantulum mihi.
Dav. Nihil propter hanc rem: sed est, quod succenset tibi.

Si. Quidnam'st? *Dav.* Puerile'st. Si. Quid est? *Dav.* Nihil. *Si.* Quin dic, quid est?
Dav. Ait nimium parce facere sumtum. *Si.* Mene? *Dav.* Te.
Vix, inquit, drachmis est obsonatus decem.
Num filio videtur uxorem dare?
Quem, inquit, ad cœnam vocabo meorum æqualium
Potissimum nunc? et, quod dicendum hic siet,
Tu quoque perparce nimium: non laudo. *Si.* Tace.
Dav. Commovi. *Si.* Ego istæc, recte ut fiant, videro.
Quidnam hoc rei est? quid hic volt veterator sibi?
Nam si hic mali est quicquam, hem illic est huic rei caput.

ACTUS III. SCENA I.

Mysis. Simo. Davus. Lesbia. Glycerium.

Ita pol quidem res est, ut dixti, Lesbia;
Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.
Si. Ab Andria'st ancilla hæc: quid narras? *Dav.* Ita'st.
My. Sed hic Pamphilus. *Si.* Quid dicit? *My.* Firmavit fidem. *Si.* Hem!
Dav. Utinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.
My. Nam quod peperisset, jussit tolli. *Si.* O Jupiter!
Quid ego audio? actum'st, siquidem hæc vera prædicat.

Les. Bonum ingenium narras adolescentis. *My.* Optumum.
Sed sequere me intro, ne in mora illi sis. *Les.* Sequor.
Dav. Quod remedium nunc huic malo inveniam? *Si.* Quid hoc?
Adeone est demens? ex peregrina? jam scio, ah!
Vix tandem sensi stolidus. *Dav.* Quid hic sensisse ait?
Si. Hæc primum affertur jam mihi ab hoc fallacia;
Hanc simulant parere, quo Chremetem absterreant.
Gl. Juno Lucina, fer opem; serva me, obsecro.
Si. Hui, tam cito? ridiculum: postquam ante ostium
Me audivit stare, approperat: non sat commode
Divisa sunt temporibus tibi, Dave, hæc. *Dav.* Mihin'?
Si. Num immemor es discipuli? *Dav.* Ego, quid narres, nescio.
Si. Hiccine me si imparatum in veris nuptiis
Adortus esset, quos mihi ludos redderet?
Nunc hujus periclo fit: ego in portu navigo.

ACTUS III. SCENA II.

LESBIA. SIMO. DAVUS.

ADHUC, Archillis, quæ adsolent, quæque oportet
Signa esse ad salutem, omnia huic esse video.
Nunc primum fac, istæc ut lavet: post deinde,
Quod jussi ei dare bibere, et quantum imperavi,
Date: mox ego huc revertar.
Per ecastor scitus puer natus est Pamphilo.

Deos quæso, ut sit superstes, quandoquidem ipse'st ingenio bono;

Cumque huic veritus est optumæ adolescenti facere injuriam.

Si. Vel hoc quis non credat, qui norit te, abs te esse ortum? *Dav.* Quidnam id est?

Si. Non imperabat coram, quid opus facto esset puerperæ:

Sed postquam egressa'st, illis quæ sunt intus, clamat de via.

O Dave, itan' contemnor abs te? aut itane tandem idoneus

Tibi videor esse, quem tam aperte fallere incipias dolis?

Saltem accurate: ut metui videar certe, si resciverim.

Dav. Certe hercle nunc hic se ipsus fallit, haut ego. *Si.* Edixin' tibi?

Interminatus sum, ne faceres: num veritus? quid retulit?

Credon' tibi hoc, nunc peperisse hanc e Pamphilo?

Dav. Teneo, quid erret: et quid agam habeo. *Si.* Quid taces?

Dav. Quid credas? quasi non tibi renunciata sint hæc, sic fore.

Si. Mihine quisquam? *Dav.* Eho! an tute intellexti hoc assimulari? *Si.* Irrideor.

Dav. Renunciatum'st · nam qui istæc tibi incidit suspicio?

Si. Qui? quia te noram. *Dav.* Quasi tu dicas, factum id consilio meo.

Si. Certe enim scio. *Dav.* Non satis me pernosti etiam, qualis sim, Simo.

Si. Egone te? *Dav.* Sed si quid narrare occepi, continuo dari
Tibi verba censes. *Si.* Falso. *Dav.* Itaque hercle nihil jam mutire audeo.
Si. Hoc ego scio unum, neminem peperisse hic. *Dav.* Intellexti?
Sed nihilo secius mox deferent puerum huc ante ostium.
Id ego jam nunc tibi renuncio, here, futurum, ut sis sciens.
Ne tu hoc mihi posterius dicas, Davi factum consilio, aut dolis.
Prorsus a me opinionem hanc tuam esse ego amotam volo.
Si. Unde id scis? *Dav.* Audivi, et credo. *Si.* Multa concurrunt simul,
Qui conjecturam hanc nunc facio: jam primum hæc se e Pamphilo
Gravidam dixit esse: inventum'st falsum: nunc, postquam videt
Nuptias domi apparari, missa'st ancilla illico
Obstetricem arcessitum ad eam, et puerum ut afferret simul.
Dav. Hoc nisi fit, puerum ut tu videas, nihil moventur nuptiæ.
Si. Quid ais? cum intellexeras,
Id consilii capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?
Dav. Quis igitur eum ab illa abstraxit, nisi ego? nam omnes nos quidem
Scimus, quam misere hanc amarit: nunc sibi uxorem expetit.

Postremo id mihi da negoti: tu tamen has nuptias
Perge facere ita, ut facis: et id spero adjuturos deos.
Si. Imo abi intro: ibi me opperire, et, quod parato opus
est, para.
Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem.
Atque haut scio, an, quæ dixit, sint vera omnia:
Sed parvi pendo: illud mihi multo maximum'st,
Quod mihi pollicitus'st ipsus gnatus. Nunc Chremem
Conveniam: orabo gnato uxorem: si impetro,
Quid alias malim, quam hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitus'st, haut dubium'st mihi,
Si nolit, quin eum merito possim cogere.
Atque adeo in ipso tempore eccum ipsum obviam.

ACTUS III. SCENA III.

SIMO. CHREMES.

JUBEO Chremetem. *Ch.* O! te ipsum quærebam. *Si.*
Et ego te. *Ch.* Optato advenis.
Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato: id viso, tun', an illi insaniant.
Si. Ausculta! paucis, et quid ego te velim, et tu quod
quæris, scies.
Ch. Ausculto: loquere quid velis.
Si. Per te deos oro, et nostram amicitiam, Chreme,
Quæ incepta a parvis, cum ætate accrevit simul;
Perque unicam gnatam tuam, et gnatum meum,
Cujus tibi potestas summa servandi datur:
Ut me adjuves in hac re, atque ita, ut nuptiæ

Fuerant futuræ, fiant. *Ch.* Ah, ne me obsecra:
Quasi hoc te orando a me impetrare oporteat.
Alium esse censes nunc me, atque olim, cum dabam?
Si in rem est utrique, ut fiant, arcessi jube.
Sed si ex ea re plus mali'st quam commodi
Utrique, id oro te, in commune ut consulas:
Quasi illa tua sit, Pamphilique ego sim pater.
Si. Imo ita volo, itaque postulo, ut fiat, Chreme:
Neque postulem abs te, nisi ipsa res moneat. *Ch.* Quid est?
Si. Iræ sunt inter Glycerium et gnatum. *Ch.* Audio.
Si. Ita magnæ, ut sperem posse avelli. *Ch.* Fabulæ.
Si. Profecto sic est. *Ch.* Sic hercle, ut dicam tibi:
Amantium iræ, amoris integratio'st.
Si. Hem! id te oro, ut ante eamus, dum tempus datur,
Dumque ejus libido occlusa'st contumeliis:
Prius quam harum scelera, et lacrumæ confictæ dolis,
Reducunt animum ægrotum ad misericordiam,
Uxorem demus: spero consuetudine et
Conjugio liberali devinctum, Chreme,
Dein facile ex illis sese emersurum malis.
Ch. Tibi ita hoc videtur: at ego non posse arbitror,
Neque illum hanc perpetuo habere, neque me perpeti.
Si. Qui scis ergo istuc, nisi periclum feceris?
Ch. At istuc periclum in filia fieri, grave est.
Si. Nempe incommoditas denique huc omnis redit:
Si eveniat, quod Di prohibeant, discessio.
At si corrigitur, quot commoditates, vide.
Principio, amico filium restitueris:

Tibi generum firmum, et filiæ invenies virum.
Ch. Quid istic? si ita istuc animum induxti esse utile,
Nolo tibi ullum commodum in me claudier.
Si. Merito te semper maximi feci, Chreme.
Ch. Sed quid ais? *Si.* Quid? *Ch.* Qui scis eos nunc discordare inter se?
Si. Ipsus mihi Davos, qui intimu'st eorum consiliis, dixit.
Et is mihi suadet, nuptias, quantum queam, ut maturem.
Num censes faceret, filium nisi sciret eadem hæc velle?
Tute adeo jam ejus verba audies. Heus, evocate huc Davom.
Atque eccum: video ipsum foras exire.

ACTUS III. SCENA IV.

DAVUS. SIMO. CHREMES.

AD te ibam. *Si.* Quidnam est?
Dav. Cur uxor non arcessitur? jam advesperascit. *Si.* Audin' tu illum?
Ego dudum nonnihil veritus sum, Dave, abs te, ne faceres idem,
Quod vulgus servorum solet, dolis ut me deluderes:
Propterea quod amat filius. *Dav.* Egon' istuc facerem? *Si.* Credidi.
Idque adeo metuens vos celavi, quod nunc dicam. *Dav.* Quid? *Si.* Scies:
Nam propemodum habeo tibi jam fidem. *Dav.* Tandem cognosti qui siem.

Si. Non fuerant nuptiæ futuræ. *Dav.* Quid? non? *Si.* Sed ea gratia

Simulavi, vos ut pertentarem. *Dav.* Quid ais? *Si.* Sic res est. *Dav.* Vide,

Nunquam istuc quivi ego intelligere: vah! consilium callidum.

Si. Hoc audi: ut hinc te introire jussi, opportune hic fit mihi obviam.

Dav. Hem! numnam periimus? *Si.* Narro huic, quæ tu dudum narrasti mihi.

Dav. Quidnam audio? *Si.* Gnatam ut det oro, vixque id exoro. *Dav.* Occidi.

Si. Hem! quid dixti? *Dav.* Optume inquam factum! *Si.* Nunc per hunc nulla'st mora.

Ch. Domum modo ibo: ut apparentur, dicam: atque huc renuncio.

Si. Nunc te oro, Dave, quoniam solus mihi effecisti has nuptias.

Dav. Ego vero solus. *Si.* Corrigere mihi gnatum porro enitere.

Dav. Faciam hercle sedulo. *Si.* Potes nunc, dum animus irritatus est.

Dav. Quiescas. *Si.* Age igitur, ubi nunc est ipsus? *Dav.* Mirum, ni domi est.

Si. Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam itidem illi. *Dav.* Nullus sum.

Quid causæ est, quin hinc in pistrinum recta proficiscar via?

Nihil est preci loci relictum; jam perturbavi omnia:

Herum fefelli: in nuptias conjeci herilem filium:

Feci hodie ut fierent, insperante hoc, atque invito Pamphilo. Hem
Astutias ! Quod si quiessem, nihil evenisset mali.
Sed eccum video ipsum : occidi.
Utinam mihi esset aliquid hic, quo me nunc præcipitem darem.

ACTUS III. SCENA V.

Pamphilus. Davus.

Ubi illic est scelus, qui me perdidit ? *Dav.* Perii. *Pam.* Atque hoc confiteor,
Jure mihi obtigisse, quando quidem tam iners, tam nulli consilii
Sum. Servon' fortunas meas me commisisse futili ?
Ergo pretium ob stultitiam fero : sed inultum nunquam id auferet.
Dav. Posthac incolumem sat scio fore me, nunc si hoc devito malum.
Pam. Nam quid ego nunc dicam patri ? negabon' velle me, modo
Qui sum pollicitus, ducere ? qua fiducia id facere audeam ?
Nec, quid me nunc faciam, scio. *Dav.* Nec quidem me : atque id ago sedulo.
Dicam aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam producam moram.
Pam. Ohe. *Dav.* Visus sum. *Pam.* Ehodum, bone vir, quid ais ? viden' me consiliis tuis

Miserum impeditum esse? *Dav.* At jam expediam. *Pam.* Expedies? *Dav.* Certe, Pamphile.
Pam. Nempe ut modo. *Dav.* Imo melius, spero. *Pam.* Oh, tibi ego ut credam, furcifer?
Tu rem impeditam et perditam restituas? hem! quo fretus siem,
Qui me hodie ex tranquillissima re conjecisti in nuptias.
An non dixi hoc esse futurum? *Dav.* Dixti. *Pam.* Quid meritus? *Dav.* Crucem.
Sed sine paululum ad me redeam: jam aliquid dispiciam. *Pam.* Hei mihi!
Cum non habeo spatium, ut de te sumam supplicium, ut volo?
Namque hoc tempus, præcavere mihi me, haut te ulcisci, sinit.

ACTUS IV. SCENA I.

CHARINUS. PAMPHILUS. DAVUS.

HOCCIN' est credibile, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam ut siet,
Ut malis gaudeant, atque ex incommodis
Alterius sua comparent ut commoda? ah!
Idne est verum? Imo id est genus hominum pessimum,
In denegando modo quis pudor paululum adest:
Post, ubi tempus est promissa jam perfici,

Tum coacti, necessario se aperiunt, et timent;
Et tamen res cogit denegare.
Ibi tum eorum impudentissima oratio est;
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi?
Heus, Proximus sum egomet mihi. Attamen, ubi fides?
Si roges, nihil pudet: hic, ubi opus est,
Non verentur: illic, ubi nihil opus est, ibi verentur.
Sed quid agam? adeamne ad eum, et cum eo injuriam hanc expostulem?
Ingeram mala multa? atque aliquis dicat, Nihil promoveris.
Multum: molestus certe ei fuero; atque animo morem gessero.
Pam. Charine, et me et te imprudens, nisi quid Di respiciunt, perdidi.
Ch. Itane, imprudens? tandem inventa'st causa: solvisti fidem.
Pam. Quid tandem? *Ch.* Etiam nunc me ducere istis dictis postulas.
Pam. Quid istuc est? *Ch.* Postquam me amare dixi, complacita'st tibi.
Heu me miserum! qui tuum animum ex animo spectavi meo.
Pam. Falsus es. *Ch.* Nonne tibi satis esse hoc visum solidum'st gaudium,
Nisi me lactasses amantem, et falsa spe produceres?
Habeas. *Pam.* Habeam? ah! nescis, quantis in malis verser miser,
Quantasque hic suis consiliis mihi confecit sollicitudines,

Meus carnifex. *Ch.* Quid istuc tam mirum'st, de te si exemplum capit?
Pam. Haut istuc dicas, si cognoris vel me, vel amorem meum.
Ch. Scio: cum patre altercasti dudum: et is nunc propterea tibi
Succenset: nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres.
Pam. Imo etiam, quo tu minus scis ærumnas meas:
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,
Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.
Ch. Scio: tu coactus tua voluntate es. *Pam.* Mane:
Nondum scis. *Ch.* Scio equidem illam ducturum esse te.
Pam. Cur me enicas? hoc audi: nunquam destitit
Instare, ut dicerem me esse ducturum patri;
Suadere, orare, usque adeo donec perpulit.
Ch. Quis homo istuc? *Pam.* Davos. *Ch.* Davos? *Pam.* Interturbat. *Ch.* Quamobrem? *Pam.* Nescio.
Nisi mihi deos satis scio fuisse iratos, qui ei auscultaverim.
Ch. Factum hoc est, Dave? *Dav.* Factum. *Ch.* Hem! quid ais, scelus?
At tibi Di dignum factis exitium duint.
Eho, dic mihi, si omnes hunc conjectum in nuptias
Inimici vellent: quod, nisi hoc, consilium darent?
Dav. Deceptus sum, at non defetigatus. *Ch.* Scio.
Dav. Hac non successit, alia aggrediemur via.
Nisi id putas, quia primo processit parum,
Non posse jam ad salutem converti hoc malum.
Pam. Imo etiam. Nam satis credo, si advigilaveris,
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.

Dav. Ego, Pamphile, hoc tibi pro servitio debeo,
Conari manibus, pedibus, noctesque et dies,
Capitis periclum adire, dum prosim tibi.
Tuum'st, siquid præter spem evenit, mihi ignoscere.
Parum succedit quod ago? at facio sedulo.
Vel melius tute reperi: me missum face.
Pam. Cupio: restitue, quem a me accepisti, locum.
Dav. Faciam. *Pam.* At jam hoc opus est. *Dav.* Hem! st, mane: concrepuit a Glycerio ostium.
Pam. Nihil ad te. *Dav.* Quæro. *Pam.* Hem! nunccine demum? *Dav.* At jam hoc tibi inventum dabo.

ACTUS IV. SCENA II.

MYSIS. PAMPHILUS. CHARINUS. DAVUS.

JAM, ubi ubi erit, inventum tibi curabo, et mecum adductum
Tuum Pamphilum: tu modo, anime mi, noli te macerare.
Pam. Mysis, quid est? *My.* Hem, Pamphile, optume te mihi offers. *Pam.* Quid est?
My. Orare jussit, si se ames, hera, jam ut ad sese venias:
Videre ait te cupere. *Pam.* Vah! perii: hoc malum integrascit.
Siccine me, atque illam opera tua nunc miseros sollicitarier.
Nam idcirco arcessor, nuptias quod mihi apparari sensit.
Ch. Quibus quidem quam facile potuerat quiesci, si hic quiesset?

Dav. Age, si hic non insanit satis sua sponte, instiga. *My*. Atque edepol
Ea res est; propterea que nunc misera in mœrore est. *Pam*. Mysis,
Per omnes tibi adjuro deos, nunquam eam me deserturum:
Non, si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes homines.
Hanc mihi expetivi, contigit: conveniunt mores: valeant,
Qui inter nos discidium volunt. Hanc, nisi mors, mihi adimet nemo.
Ch. Resipisco. *Pam*. Non Apollinis magis verum, atque hoc, responsum est.
Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat,
Quo minus hæ fierent nuptiæ, volo: sed si id non poterit,
Id faciam, in proclivi quod est, per me stetisse ut credat.
Quis videor? *Ch*. Miser æque atque ego. *Pam*. Consilium quæro. *Ch*. Fortis.
Pam. Scio quid conere. *Dav*. Hoc ego tibi profecto effectum reddam.
Pam. Jam hoc opus est. *Dav*. Quin jam habeo. *Ch*. Quid est? *Dav*. Huic, non tibi, habeo, ne erres.
Ch. Sat habeo. *Pam*. Quid facies? cedo. *Dav*. Dies mihi hic ut sit satis vereor
Ad agendum; ne vacuum esse me nunc ad narrandum credas.
Proinde hinc vos amolimini: nam mihi impedimento estis.
Pam. Ego hanc visam. *Dav*. Quid tu? quo hinc te agis? *Ch*. Verum vis dicam? *Dav*. Imo etiam:
Narrationis incipit mihi initium. *Ch*. Quid me fiet?

Dav. Eho tu impudens, non satis habes, quod tibi dieculam addo,

Quantum huic promoveo nuptias? *Ch*. Dave, attamen. *Dav*. Quid ergo?

Ch. Ut ducam. *Dav*. Ridiculum. *Ch*. Huc face ad me ut venias, si quid poteris.

Dav. Quid veniam? nihil habeo. *Ch*. Attamen, si quid. *Dav*. Age, veniam. *Ch*. Si quid,

Domi ero. *Dav*. Tu, Mysis, dum exeo, parumper opperire me hic.

My. Quapropter? *Dav*. Ita facto est opus. *My*. Matura. *Dav*. Jam, inquam, hic adero.

ACTUS IV. SCENA III.

Mysis. Davus.

Nihilne esse proprium cuiquam? Di vostram fidem!
Summum bonum esse heræ putavi hunc Pamphilum,
Amicum, amatorem, virum in quovis loco
Paratum: verum ex eo nunc misera quem capit
Dolorem? facile hic plus mali est, quam illic boni.
Sed Davus exit. Mi homo, quid istuc obsecro'st?
Quo portas puerum? *Dav*. Mysis, nunc opus est tua
Mihi ad hanc rem expromta memoria atque astutia.
My. Quidnam incepturus? *Dav*. Accipe a me hunc ocius,
Atque ante nostram januam appone. *My*. Obsecro,
Humine? *Dav*. Ex ara hinc sume verbenas tibi,
Atque eas substerne. *My*. Quamobrem id tute non facis?

Dav. Quia si forte opus sit ad herum jurandum mihi
Non apposuisse, ut liquido possim. *My.* Intelligo:
Nova nunc religio in te istæc incessit, cedo?
Dav. Move ocius te, ut, quid agam, porro intelligas.
Pro Jupiter! *My.* Quid est? *Dav.* Sponsæ pater intervenit.
Repudio quod consilium primum intenderam.
My. Nescio quid narres. *Dav.* Ego quoque hinc ab dextera
Venire me assimulabo: tu, ut subservias
Orationi, utcunque opus sit, verbis, vide.
My. Ego, quid agas, nihil intelligo: sed, si quid est,
Quod mea opera opus sit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quod vostrum remorer commodum.

ACTUS IV. SCENA IV.

CHREMES. MYSIS. DAVUS.

REVERTOR, postquam, quæ opus fuere ad nuptias
Gnatæ, paravi, ut jubeam arcessi: sed quid hoc?
Puer hercle'st. Mulier, tun' apposuisti hunc? *My.* Ubi illic est?
Ch. Non mihi respondes? *My.* Nusquam est: væ miseræ mihi!
Reliquit me homo, atque abiit. *Dav.* Di vostram fidem!
Quid turbæ est apud forum? quid illic hominum litigant?
Tum annona cara'st: quid dicam aliud, nescio.

My. Cur tu, obsecro, hic me solam? *Dav.* Quæ est hæc fabula?
Eho, Mysis, puer hic unde est? quisve huc attulit?
My. Satin' sanus es, qui me id rogites? *Dav.* Quem ego igitur rogem?
Qui hic neminem alium videam? *Ch.* Miror, unde sit.
Dav. Dicturan' es quod rogo? *My.* Au. *Dav.* Concede ad dexteram.
My. Deliras: non tute ipse? *Dav.* Verbum si mihi
Unum, præterquam quod te rogo, faxis, cave.
My. Male dicis. *Dav.* Unde'st? dic clare. *My.* A nobis. *Dav.* Ha ha he.
Mirum vero, impudenter mulier si facit meretrix.
Ch. Ab Andria est ancilla hæc, quantum intelligo.
Dav. Adeon' videmur vobis esse idonei,
In quibus sic illudatis? *Ch.* Veni in tempore.
Dav. Propera adeo puerum tollere hinc ab janua.
Mane; cave quoquam ex istoc excessis loco.
My. Di te eradicent: ita me miseram territas.
Dav. Tibi ego dico, an non? *My.* Quid vis? *Dav.* At etiam rogas?
Cedo, cujum puerum hic apposuisti? dic mihi.
My. Tu nescis? *Dav.* Mitte id, quod scio: dic, quod rogo.
My. Vestri. *Dav.* Cujus? nostri? *My.* Pamphili. *Dav.* Hem! quid? Pamphili?
My. Eho, annon est? *Ch.* Recte ego semper fugi has nuptias.
Dav. O facinus animadvertendum! *My.* Quid clamitas?

Dav. Quemne ego heri vidi ad vos afferri vesperi?
My. O hominem audacem! *Dav.* Verum: vidi Cantharam
Suffarcinatam. *My.* Dis pol habeo gratias,
Cum in pariundo aliquot affuerunt liberæ.
Dav. Næ illa illum haut novit, cujus causa hæc incipit.
Chremes, si positum puerum ante ædes viderit,
Suam gnatam non dabit: tanto hercle magis dabit.
Ch. Non hercle faciet. *Dav.* Nunc adeo, ut tu sis sciens,
Nisi puerum tollis, jam ego hunc in mediam viam
Provolvam, teque ibidem pervolvam in luto.
My. Tu pol, homo, non es sobrius. *Dav.* Fallacia
Alia aliam trudit: jam susurrari audio,
Civem Atticam esse hanc. *Ch.* Eho! *Dav.* Coactus legibus
Eam uxorem ducet. *My.* Au! obsecro, an non civis est?
Ch. Jocularium in malum insciens pene incidi.
Dav. Quis hic loquitur? o Chreme, per tempus advenis:
Ausculta. *Ch.* Audivi jam omnia. *Dav.* Ah, ne tu omnia.
Ch. Audivi, inquam, a principio. *Dav.* Audistin' obsecro?
Hem scelera! hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic est ille: non te credas Davom ludere.
My. Me miseram! nihil pol falsi dixi, mi senex.
Ch. Novi rem omnem. Est Simo intus? *Dav.* Est.
My. Ne me attingas, sceleste: si pol Glycerio non omnia hæc.

Dav. Eho, inepta, nescis quid sit actum? *My.* Quid sciam?
Dav. Hic socer est: alio pacto haut poterat fieri,
Ut sciret hæc, quæ volumus. *My.* Prædiceres.
Dav. Paulum interesse censes, ex animo omnia,
Ut fert natura, facias, an de industria?

ACTUS IV. SCENA V.

Crito. Mysis. Davus.

In hac habitasse platea dictum est Chrysidem:
Quæ sese inhoneste optavit parare hic divitias
Potius, quam in patria honeste pauper vivere.
Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos perconter, video. Salvete. *My.* Obsecro,
Quem video? estne hic Crito, sobrinus Chrysidis?
Is est. *Cr.* O Mysis, salve. *My.* Salvos sis, Crito.
Cr. Itane Chrysis? hem! *My.* Nos quidem pol miseras perdidit.
Cr. Quid vos? quo pacto hic? satin' recte? *My.* Nosne? sic
Ut quimus, aiunt; quando, ut volumus, non licet.
Cr. Quid Glycerium? jam hic suos parentes repperit?
My. Utinam! *Cr.* An nondum etiam? haut auspicato huc me appuli.
Nam pol, si id scissem, nunquam huc tetulissem pedem.
Semper enim dicta est ejus hæc atque habita est soror.
Quæ illius fuerunt, possidet: nunc me hospitem
Lites sequi, quam hic mihi sit facile atque utile,

Aliorum exempla commonent : simul arbitror,
Jam aliquem esse amicum et defensorem ei : nam fere
Grandiuscula jam profecta'st illinc : clamitent,
Me sycophantam hereditates persequi,
Mendicum : tum, ipsam despoliare non licet.
My. Optume hospes, pol, Crito, antiquum obtines.
Ch. Duc me ad eam : quando huc veni, ut videam. *My.* Maxume.
Dav. Sequar hos : nolo me in tempore hoc videat senex.

ACTUS V. SCENA I.

CHREMES. SIMO.

SATIS jam, satis, Simo, spectata erga te amicitia'st mea :
Satis pericli cœpi adire : orandi jam finem face.
Dum studeo obsequi tibi, pene illusi vitam filiæ.
Si. Imo enim nunc quam maxime abs te postulo, atque oro, Chreme,
Ut beneficium verbis initum dudum, nunc re comprobes.
Ch. Vide, quam iniquus sis præ studio, dum id efficias quod cupis,
Neque modum benignitatis, neque, quid me ores, cogitas.
Nam si cogites, remittas jam me onerare injuriis.
Si. Quibus ? *Ch.* Ah ! rogitas ? perpulisti me, ut homini adolescentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Filiam darem in seditionem, atque incertas nuptias ;

Ejus labore, atque ejus dolore, gnato ut medicarer tuo.
Impetrasti: incepi, dum res tetulit: nunc non fert; feras.
Illam hinc civem esse aiunt: puer est natus: nos missos face.
Si. Per ego te deos oro, ut ne illis animum inducas credere,
Quibus id maxime utile'st, illum esse quam deterrimum.
Nuptiarum gratia hæc sunt ficta atque incepta omnia.
Ubi ea causa, quamobrem hæc faciunt, erit ademta his: desinent.
Ch. Erras: cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam. *Si.* Scio.
Ch. At vero voltu; cum, ibi me adesse, neuter tum præsenserat.
Si. Credo: et id facturas, Davos dudum prædixit mihi:
Et nescio quid tibi sum oblitus hodie, ac volui, dicere.

ACTUS V. SCENA II.

DAVUS. CHREMES. SIMO. DROMO.

ANIMO nunc jam otioso esse impero. *Ch.* Hem Davom tibi.
Si. Unde egreditur? *Dav.* Meo præsidio atque hospitis. *Si.* Quid illud mali est?
Dav. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus, non vidi. *Si.* Scelus,

Quemnam hic laudat? *Dav.* Omnis res est jam in vado.
Si. Cesso alloqui?
Dav. Herus est: quid agam? *Si.* O salve, bone vir!
Dav. Ehem Simo! O noster Chreme!
Omnia apparata jam sunt intus. *Si.* Curasti probe.
Dav. Ubi voles, arcesse. *Si.* Bene sane: id enim vero hinc nunc abest.
Etiam tu hoc respondes? Quid istic tibi negotii'st? *Dav.* Mihin'?
Si. Ita. *Dav.* Mihine? *Si.* Tibi ergo. *Dav.* Modo introii. *Si.* Quasi ego, quam dudum, rogem.
Dav. Cum tuo gnato una. *Si.* Anne est intus Pamphilus? crucior miser.
Eho, non tu dixti esse inter eos inimicitias, carnufex?
Dav. Sunt. *Si.* Cur igitur hic est? *Ch.* Quid illum censes? cum illa litigat.
Dav. Immo vero indignum, Chremes, jam facinus faxo ex me audias.
Nescio quis senex modo venit: ellum, confidens, catus:
Cum faciem videas, videtur esse quantivis pretii.
Tristis severitas inest in voltu, atque in verbis fides.
Si. Quidnam apportas? *Dav.* Nihil equidem, nisi quod illum audivi dicere.
Si. Quid ait tandem? *Dav.* Glycerium se scire civem esse Atticam.
Si. Hem, Dromo, Dromo. *Dr.* Quid est? *Si.* Dromo. *Dav.* Audi. *Si.* Verbum si addideris. Dromo.
Dav. Audi obsecro. *Dr.* Quid vis? *Si.* Sublimem hunc intro rape, quantum potes.

Dr. Quem? *Si.* Davom. *Dav.* Quamobrem? *Si.* Quia lubet. Rape, inquam. *Dav.* Quid feci? *Si.* Rape.

Dav. Si quicquam invenies me mentitum, occidito. *Si.* Nihil audio.

Ego jam te commotum reddam. *Dav.* Tamen etsi hoc verum est. *Si.* Tamen

Cura asservandum vinctum; atque audin'? quadrupedem constringito.

Age nunc jam; ego pol hodie, si vivo, tibi

Ostendam, herum quid sit pericli fallere;

Et illi, patrem. *Ch.* Ah, ne sævi tantopere. *Si.* O Chreme,

Pietatem gnati! nonne te miseret mei?

Tantum laborem capere ob talem filium?

Age Pamphile, exi Pamphile, ecquid te pudet?

ACTUS V. SCENA III.

PAMPHILUS. SIMO. CHREMES.

QUIS me volt? perii, pater est. *Si.* Quid ais, omnium? *Ch.* Ah,

Rem potius ipsam dic, ac mitte male loqui.

Si. Quasi quicquam in hunc jam gravius dici posset.

Ain' tandem? civis Glycerium'st? *Pam.* Ita prædicant.

Si. Ita prædicant? O ingentem confidentiam!

Num cogitat quid dicat? num facti piget?

Num ejus color pudoris signum usquam indicat?

Adeon' impotenti esse animo, ut præter civium
Morem atque legem, et sui voluntatem patris,
Tamen hanc habere studeat cum summo probro?
Pam. Me miserum! *Si.* Hem! modone id demum sensti, Pamphile?
Olim istuc, olim, cum ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi;
Eodem die istuc verbum vere in te accidit.
Sed quid ego? cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam senectutem hujus sollicito amentia?
An ut pro hujus peccatis ego supplicium sufferam?
Imo habeat, valeat, vivat cum illa. *Pam.* Mi pater.
Si. Quid mi pater? quasi tu hujus indigeas patris.
Domus, uxor, liberi inventi, invito patre.
Adducti, qui illam civem hinc dicant: viceris.
Pam. Pater, licetne pauca? *Si.* Quid dices mihi?
Ch. Tamen, Simo, audi. *Si.* Ego audiam? quid ego audiam,
Chreme? *Ch.* At tandem dicat sine. *Si.* Age, dicat: sino.
Pam. Ego me amare hanc fateor: si id peccare'st, fateor id quoque.
Tibi, pater, me dedo: quidvis oneris impone, impera.
Vis me uxorem ducere? hanc vis amittere? ut potero, feram.
Hoc modo te obsecro, ut ne credas a me allegatum hunc senem.
Sine me expurgem, atque illum huc coram adducam. *Si.* Adducas! *Pam.* Sine, pater.

Ch. Æquum postulat; da veniam. *Pam.* Sine te hoc exorem. *Si.* Sino.
Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar, Chreme.
Ch. Pro peccato magno paululum supplicii satis est patri.

ACTUS V. SCENA IV.

CRITO. CHREMES. SIMO. PAMPHILUS.

MITTE orare. una harum quævis causa me, ut faciam, monet:
Vel tu, vel quod verum est, vel quod ipsi cupio Glycerio.
Ch. Andrium ego Critonem video? certe is est. *Cr.* Salvos sis, Chreme.
Ch. Quid tu Athenas insolens? *Cr.* Evenit. Sed hiccine'st Simo?
Ch. Hic. *Si.* Men' quæris? eho, tu Glycerium hinc civem esse ais?
Cr. Tu negas? *Si.* Itane huc paratus advenis? *Cr.* Qua de re? *Si.* Rogas?
Tune impune hæc facias? tune hic homines adolescentulos
Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem illicis?
Sollicitando et pollicitando eorum animos lactans? *Cr.* Sanusne es?
Si. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?
Pam. Perii: metuo ut substet hospes. *Ch.* Si, Simo, hunc noris satis,
Non ita arbitrere: bonus est hic vir. *Si.* Hic vir sit bonus?
Itane adtemperate venit hodie in ipsis nuptiis,

Ut veniret antehac nunquam? est vero huic credendum, Chreme?

Pam. Ni metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam probe.

Si. Sycophanta. *Cr.* Hem! *Ch.* Sic, Crito, est hic: mitte. *Cr.* Videat, qui siet.

Si mihi pergit, quæ volt, dicere: ea, quæ non volt, audiet.

Ego istæc moveo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?

Nam, ego quæ dico, vera an falsa audieris, jam sciri potest.

Atticus quidam olim, navi fracta, apud Andrum ejectus est,

Et istæc una parva virgo: tum ille egens, forte applicat

Primum ad Chrysidis patrem se. *Si.* Fabulam inceptat. *Ch.* Sine.

Cr. Itane vero obturbat? *Ch.* Perge. *Cr.* Tum is mihi cognatus fuit,

Qui eum recepit. Ibi ego audivi ex illo, sese esse Atticum.

Is ibi mortuus est. *Ch.* Ejus nomen? *Cr.* Nomen tam cito tibi? Phania.

Ch. Hem, perii. *Cr.* Verum hercle opinor fuisse Phaniam; hoc certo scio,

Rhamnusium se aiebat esse. *Ch.* O Jupiter! *Cr.* Eadem hæc, Chreme,

Multi alii in Andro tum audivere. *Ch.* Utinam id sit, quod spero. Eho, dic mihi,

Quid eam tum? suamne esse aiebat? *Cr.* Non. *Ch.* Cujam igitur? *Cr.* Fratris filiam.

Ch. Certe mea est. *Cr.* Quid ais? *Si.* Quid tu ais? *Pam.* Arrige aures Pamphile.
Si. Qui credis? *Ch.* Phania ille, frater meus fuit. *Si.* Noram, et scio.
Ch. Is hinc bellum fugiens, meque in Asiam persequens, proficiscitur.
Tum illam relinquere hic est veritus; postilla nunc primum audio,
Quid illo sit factum. *Pam.* Vix sum apud me, ita animus commotu'st metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
Si. Næ istam multimodis tuam inveniri gaudeo. *Pam.* Credo, pater.
Ch. At mihi unus scrupulus etiam restat, qui me male habet. *Pam.* Dignus es,
Cum tua religione, odium. Nodum in scirpo quæris. *Cr.* Quid istuc'st?
Ch. Nomen non convenit. *Cr.* Fuit hercle huic aliud parvæ. *Ch.* Quod, Crito?
Numquid meministi? *Cr.* Id quæro. *Pam.* Egone hujus memoriam patiar meæ
Voluptati obstare, cum ego possim in hac re medicari mihi?
Non patiar: heus, Chreme, quod quæris, Pasibula'st. *Cr.* Ipsa'st. *Ch.* Ea'st.
Pam. Ex ipsa millies audivi. *Si.* Omnes nos gaudere hoc Chreme,
Te credo, credere. *Ch.* Ita me Di ament, credo. *Pam.* Quid restat, pater?

Si. Jamdudum res reduxit me ipsa in gratiam. *Pam.* O lepidum patrem !

De uxore, ita ut possedi, nihil mutat Chremes. *Ch.* Causa optuma'st :

Nisi quid pater ait aliud. *Pam.* Nempe. *Si.* Id scilicet. *Ch.* Dos, Pamphile, est

Decem talenta. *Pam.* Accipio. *Ch.* Propero ad filiam : eho mecum, Crito :

Nam illam me credo haut nosse. *Si.* Cur non illam huc transferri jubes ?

Pam. Recte admones. Davo ego istuc dedam jam negoti. *Si.* Non potest.

Pam. Qui ? *Si.* Quia habet aliud magis ex sese, et majus. *Pam.* Quidnam ? *Si.* Vinctus est.

Pam. Pater, non recte vinctus'st. *Si.* Haut ita jussi. *Pam.* Jube solvi, obsecro.

Si. Age fiat. *Pam.* At matura. *Si.* Eo intro. *Pam.* O faustum et felicem hunc diem !

ACTUS V. SCENA V.

CHARINUS. PAMPHILUS.

PROVISO quid agat Pamphilus : atque eccum. *Pam.* Aliquis forsan me putet

Non putare hoc verum : at mihi nunc sic esse hoc verum lubet.

Ego Deorum vitam propterea sempiternam esse arbitror,

Quod voluptates eorum propriæ sunt. Nam mihi immortalitas

Parta'st, si nulla ægritudo huic gaudio intercessérit.
Sed quem ego mihi potissimum optem nunc, cui hæc narrem, dari?
Ch. Quid illud gaudii est? *Pam.* Davom video: nemo'st, quem mallem, omnium.
Nam hunc scio mea solide solum gavisurum gaudia.

ACTUS V. SCENA VI.

DAVUS. PAMPHILUS. CHARINUS.

PAMPHILUS ubinam hic est? *Pam.* Dave. *Dav.* Quis homo'st? *Pam.* Ego sum. *Dav.* O Pamphile.
Pam. Nescis quid mihi obtigerit. *Dav.* Certe: sed quid mihi obtigerit, scio.
Pam. Et quidem ego. *Dav.* More hominum evenit, ut, quod sim nactus mali,
Prius resciceres tu, quam ego illud, quod tibi evenit boni.
Pam. Mea Glycerium suos parentes repperit. *Dav.* Factum bene! *Ch.* Hem!
Pam. Pater amicus summus nobis. *Dav.* Quis? *Pam.* Chremes. *Dav.* Narras probe.
Pam. Nec mora ulla est, quin eam uxorem ducam. *Ch.* Num ille somniat
Ea, quæ vigilans voluit? *Pam.* Tum de puero, Dave? *Dav.* Ah, desine.
Solus est, quem diligant Di. *Ch.* Salvus sum, si hæc vera sunt.
Colloquar. *Pam.* Quis homo'st? o Charine, in tempore ipso mihi advenis.

Ch. Bene factum. *Pam.* Audistin'? *Ch.* Omnia: age, me in tuis secundis respice.

Tuus est nunc Chremes: facturum, quæ voles, scio esse omnia.

Pam. Memini: atque adeo longum'st, nos illum exspectare, dum exeat.

Sequere hac me intus ad Glycerium nunc. Tu, Dave, abi domum:

Propera, arcesse, hinc qui auferant eam. Quid stas? quid cessas? *Dav.* Eo.

Ne exspectetis, dum exeant huc: intus despondebitur:

Intus transigetur, si quid est, quod restet. Ω. Plaudite.

EUNUCHUS.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. POSTUMIO ALBINO L. CORNELIO MERULA ÆDILIBUS CURULIBUS. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS, TIBIIS DUABUS DEXTRIS. GRÆCA MENANDRU. ACTA II. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDI M. VALERIO, C. FANNIO COSS.

C. SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

SORORREM falso dictitatam Thaidis,
Id ipsum ignorans, miles advexit Thraso,
Ipsique donat. Erat hæc civis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi jubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipse abit,
Thrasoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ, puellulam
Cum deperiret, dono missam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur: suadet Parmeno:
Introiit: vitiat virginem: sed Atticus
Civis repertus frater ejus collocat
Vitiatam ephebo; Phædriam exorat Thraso.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

ANTIPHO, *adolescens.*
CHÆREA, *adolescens.*
CHREMES, *adolescens rusticus.*
DORIAS, *ancilla.*
DORUS, *eunuchus.*
GNATHO, *parasitus.*
LACHES, *senex.*
PARMENO, *servus.*
PHÆDRIA, *adolescens.*
PYTHIAS, *ancilla.*
SANGA, *lixa.*
SOPHRONA, *nutrix.*
THAIS, *meretrix.*
THRASO, *miles.*

PROLOGUS.

Si quisquam est, qui placere se studeat bonis
Quam plurimis, et minime multos lædere:
In his poeta hic nomen profitetur suum.
Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
Existimavit esse: sic existimet:
Responsum, non dictum esse, quia læsit prius,
Qui bene vertendo, et easdem scribendo male,
Ex Græcis bonis Latinas fecit non bonas:
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit.
Atque a Thesauro scripsit, causam dicere
Prius, unde petitur, aurum quare sit suum,
Quam ille qui petit, unde is sit thesaurus sibi,
Aut unde in patrium monumentum pervenerit.
Dehinc, ne frustretur ipse se, aut sic cogitet;
Defunctus jam sum, nihil est quod dicat mihi.
Is ne erret, moneo, et desinat lacessere.
Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur;
Quæ proferentur post, si perget lædere
Ita, ut facere instituit. Quam nunc acturi sumus
Menandri Eunuchum, postquam Ædiles emerunt,
Perfecit, sibi ut inspiciundi esset copia.

Magistratus cum ibi adesset, occepta'st agi.
Exclamat, furem, non Poetam, fabulam
Dedisse, et nihil dedisse verborum tamen:
Colacem esse Nævi et Plauti veterem fabulam:
Parasiti personam inde ablatam, et militis.
Si id est peccatum, peccatum imprudentia'st
Poetæ; non quo furtum facere studuerit.
Id ita esse, vos jam judicare poteritis.
Colax Menandri est: in ea est parasitus Colax,
Et miles gloriosus: eas se non negat
Personas transtulisse in Eunuchum suam
Ex Græca: sed eas fabulas factas prius
Latinas, scisse sese, id vero pernegat.
Quod si personis iisdem uti aliis non licet:
Qui magis licet currentes servos scribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Parasitum edacem, gloriosum militem,
Puerum supponi, falli per servum senem,
Amare, odisse, suspicari? denique
Nullum est jam dictum, quod non dictum sit prius.
Quare æquum est vos cognoscere, atque ignoscere,
Quæ veteres factitarunt, si faciunt novi.
Date operam, et cum silentio animadvertite,
Ut pernoscatis, quid sibi Eunuchus velit.

EUNUCHUS.

ACTUS I. SCENA I.

PHÆDRIA. PARMENO.

QUID igitur faciam ? non eam ? ne nunc quidem,
Cum arcessor ultro ? an potius ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias ?
Exclusit : revocat : redeam ? non, si me obsecret.
Par. Si quidem hercle possis, nihil prius, neque fortius :
Verum si incipies, neque pertendes naviter :
Atque, ubi pati non poteris, cum nemo expetet,
Infecta pace, ultro ad eam venies, indicans
Te amare, et ferre non posse : actum'st : illicet:
Peristi : eludet, ubi te victum senserit.
Ph. Proin tu, dum est tempus, etiam atque etiam cogita.
Par. Here, quæ res in se neque consilium, neque modum
Habet ullum, eam consilio regere non potes.
In amore hæc omnia insunt vitia : injuriæ,
Suspiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rursum. Incerta hæc si tu postules

Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam si des operam, ut cum ratione insanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas,
Egone illam? quæ illum? quæ me? quæ non? sine modo,
Mori me malim: sentiet qui vir siem.
Hæc verba, una mehercle falsa lacrymula,
Quam, oculos terendo, misera vix vi expresserit,
Restinguet: et te ultro accusabit: et dabis ei
Ultro supplicium. *Ph.* O indignum facinus! nunc ego
Et illam scelestam esse, et me miserum sentio:
Et tædet: et amore ardeo: et prudens, sciens,
Vivus, vidensque pereo: nec, quid agam, scio.
Par. Quid agas? nisi ut te redimas captum quam queas
Minimo: si nequeas paululo, at quanti queas:
Etne te afflictes. *Ph.* Itane suades? *Par.* Si sapis;
Neque, præterquam quas ipse amor molestias
Habet, addas: et illas, quas habet, recte feras.
Sed ecca ipsa egreditur, nostri fundi calamitas.
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTUS I. SCENA II.

THAIS. PHÆDRIA. PARMENO.

MISERAM me! vereor ne illud gravius Phædria
Tulerit, neve aliorsum, atque ego feci, acceperit,
Quod heri intromissus non est. *Ph.* Totus, Parmeno,
Tremo, horreoque, postquam aspexi hanc. *Par.* Bono animo es:

Accede ad ignem hunc, jam calesces plus satis.
Th. Quis hic loquitur? hem, tun' hic eras, mi Phædria?
Quid hic stabas? cur non recta introibas? *Par.* Cæterum
De exclusione verbum nullum. *Th.* Quid taces?
Ph. Sane, quia vero hæ mihi patent semper fores:
Aut quia sum apud te primus. *Th.* Missa istæc face.
Ph. Quid, missa? O Thais, Thais, utinam esset mihi
Pars æqua amoris tecum, ac pariter fieret,
Ut aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet;
Aut ego istuc abs te factum nihili penderem.
Th. Ne crucia te, obsecro, anime mi, mi Phædria.
Non pol, quo quemquam plus amem, aut plus diligam,
Eo feci: sed ita erat res: faciundum fuit.
Par. Credo, ut fit, misera præ amore exclusti hunc foras.
Th. Siccine ais, Parmeno? age: sed, huc qua gratia
Te arcessi jussi, ausculta. *Ph.* Fiat. *Th.* Dic mihi
Hoc primum, potin' est hic tacere? *Par.* Egone? optume.
Verum heus tu, hac lege tibi meam astringo fidem:
Quæ vera audivi, taceo, et contineo optume;
Sin falsum, aut vanum, aut fictum'st, continuo palam'st.
Plenus rimarum sum, hac atque illac perfluo.
Proin' tu, taceri si vis, vera dicito.
Th. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
Par. Potest taceri hoc. *Th.* Ibi tum matri parvolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. *Par.* Civemne? *Th.* Arbitror:
Certum non scimus: matris nomen et patris
Dicebat ipsa: patriam et signa cætera

Neque sciebat, neque per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat, e prædonibus,
Unde emerat, se audisse, abreptam e Sunio.
Mater ubi accepit, cœpit studiose omnia
Docere, educare, ita ut si esset filia.
Sororem plerique esse credebant meam.
Ego cum illo, quocum tum uno rem habebam, hospite,
Abii huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
Par. Utrumque hoc falsum est: effluet. *Th.* Qui istuc? *Par.* Quia
Neque tu uno eras contenta, neque solus dedit.
Nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.
Th. Ita'st: sed sine me pervenire, quo volo.
Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam est profectus: te interea loci
Cognovi: tute scis, post illa quam intumum
Habeam te, et mea consilia ut tibi credam omnia.
Ph. Ne hoc quidem tacebit Parmeno. *Par.* O dubiumne id est?
Th. Hoc agite, amabo. Mater mea illic mortua'st
Nuper: ejus frater aliquantum ad rem est avidior.
Is, ubi hanc forma vidit honesta virginem,
Et fidibus scire, pretium sperans, illico
Producit, vendit: forte fortuna affuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum ignarusque omnium.
Is venit: postquam sensit me tecum quoque
Rem habere, fingit causas, ne det, sedulo:
Ait, si fidem habeat, se iri præpositum tibi

Apud me, ac non id metuat, ne, ubi acceperim,
Sese relinquam: velle se illam mihi dare:
Verum id vereri: sed, ego quantum suspicor,
Ad virginem animum adjecit. *Ph.* Etiamne amplius?
Th. Nihil: nam quæsivi. Nunc ego eam, mi Phædria,
Multæ sunt causæ, quamobrem cupiam abducere.
Primum, quod soror est dicta: præterea, ut suis
Restituam ac reddam: sola sum: habeo hic neminem,
Neque amicum, neque cognatum: quamobrem, Phædria,
Cupio aliquos parere amicos beneficio meo.
Id, amabo, adjuta me, quo id fiat facilius.
Sine illum priores partes hosce aliquot dies
Apud me habere. Nihil respondes? *Ph.* Pessuma,
Egon' quicquam cum istis factis tibi respondeam?
Par. Eu noster! laudo: tandem perdoluit: vir es.
Ph. Haut ego nesciebam, quorsum tu ires? parvola
Hinc est abrepta: eduxit mater pro sua:
Soror dicta'st: cupio abducere, ut reddam suis:
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique:
Ego excludor, ille recipitur: qua gratia?
Nisi illum plus amas, quam me: et istam nunc times,
Quæ advecta'st, ne illum talem præripiat tibi.
Th. Egon' id timeo? *Ph.* Quid te ergo aliud sollicitat? cedo,
Num solus ille dona dat? nuncubi meam
Benignitatem sensisti in te claudier?
Nonne, ubi mihi dixti cupere te ex Æthiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæsivi? porro Eunuchum dixti velle te,

Quia solæ utuntur his reginæ; repperi.
Heri minas viginti pro ambobus dedi.
Tamen contemtus abs te, hæc habui in memoria,
Ob hæc facta abs te spernor. *Th.* Quid istic, Phædria?
Quamquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri posse maxume: verumtamen,
Potius quam te inimicum habeam, faciam ut jusseris.
Ph. Utinam istuc verbum ex animo ac vere diceres,
Potius quam te inimicum habeam: si istuc crederem
Sincere dici, quidvis possem perpeti.
Par. Labascit, victus uno verbo, quam cito!
Th. Ego non ex animo misera dico? quam joco
Rem voluisti a me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem ut concedas solum. *Ph.* Siquidem biduum:
Verum ne fiant isti viginti dies.
Th. Profecto non plus biduum, aut. *Ph.* Aut? nihil moror.
Th. Non fiet: hoc modo siue te exorem. *Ph.* Scilicet,
Faciundum'st quod vis. *Th.* Merito amo te. *Ph.* Bene facis.
Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum:
Ita facere certum'st: mos gerundu'st Thaidi.
Tu, Parmeno, huc fac illi adducantur. *Par.* Maxume.
Ph. In hoc biduum, Thais, vale. *Th.* Mi Phædria,
Et tu. Numquid vis aliud? *Ph.* Egone quid velim?
Cum milite isto præsens, absens ut sies:
Dies noctesque me ames: me desideres:
Me somnies: me exspectes: de me cogites:

Me speres: me te oblectes: mecum tota sis:
Meus fac sis postremo animus, quando ego sum tuus.
Th. Me miseram! forsitan hic mihi parvam habeat fidem,
Atque ex aliarum ingeniis nunc me judicet.
Ego pol, quæ mihi sum conscia, hoc certo scio,
Neque me finxisse falsi quicquam, neque meo
Cordi esse quemquam cariorem hoc Phædria.
Et quicquid hujus feci, causa virginis
Feci: nam me ejus spero fratrem propemodum
Jam repperisse, adolescentem adeo nobilem:
Et is hodie venturum ad me constituit domum.
Concedam hinc intro, atque exspectabo, dum venit.

ACTUS II. SCENA I.

PHÆDRIA. PARMENO.

FAC, ita ut jussi, deducantur isti. *Par.* Faciam. *Ph.* At diligenter.
Par. Fiet. *Ph.* At mature. *Par.* Fiet. *Ph.* Satin' hoc mandatum'st tibi? *Par.* Ah!
Rogitare? quasi difficile sit.
Utinam tam aliquid invenire facile possis, Phædria,
Quam hoc peribit. *Ph.* Ego quoque una pereo, quod mihi est carius.
Ne istuc tam iniquo patiare animo. *Par.* Minime: quin effectum dabo.
Sed numquid aliud imperas?

Ph. Munus nostrum ornato verbis, quod poteris: et istum æmulum,
Quod poteris, ab ea pellito.
Par. Memini, tametsi nullus moneas. *Ph.* Ego rus ibo, atque ibi manebo.
Par. Censeo. *Ph.* Sed heus tu. *Par.* Quid vis? *Ph.* Censen' posse me obfirmare
Et perpeti, ne redeam interea? *Par.* Tene? non hercle arbitror.
Nam aut jam revertere, aut mox noctu te adigent horsum insomnia.
Ph. Opus faciam, ut defatiger usque, ingratiis ut dormiam.
Par. Vigilabis lassus: hoc plus facies. *Ph.* Ah, nihil dicis, Parmeno.
Ejiciunda hercle hæc est mollities animi: nimis me indulgeo.
Tandem non ego illa caream, si sit opus, vel totum triduum? *Par.* Hui!
Univorsum triduum? vide quid agas. *Ph.* Stat sententia.
Par. Di boni! quid hoc morbi est? adeon' homines immutarier
Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis severus quisquam, nec magis continens.
Sed quis hic est, qui huc pergit? attat! hic quidem est parasitus Gnatho
Militis: ducit secum una virginem dono huic. Papæ!

Facie honesta: mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo
Cum meo decrepito hoc Eunucho. Hæc superat ipsam
Thaidem.

ACTUS II. SCENA II.

Gnatho. Parmeno.

Di immortales! homini homo quid præstat! stulto intelligens
Quid interest! hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi.
Conveni hodie adveniens quendam mei loci hinc atque ordinis,
Hominem haut impurum, itidem patria qui abligurierat bona.
Video sentum, squalidum, ægrum, pannis annisque obsitum.
Quid istuc, inquam, ornati est? Quoniam miser, quod habui, perdidi. Hem!
Quo redactus sum! omnes noti me atque amici deserunt.
Hic ego illum contemsi præ me. Quid homo, inquam, ignavissime?
Itan' parasti te, ut spes nulla relliqua in te esset tibi?
Simul consilium cum re amisti? viden' me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, vestitus? quæ habitudo est corporis?
Omnia habeo, neque quicquam habeo: nihil cum est, nihil defit tamen.
At ego infelix neque ridiculus esse, neque plagas pati
Possum. Quid? tu his rebus credis fieri? tota erras via.
Olim isti fuit generi quondam quæstus apud seclum prius.

Hoc novum est aucupium: ego adeo hanc primus inveni viam.
Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volunt;
Nec sunt: hos consector: hisce ego non paro me ut rideant;
Sed his ultro arrideo, et eorum ingenia admiror simul.
Quicquid dicunt, laudo: id rursum si negant, laudo id quoque.
Negat quis? nego: ait? aio. Postremo, imperavi egomet mihi,
Omnia assentari. Is quæstus nunc est multo uberrimus.
Par. Scitum hercle hominem! hic homines prorsum ex stultis insanos facit.
Gn. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi advenimus;
Concurrunt læti mi obviam cupedinarii omnes:
Cetarii, lanii, coqui, fartores, piscatores,
Quibus, et re salva, et perdita, profueram, et prosum sæpe:
Salutant; ad cœnam vocant: adventum gratulantur.
Ille ubi miser famelicus videt me tanto honore,
Et tam facile victum quærere: ibi homo cœpit me obsecrare,
Ut sibi liceret discere id de me: sectari jussi,
Si potis est, tanquam philosophorum habent disciplinæ ex ipsis
Vocabula, parasiti item ut Gnathonici vocentur.
Par. Viden' otium, et cibus quid faciat alienus? *Gn.* Sed ego cesso
Ad Thaidem hanc deducere, et rogitare ad cœnam ut veniat?

Sed Parmenonem ante ostium Thaidis tristem video,
Rivalis servum. Salva res est: nimirum homines frigent.
Nebulonem hunc certum'st ludere. *Par.* Hice hoc munere arbitrantur
Suam Thaidem esse. *Gn.* Plurima salute Parmenonem
Summum suum impertit Gnatho. Quid agitur? *Par.* Statur. *Gn.* Video.
Numquidnam, quod nolis, vides? *Par.* Te. *Gn.* Credo: at numquid aliud?
Par. Qui dum? *Gn.* Quia tristis es. *Par.* Nihil equidem. *Gn.* Ne sis: sed quid videtur
Hoc tibi mancipium? *Par.* Non malum hercle. *Gn.* Uro hominem. *Par.* Ut falsus animi est!
Gn. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse? *Par.* Hoc nunc dicis,
Ejectos hinc nos: Omnium rerum, heus, vicissitudo est.
Gn. Sex ego te totos, Parmeno, hos menses quietum reddam:
Ne sursum, deorsum cursites, neve usque ad lucem vigiles.
Ecquid beo te? *Par.* Men'? papæ! *Gn.* Sic soleo amicos. *Par.* Laudo.
Gn. Detineo te: fortasse tu profectus alio fueras.
Par. Nusquam. *Gn.* Tum tu igitur paululum da mihi operæ; fac ut admittar
Ad illam. *Par.* Age modo, nunc tibi patent fores hæ, quia istam ducis.
Gn. Num quem evocari hinc vis foras? *Par.* Sine biduum hoc prætereat:
Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus,

Næ tu istas, faxo, calcibus sæpe insultabis frustra.
Gn. Etiam nunc hic stas, Parmeno? eho! numnam hic relictus custos,
Ne quis forte internuncius clam a milite ad istam curset?
Par. Facete dictum: mira vero, militi quæ placeant.
Sed video herilem filium minorem huc advenire.
Miror, quid ex Piræo abierit: nam ibi custos publice est nunc.
Non temere est; et properans venit: nescio quid circumspectat.

ACTUS II. SCENA III.

CHÆREA. PARMENO.

OCCIDI.
Neque virgo est usquam: neque ego, qui illam e conspectu amisi meo.
Ubi quæram? ubi investigem? quem perconter? quam insistam viam?
Incertus sum: una hæc spes est, ubi ubi est, diu celari non potest.
O faciem pulchram! deleo omnes dehinc ex animo mulieres.
Tædet quotidianarum harum formarum. *Par.* Ecce autem alterum!
Nescio quid de amore loquitur: O infortunatum senem!
Hic vero est, qui si occeperit, ludum jocumque dicet
Fuisse illum alterum, præut hujus rabies quæ dabit.

Ch. Ut illum di, deæque senium perdant, qui me hodie remoratus est:

Meque adeo, qui restiterim: tum autem, qui illum flocci fecerim.

Sed eccum Parmenonem. Salve. *Par.* Quid tu es tristis? quidve es alacris?

Unde is? *Ch.* Egone? nescio hercule, neque unde eam, neque quorsum eam:

Ita prorsum oblitus sum mei.

Par. Qui, quæso? *Ch.* Amo. *Par.* Hem! *Ch.* Nunc, Parmeno, te ostendes, qui vir sies.

Scis te mihi sæpe pollicitum esse; Chærea, aliquid inveni

Modo quod ames: in ea re utilitatem ego faciam ut cognoscas meam:

Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.

Par. Age, inepte. *Ch.* Hoc hercle factum'st: fac sis nunc promissa appareant:

Sive adeo digna res est, ubi tu nervos intendas tuos.

Haut similis virgo'st virginum nostrarum, quas matres student

Demissis humeris esse, vincto pectore, ut graciles sient:

Si qua est habitior paulo, pugilem esse aiunt; deducunt cibum.

Tametsi bona est natura, reddunt curatura junceas:

Itaque ergo amantur. *Par.* Quid tua istæc? *Ch.* Nova figura oris. *Par.* Papæ!

Ch. Color verus, corpus solidum, et succi pleuum. *Par.* Anni? *Ch.* Anni? sedecim.

Par. Flos ipse. *Ch.* Hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario
Fac tradas: mea nihil refert, dum potiar modo.
Par. Quid? virgo cuja'st? *Ch.* Nescio hercle. *Par.* Unde'st? *Ch.* Tantundem. *Par.* Ubi habitat?
Ch. Ne id quidem. *Par.* Ubi vidisti? *Ch.* In via. *Par.* Qua ratione amisti?
Ch. Id equidem adveniens mecum stomachabar modo:
Nec quenquam esse ego hominem arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes adversæ sient.
Par. Quid hoc est sceleris? *Ch.* Perii. *Par.* Quid factum'st? *Ch.* Rogas?
Patris cognatum, atque æqualem, Archidemidem
Novistin'? *Par.* Quid ni? *Ch.* Is, dum sequor hanc, fit mihi obviam.
Par. Incommode hercle. *Ch.* Imo enimvero infeliciter:
Nam incommoda alia sunt dicenda, Parmeno.
Illum, liquet mihi dejerare, his mensibus
Sex, septem, prorsum non vidisse proximis,
Nisi nunc, cum minime vellem, minimeque opus fuit.
Eho! nonne hoc monstri simile'st? Quid ais? *Par.* Maxume.
Ch. Continuo accurrit ad me, quam longe quidem,
Incurvus, tremulus, labiis demissis, gemens:
Heus, heus, tibi dico, Chærea, inquit. Restiti.
Scin' quid ego te volebam? Dic. Cras est mihi
Judicium. Quid tum? Ut diligenter nuncies
Patri, advocatus mane mihi esse ut meminerit.

Dum hæc dicit, abiit hora: rogo, num quid velit?
Recte, inquit. Abeo. Cum huc respicio ad virginem,
Illa sese interea commodum huc advorterat
In hanc nostram plateam. *Par.* Mirum, ni hanc dicit, modo
Huic quæ data'st dono. *Ch.* Huc cum advenio, nulla erat.
Par. Comites secuti scilicet sunt virginem?
Ch. Verum: parasitus cum ancilla. *Par.* Ipsa'st: ilicet.
Desine: jam conclamatum'st. *Ch.* Alias res agis.
Par. Istuc ago quidem. *Ch.* Nostin' quæ sit? dic mihi:
Aut vidistin'? *Par.* Vidi, novi, scio, quo abducta sit.
Ch. Eho, Parmeno mi, nostin'? *Par.* Novi. *Ch.* Et scis, ubi siet?
Par. Huc deducta'st ad meretricem Thaidem: ei dono data'st.
Ch. Quis is est tam potens cum tanto munere hoc? *Par.* Miles Thraso,
Phædriæ rivalis. *Ch.* Duras fratris partes prædicas.
Par. Immo enim, si scias, quod donum huic dono contra comparet,
Tum magis id dicas. *Ch.* Quodnam, quæso hercle? *Par.* Eunuchum. *Ch.* Illumne, obsecro,
Inhonestum hominem, quem mercatus est here, senem, mulierem?
Par. Istunc ipsum. *Ch.* Homo quatietur certe cum dono foras.
Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam. *Par.* Haut diu'st.

Ch. Perii! nunquamne etiam me illam vidisse? ehodum dic mihi,

Estne, ut fertur, forma? *Par.* Sane. *Ch.* At nihil ad nostram hanc. *Par.* Alia res.

Ch. Obsecro hercle, Parmeno, fac ut potiar. *Par.* Faciam sedulo, ac

Dabo operam, adjuvabo. Numquid me aliud? *Ch.* Quo nunc is? *Par.* Domum,

Ut mancipia hæc, ita ut jussit frater, ducam ad Thaidem.

Ch. O fortunatum istum Eunuchum, qui quidem in hanc detur domum!

Par. Quid ita? *Ch.* Rogitas? summa forma semper conservam domi

Videbit: colloquetur: aderit una in unis ædibus:

Cibum nonnunquam capiet cum ea: interdum propter dormiet.

Par. Quid? si nunc tute fortunatus fias? *Ch.* Qua re, Parmeno?

Responde. *Par.* Capias tu illius vestem. *Ch.* Vestem? quid tum postea?

Par. Pro illo te ducam. *Ch.* Audio. *Par.* Te esse illum dicam. *Ch.* Intelligo.

Par. Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modo:

Cibum una capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias:

Quandoquidem illarum neque te quisquam novit, neque scit qui sies.

Præterea forma, et ætas ipsa'st, facile ut pro Eunucho probes.

Ch. Dixti pulchre : nunquam vidi melius consilium dari.
Age, eamus intro : nunc jam orna me ; abduc, duc, quantum potes.
Par. Quid agis ? jocabar equidem. *Ch.* Garris. *Par.* Perii, quid ego egi miser ?
Quo trudis ? perculeris jam tu me : tibi equidem dico, mane.
Ch. Eamus. *Par.* Pergin' ? *Ch.* Certum'st. *Par.* Vide ne nimium calidum hoc sit modo.
Ch. Non est profecto : sine. *Par.* At enim istæc in me cudetur faba. *Ch.* Ah !
Par. Flagitium facimus. *Ch.* An id flagitium'st, si in domum meretriciam
Deducar, et illis crucibus, quæ nos, nostramque adolescentiam
Habent despicatam, et quæ nos semper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam ; atque eas itidem fallam, ut ab illis fallimur ?
An potius hæc patri æquum est fieri, ut a me ludatur dolis ?
Quod, qui rescierint, culpent : illud merito factum omnes putent.
Par. Quid istic ? si certum'st facere, facias : verum ne post conferas
Culpam in me. *Ch.* Non faciam. *Par.* Jubesne ? *Ch.* Jubeo, cogo, atque impero.
Nunquam defugiam auctoritatem : sequere. *Par.* Di vortant bene.

ACTUS III. SCENA I.

THRASO. GNATHO. PARMENO.

MAGNAS vero agere gratias Thais mihi ?
Gn. Ingentes. *Th.* Ain' tu ? læta'st ? *Gn.* Non tam ipso quidem
Dono, quam abs te datum esse : id vero serio
Triumphat. *Par.* Huc proviso, ut, ubi tempus siet,
Deducam : sed eccum militem. *Th.* Est istuc datum
Profecto, ut grata mihi sint, quæ facio, omnia.
Gn. Advorti hercle animum. *Th.* Vel rex semper maximas
Mihi agebat, quicquid feceram : aliis non item.
Gn. Labore alieno magnam partam gloriam
Verbis sæpe in se transmovet, qui habet salem,
Quod in te est. *Th.* Habes. *Gn.* Rex te ergo in oculis. *Th.* Scilicet.
Gn. Gestire. *Th.* Vero; credere omnem exercitum,
Consilia. *Gn.* Mirum. *Th.* Tum sicubi eum satietas
Hominum, aut negoti si quando odium ceperat :
Requiescere ubi volebat, quasi : nostin' ? *Gn.* Scio :
Quasi ubi illam exspueret miseriam ex animo. *Th.* Tenes.
Tum me convivam solum abducebat sibi. *Gn.* Hui !
Regem elegantem narras. *Th.* Imo sic homo'st
Perpaucorum hominum. *Gn.* Imo nullorum arbitror,
Si tecum vivit. *Th.* Invidere omnes mihi :
Mordere clanculum : ego non flocci pendere :

Illi invidere misere: verum unus tamen
Impense, elephantis quem Indicis præfecerat:
Is ubi molestus magis est, Quæso, inquam, Strato,
Eone es ferox, quia habes imperium in belluas?
Gn. Pulchre mehercle dictum et sapienter: papæ!
Jugularas hominem. Quid ille? *Th.* Mutus illico.
Gn. Quidni esset? *Par.* Di vestram fidem! hominem perditum
Miserumque, et illum sacrilegum. *Th.* Quid illud, Gnatho,
Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio,
Nunquam tibi dixi? *Gn.* Nunquam: sed narra, obsecro.
Plus millies audivi. *Th.* Una in convivio
Erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus:
Forte habui scortum: cœpit ad id alludere,
Et me irridere. Quid ais, inquam, homo impudens?
Lepus tute es, et pulpamentum quæris. *Gn.* Ha, ha, he.
Th. Quid est? *Gn.* Facete, lepide, laute, nihil supra.
Tuumne, obsecro te, hoc dictum erat? vetus credidi.
Th. Audieras? *Gn.* Sæpe; et fertur in primis. *Th.* Meum'st.
Gn. Dolet dictum imprudenti adolescenti, et libero.
Par. At te Dii perdant. *Gn.* Quid ille, quæso? *Th.* Perditus.
Risu omnes, qui aderant, emoriri: denique
Metuebant omnes jam me. *Gn.* Non injuria.
Th. Sed heus tu, purgon' ego me de istac Thaidi,
Quod eam me amare suspicata'st? *Gn.* Nihil minus.
Imo auge magis suspicionem. *Th.* Cur? *Gn.* Rogas?

Scin', si quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut si laudat, te ut male urat? *Th.* Sentio.
Gn. Id ut ne fiat, hæc res sola'st remedio:
Ubi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuo: si quando illa dicet, Phædriam
Intromittamus commissatum: tu, Pamphilam
Cantatum provocemus. Si laudabit hæc
Illius formam: tu hujus contra. Denique
Par pro pari referto, quod eam mordeat.
Th. Si quidem me amaret, tum istuc prodesset, Gnatho.
Gn. Quando illud, quod tu das, exspectat atque amat:
Jam dudum te amat: jam dudum illi facile fit,
Quod doleat: metuit semper, quem ipsa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu alio conferas.
Th. Bene dixti: at mihi istuc non in mentem venerat.
Gn. Ridiculum; non enim cogitaras: cæterum
Idem hoc tute melius quanto invenisses, Thraso!

ACTUS III. SCENA II.

THAIS. THRASO. PARMENO. GNATHO. PYTHIAS.

AUDIRE vocem visa sum modo militis:
Atque eccum. Salve, mi Thraso. *Thr.* O Thais mea,
Meum suavium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina istac? *Par.* Quam venuste! quod dedit
Principium adveniens! *Tha.* Plurimum merito tuo.
Gn. Eamus ergo ad cœnam: quid stas? *Par.* Hem alterum;
Ex homine hunc natum dicas. *Tha.* Ubi vis, non moror.

Par. Adibo, atque assimulabo, quasi nunc exeam.
Ituran', Thais, quopiam es? *Tha.* Ehem! Parmeno,
Bene fecisti: hodie itura? *Par.* Quo? *Tha.* Quid? hunc non vides?
Par. Video, et me tædet. Ubi vis, dona adsunt tibi
A Phædria. *Thr.* Quid stamus? cur non imus hinc?
Par. Quæso hercle ut liceat, pace quod fiat tua,
Dare huic quæ volumus, convenire et colloqui.
Thr. Perpulchra credo dona, haut nostris similia.
Par. Res indicabit. Heus jubete istos foras
Exire, quos jussi, ocius. Procede tu huc.
Ex Æthiopia est usque hæc. *Thr.* Hic sunt tres minæ.
Gn. Vix. *Par.* Ubi tu es, Dore? accede huc. Hem Eunuchum tibi.
Quam liberali facie, quam ætate integra!
Tha. Ita me Di ament, honestus est. *Par.* Quid tu ais, Gnatho?
Numquid habes, quod contemnas? quid tu autem, Thraso?
Tacent: satis laudant. Fac periculum in literis,
Fac in palæstra, in musicis: quæ liberum
Scire æquum est adolescentem, sollertem dabo.
Thr. Ego illum Eunuchum, si opus sit, vel sobrius.
Par. Atque hæc qui misit, non sibi soli postulat
Te vivere, et sua causa excludi cæteros.
Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas
Ostentat; neque tibi obstat, quod quidam facit:
Verum ubi molestum non erit, ubi tu voles,
Ubi tempus tibi erit, sat habet, si tum recipitur.
Thr. Apparet servum hunc esse domini pauperis

Miserique. *Gn.* Nam hercle nemo posset, sat scio,
Qui haberet, qui pararet alium, hunc perpeti.
Par. Tace tu, quem ego esse infra infimos omnis puto
Homines : nam qui huic animum assentari induxeris,
E flamma petere te cibum posse arbitror.
Thr. Jamne imus? *Tha.* Hos prius introducam, et, quæ volo,
Simul imperabo: post continuo exeo.
Thr. Ego hinc abeo, tu istanc opperire. *Par.* Haut convenit
Una ire cum amica imperatorem in via.
Thr. Quid tibi ego multa dicam? domini similis es.
Gn. Ha, ha, he. *Thr.* Quid rides? *Gn.* Istuc quod dixti modo :
Et illud de Rhodio dictum cum in mentem venit.
Sed Thais exit. *Thr.* Abi præ, curre, ut sint domi
Parata. *Gn.* Fiat. *Tha.* Diligenter, Pythias,
Fac cures, si Chremes huc forte advenerit,
Ut ores, primum ut maneat: si id non commodum'st,
Ut redeat: si id non poterit, ad me adducito.
Py. Ita faciam. *Tha.* Quid? quid aliud volui dicere?
Ehem, curate istam diligenter virginem :
Domi adsitis, facite. *Thr.* Eamus. *Tha.* Vos me sequimini.

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES. PYTHIAS.

PROFECTO quanto magis magisque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum :

Ita me video ab ea astute labefactarier.
Jam tum cum primum jussit me ad se arcessier:
Roget quis, Quid tibi cum illa ? ne noram quidem.
Ubi veni, causam, ut ibi manerem, repperit:
Ait, rem divinam fecisse, et rem seriam
Velle agere mecum. Jam tum erat suspicio,
Dolo malo hæc fieri omnia: ipsa accumbere
Mecum; mihi sese dare; sermonem quærere.
Ubi friget, huc evasit: quam pridem pater
Mihi et mater mortui essent: dico, jam diu.
Rus Sunii ecquid haberem, et quam longe a mari?
Credo ei placere hoc: sperat se a me avellere.
Postremo, ecqua inde parva periisset soror:
Ecquis cum ea una ? quid habuisset, cum perit?
Ecquis eam posset noscere? Hæc cur quæritet?
Nisi sit illa forte, quæ olim periit parvula,
Soror, hanc se intendit esse, ut est audacia.
Verum ea si vivit, annos nata'st sedecim:
Non major: Thais, quam ego sum, majuscula'st.
Misit porro orare, ut venirem, serio.
Aut dicat quod volt, aut molesta ne siet:
Non hercle veniam tertio. Heus, heus. *Py*. Ecquis hic?
Ch. Ego sum Chremes. *Py*. O capitulum lepidissimum!
Ch. Dico ego mihi insidias fieri. *Py*. Thais maximo
Te orabat opere, ut cras redires. *Ch*. Rus eo.
Py. Fac amabo. *Ch*. Non possum, inquam. *Py*. At tu apud nos hic mane,
Dum redeat ipsa. *Ch*. Nihil minus. *Py*. Cur, mi Chremes?

Ch. Malam rem hinc ibis? *Py.* Si istuc ita certum'st tibi,
Amabo, ut illuc transeas, ubi illa'st. *Ch.* Eo.
Py. Abi, Dorias, cito hunc deduce ad militem.

ACTUS III. SCENA IV.

ANTIPHO.

HERI aliquot adolescentuli coimus in Piræo,
In hunc diem ut de symbolis essemus. Chæream ei rei
Præfecimus: dati annuli: locus, tempus constitutum'st.
Præteriit tempus: quo in loco dictum'st, parati nihil est.
Homo ipse nusquam'st: neque scio quid dicam, aut quid conjectem.
Nunc mihi hoc negoti cæteri dedere, ut illum quæram:
Idque adeo visam, si domi'st. Quisnam hinc a Thaide exit?
Is est, an non est? ipsus est. Quid hoc hominis? qui hic ornatus est?
Quid illud mali est? nequeo satis mirari, neque conjicere.
Nisi quicquid est, procul hinc lubet prius, quid sit, sciscitari.

ACTUS III. SCENA V.

CHÆREA. ANTIPHO.

NUMQUIS hic est? nemo est: numquis hinc me sequitur? nemo homo'st.
Jamne erumpere hoc licet mihi gaudium? pro Jupiter!
Nunc est profecto, interfici cum perpeti me possum,
Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine aliqua.

Sed neminemne curiosum intervenire nunc mihi,
Qui me sequatur: quoquo eam, rogitando obtundat, enecet:
Quid gestiam, aut quid lætus sim; quo pergam; unde emergam; ubi siem
Vestitum hunc nactus; quid mihi quæram; sanus sim, anne insaniam?
An. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.
Chærea, quid est, quod sic gestis? quid sibi hic vestitus quærit?
Quid est, quod lætus sis? quid tibi vis? satine sanus? quid me aspectas?
Quid taces? *Ch.* O festus dies hominis! amice, salve.
Nemo'st hominum, quem ego nunc magis cuperem videre, quam te.
An. Narra istuc, quæso, quid siet. *Ch.* Imo ego te obsecro hercle ut audias.
Nostin' hanc, quam amat frater? *An.* Novi, nempe, opinor, Thaidem.
Ch. Istam ipsam. *An.* Sic commemineram. *Ch.* Quædam hodie est ei dono data
Virgo: quid ego ejus tibi nunc faciem prædicem, aut laudem, Antipho,
Cum ipsum me noris, quam elegans formarum spectator siem?
In hac commotus sum. *An.* Ain' tu? *Ch.* Primam dices, scio, si videris.
Quid multa verba? amare cœpi. Forte fortuna domi

Erat quidam Eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi :
Neque is deductus etiam dum ad eam. Submonuit me Parmeno
Ibi servus, quod ego arripui. *An.* Quid id est? *Ch.* Tacitus citius audies :
Ut vestem cum eo mutem, et pro illo jubeam me illoc deducier.
An. Pro Eunuchon'? *Ch.* Sic est. *An.* Quid ex ea re tandem ut caperes commodi?
Ch. Rogas? viderem, audirem, essem una, quacum cupiebam, Antipho.
Num parva causa, aut parva ratio'st? Traditus sum mulieri.
Illa illico ubi me accepit, læta vero ad se abducit domum :
Commendat virginem. *An.* Cui? tibine? *Ch.* Mihi. *An.* Satis tuto tamen.
Ch. Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat : et mihi, ne abscedam, imperat :
In interiore parte ut maneam solus cum sola. Annuo,
Terram intuens modeste. *An.* Miser! *Ch.* Ego, inquit, ad cœnam hinc eo.
Abducit secum ancillas : paucæ, quæ circum illam essent, manent,
Novitiæ, puellæ : continuo hæc adornant, ut lavet.
Adhortor, properent : dum apparatur, virgo in conclavi sedet,
Suspectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura hæc : Jovem

Quo pacto Danaæ misisse aiunt quondam in gremium imbrem aureum.
Egomet quoque id spectare cœpi; et quia consimilem luserat
Jam olim ille ludum, impendio magis animus gaudebat mihi,
Deum sese in hominem convertisse, atque in alienas tegulas
Venisse clanculum per impluvium, fucum factum mulieri.
At quem Deum? qui templa cœli summa sonitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego illud vero ita feci, ac lubens.
Dum hæc mecum reputo, arcessitur lavatum interea virgo:
It, lavit, redit: deinde eam in lectum illæ collocarunt.
Sto exspectans, si quid mihi imperent. Venit una, Heus tu inquit, Dore,
Cape hoc flabellum, ventulum huic sic facito, dum lavamus:
Ubi nos laverimus, si voles, lavato. Accipio tristis.
An. Tum equidem istuc os tuum impudens videre nimium vellem:
Qui esset status, flabellum tenere te asinum tantum.
Ch. Vix elocuta'st hoc, foras simul omnes proruunt se;
Abeunt lavatum; perstrepunt; ita ut fit, domini ubi absunt.
Interea somnus virginem opprimit: ego limis specto,
Sic per flabellum clanculum: simul alia circumspecto,
Satin' explorata sint. Video esse: pessulum ostio obdo.

An. Quid tum? *Ch.* Quid? quid tum? fatue. *An.* Fateor. *Ch.* An ego occasionem
Mihi ostentatam, tantam, tam brevem, tam optatam, tam insperatam,
Amitterem? tum pol ego is essem vere, qui simulabar.
An. Sane hercle ut dicis. Sed interim de symbolis quid actum'st?
Ch. Paratum'st. *An.* Frugi es: ubi? domin'? *Ch.* Immo apud libertum Discum.
An. Perlonge'st: sed tanto ocius properemus: muta vestem.
Ch. Ubi mutem? perii; nam domo exulo nunc: metuo fratrem,
Ne intus sit: porro autem, pater ne rure redierit jam.
An. Eamus ad me: ibi proximum'st, ubi mutes. *Ch.* Recte dicis.
Eamus: et de istac simul, quo pacto porro possim
Potiri, consilium volo capere una tecum. *An.* Fiat.

ACTUS IV. SCENA I.

Dorias.

Ita me Di bene ament, quantum ego illum vidi, nonnihil timeo misera,
Ne quam ille hodie insanus turbam faciat, aut vim Thaidi.
Nam postquam iste advenit Chremes adolescens, frater virginis,

Militem rogat, ut illum admitti jubeat: ille continuo irasci:
Neque negare audere. Thais porro instare, ut hominem invitet.
Id faciebat retinendi illius causa: quia illa, quæ cupiebat
De sorore ejus indicare, ad eam rem tempus non erat.
Invitat tristis: mansit: ibi illa cum illo sermonem occipit:
Miles vero sibi putare adductum ante oculos æmulum,
Voluit facere contra huic ægre. Heus, inquit, puer, Pamphilam
Arcesse, ut delectet hic nos. Illa exclamat, Minime gentium:
In convivium illam? Miles tendere inde ad jurgium.
Interea aurum sibi clam mulier demit: dat mihi ut auferam.
Hoc est signi, ubi primum poterit, se illinc subducet, scio.

ACTUS IV. SCENA II.

PHÆDRIA.

DUM rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ita ut fit, ubi quid in animo est molestiæ,
Aliam rem ex alia cogitare, et ea omnia in
Pejorem partem. Quid opus est verbis? dum hæc puto,
Præterii imprudens villam: longe jam abieram,
Cum sensi: redeo rursum, male vero me habens.
Ubi ad ipsum veni diverticulum, constiti.
Occepi mecum cogitare: Hem! biduum hic
Manendum'st soli sine illa? quid tum postea?
Nihil est? quid? nihil? si non tangendi copia est,

Eho, ne videndi quidem erit? si illud non licet,
Saltem hoc licebit: certe extrema linea
Amare haut nihil est. Villam prætereo sciens.
Sed quid hoc, quod timida subito egreditur Pythias?

ACTUS IV. SCENA III.

PYTHIAS. PHÆDRIA. DORIAS.

UBI ego illum scelerosum, misera, atque impium inveniam? aut ubi quæram?
Hoccine tam audax facinus facere esse ausum? *Ph.* Perii! hoc quid sit vereor.
Py. Quin etiam insuper scelus, postquam ludificatus est virginem,
Vestem omnem misere discidit: tum ipsam capillo conscidit.
Ph. Hem! *Py.* Qui nunc si detur mihi;
Ut ego unguibus facile illi in oculos involem venefico!
Ph. Nescio quid profecto absente nobis turbatum'st domi.
Adibo. Quid istuc? quid festinas? aut quem quæris, Pythias?
Py. Ehem, Phædria, ego quem quæram? i hinc, quo dignus, cum donis tuis
Tam lepidis. *Ph.* Quid istuc est rei?
Py. Rogas me? Eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas dedit!
Virginem, quam heræ dono dederat miles, vitiavit. *Ph.* Quid ais?

Py. Perii! *Ph.* Temulenta es. *Py.* Utinam sic sint, qui mihi male volunt!

Do. Au obsecro, mea Pythias, quid istuc nam monstri fuit?

Ph. Insanis: qui istuc facere Eunuchus potuit? *Py.* Ego illum nescio

Quid fuerit: hoc, quod fecit, res ipsa indicat.

Virgo ipsa lacrumat; neque, cum rogites, quid sit, audet dicere.

Ille autem bonus vir nusquam apparet: etiam hoc misera suspicor,

Aliquid domo abeuntem abstulisse. *Ph.* Nequeo mirari satis,

Quo ille abire ignavos possit longius; nisi si domum

Forte ad nos rediit. *Py.* Vise amabo, num sit. *Ph.* Jam faxo scies.

Do. Perii! obsecro, tam infandum facinus, mea tu, ne audivi quidem.

Py. At pol ego amatores mulierum esse audieram eos maximos:

Sed nihil potesse: verum miseræ non in mentem venerat:

Nam illum aliquo conclusissem, neque illi commisissem virginem.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHÆDRIA. DORUS. PYTHIAS. DORIAS.

Exi foras, sceleste: at etiam restitas,

Fugitive? prodi, male conciliate. *Do.* Obsecro. *Ph.* Oh!

Illud vide, os ut sibi distorsit carnufex!
Quid huc reditio'st? quid vestis mutatio?
Quid narras? paululum si cessassem, Pythias,
Domi non offendissem: ita jam ornarat fugam.
Py. Habesne hominem, amabo? *Ph.* Quidni habeam? *Py.* Factum bene!
Do. Istuc pol vero bene. *Py.* Ubi est? *Ph.* Rogitas? non vides?
Py. Videam? obsecro, quem? *Ph.* Hunc scilicet. *Py.* Quis hic est homo?
Ph. Qui ad vos deductus hodie'st. *Py.* Hunc oculis suis
Nostrarum nunquam quisquam vidit, Phædria.
Ph. Non vidit? *Py.* An tu hunc credidisti esse, obsecro,
Ad nos deductum? *Ph.* Nam quem? alium habui neminem. *Py.* Au!
Nec comparandus hic quidem ad illum'st: ille erat
Honesta facie et liberali. *Ph.* Ita visus est
Dudum, quia varia veste exornatus fuit:
Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
Py. Tace obsecro: quasi vero paulum intersiet.
Ad nos deductus hodie adolescentulus,
Quem tu videre vero velles, Phædria.
Hic est vietus, vetus, veternosus, senex,
Colore mustellino. *Ph.* Hem, quæ hæc est fabula?
Eo redigis me, ut, quid egerim, egomet nesciam.
Eho tu! emin' ego te? *Do.* Emisti. *Py.* Jube, mihi denuo
Respondeat. *Ph.* Roga. *Py.* Venistin' hodie ad nos? negat.

At ille alter venit, annos natus sedecim,
Quem secum adduxit Parmeno. *Ph.* Agedum, hoc mihi expedi
Primum: istam, quam habes, unde habes vestem? taces?
Monstrum hominis! non dicturu's? *Do.* Venit Chærea.
Ph. Fraterne? *Do.* Ita. *Ph.* Quando? *Do.* Hodie. *Ph.* Quam dudum? *Do.* Modo.
Ph. Quicum? *Do.* Cum Parmenone. *Ph.* Norasne eum prius?
Do. Non: nec, quis esset, unquam audieram dicier.
Ph. Unde igitur fratrem meum esse sciebas? *Do.* Parmeno
Dicebat eum esse: is dedit mihi hanc. *Ph.* Occidi.
Do. Meam ipse induit: post una ambo abierunt foras.
Py. Jam satis credis sobriam esse me, et nihil mentitam tibi?
Jam satis certum'st, virginem vitiatam esse? *Ph.* Age nunc, bellua,
Credis huic quod dicat? *Py.* Quid isti credam? res ipsa indicat.
Ph. Concede istuc paululum: audin'? etiam nunc paululum: sat est.
Dic dum hoc rursum: Chærea tuam vestem detraxit tibi?
Do. Factum. *Ph.* Et ea'st indutus? *Do.* Factum. *Ph.* Et pro te huc deductus'st? *Do.* Ita.
Ph. Juppiter magne! o scelestum atque audacem hominem! *Py.* Væ mihi!
Etiam nunc non credis, indignis nos esse irrisas modis?
Ph. Mirum, ni tu credas quod iste dicat: quid agam nescio.

Heus! negato rursum : possumne ego hodie ex te exsculpere
Verum? vidistin' fratrem Chæream? *Do.* Non. *Ph.* Non potest sine
Malo fateri, video : sequere hac : modo ait, modo negat.
Ora me. *Do.* Obsecro te vero, Phædria. *Ph.* In' intro nunc jam? *Do.* Oi, ei.
Ph. Alio pacto honeste quo modo hinc abeam nescio :
Actum'st siquidem. Tu me hic etiam, nebulo, ludificabere?
Py. Parmenonis tam scio esse hanc technam, quam me vivere.
Do. Sic est. *Py.* Inveniam pol hodie, parem ubi referam gratiam.
Sed nunc quid faciendum censes, Dorias? *Do.* De istac rogas
Virgine? *Py.* Ita; utrum taceamne, an prædicem? *Do.* Tu pol, si sapis,
Quod scis, nescis, neque de Eunucho, neque de vitio virginis :
Hac re et te omni turba evolves, et illi gratum feceris.
Id modo dic, abisse Dorum. *Py.* Ita faciam. *Do.* Sed videon' Chremem?
Thais jam aderit. *Py.* Quid ita? *Do.* Quia, cum inde abeo, jam tum inceperat
Turba inter eos. *Py.* Aufer aurum hoc : ego scibo ex hoc, quid siet.

CHREMES. PYTHIAS.

ATAT! data hercle verba mihi sunt: vicit vinum quod bibi.
Ac dum accubabam, quam videbar mihi esse pulchre sobrius!
Postquam surrexi, neque pes, neque mens satis suum officium facit.
Py. Chremes! *Ch.* Quis est? ehem Pythias: vah! quanto nunc formosior
Videre mihi, quam dudum! *Py.* Certe tu quidem pol multo hilarior.
Ch. Verbum hercle hoc verum est, Sine Cerere et Libero friget Venus.
Sed Thais multo ante venit? *Py.* An abiit jam a milite?
Ch. Jamdudum: ætatem: lites sunt inter eos factæ maxumæ.
Py. Nihil dixit, ut sequerere sese? *Ch.* Nihil, nisi abiens mihi innuit.
Py. Eho nonne id sat erat? *Ch.* At nesciebam id dicere illam, nisi quia
Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extrusit foras.
Sed eccam ipsam: miror ubi ego huic anteverterim.

ACTUS IV. SCENA VI.

THAIS. CHREMES. PYTHIAS.

CREDO equidem illum jam adfuturum esse, ut illam a me eripiat: sine veniat!

Atqui si illam digito attigerit uno, oculi illico effodientur.
Usque adeo ego illius ferre possum ineptias, et magnifica verba,
Verba dum sint: verum enim si ad rem conferentur, vapulabit.
Ch. Thais, ego jam dudum hic adsum. *Th.* O mi Chremes, te ipsum exspectabam.
Scin' tu, turbam hanc propter te esse factam ? et adeo ad te attinere hanc
Omnem rem ? *Ch.* Ad me ? qui ? quasi istuc. *Th.* Quia, dum tibi sororem studeo
Reddere et restituere, hæc atque hujusmodi sum multa passa.
Ch. Ubi ea est ? *Th.* Domi apud me. *Ch.* Hem ! quid est ?
Th. Educta ita, uti teque illaque dignum'st. *Ch.* Quid ais ? *Th.* Id quod res est:
Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa quicquam abs te pretii.
Ch. Et habetur, et refertur, Thais, a me, ita uti merita es, gratia.
Th. At enim cave, ne prius, quam hanc a me accipias, amittas, Chreme.
Nam hæc ea'st, quam miles a me vi nunc ereptum venit.
Abi tu, cistellam, Pythias, domo effer cum monumentis.
Ch. Viden' tu illum, Thaïs ? *Py.* Ubi sita'st ? *Th.* In risco. Odiosa, cessas ?
Ch. Militem secum ad te quantas copias adducere !

Atat! *Th.* Num formidolosus, obsecro, es, mi homo? *Ch.* Apagesis:
Ego formidolosus? nemo'st hominum, qui vivat, minus.
Th. Atque ita opus'st. *Ch.* Hau! metuo, qualem tu me esse hominem existumes.
Th. Imo hoc cogitato; quicum res tibi est, peregrinus est;
Minus potens quam tu, minus notus, minus amicorum hic habens.
Ch. Scio istuc. Sed tu quod cavere possis, stultum admittere'st.
Malo ego nos prospicere, quam hunc ulcisci, accepta injuria.
Tu abi, atque obscra ostium intus, dum ego hinc transcurro ad forum.
Volo ego adesse hic advocatos nobis in turba hac. *Th.* Mane.
Ch. Melius est. *Th.* Mane. *Ch.* Omitte, jam adero. *Th.* Nihil opus est istis, Chreme:
Hoc modo dic, sororem illam tuam esse, et te parvam virginem
Amisisse; nunc cognosse: signa ostende. *Py.* Adsunt. *Th.* Cape.
Si vim faciet, in jus ducito hominem: intellextin'? *Ch.* Probe.
Th. Fac animo hæc ut præsenti dicas. *Ch.* Faciam. *Th.* Attolle pallium.
Perii! huic ipsi est opus patrono, quem defensorem paro.

ACTUS IV. SCENA VII.

THRASO. GNATHO. SANGA. CHREMES. THAIS.

HANCCINE ego ut contumeliam tam insignem in me accipiam, Gnatho?
Mori me satius est. Simalio, Donax, Syrisce, sequimini.
Primum ædeis expugnabo. *Gn.* Recte. *Thr.* Virginem eripiam. *Gn.* Probe.
Thr. Male mulctabo ipsam. *Gn.* Pulchre. *Thr.* In medium huc agmen cum vecti, Donax:
Tu, Simalio, in sinistrum cornu: tu, Syrisce, in dexterum.
Cedo alios: ubi centurio'st Sanga, et manipulus furum? *Sa.* Eccum adest.
Thr. Quid, ignave, peniculon' pugnare, qui istuc huc portes, cogitas?
Sa. Egone? imperatoris virtutem noveram, et vim militum,
Sine sanguine hoc fieri non posse, qui abstergerem vulnera.
Thr. Ubi alii? *Sa.* Qui, malum, alii? solus Sannio servat domum.
Thr. Tu hosce instrue: hic ego ero post principia: inde omnibus signum dabo.
Gn. Illuc est sapere! ut hosce instruxit, ipsus sibi cavit loco.
Thr. Idem hoc jam Pyrrhus factitavit. *Ch.* Viden' tu, Thais, quam hic rem agit?

Nimirum consilium illud rectum'st de occludendis ædibus.

Tha. Sane, quod tibi nunc vir videatur esse, hic nebulo magnus est;

Ne metuas. *Thr.* Quid videtur? *Gn.* Fundam tibi nunc nimis vellem dari,

Ut tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent fugam.

Thr. Sed eccam Thaidem ipsam video. *Gn.* Quam mox irruimus? *Thr.* Mane:

Omnia prius experiri, quam armis, sapientem decet.

Qui scis, an quæ jubeam, sine vi faciat? *Gn.* Di vestram fidem,

Quanti est sapere! nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.

Thr. Thais, primum hoc mihi responde; cum tibi do istam virginem,

Dixtin' hos mihi dies soli dare te? *Tha.* Quid tum postea?

Thr. Rogitas? quæ mihi ante oculos coram amatorem adduxti tuum;

Tha. Quid cum illo agas? *Thr.* Et cum eo clam te subduxti mihi?

Tha. Lubuit. *Thr.* Pamphilam ergo huc redde, nisi vi mavis eripi.

Ch. Tibi illam reddat? aut tu illam tangas? omnium! *Gn.* Ah, quid ais? tace.

Thr. Quid tu tibi vis? ego non tangam meam? *Ch.* Tuam autem, furcifer?

Gn. Cave sis : nescis cui nunc maledicas viro. *Ch.* Non tu hinc abis ?
Scin' tu, ut tibi res se habeat ? si quicquam hodie hic turbæ cœperis,
Faciam ut hujus loci, dieique, meique semper memineris.
Gn. Miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.
Ch. Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis. *Gn.* Ain' vero, canis ?
Siccine agis ? *Thr.* Quis tu homo es ? quid tibi vis ? quid cum illa rei tibi est ?
Ch. Scibis : principio eam esse dico liberam. *Thr.* Hem ! *Ch.* Civem Atticam. *Thr.* Hui !
Ch. Meam sororem. *Thr.* Os durum ! *Ch.* Miles, nunc adeo edico tibi,
Ne vim facias ullam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam
Nutricem, ut eam adducam, et signa ostendam hæc. *Thr.* Tun' me prohibeas,
Meam ne tangam ? *Ch.* Prohibeo, inquam. *Gn.* Audin' tu ? hic furti se alligat.
Satis hoc tibi est. *Thr.* Idem hoc tu ais, Thais ? *Tha.* Quære qui respondeat.
Thr. Quid nunc agimus ? *Gn.* Quin redeamus : jam hæc tibi aderit supplicans
Ultro. *Thr.* Credin'? *Gn.* Imo certe. Novi ingenium mulierum :
Nolunt, ubi velis : ubi nolis, cupiunt ultro. *Thr.* Bene putas.

Gn. Jam dimitto exercitum? *Thr.* Ubi vis. *Gn.* Sanga, ut fortis decet
Milites, domi, focique fac vicissim ut memineris.
Sa. Jamdudum animus est in patinis. *Gn.* Frugi es. *Thr.* Vos me hac sequimini.

ACTUS V. SCENA I.

THAIS. PYTHIAS.

PERGIN', scelesta, mecum perplexe loqui?
Scio; nescio; abiit; audivi; ego non affui.
Non tu istuc mihi dictura aperte es, quicquid est?
Virgo conscissa veste lacrumans obticet;
Eunuchus abiit: quamobrem? quid factum'st? taces?
Py. Quid tibi ego dicam misera? illum Eunuchum negant
Fuisse. *Th.* Quis fuit igitur? *Py.* Iste Chærea.
Th. Qui Chærea? *Py.* Iste ephebus frater Phædriæ.
Th. Quid ais, venefica? *Py.* Atqui certo comperi.
Th. Quid is obsecro ad nos? quamobrem adductus est? *Py.* Nescio;
Nisi amasse credo Pamphilam. *Th.* Hem! misera occidi;
Infelix, si quidem tu istæc vera prædicas.
Num id lacrumat virgo? *Py.* Id opinor. *Th.* Quid ais, sacrilega?
Istuccine interminata sum hinc abiens tibi?
Py. Quid facerem? ita ut tu justi, soli credita'st.
Th. Scelesta, lupo ovem commisisti: dispudet,

Sic mihi data esse verba. Quid illic hominis est?
Py. Hera mea, tace; tace obsecro, salvæ sumus;
Habemus hominem ipsum. *Th.* Ubi is est? *Py.* Hem ad sinistram:
Videsne? *Th.* Video. *Py.* Comprehendi jube, quantum potest.
Th. Quid illo faciemus, stulta? *Py.* Quid facias, rogas?
Vide amabo, si non, quum aspicias, os impudens
Videtur: non est? tum quæ ejus confidentia'st!

ACTUS V. SCENA II.

CHÆREA. THAIS. PYTHIAS.

APUD Antiphonem uterque, mater et pater,
Quasi dedita opera, domi erant, ut nullo modo
Introire possem, quin viderent me: interim
Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obviam
Venit: ubi vidi, egomed in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam desertum: inde item
In aliud, inde in aliud: ita miserrimus
Fui fugitando, ne quis me cognosceret.
Sed estne hæc Thais, quam video? ipsa'st: hæreo,
Quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?
Th. Adeamus. Bone vir Dore, salve: dic mihi,
Aufugistin'? *Ch.* Hera, factum. *Th.* Satin' id tibi placet?
Ch. Non. *Th.* Credin' te impune habiturum? *Ch.* Unam hanc noxiam
Omitte: si aliam admisero unquam, occidito.

Th. Num meam sævitiam veritus? *Ch.* Non. *Th.* Quid igitur?
Ch. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
Th. Quid feceras? *Ch.* Paululum quiddam. *Th.* Eho paululum, impudens?
An paulum hoc esse tibi videtur, virginem
Vitiare civem? *Ch.* Conservam esse credidi.
Py. Conservam? vix me contineo, quin involem in
Capillum: monstrum; etiam ultro derisum advenit.
Th. Abin' hinc, insana? *Py.* Quid ita vero abeam?
Credo isti quicquam furcifero, si id fecerim:
Præsertim cum se servum fateatur tuum.
Th. Missa hæc faciamus. Non te dignum, Chærea,
Fecisti; nam si ego digna hac contumelia
Sum maxume, at tu indignus qui faceres tamen.
Neque ædepol, quid nunc consilii capiam, scio
De virgine istac: ita conturbasti mihi
Rationes omnes: ut eam non possim suis,
Ita ut æquom fuerat, atque ut studui, tradere:
Ut solidum parerem hoc mihi beneficium, Chærea.
Ch. At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam
Fore, Thais: sæpe ex hujusmodi re quapiam, et
Malo principio magna familiaritas
Conflata'st: quid si hoc quispiam voluit Deus?
Th. Equidem pol in eam partem accipioque, et volo.
Ch. Imo ita quæso. Unum hoc scito: contumeliæ
Non me fecisse causa, sed amoris. *Th.* Scio.
Et pol propterea magis nunc ignosco tibi.
Non adeo inhumano ingenio sum, Chærea,

Neque ita imperita, ut quid amor valeat, nesciam.
Ch. Te quoque jam, Thais, ita me Di bene ament, amo.
Py. Tum pol tibi ab istoc, hera, cavendum intelligo.
Ch. Non ausim. *Py.* Nihil tibi quicquam credo. *Th.* Desinas.
Ch. Nunc ego te in hac re mihi oro ut adjutrix sies;
Ego me tuæ commendo et committo fidei;
Te mihi patronam capio, Thais; te obsecro;
Emoriar, si non hanç uxorem duxero.
Th. Tamen si pater. *Ch.* Quid? ah volet, certo scio:
Civis modo hæc sit. *Th.* Paululum opperirier
Si vis: jam frater ipse hic aderit virginis:
Nutricem arcessitum iit, quæ illam aluit parvolam:
In cognoscendo tute ipse aderis, Chærea.
Ch. Ego vero maneo. *Th.* Vin' interea, dum is venit,
Domi opperiamur potius, quam hic ante ostium?
Ch. Immo percupio. *Py.* Quam tu rem actura, obsecro, es?
Th. Nam quid ita? *Py.* Rogitas? hunc tu in ædeis cogitas
Recipere posthac? *Th.* Cur non? *Py.* Crede hoc meæ fidei,
Dabit hic aliquam pugnam denuo. *Th.* Au, tace, obsecro.
Py. Parum perspexisse ejus videre audaciam.
Ch. Non faciam, Pythias. *Py.* Non pol credo, Chærea,
Nisi si commissum non erit. *Ch.* Quin, Pythias,
Tu me servato. *Py.* Neque pol servandum tibi
Quicquam dare ausim, neque te servare: apage te.
Th. Adest optume ipse frater. *Ch.* Perii hercle; obsecro,
Abeamus intro, Thais: nolo me in via

Cum hac veste videat. *Th.* Quamobrem tandem? an quia pudet?
Ch. Id ipsum. *Py.* Id ipsum? virgo vero. *Th.* I præ, sequor.
Tu istic mane, ut Chremem introducas, Pythias.

ACTUS V. SCENA III.

PYTHIAS. CHREMES. SOPHRONA.

QUID? quid venire in mentem nunc possit mihi?
Quidnam? qui referam illi sacrilego gratiam,
Qui hunc supposuit nobis? *Ch.* Move vero ocius
Te, nutrix. *So.* Moveo. *Ch.* Video, sed nihil promoves.
Py. Jamne ostendisti signa nutrici? *Ch.* Omnia.
Py. Amabo, quid ait? cognoscitne? *Ch.* Ac memoriter.
Py. Bene ædepol narras: nam illi faveo virgini.
Ite intro: jamdudum hera vos exspectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video. Vide ut otiosus it, si Dis placet!
Spero me habere, qui hunc meo excruciem modo.
Ibo intro, de cognitione ut certum sciam:
Post exibo, atque hunc perterrebo sacrilegum.

ACTUS V. SCENA IV.

PARMENO. PYTHIAS.

REVISO, quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quod si astu rem tractavit, Di vostram fidem!
Quantum, et quam veram laudem capiet Parmeno!

Nam ut mittam, quod ei amorem difficillimum, et
Carissimum ab meretrice avara: virginem
Quam amabat, eam confeci sine molestia,
Sine sumtu, sine dispendio: tum hoc alterum,
Id vero'st quod ego mihi puto palmarium,
Me reperisse, quo modo adolescentulus
Meretricum ingenia et mores posset noscere:
Mature ut quum cognorit, perpetuo oderit.
Quæ dum foris sunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compositum quicquam, nec magis elegans:
Quæ, cum amatore suo quum cœnant, liguriunt.
Harum videre illuviem, sordes, inopiam,
Quam inhonestæ solæ sint domi, atque avidæ cibi:
Quo pacto ex jure hesterno panem atrum vorent:
Nosse omnia hæc, salus est adolescentulis.
Py. Ego pol te pro istis dictis et factis, scelus,
Ulciscar: ut ne impune in nos illuseris.
Proh fidem deum! facinus fœdum. O infelicem adolescentulum!
O scelestum Parmenonem! qui istum huc adduxit. *Par.* Quid est?
Py. Miseret me: itaque ut ne viderem, misera huc effugi foras.
Quæ futura exempla dicunt in eum indigna? *Par.* O Juppiter,
Quæ illæc turba'st? numnam ego perii? adibo. Quid istuc, Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient? *Py.* Rogitas, audacissime?

Perdidisti istum, quem adduxti pro Eunucho adolescentulum,
Dum studes dare verba nobis. *Par.* Quid ita? aut quid factum'st? cedo.
Py. Dicam: virginem istam, Thaidi quæ hodie dono data'st,
Scis eam hinc civem esse, et fratrem ejus esse apprime nobilem?
Par. Nescio. *Py.* Atqui sic inventa'st: eam iste vitiavit miser.
Ille ubi rescivit factum frater violentissimus.
Par. Quidnam fecit? *Py.* Colligavit primum eum miseris modis. *Par.* Hem!
Colligavit? *Py.* Atque equidem orante, ut ne id faceret, Thaide.
Par. Quid ais? *Py.* Nunc minatur porro sese id, quod mœchis solet:
Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. *Par.* Qua audacia
Tantum facinus audet? *Py.* Quid ita tantum? *Par.* Annon tibi hoc maximum est?
Quis homo pro mœcho unquam vidit in domo meretricia
Prehendi quemquam? *Py.* Nescio. *Par.* Anne hoc nesciatis? Pythias:
Dico, edico vobis, nostrum esse illum herilem filium. *Py.* Hem,
Obsecro, an is est? *Par.* Ne quam in illum Thais vim fieri sinat.

Atque adeo autem cur non egomet intro eo? *Py.* Vide, Parmeno,
Quid agas, ne neque illi prosis, et tu pereas: nam hoc putant,
Quicquid factum'st, ex te esse ortum. *Par.* Quid igitur faciam miser?
Quidve incipiam? ecce autem video rure redeuntem senem:
Dicam huic, an non? dicam hercle: etsi mihi magnum malum
Scio paratum: sed necesse est: huic ut subveniat. *Py.* Sapis.
Ego abeo intro: tu isti narra omnem rem ordine, ut factum siet.

ACTUS V. SCENA V.

LACHES. PARMENO.

Ex meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit.
Ubi satias cœpit fieri, commuto locum.
Sed estne ille noster Parmeno? et certe ipsus est.
Quem præstolare, Parmeno, hic ante ostium?
Par. Quis homo est? ehem, salvum te advenire, here, gaudeo.
La. Quem præstolare? *Par.* Perii: lingua hæret metu.
La. Hem! quid est, quid trepidas? satine salve? dic mihi.

Par. Here, primum te arbitrari, quod res est, velim :
Quicquid hujus factum'st, culpa non factum'st mea.
La. Quid ? *Par.* Recte sane interrogasti : oportuit
Rem prænarrasse me. Emit quendam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret. *La.* Cui ? *Par.* Thaidi.
La. Emit ? perii hercle ! quanti ? *Par.* Viginti minis.
La. Actum'st. *Par.* Tum quandam fidicinam amat hic Chærea.
La. Hem ! quid ? amat ? an scit jam ille quid meretrix siet ?
An in Astu venit ? aliud ex alio malum !
Pār. Here, ne me spectes : me impulsore hæc non facit.
La. Omitte de te dicere : ego te, furcifer,
Si vivo : sed istuc quicquid est, primum expedi.
Par. Is pro illo Eunucho ad Thaidem deductus est.
La. Pro Eunuchon'? *Par.* Sic est : hunc pro mœcho postea
Comprehendere intus, et constrinxere. *La.* Occidi !
Par. Audaciam meretricum specta. *La.* Numquid est
Aliud mali damnive, quod non dixeris,
Reliquom ? *Par.* Tantum est. *La.* Cesso huc introrumpere ?
Par. Non dubium est, quin mihi magnum ex hac re sit malum :
Nisi quia necesse fuit hoc facere : id gaudeo,
Propter me hisce aliquid esse eventurum mali :
Nam jam diu aliquam causam quærebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret iis : nunc repperit.

ACTUS V. SCENA VI.

PYTHIAS. PARMENO.

NUNQUAM ædepol quicquam jam diu, quod magis vellem evenire,
Mihi evenit, quam quod modo senex intro ad nos venit errans.
Mihi solæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, sciebam.
Par. Quid hoc autem est? *Py.* Nunc id prodeo, ut conveniam Parmenonem.
Sed ubi obsecro est? *Par.* Me quærit hæc? *Py.* Atque eccum video: adibo.
Par. Quid est, inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin'? *Py.* Perii,
Defessa jam sum misera te ridendo. *Par.* Quid ita? *Py.* Rogitas?
Nunquam pol hominem stultiorem vidi, nec videbo: ah,
Non possum satis narrare, quos ludos præbueris intus:
At etiam primo callidum et disertum credidi hominem.
Quid? illicone credere ea, quæ dixi, oportuit te?
An pœnitebat flagitii, te auctore quod fecisset
Adolescens, ni miserum insuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuisse, ubi vestem vidit
Illam esse eum indutum pater? quid est? jam scis te periisse.
Par. Hem, quid dixti, pessuma? an mentita es? etiam rides?
Itan' lepidum tibi visum est, scelus, nos irridere? *Py.* Nimium.

Par. Siquidem istuc impune habueris. *Py.* Verum! *Par.* Reddam hercle. *Py.* Credo.
Sed in diem istuc, Parmeno, est fortasse, quod minitare.
Tu jam pendebis, qui stultum adolescentulum nobilitas
Flagitiis, et eundem indicas: uterque in te exempla edent.
Par. Nullus sum. *Py.* Hic pro illo munere tibi honos est habitus: abeo.
Par. Egomet meo indicio miser, quasi sorex, hodie perii.

ACTUS V. SCENA VII.

GNATHO. THRASO.

QUID nunc? qua spe, aut quo consilio huc imus? quid inceptas, Thraso?
Thr. Egone? ut Thaidi me dedam, et faciam quod jubeat. *Gn.* Quid est?
Thr. Qui minus, quam Hercules servivit Omphale? *Gn.* Exemplum placet!
Utinam tibi commitigari videam sandalio caput!
Sed fores crepuere ab ea. *Thr.* Perii! quid hoc autem'st mali?
Hunc ego nunquam videram: et jam hic quidnam properans prosiliit?

ACTUS V. SCENA VIII.

CHÆREA. PARMENO. PHÆDRIA. GNATHO. THRASO.

O POPULARES, ecquis me vivit hodie fortunatior?
Nemo hercle quisquam: nam in me plane Di potestatem suam

Omnem ostendere; cui tam subito tot contigerint commoda.

Par. Quid hic lætus est? *Ch.* O Parmeno mi, o mearum voluptatum omnium

Inventor, inceptor, perfector: scin' me in quibus sim gaudiis?

Scis Pamphilam meam inventam civem? *Par.* Audivi. *Ch.* Scis sponsam mihi?

Par. Bene, ita me Di ament, factum. *Gn.* Audin' tu illum quid ait? *Ch.* Tum autem Phædriæ

Meo fratri gaudeo amorem esse omnem in tranquillo: una'st domus.

Thais patri se commendavit in clientelam et fidem:

Nobis dedit se. *Par.* Fratris igitur Thais tota'st? *Ch.* Scilicet.

Par. Jam hoc aliud est quod gaudeamus: miles pellitur foras.

Ch. Tu, frater ubi ubi est, fac quam primum hæc audiat. *Par.* Visam domum.

Thr. Numquid, Gnatho, dubitas, quin ego nunc perpetuo perierim?

Gn. Sine dubio, opinor. *Ch.* Quid commemorem primum? aut laudem maxume?

Illumne, qui mihi dedit consilium, ut facerem: an me, qui ausus sim

Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit;

Quæ tot res, tantas, tam opportune in unum conclusit diem?

An mei patris festivitatem et facilitatem? O Juppiter,

Serva, obsecro, hæc nobis bona. *Ph.* Di vestram fidem! incredibilia

Parmeno modo quæ narravit: sed ubi est frater? *Ch.* Præsto adest.

Ph. Gaudeo. *Ch.* Satis credo. Nihil est Thaide hac tua, frater, dignius

Quod ametur: ita nostræ est omni fautrix familiæ.

Ph. Mihi illam laudas? *Thr.* Perii! quanto minus spei est, tanto magis amo.

Obsecro, Gnatho, in te spes est. *Gn.* Quid vis faciam? *Thr.* Perfice hoc

Precibus, pretio, ut hæream in parte aliqua tandem apud Thaidem.

Gn. Difficile est. *Thr.* Si quid collibuit, novi te. Hoc si effeceris,

Quodvis donum et præmium a me optato: id optatum feres.

Gn. Itane? *Thr.* Sic erit. *Gn.* Si efficio hoc, postulo ut mihi tua domus,

Te præsente absente, pateat: invocato ut sit locus

Semper. *Thr.* Do fidem futurum. *Gn.* Accingar. *Ph.* Quem hic ego audio?

O Thraso. *Thr.* Salvete. *Ph.* Tu fortasse quæ facta hic sint nescis?

Thr. Scio. *Ph.* Cur ergo in his ego te conspicor regionibus?

Thr. Vobis fretus. *Ph.* Scin' quam fretus? miles, edico tibi,

Si te in platea offendero hac post unquam, quod dicas mihi,

Alium quærebam: iter hac habui: periisti. *Gn.* Eja, haut sic decet.

Ph. Dictum'st. *Gn.* Non cognosco vostrum tam superbum. *Ph.* Sic erit.

Gn. Prius audite paucis: quod quum dixero, si placuerit,

Facitote. *Ph.* Audiamus. *Gn.* Tu concede paululum istuc, Thraso.

Principio ego vos credere ambos hoc mihi vehementer velim,

Me hujus quicquid facio, id facere maxume causa mea.

Verum si idem vobis prodest, vos non facere inscitia'st.

Ph. Quid est? *Gn.* Militem ego rivalem recipiendum censeo. *Ph.* Hem,

Recipiendum! *Gn.* Cogita modo: tu hercle cum illa, Phædria,

Et libenter vivis: etenim bene libenter victitas.

Quod des, paululum est: et necesse est multum accipere Thaidem,

Ut tuo amori suppeditare possit sine sumtu tuo.

Ad omnia hæc magis opportunus, nec magis ex usu tuo

Nemo est: principio et habet quod det; et dat nemo largius.

Fatuus est, insulsus, tardus, stertit noctesque et dies:

Neque istum metuas, ne amet mulier: facile pellas, ubi velis.

Ph. Quid agimus? *Gn.* Præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,

Accipit hominem nemo melius prorsus, neque prolixius.

Ph. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opu'st. *Ch.* Idem ego arbitror.

Gn. Recte facitis. Unum etiam hoc vos oro, ut me in vostrum gregem
Recipiatis: satis diu hoc jam saxum volvo. *Ph.* Recipimus.
Ch. Ac libenter. *Gn.* At ego pro istoc, Phædria, et tu, Chærea,
Hunc comedendum et deridendum vobis propino. *Ch.* Placet.
Thr. Dignus est. *Gn.* Thraso, ubi vis accede. *Thr.* Obsecro te, quid agimus?
Gn. Quid? isti te ignorabant: postquam eis mores ostendi tuos,
Et collaudavi secundum facta et virtutes tuas,
Impetravi. *Thr.* Bene fecisti: gratiam habeo maximam.
Nunquam etiam fui usquam, quin me omnes amarent plurimum.
Gn. Dixin' ego in hoc esse vobis Atticam eloquentiam?
Ph. Nihil præter promissum est; ite hac. Ω. Vos valete, et plaudite.

HEAUTONTIMORUMENOS.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. CORNELIO LENTULO, L. VALERIO FLACCO ÆDILIBUS CURULIBUS. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDI. GRÆCA EST MENANDRU. ACTA PRIMUM TIBIIS IMPARIBUS, DEINDE DUABUS DEXTRIS. ACTA TERTIO, M. JUVENTIO, M. SEMPRONIO COSS.

C. SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

In militiam proficisci gnatum Cliniam
Amantem Antiphilam compulit durus pater:
Animique sese angebat, facti pœnitens.
Mox ut reversus est, clam patrem divortitur
Ad Clitiphonem; is amabat scortum Bacchidem.
Cum arcesseret cupitam Antiphilam Clinia,
Ut ejus Bacchis venit amica, ac servolæ
Habitum gerens Antiphila, factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho: hic technis Syri,
Decem minas meretriculæ aufert a sene.
Antiphila Clitiphonis reperitur soror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

ANTIPHILA, *meretrix*.
BACCHIS, *meretrix*.
CHREMES, *senex*.
CLINIA, *adolescens*.
CLITIPHO, *adolescens*.
DROMO, *servus*.
MENEDEMUS, *senex*.
NUTRIX.
PHRYGIA, *ancilla*.
SOSTRATA, *matrona*.
SYRUS, *servus*.

PROLOGUS.

Ne cui sit vostrum mirum, cur partis seni
Poeta dederit, quæ sunt adolescentium,
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra Græca, integram comœdiam
Hodie sum acturus Heautontimorumenon:
Duplex quæ ex argumento facta est simplici.
Novam esse ostendi, et quæ esset: nunc qui scripserit,
Et cuja Græca sit, ni partem maximam
Existimarem scire vostrum, id dicerem.
Nunc, quamobrem has partis didicerim, paucis dabo:
Oratorem esse voluit me, non prologum:
Vostrum judicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit a facundia,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc scripsit, quam dicturus sum.
Nam quod rumores distulerunt malevoli,
Multas contaminasse Græcas, dum fecit
Paucas Latinas: factum hic esse id non negat,
Neque se pigere: et deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi

Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod malevolus vetus Poeta dictitat;
Repente ad studium hunc se applicasse musicum,
Amicum ingenio fretum, haut natura sua:
Arbitrium vestrum, vestra existumatio
Valebit: quamobrem omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquum possit, quam æquum oratio.
Facite æqui sitis: date crescendi copiam,
Novarum qui spectandi faciunt copiam,
Sine vitiis: ne ille pro se dictum existumet,
Qui nuper fecit servo currenti in via
Decesse populum: cur insano serviat?
De illius peccatis plura dicet, quum dabit
Alias novas, nisi finem maledictis facit.
Adeste æquo animo: date potestatem mihi
Statariam agere ut liceat per silentium;
Ne semper servos currens, iratus senex,
Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
Avarus leno, assidue agendi sint mihi,
Clamore summo, cum labore maxumo.
Mea causa causam hanc justam esse animum inducite:
Ut aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nam nunc novas qui scribunt, nihil parcunt seni:
Si quæ laboriosa est, ad me curritur:
Sin lenis est, ad alium defertur gregem.
In hac est pura oratio. Experimini,
In utramque partem ingenium quid possit meum.
Si nunquam avare pretium statui arti meæ,

Et eum esse quæstum in animum induxi maxumum,
Quam maxume servire vestris commodis:
Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
Vobis placere studeant potius, quam sibi.

HEAUTONTIMORUMENOS.

ACTUS I. SCENA I.

CHREMES. MENEDEMUS.

QUAMQUAM hæc inter nos nuper notitia admodum'st,
Inde adeo quod agrum in proximo hic mercatus es;
Nec rei fere sane amplius quicquam fuit:
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto,
Facit, ut te audacter moneam et familiariter;
Quod mihi videre præter ætatem tuam
Facere, et præter quam res te adhortatur tua.
Nam pro deum atque hominum fidem, quid vis tibi?
Quid quæris? annos sexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conjicio: agrum in his regionibus
Meliorem, neque preti majoris nemo habet;
Servos complureis: proinde quasi nemo siet,
Ita tute attente illorum officia fungere.
Nunquam tam mane egredior, neque tam vesperi
Domum revertor, quin te in fundo conspicer

Fodere, aut arare, aut aliquid ferre: denique
Nullum remittis tempus; neque te respicis.
Hæc non voluptati tibi esse, satis certo scio:
At enim dices, quantum hic operis fiat, pœnitet.
Quod in opere faciundo operæ consumis tuæ,
Si sumas in illis exercendis, plus agas.
Men. Chreme, tantumne est ab re tua otii tibi,
Aliena ut cures; eaque, nihil quæ ad te attinent?
Ch. Homo sum: humani nihil a me alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta.
Rectum'st, ego ut faciam: non est, te ut deterream.
Men. Mihi sic est usus: tibi ut opus facto'st, face.
Ch. An cuiquam est usus homini, se ut cruciet? *Men.* Mihi.
Ch. Si quid laboris est, nollem: sed quid istuc mali est,
Quæso? quid de te tantum meruisti? *Men.* Eheu.
Ch. Ne lacruma; atque istuc, quicquid est, fac me ut sciam:
Ne retice: ne verere: crede, inquam, mihi,
Aut consolando, aut consilio, aut re juvero.
Men. Scire hoc vis? *Ch.* Hac quidem causa, qua dixi tibi.
Men. Dicetur. *Ch.* Istos rastros interea tamen
Adpone: ne labora. *Men.* Minime. *Ch.* Quam rem agis?
Men. Sine vacivom tempus ne quod dem mihi
Laboris. *Ch.* Non sinam, inquam. *Men.* Ah, non æquom facis.
Ch. Hui, tam gravis hos, quæso? *Men.* Sic meritum'st meum.

Ch. Nunc loquere. *Men.* Filium unicum adolescentulum
Habeo. Ah, quid dixi, habere me? imo habui, Chreme:
Nunc habeam, necne, incertum'st. *Ch.* Quid ita istuc?
Men. Scies.
Est e Corintho hic advena anus paupercula:
Ejus filiam ille amare cœpit perdite,
Prope jam ut pro uxore haberet: hæc clam me omnia.
Ubi rem rescivi; cœpi non humanitus,
Neque ut animum decuit ægrotum adolescentuli,
Tractare: sed vi, et via pervolgata patrum.
Quotidie accusabam; Hem, tibine hæc diutius
Licere speras facere me vivo patre,
Amicam ut habeas prope jam in uxoris loco?
Erras, si id credis, et me ignoras, Clinia.
Ego te meum esse dici tantisper volo,
Dum, quod te dignum'st, facies: sed si id non facis,
Ego, quod me in te sit facere dignum, invenero.
Nulla adeo ex re istuc fit, nisi ex nimio otio.
Ego istuc ætatis non amori operam dabam,
Sed in Asiam hinc abii propter pauperiem; atque ibi
Simul rem, et gloriam armis belli repperi.
Postremo adeo res rediit: adolescentulus
Sæpe eadem, et graviter audiendo, victus est.
Putavit me et ætate, et benevolentia
Plus scire et providere, quam se ipsum sibi:
In Asiam ad Regem militatum abiit, Chreme.
Ch. Quid ais? *Men.* Clam me est profectus; mensis tris abest.
Ch. Ambo accusandi: et si illud inceptum, tamen

Animi est pudentis signum, et non instrenui.
Men. Ubi comperi ex iis, qui ei fuere conscii,
Domum revertor mœstus, atque animo fere
Perturbato, atque incerto præ ægritudine:
Assido; accurrunt servi; soccos detrahunt:
Video alios festinare, lectos sternere,
Cœnam apparare: pro se quisque sedulo
Faciebat, quo illam mihi lenirent miseriam.
Ubi video hæc, cœpi cogitare: Hem, tot mea
Solius solliciti sunt causa, ut me unum expleant?
Ancillæ tot me vestiant? sumtus domi
Tantos ego solus faciam? sed gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,
Quod illa ætas magis ad hæc utenda idonea'st,
Eum ego hinc ejeci miserum injustitia mea.
Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam: nam usque dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patria ob meas injurias,
Interea usque illi de me supplicium dabo,
Laborans, quærens, parcens, illi serviens.
Ita facio prorsus: nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec vestimentum: corrasi omnia.
Ancillas, servos, nisi eos, qui opere rustico
Faciundo facile sumtum exercerent suum,
Omnis produxi ac vendidi: inscripsi illico
Ædis mercede: quasi talenta ad quindecim
Coegi: agrum hunc mercatus sum: hic me exerceo.
Decrevi tantisper me minus injuriæ,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser:

Nec fas esse, ulla me voluptate hic frui,
Nisi ubi ille huc salvos redierit meus particeps.
Ch. Ingenio te esse in liberos leni puto,
Et illum obsequentem, si quis recte aut commode
Tractaret: verum nec tu illum satis noveras,
Nec te ille: hocque fit, ubi non vere vivitur.
Tu illum nunquam ostendisti quanti penderes,
Nec tibi ille'st credere ausus, quæ est æquom patri.
Quod si esset factum, hæc nunquam evenissent tibi.
Men. Ita res est, fateor: peccatum a me maximum'st.
Ch. Menedeme, at porro recte spero, et illum tibi
Salvom adfuturum esse hic, confido, propediem.
Men. Utinam ita Di faxint. *Ch.* Facient: nunc si commodum'st,
Dionysia hic sunt: hodie apud me sis volo.
Men. Non possum. *Ch.* Cur non? quæso, tandem aliquantulum
Tibi parce: idem absens facere te hoc volt filius.
Men. Non convenit, qui illum ad laborem impulerim,
Nunc me ipsum fugere. *Ch.* Siccine est sententia?
Men. Sic. *Ch.* Bene vale. *Men.* Et tu. *Ch.* Lacrumas excussit mihi,
Miseretque me ejus: sed ut diei tempus est,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cœnam ut veniat: ibo, visam si domi est.
Nihil opus fuit monitore: jam dudum domi
Præsto apud me esse aiunt: egomet convivas moror.
Ibo adeo hinc intro: sed quid crepuerunt fores
Hinc a me? quisnam egreditur? huc concessero.

ACTUS I. SCENA II.

CLITIPHO. CHREMES.

NIHIL adhuc est, quod vereare, Clinia: hautquaquam etiam cessant:
Et illam simul cum nuncio tibi hic ego adfuturam hodie scio.
Proin tu sollicitudinem istam falsam, quæ te excruciat, mittas.
Ch. Quicum loquitur filius?
Cl. Pater adest, quem volui: adibo. Pater, opportune advenis.
Ch. Quid id est? *Cl.* Hunc Menedemum nostin' nostrum vicinum? *Ch.* Probe.
Cl. Huic filium scis esse? *Ch.* Audivi esse in Asia. *Cl.* Non est, pater:
Apud nos est. *Ch.* Quid ais? *Cl.* Advenientem, e navi egredientem, illico
Adduxi ad cœnam: nam mihi magna cum eo jam inde usque a pueritia
Fuit semper familiaritas. *Ch.* Voluptatem magnam nuncias,
Quam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum esset hodie amplius;
Ut hanc lætitiam nec opinanti primus ei objicerem domi!
Atque etiam nunc tempus est. *Cl.* Cave faxis; non est opus, pater.

Ch. Quapropter? *Cl.* Quia enim incertum'st etiam, quid se faciat: modo venit.
Timet omnia, patris iram, et animum amicæ se erga ut siet suæ;
Eam misere amat: propter eam hæc turba atque abitio evenit. *Ch.* Scio.
Cl. Nunc servolum ad eam in urbem misit, et ego nostrum una Syrum.
Ch. Quid narrat? *Cl.* Quid ille? se miserum esse. *Ch.* Miserum? quem minus credere est?
Quid reliqui est, quin habeat quæ quidem in homine dicuntur bona?
Parentis, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias?
Atque hæc perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet:
Qui uti scit, ei bona: illi, qui non utitur recte, mala.
Cl. Immo ille fuit senex importunus semper: et nunc nihil magis
Vereor, quam ne quid in illum iratus plus satis faxit, pater.
Ch. Illene? sed reprimam me: nam in metu esse hunc, illi est utile.
Cl. Quid tute tecum? *Ch.* Dicam: ut ut erat, mansum tamen oportuit.
Fortasse aliquantum iniquior erat præter ejus lubidinem:
Pateretur: nam quem ferret, si parentem non ferret suum?
Hunccine erat æquom ex illius more, an illum ex hujus vivere?

Et quod illum insimulat durum, id non est: nam parentum injuriæ
Uniusmodi sunt ferme: paulo qui est homo tolerabilis,
Scortari crebro nolunt; nolunt crebro convivarier;
Præbent exigue sumtum; atque hæc sunt tamen ad virtutem omnia.
Verum ubi animus semel se cupiditate devinxit mala,
Necesse est, Clitipho, consilia consequi consimilia.
Scitum'st, periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu siet.
Cl. Ita credo. *Ch.* Ego ibo hinc intro, ut videam nobis quid cœnæ siet.
Tu, ut tempus est diei, vide sis ne quo hinc abeas longius.

ACTUS II. SCENA I.

Clitipho.

Quam iniqui sunt patres in omnis adolescentis judices!
Qui æquom esse censent, nos jam a pueris illico nasci senes:
Neque illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia.
Ex sua libidine moderantur, nunc quæ est, non quæ olim fuit.
Mihi si unquam filius erit, næ ille facili me utetur patre:
Nam et cognoscendi et ignoscendi dabitur peccatis locus:
Non ut meus, qui mihi per alium ostendit suam sententiam.

Perii! is mihi, ubi adbibit plus paulo, sua quæ narrat facinora!
Nunc ait, Periculum ex aliis facito, tibi quod ex usu siet.
Astutus: næ ille haut scit, quam mihi nunc surdo narret fabulam.
Magis nunc me amicæ dicta stimulant, Da mihi, atque affer mihi:
Cui quid respondeam, nihil habeo; neque me quisquam est miserior.
Nam hic Clinia, etsi is quoque suarum rerum satagit, attamen
Habet bene ac pudice eductam, ignaram artis meretriciæ.
Mea'st potens, procax, magnifica, sumtuosa, nobilis.
Tum quod dem ei, recte'st: nam nihil esse mihi, religio'st dicere.
Hoc ego mali non pridem inveni: neque etiamdum scit pater.

ACTUS II. SCENA II.

CLINIA. CLITIPHO.

Si mihi secundæ res de amore meo essent, jam dudum, scio,
Venissent: sed vereor, ne mulier me absente hic corrupta sit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant:
Occasio, locus, ætas, mater, cujus sub imperio'st, mala:
Cui nihil jam præter pretium dulce'st. *Clit.* Clinia. *Clin.* Ei misero mihi!

Clit. Etiam caves, ne videat forte hinc te a patre aliquis exiens?

Clin. Faciam: sed nescio quid profecto mihi animus præsagit mali.

Clit. Pergin' istuc prius dijudicare, quam scis, quid veri siet?

Clin. Si nil mali esset, jam hic adessent. *Clit.* Jam aderunt. *Clin.* Quando istuc erit?

Clit. Non cogitas, hinc longule esse? et nosti mores mulierum:

Dum moliuntur, dum conantur, annus est. *Clin.* O Clitipho,

Timeo. *Clit.* Respira: eccum Dromonem cum Syro, una adsunt tibi.

ACTUS II. SCENA III.

SYRUS. DROMO. CLITIPHO. CLINIA.

AIN' tu? *Dr.* Sic est. *Sy.* Verum interea dum sermones cædimus,

Illæ sunt relictæ. *Clit.* Mulier tibi adest; audin', Clinia?

Clin. Ego vero audio nunc demum, et video, et valeo, Clitipho.

Sy. Minime mirum; adeo impeditæ sunt; ancillarum gregem

Ducunt secum. *Clin.* Perii! unde illi sunt ancillæ? *Clit.* Men' rogas?

Sy. Non oportuit relictas: portant quid rerum? *Clin.* Ei mihi!

Sy. Aurum, vestem: et vesperascit, et non noverunt viam.
Factum a nobis stulte est: abi dum tu, Dromo, illis obviam:
Propera: quid stas? *Clin*. Væ misero mihi, quanta de spe decidi!
Clit. Quid istuc? quæ res te sollicitat autem? *Clin*. Rogitas quid siet?
Viden' tu? ancillas, aurum, vestem? quam ego cum una ancillula
Hic reliqui: unde esse censes? *Clit*. Vah! nunc demum intellego.
Sy. Di boni, quid turbæ'st? ædes nostræ vix capient, scio.
Quid comedent? quid ebibent? quid sene nostro erit miserius?
Sed video eccos, quos volebam. *Clin*. O Juppiter! ubinam est fides?
Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci
Collocupletasti te, Antiphila, et me in his deseruisti malis:
Propter quam in summa infamia sum, et meo patri minus sum obsequens:
Cujus nunc pudet me et miseret, qui harum mores cantabat mihi,
Monuisse frustra: neque potuisse eum unquam ab hac me expellere:
Quod tamen nunc faciam: tum, quum gratum mihi esse potuit, nolui.
Nemo est miserior me. *Sy*. Hic de nostris verbis errat videlicet,

Quæ hic sumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem, atque est, accipis :
Nam et vita'st eadem, et animus te erga idem ac fuit;
Quantum ex ipsa re conjecturam cepimus.
Clin. Quid est obsecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium'st,
Quod malim, quam me hoc falso suspicarier.
Sy. Hoc primum, ut ne quid hujus rerum ignores; anus
Quæ est dicta mater esse ei antehac, non fuit:
Ea obiit mortem: hoc ipsa in itinere alteræ
Dum narrat, forte audivi. *Clit.* Quænam'st altera?
Sy. Mane: hoc quod cœpi, primum enarrem, Clitipho:
Post, istuc veniam. *Clit.* Propera. *Sy.* Jam primum omnium,
Ubi ventum ad ædis est, Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit: hæc ubi aperuit ostium,
Continuo hic se conjecit intro: ego consequor.
Anus foribus obdit pessulum: ad lanam redit.
Hinc sciri potuit, aut nusquam alibi, Clinia,
Quo studio vitam suam te absente exegerit,
Ubi de improviso est interventum mulieri:
Nam ea res dedit tum existumandi copiam
Cotidianæ vitæ consuetudinem:
Quæ, cujusque ingenium ut sit, declarat maxume.
Texentem telam studiose ipsam offendimus;
Mediocriter vestitam veste lugubri,
Ejus anuis causa, opinor, quæ erat mortua:
Sine auro tum ornatam, ita uti quæ ornantur sibi:
Nulla mala re esse expolitam muliebri:

Capillus passus, prolixus, circum caput
Rejectus negligenter. *Clin.* Syre mi, obsecro,
Ne me in lætitiam frustra conjicias. *Sy.* Anus
Subtemen nebat: præterea una ancillula
Erat; ea texebat una, pannis obsita,
Neglecta, immunda illuvie. *Clit.* Si hæc sunt, Clinia,
Vera, ita uti credo, quis te est fortunatior?
Scin' hanc, quam dicit sordidatam et sordidam?
Magnum hoc quoque signum'st, dominam esse extra noxiam;
Quum ejus tam negleguntur internuncii:
Nam disciplina est eisdem, munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui affectant viam.
Clin. Perge, obsecro te, et cave ne falsam gratiam
Studeas inire. Quid ait, ubi me nominas?
Sy. Ubi dicimus redisse te, et rogare uti
Veniret ad te: mulier telam deserit
Continuo, et lacrumis opplet os totum sibi:
Ut facile scires desiderio id fieri tuo.
Clin. Præ gaudio, ita me Di ament, ubi sim nescio:
Ita timui. *Clit.* At ego nihil esse sciebam, Clinia.
Agedum vicissim, Syre, dic quæ illa'st altera.
Sy. Adducimus tuam Bacchidem. *Clit.* Hem! quid, Bacchidem?
Eho sceleste, quo illam ducis? *Sy.* Quo ego illam? ad nos scilicet.
Clit. Ad patremne? *Sy.* Ad eum ipsum. *Clit.* O hominis impudentem audaciam! *Sy.* Heus,
Non fit sine periclo facinus magnum et memorabile.

Clit. Hoc vide; in mea vita tu tibi laudem is quæsitum, scelus:
Ubi si paululum modo quid tete fugerit, ego perierim.
Quid illo facias? *Sy.* At enim. *Clit.* Quid enim? *Sy.* Si sinas, dicam. *Clin.* Sine.
Clit. Sino. *Sy.* Ita res est hæc nunc, quasi cum. *Clit.* Quas, malum, ambages mihi
Narrare occipit? *Clin.* Syre, verum hic dicit; mitte: ad rem redi.
Sy. Enimvero reticere nequeo: multimodis injurius,
Clitipho, neque ferri potis est. *Clin.* Audiendum hercle est: tace.
Sy. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici:
Tuum esse in potiundo periculum non vis: haut stulte sapis:
Siquidem id sapere'st, velle te id, quod non potest, contingere.
Aut hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his amittenda sunt.
Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide:
Etsi consilium, quod cepi, rectum esse et tutum scio.
Nam apud patrem tua amica tecum sine metu ut sit, copia'st.
Tum, quod illi argentum es pollicitus, eadem hac inveniam via:
Quod ut efficerem, orando surdas jam auris reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis? *Clit.* Siquidem hoc fit. *Sy.* Siquidem, experiundo scies.

Clit. Age age, cedo istuc tuum consilium : quid id est ? *Sy.* Adsimulabimus,
Tuam amicam hujus esse. *Clit.* Pulchre : cedo quid hic faciet sua ?
An ea quoque dicetur hujus, si una hæc dedecori est parum ?
Sy. Imo ad tuam matrem abducetur. *Clit.* Quid eo ? *Sy.* Longum'st, Clitipho,
Si tibi narrem, quamobrem id faciam : vera causa est. *Clit.* Fabulæ !
Nihil satis firmi video, quamobrem accipere hunc mihi expediat metum.
Si. Mane, habeo aliud, si istud metuis : quod ambo confiteamini
Sine periclo esse. *Clit.* Hujusmodi, obsecro, aliquid repperi. *Sy.* Maxume.
Ibo obviam hinc : dicam, ut revortantur domum. *Clit.* Hem !
Quid dixti ? *Sy.* Ademtum tibi jam faxo omnem metum ;
In aurem utramvis otiose ut dormias.
Clit. Quid ago nunc ? *Clin.* Tune ? quid boni est. *Clit.* Syre, dic modo
Verum. *Sy.* Age modo : hodie sero, ac nequicquam voles.
Clin. Datur : fruare dum licet : nam nescias,
Ejus sit potestas posthac, an nunquam, tibi.
Clit. Syre, inquam. *Sy.* Perge porro, tamen istuc ago.
Clit. Verum hercle istuc est : Syre, Syre, inquam, heus heus Syre.
Sy. Concaluit. Quid vis ? *Clit.* Redi, redi. *Sy.* Adsum : dic quid est ?

Jam hoc quoque negabis tibi placere. *Clit.* Imo, Syre,
Et me, et meum amorem, et famam permitto tibi.
Tu es judex : ne quid accusandus sis, vide.
Sy. Ridiculum est, te istuc me admonere, Clitipho ;
Quasi istic minor mea res agatur, quam tua.
Hic si quid nobis forte adversi evenerit,
Tibi erunt parata verba : huic homini verbera.
Quapropter hæc res neutiquam neglectu'st mihi :
Sed istunc exora, ut suam esse assimulet. *Clin.* Scilicet
Facturum me esse : in eum jam res rediit locum,
Ut sit necesse. *Clit.* Merito te amo, Clinia.
Clin. Verum illa ne quid titubet. *Sy.* Perdocta'st probe.
Clit. At hoc demiror, qui tam facile potueris
Persuadere illi, quæ solet quos spernere!
Sy. In tempore ad eam veni, quod rerum omnium'st
Primum : nam quendam misere offendi militem
Ejus noctem orantem : hæc arte tractabat virum,
Ut illius animum cupidum inopia incenderet :
Eademque ut esset apud te hoc quam gratissima.
Sed heus tu, vide sis, ne quid imprudens ruas :
Patrem novisti, ad has res quam sit perspicax :
Ego te autem novi, quam esse soleas impotens :
Inversa verba, eversas cervices tuas,
Gemitus, screatus, tussis, risus abstine.
Clit. Laudabis. *Sy.* Vide sis. *Clit.* Tutemet mirabere.
Sy. Sed quam cito sunt consecutæ mulieres!
Clit. Ubi sunt? cur retines? *Sy.* Jam nunc hæc non est tua.

Clit. Scio, apud patrem: at nunc interim. *Sy.* Nihilo magis.

Clit. Sine. *Sy.* Non sinam, inquam. *Clit.* Quæso paulisper. *Sy.* Veto.

Clit. Saltem salutare. *Sy.* Abeas, si sapis. *Clit.* Eo.

Quid istic? *Sy.* Manebit. *Clit.* O hominem felicem! *Sy.* Ambula.

ACTUS II. SCENA IV.

BACCHIS. ANTIPHILA. CLINIA. SYRUS.

ÆDEPOL te, mea Antiphila, laudo et fortunatam judico:
Id quum studuisti, isti formæ ut mores consimiles forent:
Minimeque, ita me Di ament, miror si te sibi quisque expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.
Et quum egomet nunc mecum in animo vitam tuam considero,
Omniumque adeo vostrarum, volgus quæ ab se segregant:
Et vos esse istiusmodi, et nos non esse, haut mirabile est.
Nam expedit bonas esse vobis: nos, quibuscum est res, non sinunt:
Quippe forma impulsi nostra nos amatores colunt:
Hæc ubi imminuta est, illi suum animum alio conferunt.
Nisi si prospectum interea aliquid est, desertæ vivimus:
Vobis cum uno semel ubi ætatem agere decretum'st viro,
Cujus mos maxume'st consimilis vostrum, hi se ad vos applicant:

Hoc beneficio utrique ab utrisque vero devincimini,
Ut nunquam ulla amori vestro incidere possit calamitas.
Ant. Nescio alias: me quidem semper scio fecisse sedulo,
Ut ex illius commodo meum compararem commodum. *Cl.* Ah!
Ergo, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam facis.
Nam dum abs te absum, omnes mihi labores fuere, quos cœpi, leves:
Præterquam, tui carendum quod erat. *Sy.* Credo. *Cl.* Syre, vix suffero.
Hoccine me miserum non licere meo modo ingenium frui?
Sy. Immo, ut patrem tuum vidi esse habitum, diu etiam duras dabit.
Bac. Quisnam hic adolescens est, qui intuitur nos? *Ant.* Ah, retine me, obsecro.
Bac. Amabo, quid tibi est? *Ant.* Disperii, perii misera. *Bac.* Quid stupes,
Antiphila? *Ant.* Videon' Cliniam, an non? *Bac.* Quem vides?
Cl. Salve, anime mi. *Ant.* O mi exspectate, salve. *Cl.* Ut vales?
Ant. Salvum advenisse gaudeo. *Cl.* Teneone te,
Antiphila, maxume animo exoptata meo?
Sy. Ite intro: nam vos jam dudum exspectat senex.

CHREMES. MENEDEMUS.

LUCISCIT hoc jam, cesso pultare ostium
Vicini? primum e me ut sciat sibi filium
Rediisse; etsi adolescentem hoc nolle intellego.
Verum, quum videam miserum hunc tam cruciarier
Ejus abitu, celem tam insperatum gaudium;
Cum illi nihil pericli ex indicio siet?
Haut faciam: nam, quod potero, adjutabo senem.
Ita ut filium meum amico atque æquali suo
Video inservire, et socium esse in negotiis:
Nos quoque senes est æquom senibus obsequi.
Men. Aut ego profecto ingenio egregie ad miserias
Natus sum; aut illud falsum'st, quod volgo audio
Dici, diem adimere ægritudinem hominibus.
Nam mihi quidem cotidie augescit magis
De filio ægritudo: et quanto diutius
Abest, magis cupio tanto, et magis desidero.
Ch. Sed ipsum foras egressum video: ibo, alloquar.
Menedeme, salve: nuncium apporto tibi,
Cujus maxume te fieri participem cupis.
Men. Num quidnam de gnato meo audisti, Chreme?
Ch. Valet atque vivit. *Men.* Ubinam'st quæso? *Ch.* Apud me domi.
Men. Meus gnatus? *Ch.* Sic est. *Men.* Venit? *Ch.* Certe. *Men.* Clinia
Meus venit? *Ch.* Dixi. *Men.* Eamus, duc me ad eum, obsecro.

Ch. Non volt te scire se redisse etiam ; et tuum
Conspectum fugitat propter peccatum : hoc timet,
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta sit.
Men. Non tu ei dixisti, ut essem ? *Ch.* Non. *Men.* Quamobrem, Chreme ?
Ch. Quia pessume istuc in te, atque in illum consulis,
Si te tam leni et victo animo esse ostenderis.
Men. Non possum : satis jam, satis pater durus fui. *Ch.* Ah !
Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimia, aut parsimonia.
In eandem fraudem ex hac re, atque ex illa incides.
Primum, olim potius, quam paterere filium
Commeare ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
Proterruisti : hinc ea coacta ingratiis
Postilla cœpit victum volgo quærere.
Nunc cum sine magno intertrimento non potest
Haberi, quidvis dare cupis : nam, ut tu scias,
Quam ea nunc instructa pulchre ad perniciem siet :
Primum, jam ancillas secum adduxit plus decem,
Oneratas veste atque auro : satrapes si siet
Amator, nunquam sufferre ejus sumtus queat,
Nedum tu possis. *Me.* Estne ea intus ? *Ch.* Sit rogas ?
Sensi : namque ei unam cœnam atque ejus comitibus
Dedi : quod si iterum mihi sit danda, actum siet.
Nam, ut alia omittam, pytissando modo mihi
Quid, quid vini absumsit ! sic hoc, dicens ; Asperum,
Pater, hoc est ; aliud lenius sodes vide.

Relevi dolia omnia, omnes serias.
Omnes sollicitos habui: atque hæc una nox.
Quid te futurum censes, quem assidue exedent?
Sic me Di amabunt, ut me tuarum miseritum'st,
Menedeme, fortunarum. *Men.* Faciat quod lubet:
Sumat, consumat, perdat: decretum'st pati:
Dum illum modo habeam mecum. *Ch.* Si certum'st tibi
Sic facere, illud permagni referre arbitror,
Ut nescientem sentiat te id sibi dare.
Men. Quid faciam? *Ch.* Quidvis potius, quam quod cogitas;
Per alium quemvis ut des: falli te sinas
Technis per servolum: etsi subsensi id quoque,
Illos ibi esse, et id agere inter se clanculum.
Syrus cum illo vestro consusurrat: conferunt
Consilia adolescentes: et tibi perdere
Talentum hoc pacto satius est, quam illo minam.
Non nunc de pecunia agitur: sed illud, quomodo
Minimo periculo id demus adolescentulo.
Nam si semel tuum animum ille intellexerit,
Prius proditurum te tuam vitam, et prius
Pecuniam omnem, quam abs te amittas filium: hui!
Quantam fenestram ad nequitiem patefeceris?
Tibi autem porro ut non sit suave vivere.
Nam deteriores omnes simus licentia.
Quodcunque inciderit in mentem, volet: neque id
Putabit pravom, an rectum siet, quod petet.
Tu rem perire, et ipsum non poteris pati.
Dare denegaris: ibit ad illud illico,

Quo maxume apud te se valere sentiet;
Abiturum se abs te esse illico minabitur.
Men. Videre verum, atque ita uti res est, dicere.
Ch. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
Dum id quæro, tibi qui filium restituerem.
Men. Cedo dextram: porro te idem oro ut facias, Chreme.
Ch. Paratus sum. *Men.* Scin', quid nunc facere te volo?
Ch. Dic. *Men.* Quod sensisti illos me incipere fallere,
Id ut maturent facere: cupio illi dare,
Quod volt: cupio jam videre. *Ch.* Operam dabo:
Syrus est prehendendus atque adhortandus mihi.
A me nescio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere sentiant.
Paululum negoti mihi obstat: Simus et Crito
Vicini nostri hic ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum: ibo ac dicam, ut dixeram
Operam daturum me, hodie non posse iis dare.
Continuo hic adero. *Men.* Ita quæso. Di vostram fidem!
Ita comparatam esse hominum naturam omnium,
Aliena ut melius videant et dijudicent,
Quam sua? an eo fit, quia in re nostra, aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
Hic mihi quanto nunc plus sapit, quam egomet mihi!
Ch. Dissolvi me ocius, operam ut tibi darem.

SYRUS. CHREMES.

HAC illac circumcursa, inveniendum'st tamen
Argentum: intendenda in senem est fallacia.
Ch. Num me fefellit hosce id struere? videlicet
Ille Cliniæ servus tardiusculus est:
Idcirco huic nostro tradita'st provincia.
Sy. Quis hic loquitur? perii! numnam hæc audivit? *Ch.* Syre. *Sy.* Hem.
Ch. Quid tu istic? *Sy.* Recte equidem: sed te miror, Chreme,
Tam mane, qui heri tantum biberis. *Ch.* Nihil nimis.
Sy. Nihil narras? visa vero'st, quod dici solet,
Aquilæ senectus. *Ch.* Heja. *Sy.* Mulier commoda et
Faceta hæc meretrix. *Ch.* Sane. *Sy.* Idem visa est tibi?
Et quidem hercle forma luculenta. *Ch.* Sic satis.
Sy. Ita non ut olim, sed uti nunc, sane bona:
Minimeque miror, Clinia hanc si deperit.
Sed habet patrem quendam avidum, miserum, atque aridum,
Vicinum hunc: nostin'? at quasi is non divitiis
Abundet, gnatus ejus profugit inopia.
Scis esse factum, ut dico? *Ch.* Quid ego nesciam?
Hominem pistrino dignum. *Sy.* Quem? *Ch.* Istunc servolum
Dico adolescentis. *Sy.* Syre, tibi timui male.
Ch. Qui passus est id fieri. *Sy.* Quid faceret? *Ch.* Rogas?

Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Unde esset adolescenti, amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem invitum servaret senem.
Sy. Garris. *Ch*. Hæc facta ab illo oportebat, Syre.
Sy. Eho quæso, laudas qui heros fallunt? *Ch*. In loco
Ego vero laudo. *Sy*. Recte sane. *Ch*. Quippe quia
Magnarum sæpe id remedium ægritudinum est:
Jam huic mansisset unicus gnatus domi.
Sy. Jocone an serio illæc dicat, nescio:
Nisi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.
Ch. Et nunc quid exspectat, Syre? an dum hinc denuo
Abeat, cum tolerare hujus sumtus non queat?
Nonne ad senem aliquam fabricam fingit? *Sy*. Stolidus est.
Ch. At te adjutare oportet adolescentuli
Causa. *Sy*. Facile equidem facere possim, si jubes:
Etenim quo pacto id fieri soleat, calleo.
Ch. Tanto hercle melior. *Sy*. Non est mentiri meum.
Ch. Fac ergo. *Sy*. At heus tu, facito dum eadem hæc memineris,
Si quid hujus simile forte aliquando evenerit,
Ut sunt humana, tuus ut faciat filius.
Ch. Non usus veniet, spero. *Sy*. Spero hercle ego quoque:
Neque eo nunc dico, quod quicquam illum senserim:
Sed si quid, ne quid. Quæ sit ejus ætas, vides.
Et næ ego te, si usus veniat, magnifice, Chreme,
Tractare possim. *Ch*. De istoc, quum usus venerit,
Videbimus quid opus sit: nunc istuc age.

Sy. Nunquam commodius unquam herum audivi loqui,
Nec quum malefacerem, crederem mihi impunius
Licere. Quisnam a nobis egreditur foras?

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES. CLITIPHO. SYRUS.

QUID istuc, quæso? qui istic mos est, Clitipho? itane fieri, quæso?
Cl. Quid ego feci? *Ch.* Vidine ego te modo manum in sinum huic meretrici
Inserere? *Sy.* Acta hæc res est: perii! *Cl.* Mene? *Ch.* Hisce oculis, ne nega.
Facis adeo indigne injuriam illi, qui non abstineas manum.
Nam istæc quidem contumelia est,
Hominem amicum recipere ad te, atque ejus amicam subagitare.
Vel heri in convivio quam immodestus fuisti! *Sy.* Factum. *Ch.* Quam molestus!
Ut equidem, ita me Di ament, metui, quid futurum denique esset!
Novi ego amantium animum: advertunt graviter, quæ non censeas.
Cl. At mihi fides apud hunc est, nihil me istius facturum, pater.
Ch. Esto: at certe concedas hinc aliquo ab ore eorum aliquantisper.
Multa fert libido: ea prohibet facere tua præsentia.

Ego de me facio conjecturam: nemo'st meorum amicorum hodie,
Apud quem expromere omnia mea occulta, Clitipho, audeam:
Apud alium prohibet dignitas; apud alium ipsius facti pudet;
Ne ineptus, ne protervos videar: quod illum facere credito.
Sed nostrum est intelligere, utcunque atque ubicunque opus sit, obsequi.
Sy. Quid istic narrat? *Cl.* Perii! *Sy.* Clitipho, hæc ego præcipio tibi?
Hominis frugi et temperantis functu's officium. *Cl.* Tace sodes.
Sy. Recte sane. *Ch.* Syre, pudet me. *Sy.* Credo; neque id injuria:
Quin mihi molestum'st. *Cl.* Pergis hercle? *Sy.* Verum, dico quod videtur.
Cl. Nonne accedam ad illos? *Ch.* Eho, quæso, una accedundi via est?
Sy. Actum'st: hic prius se indicarit, quam ego argentum effecero.
Chreme, vin' tu homini stulto mihi auscultare? *Ch.* Quid faciam? *Sy.* Jube hunc
Abire hinc aliquo. *Cl.* Quo ego hinc abeam? *Sy.* Quo lubet: da illis locum:
Abi deambulatum. *Cl.* Deambulatum! quo? *Sy.* Vah! quasi desit locus.
Abi sane istac, istorsum, quovis. *Ch.* Recte dicit: censeo.

Cl. Di te eradicent, Syre, qui me hinc extrudis. *Sy.* At tu pol tibi istas
Posthac comprimito manus.
Censen' vero? quid illum porro credis facturum, Chreme,
Nisi eum, quantum tibi opis Di dant, servas, castigas, mones?
Ch. Ego istuc curabo. *Sy.* Atqui nunc, here, hic tibi asservandus est.
Ch. Fiet. *Sy.* Si sapias: nam mihi jam minus, minusque obtemperat.
Ch. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egisti, Syre? aut
Repperisti tibi quod placeat, an nondum etiam? *Sy.* De fallacia
Dicis? st! inveni nuper quandam. *Ch.* Frugi es: cedo quid est?
Sy. Dicam: verum, ut aliud ex alio incidit. *Ch.* Quidnam, Syre?
Sy. Pessuma hæc est meretrix. *Ch.* Ita videtur. *Sy.* Immo si scias.
Vah! vide quod inceptet facinus. Fuit quædam anus Corinthia
Hic: huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuum.
Ch. Quid tum? *Sy.* Ea mortua'st: reliquit filiam adolescentulam.
Ea relicta huic arraboni est pro illo argento. *Ch.* Intelligo.
Sy. Hanc secum huc adduxit, ea quæ est nunc apud uxorem tuam.

Ch. Quid tum? *Sy.* Cliniam orat, sibi uti id nunc det; illam illi tamen

Post daturam mille nummum poscit. *Ch.* Et poscit quidem! *Sy.* Hui!

Dubium id est? *Ch.* Ego sic putavi: quid nunc facere cogitas?

Sy. Egone? ad Menedemum ibo: dicam hanc esse captam ex Caria,

Ditem et nobilem: si redimat, magnum inesse in ea lucrum.

Ch. Erras. *Sy.* Quid ita? *Ch.* Pro Menedemo nunc tibi ego respondeo;

Non emo. *Sy.* Quid ais? optata loquere. *Ch.* Atqui non est opus.

Sy. Non opus est? *Ch.* Non hercle vero. *Sy.* Quid istuc, miror. *Ch.* Jam scies.

Mane, mane, quid est quod tam a nobis graviter crepuerunt fores?

ACTUS IV. SCENA I.

SOSTRATA. CHREMES. NUTRIX. SYRUS.

NISI me animus fallit, hic profecto est annulus, quem ego suspicor:

Is, quicum exposita est gnata. *Ch.* Quid volt sibi, Syre, hæc oratio?

So. Quid est? isne tibi videtur? *Nu.* Dixi equidem, ubi mihi ostendisti, illico,

Eum esse. *So.* At ut satis contemplata modo sis, mea nutrix. *Nu.* Satis.
So. Abi jam nunc intro: atque illa si jam laverit, mihi nuncia.
Hic ego virum interea opperibor. *Sy.* Te volt: videas quid velit:
Nescio quid tristis est: non temere'st: metuo quid siet. *Ch.* Quid siet!
Næ ista hercle magno jam conatu magnas nugas dixerit.
So. Ehem mi vir. *Ch.* Ehem mea uxor. *So.* Te ipsum quæro. *Ch.* Loquere quid velis.
So. Primum hoc te oro, ne quid credas me adversum edictum tuum
Facere esse ausam. *Ch.* Vin' me istuc tibi, etsi incredibile'st, credere?
Credo. *Sy.* Nescio quid peccati portet hæc purgatio.
So. Meministin' me esse gravidam, et mihi te maxumopere dicere,
Si puellam parerem, nolle tolli? *Ch.* Scio quid feceris.
Sustulisti. *Sy.* Sic est factum domina: ergo herus damno auctus est.
So. Minime: sed erat hic Corinthia anus, haut impura: ei dedi
Exponendam. *Ch.* O Juppiter! tantamne esse in animo inscitiam?
So. Perii! quid ego feci? *Ch.* Rogitas? *So.* Si peccavi, mi Chremes,
Insciens feci. *Ch.* Id equidem ego, si tu neges, certo scio,

Te inscientem, atque imprudentem, dicere ac facere omnia:
Tot peccata in hac re ostendis: nam, jam primum, si meum
Imperium exsequi voluisses, interemtam oportuit:
Non simulare mortem verbis, re ipsa spem vitæ dare.
At id omitto: misericordia, animus maternus: sino.
Quam bene vero abs te prospectum est! quid voluisti? cogita:
Nempe anui illi prodita abs te filia est planissume,
Per te vel uti quæstum faceret, vel uti veniret palam.
Credo, id cogitasti; Quidvis satis est, dum vivat modo.
Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum atque æquom sciunt?
Melius, pejus; prosit, obsit: nihil vident, nisi quod lubet.
So. Mi Chreme, peccavi, fateor; vincor: nunc hoc te obsecro;
Quanto tuus est animus natu gravior, ignoscentior,
Ut meæ stultitiæ in justitia tua sit aliquid præsidi.
Ch. Scilicet equidem istuc factum ignoscam: verum, Sostrata,
Male docet te mea facilitas multa. Sed istuc, quicquid est,
Qua hoc occeptum'st causa, loquere. *So.* Ut stultæ et miseræ omnes sumus
Religiosæ; quum exponendam do illi, de digito annulum
Detraho; et eum dico ut una cum puella exponeret;
Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.
Ch. Istuc recte: conservasti te atque illam. *So.* Is, hic est annulus.

Ch. Unde habes? *So.* Quam Bacchis secum adduxit adolescentulam: *Sy.* Hem!

Ch. Quid ea narrat? *So.* Ea, lavatum dum it, servandum mihi dedit.

Animum non advorti primum: sed postquam aspexi, illico

Cognōvi: ad te exsilui. *Ch.* Quid nunc suspicare, aut invenis

De illa? *So.* Nescio; nisi ex ipsa quæras, unde hunc habuerit,

Si potis est reperiri. *Sy.* Interii; plus spei video, quam volo:

Nostra est, si ita est. *Ch.* Vivitne illa, cui tu dederas? *So.* Nescio.

Ch. Quid renunciavit olim? *So.* Fecisse id quod jusseram.

Ch. Nomen mulieris cedo quod sit, ut quæratur. *So.* Philtere.

Sy. Ipsa est: mirum ni illa salva est, et ego perii. *Ch.* Sostrata,

Sequere me intro. *So.* Ut præter spem evenit! quam timui male,

Ne nunc animo ita esses duro, ut olim in tollendo, Chreme.

Ch. Non licet hominem esse sæpe ita ut volt, si res non sinit:

Nunc ita tempus est mihi, ut cupiam filiam: olim nihil minus.

ACTUS IV. SCENA II.

SYRUS.

NISI me animus fallit, haut multum a me aberit infortunium:
Ita hac re in angustum oppido nunc meæ coguntur copiæ:
Nisi aliquid video, ne esse amicam hanc gnati resciscat senex.
Nam quod de argento sperem, aut posse postulem me fallere,
Nihil est: triumpho, si licet me latere tecto abscedere.
Crucior, bolum tantum mihi ereptum tam desubito e faucibus.
Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro ineunda'st mihi.
Nihil tam difficile est, quin quærendo investigari possiet.
Quid, si hoc nunc sic incipiam? nihil est: quid, si sic? tantundem egero.
At sic opinor: non potest: immo optume: euge! habeo optumam.
Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum argentum tamen.

ACTUS IV. SCENA III.

CLINIA. SYRUS.

NULLA mihi res posthac potest jam intervenire tanta,
Quæ mihi ægritudinem afferat: tanta hæc lætitia oborta est.

Dedo patri me nunc jam, ut frugalior sim, quam volt.

Sy. Nihil me fefellit: cognita est, quantum audio hujus verba.

Istuc tibi ex sententia tua obtigisse lætor.

Cl. O mi Syre, audistin' obsecro? *Sy.* Quidni? qui usque una affuerim?

Cl. Cui æque audisti commodi quicquam evenisse? *Sy.* Nulli.

Cl. Atque ita me Di ament, ut ego nunc non tam meapte causa

Lætor, quam illius: quam ego scio esse honore quovis dignam.

Sy. Ita credo: sed nunc, Clinia, age, da te mihi vicissim:

Nam amici quoque res est videnda, in tuto ut collocetur:

Ne quid de amica nunc senex. *Cl.* O Juppiter! *Sy.* Quiesce.

Cl. Antiphila mea nubet mihi. *Sy.* Siccine mihi interloquere?

Cl. Quid faciam, Syre mi? gaudeo: fer me. *Sy.* Fero hercle vero.

Cl. Deorum vitam apti sumus. *Sy.* Frustra operam, opinor, sumo.

Cl. Loquere; audio. *Sy.* At jam hoc non ages. *Cl.* Agam. *Sy.* Videndum est, inquam,

Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut collocetur.

Nam si nunc a nobis abis, et Bacchidem hic relinquis,

Senex resciscet illico, esse amicam hanc Clitiphonis:

Si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc est.

Cl. At enim istoc nihil est magis, Syre, meis nuptiis adversum:
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? *Sy.* Quidni?
Cl. Quid dicam? quam causam afferam? *Sy.* Quin nolo mentiare:
Aperte, ita ut res sese habet, narrato. *Cl.* Quid ais? *Sy.* Jubeo
Illam te amare, et velle uxorem: hanc esse Clitiphonis.
Cl. Bonam atque justam rem oppido imperas, et factu facilem;
Et scilicet jam me hoc voles patrem exorare, ut celet
Senem vostrum. *Sy.* Immo, ut recta via rem narret ordine omnem. *Cl.* Hem!
Satin' sanus es, aut sobrius? tu quidem illum plane prodis.
Nam qui ille poterit esse in tuto? dic mihi.
Sy. Huic equidem consilio palmam do: hic me magnifice effero,
Qui vim tantam in me, et potestatem habeam tantæ astutiæ,
Vera dicendo ut eos ambos fallam: ut quum narret senex
Voster nostro, istam esse amicam gnati, non credat tamen.
Cl. At enim spem istoc pacto rursum nuptiarum omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam esse credet, non committet filiam.
Tu fortasse quid me fiat parvi pendis, dum illi consulas.
Sy. Quid, malum, me ætatem censes velle id assimularier?
Unus est dies, dum argentum eripio: pax: nihil amplius.

Cl. Tantum sat habes? quid tum quæso, si hoc pater resciverit?

Sy. Quid si redeo ad illos, qui aiunt, Quid si nunc cœlum ruat?

Cl. Metuo quid agam. *Sy.* Metüis? quasi non ea potestas sit tua,

Quo velis in tempore ut te exsolvas, rem facias palam.

Cl. Age, age, traducatur Bacchis. *Sy.* Optume; ipsa exit foras.

ACTUS IV. SCENA IV.

BACCHIS. CLINIA. SYRUS. DROMO. PHRYGIA.

SATIS pol proterve me Syri promissa huc induxerunt:

Decem minas, quas mihi dare pollicitus est: quod si is nunc

Me deceperit, sæpe obsecrans me, ut veniam, frustra veniet:

Aut quum venturam dixero et constituero, quum is certe

Renunciarit, Clitipho cum in spe pendebit animi:

Decipiam, ac non veniam: Syrus mihi tergo pœnas pendet.

Cl. Satis scite promittit tibi. *Sy.* Atqui tu hanc jocari credis?

Faciet nisi caveo. *Bac.* Dormiunt: ego pol istos commovebo.

Mea Phrygia, audisti, modo iste homo quam villam demonstravit

Charini? *Ph.* Audivi. *Bac.* Proxumam esse huic fundo ad dextram? *Ph.* Memini.

Bac. Curriculo percurre: apud eum miles Dionysia agitat.

Sy. Quid inceptat? *Bac.* Dic me hic oppido esse invitam; atque asservari:

Verum aliquo pacto verba me his daturam esse, et venturam.

Sy. Perii hercle! Bacchis, mane, mane; quo mittis istanc? quæso,

Jube maneat. *Bac.* I. *Sy.* Quin est paratum argentum. *Bac.* Quin ego maneo.

Sy. Atqui dabitur. *Bac.* Ut lubet, num ego insto? *Sy.* At scin' quid, sodes?

Bac. Quid? *Sy.* Transeundum nunc tibi ad Menedemum est, et tua pompa

Eo traducenda est. *Bac.* Quam rem agis? scelus. *Sy.* Egone? argentum cudo,

Quod tibi dem. *Bac.* Dignam me putas, quam illudas? *Sy.* Non est temere.

Bac. Etiamne tecum hic res mihi est? *Sy.* Minime: tuum tibi reddo.

Bac. Eatur. *Sy.* Sequere hac. Heus, Dromo. *Dro.* Quis me volt? *Sy.* Syrus. *Dro.* Quid est rei?

Sy. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos propere.

Dro. Quamobrem? *Sy.* Ne quæras: efferant, quæ secum huc attulerunt.

Sperabit sumtum sibi senex levatum esse harunc abitu.

Næ ille haut scit, paulum lucri, quantum ei damni apportet.

Tu nescis id, quod scis, Dromo, si sapies. *Dro.* Mutum dices.

CHREMES. SYRUS.

ITA me Di amabunt, ut nunc Menedemi vicem
Miseret me, tantum devenisse ad eum mali.
Illanccine mulierem alere cum illa familia?
Etsi scio, hosce aliquot dies non sentiet:
Ita magno desiderio fuit ei filius.
Verum ubi videbit tantos sibi sumtus domi
Cotidianos fieri, nec fieri modum,
Optabit rursum ut abeat ab se filius.
Syrum optume eccum. *Sy.* Cesso hunc adoriri? *Ch.* Syre. *Sy.* Hem.
Ch. Quid est? *Sy.* Te mihi ipsum jam dudum exoptabam dari.
Ch. Videre egisse jam nescio quid cum sene.
Sy. De illo quod dudum? dictum ac factum reddidi.
Ch. Bonane fide? *Sy.* Bona hercle, *Ch.* Non possum pati
Quin tibi caput demulceam: accede huc, Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.
Sy. At si scias, quam scite in mentem venerit.
Ch. Vah! gloriare evenisse ex sententia?
Sy. Non hercle vero, verum dico. *Ch.* Dic, quid est?
Sy. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem
Menedemo dixit Clinia; et ea gratia
Secum adduxisse, ne tu id persentisceres.
Ch. Probe. *Sy.* Dic sodes. *Ch.* Nimium, inquam. *Sy.* Immo si scias.

Sed porro ausculta, quod superest fallaciæ.
Sese ipse dicet tuam vidisse filiam :
Ejus sibi complacitam formam, postquam aspexerit :
Hanc cupere uxorem. *Ch.* Modone quæ inventa est ? *Sy.* Eam.
Et quidem jubebit posci. *Ch.* Quamobrem istuc, Syre ?
Nam prorsum nihil intelligo. *Sy.* Hui, tardus es.
Ch. Fortasse. *Sy.* Argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurum, atque vestem, qui, tenesne ? *Ch.* Comparet ?
Sy. Id ipsum. *Ch.* At ego illi neque do, neque despondeo.
Sy. Non ? quamobrem ? *Ch.* Quamobrem ? me rogas ? homini ! *Sy.* Ut lubet.
Non ego dicebam in perpetuum illam illi ut dares,
Verum ut simulares. *Ch.* Non mea est simulatio :
Ita tu istæc tua misceto, ne me admisceas.
Ego, cui daturus non sum, ut ei despondeam ?
Sy. Credebam. *Ch.* Minime. *Sy.* Scite poterat fieri :
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere jusseras,
Eo cœpi. *Ch.* Credo. *Sy.* Cæterum equidem istuc, Chreme,
Æqui bonique facio. *Ch.* Atqui cum maxume
Volo te dare operam ut fiat, verum alia via.
Sy. Fiat : quæratur aliud : sed illud quod tibi
Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,
Id nunc reddendum'st illi : neque tu scilicet
Eo nunc confugies, Quid mea ? num mihi datum'st ?
Num jussi ? num illa oppignerare filiam
Meam me invito potuit ? verum illud, Chreme,

Dicunt, Jus summum sæpe summa est malitia.
Ch. Haut faciam. *Sy.* Immo, aliis si licet, tibi non licet:
Omnes te in lauta, et bene acta parte putant.
Ch. Quin egomet jam ad eam deferam. *Sy.* Immo filium
Jube potius. *Ch.* Quamobrem? *Sy.* Quia enim in hunc suspicio'st
Translata amoris. *Ch.* Quid tum? *Sy.* Quia videbitur
Magis verisimile id esse, quum hic illi dabit:
Et simul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipse adeo adest: abi, effer argentum. *Ch.* Effero.

ACTUS IV. SCENA VI.

CLITIPHO. SYRUS.

NULLA est tam facilis res, quin difficilis siet,
Quam invitus facias. Vel me hæc deambulatio,
Quam non laboriosa, ad languorem dedit!
Nec quicquam magis nunc metuo, quam ne denuo
Miser aliquo extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidem.
Ut te quidem omnes Di, Deæque, quantum est, Syre,
Cum istoc invento, cumque incepto perduint:
Hujusmodi mihi res semper comminiscere,
Ubi me excarnifices. *Sy.* I tu hinc quo dignus es:
Quam pene tua me perdidit protervitas!
Cl. Vellem hercle factum; ita meritu's. *Sy.* Meritus! quomodo?
Næ me istuc ex te prius audivisse gaudeo,
Quam argentum haberes, quod daturus jam fui.
Cl. Quid igitur dicam tibi vis? abisti, mihi

Amicam adduxti, quam non liceat tangere.
Sy. Jam non sum iratus: sed scin' ubi nunc sit tibi
Tua Bacchis? *Cl.* Apud nos. *Sy.* Non. *Cl.* Ubi ergo? *Sy.* Apud Cliniam.
Cl. Perii. *Sy.* Bono animo es: jam argentum ad eam deferes,
Quod ei pollicitus. *Cl.* Garris: unde? *Sy.* A tuo patre.
Cl. Ludis fortasse me. *Sy.* Ipsa re experibere.
Cl. Næ ego fortunatus homo sum: deamo te, Syre.
Sy. Qua causa id fiat, cave quicquam admiratus sies.
Sed pater egreditur, obsecundato in loco:
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACTUS IV. SCENA VII.

CHREMES. CLITIPHO. SYRUS.

UBI Clitipho nunc est? *Sy.* Eccum me, inque. *Cl.* Eccum hic tibi.
Ch. Quid rei esset, dixti huic? *Sy.* Dixi pleraque omnia.
Ch. Cape hoc argentum, ac defer. *Sy.* Ii, quid stas, lapis?
Quin accipis? *Ch.* Cedo sane. *Sy.* Sequere hac me ocius:
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil est, illic quod moremur diutius.
Ch. Minas quidem jam decem habet a me filia,
Quas pro alimentis esse nunc duco datas:
Hasce ornamentis consequentur alteræ.
Porro hæc talenta dotis apposcunt duo.

Quam multa injusta ac prava fiunt moribus!
Mihi nunc, relictis rebus, inveniundus est
Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACTUS IV. SCENA VIII.

MENEDEMUS. CHREMES.

MULTO omnium nunc me fortunatissumum
Factum puto esse, gnate: quum te intelligo
Resipisse. *Ch.* Ut errat! *Men.* Te ipsum quærebam, Chreme:
Serva, quod in te est, filium, et me, et familiam.
Ch. Cedo, quid vis faciam? *Men.* Invenisti hodie filiam.
Ch. Quid tum? *Men.* Hanc sibi uxorem dari volt Clinia.
Ch. Quæso, quid tu hominis es? *Men.* Quid est? *Ch.* Jamne oblitus es,
Inter nos quid sit dictum de fallacia,
Ut ea via abs te argentum auferretur? *Men.* Scio.
Ch. Ea res nunc agitur ipsa. *Men.* Quid dixti, Chreme?
Erravi: res acta: quanta de spe decidi!
Ch. Immo hæc quidem, quæ apud me est, Clitiphonis est
Amica. *Men.* Ita aiunt. *Ch.* Et tu credis? *Men.* Omnia.
Ch. Et illum aiunt velle uxorem, ut, quum desponderim,
Des, qui aurum, ac vestem, atque alia, quæ opus sunt, comparet.
Men. Id est profecto: id amicæ dabitur. *Ch.* Scilicet
Daturum. *Men.* Vah! frustra sum igitur gavisus miser!
Quidvis tamen jam malo, quam hunc amittere.

Quid nunc renunciem abs te responsum, Chreme?
Ne sentiat me sensisse, atque ægre ferat.
Ch. Ægre! nimium illi, Menedeme, indulges! *Men.* Sine:
Inceptum'st: perfice hoc mihi perpetuo, Chreme.
Ch. Dic convenisse; egisse te de nuptiis.
Men. Dicam: quid deinde? *Ch.* Me facturum esse omnia:
Generum placere: postremo etiam, si voles,
Desponsam quoque esse dicito. *Men.* Em, istuc volueram.
Ch. Tanto ocius te ut poscat, et tu id quod cupis,
Quam ocissume ut des. *Men.* Cupio. *Ch.* Næ tu propediem,
Ut istam rem video, istius obsaturabere.
Sed ututi istæc sunt, cautim et paulatim dabis,
Si sapies. *Men.* Faciam. *Ch.* Abi intro; vide, quid postulet.
Ego domi ero, si quid me voles. *Men.* Sane volo:
Nam te scientem faciam, quicquid egero.

ACTUS V. SCENA I.

MENEDEMUS. CHREMES.

Ego me non tam astutum, neque ita perspicacem esse, certo scio:
Sed hic adjutor meus, et monitor, et præmonstrator Chremes

Hoc mihi præstat. In me quidvis harum rerum convenit,
Quæ sunt dicta in stultum, caudex, stipes, asinus, plumbeus:
In illum nihil potest: exsuperat ejus stultitia hæc omnia.
Ch. Ohe, jam desine deos uxor gratulando obtundere,
Tuam esse inventam gnatam: nisi illos ex tuo ingenio judicas,
Ut nihil credas intelligere, nisi idem dictum est centies.
Sed interim quid illic jam dudum gnatus cessat cum Syro?
Men. Quos ais homines, Chremes, cessare? *Ch.* Ehem, Menedeme, advenis?
Dic mihi, Cliniæ, quæ dixi, nunciastine? *Men.* Omnia.
Ch. Quid ait? *Men.* Gaudere adeo cœpit, quasi qui cupiunt nuptias.
Ch. Ha, ha, he. *Men.* Quid risisti? *Ch.* Servi venere in mentem Syri
Calliditates. *Men.* Itane? *Ch.* Voltus quoque hominum fingit scelus.
Men. Gnatus quod se assimulat lætum, id dicis? *Ch.* Id. *Men.* Idem istuc mihi
Venit in mentem. *Ch.* Veterator. *Men.* Magis, si magis noris, putes
Ita rem esse. *Ch.* Ain' tu? *Men.* Quin tu ausculta. *Ch.* Mane. Hoc prius scire expeto,
Quid perdideris: nam ubi desponsam nunciasti filio;
Continuo injecisse verba tibi Dromonem scilicet,
Sponsæ vestem, aurum, atque ancillas opus esse; argentum ut dares.

Men. Non. *Ch.* Quid non? *Men.* Non, inquam. *Ch.* Neque ipse gnatus? *Men.* Nihil prorsus, Chreme.

Magis unum etiam instare, ut hodie conficerentur nuptiæ.

Ch. Mira narras: quid Syrus meus? ne is quidem quicquam? *Men.* Nihil.

Ch. Quamobrem? *Men.* Nescio; equidem miror, qui alia tam plane scias.

Sed ille tuum quoque Syrus idem mire finxit filium,

Ut ne paululum quidem suboleat esse amicam hanc Cliniæ.

Ch. Quid ais? *Men.* Mitto jam osculari atque amplexari: id nil puto.

Ch. Quid est, quod amplius simuletur? *Men.* Vah! *Ch.* Quid est? *Men.* Audi modo:

Est mihi in ultimis conclave in ædibus quoddam retro:

Huc est intro latus lectus; vestimentis stratus est.

Ch. Quid postquam hoc est factum? *Men.* Dictum factum: huc abiit Clitipho.

Ch. Solus? *Men.* Solus. *Ch.* Timeo! *Men.* Bacchis consecuta'st illico.

Ch. Sola? *Men.* Sola. *Ch.* Perii! *Men.* Ubi abiere intro, operuere ostium. *Ch.* Hem!

Clinia hæc fieri videbat? *Men.* Quidni? mecum una simul.

Ch. Fili est amica Bacchis, Menedeme: occidi!

Men. Quamobrem? *Ch.* Decem dierum vix mihi est familia.

Men. Quid? istuc times, quod ille operam amico dat suo?

Ch. Immo quod amicæ. *Men.* Si dat. *Ch.* An dubium id tibi est?
Quemquamne animo tam communi esse, aut leni putas,
Qui se vidente amicam patiatur suam?
Men. Quidni? quo verba facilius dentur mihi.
Ch. Derides? merito mihi nunc ego succenseo.
Quot res dedere, ubi possem persentiscere,
Nisi essem lapis? quæ vidi! væ misero mihi!
At ne illud haut inultum, si vivo, ferent:
Nam jam. *Men.* Non tu te cohibes? non te respicis?
Non tibi ego exempli satis sum? *Ch.* Præ iracundia,
Menedeme, non sum apud me. *Men.* Tene istuc loqui?
Nonne id flagitium'st, te aliis consilium dare,
Foris sapere, tibi non posse auxiliarier?
Ch. Quid faciam? *Men.* Id quod me fecisse aiebas parum:
Fac te patrem esse sentiat: fac ut audeat
Tibi credere omnia, abs te petere et poscere;
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deserat.
Ch. Immo abeat multo malo quovis gentium,
Quam hic per flagitium ad inopiam redigat patrem.
Nam si illi pergo suppeditare sumtibus,
Menedeme, mihi illæc vero ad rastros res redit.
Men. Quot incommoditates in hac re accipies, nisi caves!
Difficilem ostendes te esse, et ignosces tamen
Post; et id ingratum. *Ch.* Ah nescis, quam doleam. *Men.* Ut lubet.
Quid hoc, quod volo, ut illa nubat nostro? nisi quid est,
Quod mavis. *Ch.* Immo et gener, et affines placent.

Men. Quid dotis dicam te dixisse filio ?
Quid obticuisti ? *Ch.* Dotis ? *Men.* Ita dico. *Ch.* Ah ! *Men.* Chreme,
Ne quid vereare, si minus : nil nos dos movet.
Ch. Duo talenta pro re nostra ego esse decrevi satis ;
Sed ita dictu opus est, si me vis salvom esse, rem, et filium,
Me mea omnia bona doti dixisse illi. *Men.* Quam rem agis ?
Ch. Id mirari te simulato, et illum hoc rogitato simul,
Quamobrem id faciam. *Men.* Quin ego vero, quamobrem id facias, nescio.
Ch. Egone ? ut ejus animum, qui nunc luxuria et lascivia
Diffluit, retundam ; redigam, ut quo se vortat, nesciat.
Men. Quid agis ? *Ch.* Mitte ; sine me in hac re gerere mihi morem. *Men.* Sino.
Itane vis ? *Ch.* Ita. *Men.* Fiat. *Ch.* Age jam, uxorem ut arcessat, paret.
Hic ita, ut liberos est æquom, dictis confutabitur.
Sed Syrum. *Men.* Quid eum ? *Ch.* Egone ? si vivo, adeo exornatum dabo,
Adeo depexum, ut dum vivat, meminerit semper mei :
Qui sibi me pro ridiculo ac delectamento putat.
Non, ita me Di ament, auderet hæc facere viduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

CLITIPHO. MENEDEMUS. CHREMES. SYRUS.

ITANE tandem quæso, Menedeme, ut pater
Tam in brevi spatio omnem de me ejecerit animum patris?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum sceleris admisi miser?
Volgo faciunt. *Men.* Scio tibi esse hoc gravius multo, ac durius,
Cui fit: verum ego haut minus ægre patior: id qui nescio,
Nec rationem capio, nisi quod tibi bene ex animo volo.
Cl. Hic patrem adstare aiebas? *Men.* Eccum. *Ch.* Quid me incusas, Clitipho?
Quicquid ego hujus feci, tibi prospexi et stultitiæ tuæ,
Ubi te vidi animo esse omisso, et suavia in præsentia
Quæ essent, prima habere, neque consulere in longitudinem:
Cepi rationem, ut neque egeres, neque ut hæc posses perdere.
Ubi cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare;
Abii ad proximos, tibi qui erant: eis commisi et credidi.
Ibi tuæ stultitiæ semper erit præsidium, Clitipho:
Victus, vestitus, quo in tectum te receptes. *Cl.* Ei mihi!
Ch. Satius est, quam te ipso herede hæc possidere Bacchidem.
Sy. Disperii! scelestus quantas turbas concivi insciens!
Cl. Emori cupio. *Ch.* Prius quæso disce, quid sit vivere:
Ubi scies, si displicebit vita, tum istoc utitor.

Sy. Here, licetne? *Ch.* Loquere. *Sy.* At tuto? *Ch.* Loquere. *Sy.* Quæ ista'st pravitas,
Quæve amentia est, quod peccavi ego, id obesse huic? *Ch.* Ilicet.
Ne te admisce: nemo accusat, Syre, te; nec tu aram tibi,
Nec precatorem pararis. *Sy.* Quid agis? *Ch.* Nil succenseo,
Nec tibi, nec tibi: nec vos est æquom, quod facio, mihi.
Sy. Abiit; vah, rogasse vellem. *Cl.* Quid? *Sy.* Unde mihi peterem cibum:
Ita nos alienavit: tibi jam esse ad sororem intelligo.
Cl. Adeon' rem rediisse, ut periculum etiam fame mihi sit, Syre?
Sy. Modo liceat vivere, est spes. *Cl.* Quæ? *Sy.* Nos esurituros satis.
Cl. Irrides in re tanta, neque me quicquam consilio adjuvas?
Sy. Immo et ibi nunc sum, et usque id egi dudum, dum loquitur pater:
Et, quantum ego intelligere possum. *Cl.* Quid? *Sy.* Non aberit longius.
Cl. Quid id ergo? *Sy.* Sic est, non esse horum te arbitror. *Cl.* Quid istuc, Syre?
Satin' sanus es? *Sy.* Ego dicam, quod mihi in mentem est: tu dijudica.
Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior esset, te indulgebant, tibi dabant: nunc filia
Postquam est inventa vera, inventa est causa, qua te expellerent.

Cl. Est verisimile. *Sy.* An tu ob peccatum hoc, esse illum iratum putas?

Cl. Non arbitror. *Sy.* Nunc aliud specta: matres omnes filiis

In peccato adjutrices, auxilio in paterna injuria

Solent esse: id non fit. *Cl.* Verum dicis. Quid ergo nunc faciam, Syre?

Sy. Suspicionem istanc ex illis quære: rem profer palam:

Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces cito;

Aut scibis cujus sis. *Cl.* Recte suades; faciam. *Sy.* Sat recte hoc mihi

In mentem venit: namque adolescens quam minima in spe situs erit,

Tam facillime patris pacem in leges conficiet suas.

Etiam haut scio, an uxorem ducat; ac Syro nil gratiæ.

Quid hoc autem? senex exit foras: ego fugio: adhuc quod factum'st

Miror, continuo non jussisse abripi me. Ad Menedemum hunc pergam:

Eum mihi precatorem paro: seni nostro fidei nihil habeo.

ACTUS V. SCENA III.

Sostrata. Chremes.

Profecto nisi caves tu homo, aliquid gnato conficies mali:

Idque adeo miror, quomodo

Tam ineptum quicquam tibi in mentem venire, mi vir, potuerit.

Ch. Pergin' mulier odiosa esse? nullamne ego rem unquam in vita mea
Volui, quin tu in ea re mihi fueris advorsatrix, Sostrata?
At si rogitem jam, quid est quod peccem, aut quamobrem hoc faciam, nescias:
In qua re nunc tam confidenter restas, stulta? *So.* Ego nescio?
Ch. Immo scis, potius quam quidem redeat ad integrum hæc eadem oratio.
So. Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta postules.
Ch. Non postulo: jam loquere: nihilo minus ego hoc faciam tamen.
So. Facies? *Ch.* Verum. *So.* Non vides quantum mali ex ea re excites?
Subditum se suspicatur. *Ch.* Subditum! ain' tu? *So.* Certe inquam, mi vir.
Ch. Confitere tuum non esse. *So.* Au! obsecro te, istud inimicis siet.
Egon' confitear meum non esse filium, qui sit meus?
Ch. Quid? metuis ne non, quum velis, convincas esse illum tuum?
So. Quod filia est inventa? *Ch.* Non: sed quod magis credendum siet,
Id quod est consimilis moribus,
Convinces facile ex te natum: nam tui similis est probe:
Nam illi nil vitii est relictum, quin sit et idem tibi.
Tum præterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.
Sed ipse egreditur: quam severus! rem, cum videas, censeas.

CLITIPHO. SOSTRATA. CHREMES.

SI unquam ullum fuit tempus, mater, quum ego voluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate: obsecro,
Ejus ut memineris, atque inopis nunc te miserescat mei;
Quod peto et volo, parentis meos ut commonstres mihi.
So. Obsecro, mi gnate, ne istuc in animum inducas tuum,
Alienum esse te. *Cl.* Sum. *So.* Miseram me! hoccine quæsisti, obsecro?
Ita mihi atque huic sis superstes, ut ex me atque hoc natus es.
Et cave posthac, si me amas, unquam istuc verbum ex te audiam.
Ch. At ego, si me metuis, mores cave in te esse istos sentiam.
Cl. Quos? *Ch.* Si scire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, helluo,
Ganeo, damnosus: crede, et nostrum te esse credito.
Cl. Non sunt hæc parentis dicta. *Ch.* Non, si ex capite sis meo
Natus, item ut aiunt Minervam esse ex Jove, ea causa magis
Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.
So. Di istæc prohibeant. *Ch.* Deos nescio: ego quod potero, sedulo.
Quæris id quod habes, parentis: quod abest, non quæris, patri

Quomodo obsequare: et ut serves, quod labore invenerit.
Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere hac præsente verbum turpe: at te id nullo modo
Piguit facere. *Cl.* Eheu, quam ego nunc totus displiceo mihi:
Quam pudet! neque quod principium inveniam ad placandum, scio.

ACTUS V. SCENA V.

MENEDEMUS. CHREMES. CLITIPHO. SOSTRATA.

ENIMVERO Chremes nimis graviter cruciat adolescentulum,
Nimisque inhumane: exeo ergo, ut pacem conciliem. Optume
Ipsos video. *Ch.* Ehem, Menedeme, cur non arcessi jubes
Filiam, et quod dotis dixi, firmas? *So.* Mi vir, te obsecro,
Ne facias. *Cl.* Pater, obsecro, ut mihi ignoscas. *Men.* Da veniam, Chreme:
Sine te exoret. *Ch.* Egone mea bona ut dem Bacchidi dono sciens?
Non faciam. *Men.* At id nos non sinemus. *Cl.* Si me vivom vis, pater,
Ignosce. *So.* Age, Chremes mi. *Men.* Age quæso, ne tam offirma te, Chreme.
Ch. Quid istic? video non licere, ut cœperam, hoc pertendere.
Men. Facis ut te decet. *Ch.* Ea lege hoc adeo faciam; si facit

Quod ego hunc æquom censeo. *Cl.* Pater, omnia faciam : impera.

Ch. Uxorem ut ducas. *Cl.* Pater. *Ch.* Nihil audio. *Men.* Ad me recipio ;

Faciet. *Ch.* Nil etiam audio ipsum. *Cl.* Perii. *So.* An dubitas, Clitipho ?

Ch. Immo, utrum volt. *Men.* Faciet omnia. *So.* Hæc dum incipias, gravia sunt,

Dumque ignores : ubi cognoris, facilia. *Cl.* Faciam, pater.

So. Gnate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam tu facile ames,

Filiam Phanocratæ nostri. *Cl.* Rufamne illam virginem,

Cæsiam, sparso ore, adunco naso? non possum, pater.

Ch. Heja, ut elegans est! credas animum ibi esse. *So.* Aliam dabo.

Cl. Quid istic? quandoquidem ducenda est, egomet habeo propemodum

Quam volo. *So.* Nunc laudo, gnate. *Cl.* Archonidi hujus filiam.

So. Perplacet. *Cl.* Pater, hoc nunc restat. *Ch.* Quid? *Cl.* Syro ignoscas volo,

Quæ mea causa fecit. *Ch.* iat. Ω. Vos valete, et plaudite.

ADELPHI.

ACTA LUDIS FUNEBRIBUS ÆMILI PAULI. QUOS FECERE Q. FABIUS MAXIMUS, P. CORNELIUS AFRICANUS. EGERE L. ATILIUS PRÆNESTINUS, MINUTIUS PROTHIMUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDI, TIBIIS SARRANIS. FACTA E GRÆCA MENANDRU L. ANICIO M. CORNELIO COSS.

C. SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

Duos cum haberet Demea adolescentulos,
Dat Micioni fratri adoptandum Æschinum:
Sed Ctesiphonem retinet: hunc citharistriæ
Lepore captum, sub duro ac tristi patre,
Frater celabat Æschinus, famamque
Amoris in sese transferebat; denique
Fidicinam lenoni eripuit. Vitiaverat
Idem Æschinus civem Atticam pauperculam,
Fidemque dederat, hanc sibi uxorem fore.
Demea jurgare, graviter ferre: mox tamen
Ut veritas patefacta est, ducit Æschinus
Vitiatam; potitur Ctesipho citharistriam.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

ÆSCHINUS, *adolescens.*
CANTHARA, *nutrix.*
CTESIPHO, *adolescens.*
DROMO, *servus.*
DEMEA, *senex.*
GETA, *servus.*
HEGIO, *senex.*
MICIO, *senex.*
PAMPHILA, *nurus.*
SANNIO, *leno.*
SOSTRATA, *matrona.*
SYRUS, *servus.*

PROLOGUS.

POSTQUAM Poeta sensit scripturam suam
Ab iniquis observari, et adversarios
Rapere in pejorem partem, quam acturi sumus :
Indicio de se ipse erit; vos eritis judices,
Laudin' an vitio duci id factum oporteat.
Synapothnescontes Diphili Comœdia'st:
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.
In Græca adolescens est, qui lenoni eripuit
Meretricem, in prima fabula ; eum Plautus locum
Reliquit integrum : eum hic locum sumsit sibi
In Adelphos, verbum de verbo expressum extulit.
Eam nos acturi sumus novam : pernoscite,
Furtumne factum existimetis, an locum
Reprehensum, qui præteritus negligentia'st.
Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Eum adjutare, assidueque una scribere :
Quod illi maledictum vehemens esse existimant,
Eam laudem hic ducit maximam ; quum illis placet,
Qui vobis universis et populo placent;
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usus est sine superbia.

Dehinc ne exspectetis argumentum fabulæ :
Senes qui primi venient, ii partem aperient,
In agendo partem ostendent. Facite, æquanimitas
Poetæ ad scribendum augeat industriam.

ADELPHI.

ACTUS I. SCENA I.

MICIO.

STORAX! non rediit hac nocte a cœna Æschinus?
Neque servolorum quisquam, qui advorsum ierant?
Profecto hoc vere dicunt, si absis uspiam,
Aut ubi si cesses, evenire ea satius est,
Quæ in te uxor dicit, et quæ in animo cogitat
Irata, quam illa, quæ parentes propitii.
Uxor, si cesses, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi:
Et tibi bene esse soli, quum sibi sit male.
Ego, quia non rediit filius, quæ cogito!
Et quibus nunc sollicitor rebus! ne aut ille alserit,
Aut uspiam ceciderit, aut perfregerit
Aliquid. Vah! quemquamne hominem in animum instituere, aut
Parare, quod sit carius, quam ipse est sibi?
Atqui ex me hic non natus est, sed ex fratre: is adeo

Dissimili studio est jam inde ab adolescentia.
Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium
Secutus sum : et, quod fortunatum isti putant,
Uxorem nunquam habui; ille contra, hæc omnia:
Ruri agere vitam; semper parce ac duriter
Se habere; uxorem duxit; nati filii
Duo; inde ego hunc majorem adoptavi mihi;
Eduxi a parvolo; habui, amavi pro meo;
In eo me oblecto; solum id est carum mihi.
Ille ut item contra me habeat, facio sedulo :
Do, prætermitto: non necesse habeo omnia
Pro meo jure agere: postremo alii clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
Ea ne me celet, consuefeci filium.
Nam qui mentiri, aut fallere insuerit patrem;
Aut audebit: tanto magis audebit cæteros.
Pudore et liberalitate liberos
Retinere satius esse credo, quam metu.
Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent.
Venit ad me sæpe, clamitans: Quid agis, Micio?
Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus sumtum suggeris?
Vestitu nimio indulges: nimium ineptus es.
Nimium ipse est durus præter æquumque et bonum:
Et errat longe, mea quidem sententia,
Qui imperium credat gravius esse, aut stabilius,
Vi quod fit, quam illud, quod amicitia adjungitur
Mea est sic ratio, et sic animum induco meum:
Malo coactus qui suum officium facit,

Dum id rescitum iri credit, tantisper cavet:
Si sperat fore clam, rursus ad ingenium redit.
Ille quem beneficio adjungas, ex animo facit;
Studet par referre; præsens absensque idem erit.
Hoc patrium est, potius consuefacere filium
Sua sponte recte facere, quam alieno metu.
Hoc pater ac dominus interest: hoc qui nequit,
Fateatur se nescire imperare liberis.
Sed estne hic ipsus, de quo agebam? et certe is est.
Nescio quid tristem video: credo jam, ut solet,
Jurgabit. Salvom te advenire, Demea,
Gaudemus.

ACTUS I. SCENA II.

Demea. Micio.

Ehem, opportune: te ipsum quærito.
Mi. Quid tristis es? *De.* Rogas me, ubi nobis Æschinus
Siet, quid tristis ego sim? *Mi.* Dixin' hoc fore?
Quid fecit? *De.* Quid ille fecerit? quem neque pudet
Quicquam; nec metuit quemquam; neque legem putat
Tenere se ullam: nam illa, quæ antehac facta sunt,
Omitto: modo quid designavit! *Mi.* Quidnam id est?
De. Fores effregit, atque in ædis irruit
Alienas: ipsum dominum, atque omnem familiam
Mulcavit usque ad mortem: eripuit mulierem
Quam amabat. Clamant omnes, indignissume
Factum esse: hoc advenienti quot mihi, Micio,
Dixere? in ore'st omni populo. Denique

Si conferendum exemplum est, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri esse parcum ac sobrium?
Nullum hujus simile factum. Hæc quum illi, Micio,
Dico, tibi dico: tu illum corrumpi sinis.
Mi. Homine imperito nunquam quicquam injustius,
Qui, nisi quod ipse fecit, nil rectum putat.
De. Quorsum istuc? *Mi.* Quia tu, Demea, hæc male judicas.
Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum
Scortari, neque potare: non est: neque fores
Effringere. Hæc si neque ego, neque tu fecimus,
Non sivit egestas facere nos. Tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum fecisti inopia.
Injurium'st: nam si esset unde id fieret,
Faceremus: et tu illum tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet:
Potius quam, ubi te exspectatum ejecisset foras,
Alieniore ætate post faceret tamen.
De. Pro Juppiter! tu homo adigis me ad insaniam.
Non est flagitium facere hæc adolescentulum? *Mi.* Ah,
Ausculta: ne me obtundas de hac re sæpius.
Tuum filium dedisti adoptandum mihi:
Is meus est factus: si quid peccat, Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Obsonat, potat, olet unguenta? de meo:
Amat? dabitur a me argentum, dum erit commodum:
Ubi non erit, fortasse excludetur foras.
Fores effregit? restituentur: discidit
Vestem? resarcietur. Est, Dis gratia,

Et unde hæc fiant, et adhuc non molesta sunt.
Postremo aut desine, aut cedo quemvis arbitrum :
Te plura in hac re peccare ostendam. *De.* Hei mihi !
Pater esse disce ab aliis, qui vere sciunt.
Mi. Natura tu illi pater es, consiliis ego.
De. Tun' consulis quicquam ? *Mi.* Ah, si pergis, abiero.
De. Siccine agis ? *Mi.* An ego toties de eadem re audiam ?
De. Curæ est mihi. *Mi.* Et mihi curæ est : verum, Demea,
Curemus æquam uterque partem : tu alterum,
Ego item alterum : nam ambos curare, propemodum
Reposcere illum est, quem dedisti. *De.* Ah, Micio.
Mi. Mihi sic videtur. *De.* Quid istic ? tibi si istuc placet,
Profundat, perdat, pereat ; nihil ad me attinet.
Jam si verbum unum posthac. *Mi.* Rursum, Demea,
Irascere ? *De.* An non credis ? repeton' quem dedi ?
Ægre'st : alienus non sum : si obsto ; hem, desino.
Unum vis curem, curo : et est Dis gratia,
Quum ita ut volo est ; iste tuus ipse sentiet
Posterius : nolo in illum gravius dicere.
Mi. Nec nihil, neque omnia hæc sunt, quæ dicit ; tamen
Non nihil molesta hæc sunt mihi : sed ostendere
Me ægre pati illi, nolui : nam ita'st homo :
Quum placo, advorsor sedulo et deterreo :
Tamen vix humane patitur : verum si augeam,
Aut etiam adjutor sim ejus iracundiæ,
Insaniam profecto cum illo : etsi Æschinus
Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.
Quam hic non amavit meretricem ? aut cui non dedit

Aliquid? postremo nuper, (credo jam omnium
Tædebat) dixit velle uxorem ducere.
Sperabam jam defervisse adolescentiam:
Gaudebam: ecce autem de integro! nisi quicquid est,
Volo scire: atque hominem convenire, si apud forum est.

ACTUS II. SCENA I.

SANNIO. ÆSCHINUS. PARMENO.

OBSECRO! populares, ferte misero atque innocenti auxilium:
Subvenite inopi. *Æ.* Otiose, nunc jam illico hic consiste.
Quid respectas? nihil pericli'st: nunquam, dum ego adero, hic te tanget.
Sa. Ego istam invitis omnibus.
Æ. Quanquam est scelestus, non committet hodie unquam, iterum ut vapulet.
Sa. Æschine, audi, ne te ignarum fuisse dicas meorum morum,
Leno ego sum. *Æ.* Scio. *Sa.* At ita, ut usquam fuit fide quisquam optuma.
Tu quod te posterius purges, hanc injuriam mihi nolle
Factam esse, hujus non faciam: crede hoc, ego meum jus persequar:
Neque tu verbis solves unquam, quod mihi re malefeceris.
Novi ego vestra hæc; Nollem factum: jusjurandum dabitur, te esse

Indignum injuria hac ; indignis quum egomet sim acceptus modis.

Æ. Abi præstrenue, ac fores aperi. *Sa.* Cæterum hoc nihil facis.

Æ. I intro jam nunc. *Sa.* At enim non sinam. *Æ.* Accede illuc, Parmeno :

Nimium istoc abisti : hic propter hunc adsiste. Hem, sic volo.

Cave nunc jam oculos a meis oculis quoquam demoveas tuos :

Ne mora sit, si innuerim, quin pugnus continuo in mala hæreat.

Sa. Istuc volo ergo ipsum experiri. *Æ.* Hem, serva. *Pa.* Omitte mulierem.

Sa. O facinus indignum ! *Æ.* Geminabit nisi caves. *Sa.* Hei misero mihi !

Æ. Non innueram : verum in istam partem potius peccato tamen.

I nunc jam. *Sa.* Quid hoc rei est ! regnumne, Æschine, hic tu possides ?

Æ. Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus.

Sa. Quid tibi rei mecum'st ? *Æ.* Nihil. *Sa.* Quid ? nostin', qui sim ? *Æ.* Non desidero.

Sa. Tetigine tui quicquam ? *Æ.* Si attigisses, ferres infortunium.

Sa. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi ?

Responde. *Æ.* Ante ædis non fecisse erit melius hic convicium :

Nam si molestus pergis esse, jam intro abripiere; atque ibi
Usque ad necem opperiere loris. *Sa.* Loris liber? *Æ.* Sic erit.
Sa. O hominem impurum! hiccine libertatem aiunt æquam esse omnibus?
Æ. Si satis jam debacchatus es, leno, audi si vis nunc jam.
Sa. Egon' debacchatus sum autem, an tu in me? *Æ.* Mitte ista, atque ad rem redi.
Sa. Quam rem? quo redeam? *Æ.* Jamne me vis dicere, quod ad te attinet?
Sa. Cupio: æqui modo aliquid. *Æ.* Vah! leno iniqua me non volt loqui.
Sa. Leno sum, fateor, pernicies communis adolescentium,
Perjurus, pestis: tamen tibi a me nulla orta est injuria.
Æ. Nam hercle etiam hoc restat. *Sa.* Illuc quæso redi, quo cœpisti, Æschine.
Æ. Minis viginti tu illam emisti, quæ res tibi vortat male.
Argenti tantum tibi dabitur. *Sa.* Quid, si ego tibi illam nolo vendere?
Coges me? *Æ.* Minime. *Sa.* Namque id metui. *Æ.* Neque vendundam censeo,
Quæ libera'st: nam ego liberali illam assero causa manu.
Nunc vide, utrum vis; argentum accipere, an causam meditari tuam.
Delibera hoc, dum ego redeo, leno. *Sa.* Pro supreme Juppiter!
Minime miror, qui insanire occipiunt ex injuria:
Domo me eripuit: verberavit: me invito abduxit meam.

Ob malefacta hæc tantidem emtam postulat sibi tradier.
Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Verum enim quando bene promeruit, fiat: suum jus postulat.
Age, jam cupio, si modo argentum reddat. Sed ego hoc hariolor:
Ubi me dixero dare tanti, testis faciet illico,
Vendidisse me: de argento, somnium: mox, Cras redi.
Id quoque possum ferre, si modo reddat, quamquam injurium'st;
Verum cogito id quod res est: quando eum quæstum occeperis,
Accipiunda et mussitanda injuria adolescentium'st.
Sed nemo dabit: frustra egomet mecum has rationes deputo.

ACTUS II. SCENA II.

Syrus. Sannio.

Tace, egomet conveniam jam ipsum: cupide accipiat faxo, atque etiam
Bene dicat secum esse actum. Quid istuc, Sannio,'st, quod te audio
Nescio quid concertasse cum hero? *Sa.* Nunquam vidi iniquius
Certationem comparatam, quam hæc hodie inter nos fuit:
Ego vapulando, ille verberando usque, ambo defessi sumus.
Sy. Tua culpa. *Sa.* Quid agerem? *Sy.* Adolescenti morem gestum oportuit.

Sa. Qui potui melius, qui hodie usque os præbui? *Sy.* Age, scis quid loquar?
Pecuniam in loco negligere, maximum interdum'st lucrum. Hui!
Metuisti, si nunc de tuo jure concessisses paululum, atque
Adolescenti esses morigeratus, hominum homo stultissime,
Ne non tibi istuc fœneraret. *Sa.* Ego spem pretio non emo.
Sy. Nunquam rem facies: abi, nescis inescare homines, Sannio.
Sa. Credo istuc melius esse: verum ego nunquam adeo astutus fui,
Quin, quicquid possem, mallem auferre potius in præsentia.
Sy. Age, novi tuum animum, quasi jam usquam tibi sint viginti minæ,
Dum huic obsequare. Præterea autem te aiunt proficisci Cyprum. *Sa.* Hem!
Sy. Coëmisse hinc quæ illuc veheres multa: navem conductam: hoc scio.
Animus tibi pendet: ubi illinc, spero, redieris, tamen hoc ages.
Sa. Nusquam pedem: perii hercle! hac illi spe hoc inceperunt. *Sy.* Timet:
Injeci scrupulum homini. *Sa.* O scelera! illud vide
Ut in ipso articulo oppressit! emtæ mulieres
Complures, et item hinc alia quæ porto Cyprum.
Nisi eo ad mercatum venio, damnum maxumum'st.
Nunc si hoc omitto, actum agam: ubi illinc rediero,

Nihil est; refrixerit res. Nunc demum venis?
Cur passus? ubi eras? ut sit satius perdere,
Quam aut nunc manere tam diu, aut tum persequi.
Sy. Jamne enumerasti, quod ad te rediturum putes?
Sa. Hoccine illo dignum'st? hoccine incipere Æschinum?
Per oppressionem ut hanc mihi eripere postulet?
Sy. Labascit. Unum hoc habeo: vide, si satis placet;
Potius quam venias in periculum, Sannio,
Servesne, an perdas totum, dividuum face:
Minas decem corradet alicunde. *Sa.* Hei mihi!
Etiam de sorte nunc venio in dubium miser?
Pudet nihil? omnes dentes labefecit mihi:
Præterea colaphis tuber est totum caput:
Etiam insuper defrudat? nusquam abeo. *Sy.* Ut lubet.
Num quid vis, quin abeam? *Sa.* Imo hercle hoc quæso, Syre,
Utut hæc sunt facta, potius quam lites sequar,
Meum mihi reddatur, saltem quanti emta'st, Syre.
Scio te non usum antehac amicitia mea:
Memorem me dices esse et gratum. *Sy.* Sedulo
Faciam. Sed Ctesiphonem video: lætus est
De amica. *Sa.* Quid, quod te oro? *Sy.* Paulisper mane.

ACTUS II. SCENA III.

Ctesipho. Syrus.

Abs quivis homine, cum est opus, beneficium accipere gaudeas:

Verum enim vero id demum juvat, si, quem æquom'st facere, is benefacit.

O frater! frater! quid ego nunc te laudem? satis certo scio,

Nunquam ita magnifice quicquam dicam, id virtus quin superet tua.

Itaque unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,

Fratrem homini nemini esse primarum artium magis principem.

Sy. O Ctesipho! *Ct.* O Syre! Æschinus ubi est? *Sy.* Ellum, te exspectat domi. *Ct.* Hem!

Sy. Quid est? *Ct.* Quid sit? illius opera, Syre, nunc vivo: festivum caput!

Qui omnia sibi postputavit esse præ meo commodo:

Maledicta, famam, meum amorem, et peccatum in se transtulit.

Nihil pote supra. Sed quidnam? foris crepuit. *Sy.* Mane, mane! ipse exit foras.

ACTUS II. SCENA IV.

ÆSCHINUS. SANNIO. CTESIPHO. SYRUS.

UBI est ille sacrilegus? *Sa.* Men' quærit? num quidnam effert? occidi!

Nil video. *Æ.* Ehem, opportune: te ipsum quæro. Quid fit, Ctesipho?

In tuto est omnis res: omitte vero tristitiem tuam.

Ct. Ego illam hercle vero omitto, qui quidem te habeam fratrem : o mi Æschine,
O mi germane : ah vereor coram in os te laudare amplius,
Ne id, assentandi magis, quam quod habeam gratum, facere existumes.
Æ. Age inepte, quasi nunc non norimus nos inter nos, Ctesipho.
Hoc mi dolet, nos pæne sero scisse, et pæne in eum locum
Redisse, ut si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliarier.
Ct. Pudebat. *Æ.* Ah, stultitia'st istæc, non pudor ; tam ob parvolam
Rem pæne ex patria ? turpe dictu : deos quæso ut istæc prohibeant.
Ct. Peccavi. *Æ.* Quid ait tandem nobis Sannio ? *Sy.* Jam mitis est.
Æ. Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam : tu intro ad illam, Ctesipho.
Sa. Syre, insta. *Sy.* Eamus : namque hic properat in Cyprum. *Sa.* Ne tam quidem :
Quamvis etiam maneo otiosus hic. *Sy.* Reddetur, ne time.
Sa. At ut omne reddat. *Sy.* Omne reddet ; tace modo, ac sequere hac. *Sa.* Sequor.
Ct. Heus, heus, Syre. *Sy.* Hem, quid est ? *Ct.* Obsecro hercle hominem istum impurissimum
Quam primum absolvitote : ne si magis irritatus siet,

Aliqua ad patrem hoc permanet, atque ego tum perpetuo perierim.

Sy. Non fiet: bono animo esto: tu cum illa te intus oblecta interim,

Et lectulos jube sterni nobis, et parari cætera:

Ego jam transacta re convortam me domum cum obsonio.

Ct. Ita quæso: quando hoc bene successit, hilarem hunc sumamus diem.

ACTUS III. SCENA I.

SOSTRATA. CANTHARA.

OBSECRO, mea nutrix, quid nunc fiet? *Ca*. Quid fiat, rogas?

Recte ædepol spero. *So*. Modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.

Ca. Jam nunc times, quasi nunquam affueris, nunquam tute pepereris.

So. Miseram me! neminem habeo: solæ sumus: Geta autem hic non adest:

Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui arcessat Æschinum.

Ca. Pol is quidem jam hic aderit: nam nunquam unum intermittit diem,

Quin semper veniat. *So*. Solus mearum miseriarum est remedium.

Ca. E re nata melius fieri haut potuit, quam factum est, hera:
Quando vitium oblatum est, quod ad illum attinet potissimum,
Talem, tali genere atque animo, natum ex tanta familia.
So. Ita pol est, ut dicis: salvos nobis, deos quæso, ut siet.

ACTUS III. SCENA II.

GETA. SOSTRATA. CANTHARA.

NUNC illud est, quod si omnes omnia sua consilia conferant,
Atque huic malo salutem quærant, auxilii nihil afferant,
Quod mihique, heræque, filiæque herili est: væ misero mihi!
Tot res repente circumvallant, unde emergi non potest:
Vis, egestas, injustitia, solitudo, infamia.
Hoccine seculum? o scelera! o genera sacrilega! o hominem impium!
So. Me miseram! quidnam'st, quod sic video timidum et properantem Getam?
Ge. Quem neque fides, neque jusjurandum, neque illum misericordia
Repressit, neque reflexit, neque quod partus instabat prope,
Cui miseræ indigne per vim vitium obtulerat. *So.* Non intelligo
Satis, quæ loquatur. *Ca.* Propius obsecro accedamus, Sostrata. *Ge.* Ah,

Me miserum! vix sum compos animi, ita ardeo iracundia.

Nihil est quod malim, quam illam totam familiam dari mihi obviam,

Ut ego iram hanc in eos evomam omnem, dum ægritudo hæc est recens.

Satis mihi id habeam supplicii, dum illos ulciscar modo.

Seni animam primum extinguerem ipsi, qui illud produxit scelus:

Tum autem Syrum impulsorem, vah! quibus illum lacerarem modis!

Sublimem medium primum arriperem, et capite in terram statuerem,

Ut cerebro dispergat viam.

Adolescenti ipsi eriperem oculos: post hæc præcipitem darem.

Cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, et prosternerem.

Sed cesso heram hoc malo impertiri propere? *So.* Revocemus. Geta!

Ge. Hem, quisquis es, sine me. *So.* Ego sum Sostrata. *Ge.* Ubi ea'st? te ipsam quærito:

Te exspecto: oppido opportune te obtulisti mihi obviam,

Hera. *So.* Quid est? quid trepidas? *Ge.* Hei mihi! *So.* Quid festinas, mi Geta?

Animum recipe. *Ge.* Prorsus. *So.* Quid istuc prorsus ergo'st? *Ge.* Periimus:

Actum'st. *So.* Eloquere ergo, obsecro te, quid sit. *Ge.* Jam. *So.* Quid jam, Geta?

Ge. Æschinus. *So.* Quid is ergo? *Ge.* Alienus est ab nostra familia. *So.* Hem!

Perii! quare? *Ge.* Amare occepit aliam. *So.* Væ miseræ mihi!

Ge. Neque id occulte fert: ab lenone ipsus eripuit palam.

So. Satin' hoc certum'st? *Ge.* Certe, hisce oculis egomet vidi, Sostrata. *So.* Ah,

Me miseram! quid credas jam? aut cui credas? nostrumne Æschinum?

Nostram vitam omnium, in quo nostræ spes, omnesque opes sitæ

Erant: qui sine hac jurabat se unum nunquam victurum diem,

Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat patris;

Ita obsecraturum, ut liceret sibi hanc uxorem ducere?

Ge. Hera, lacrumas mitte: ac potius, quod ad hanc rem opus est porro, consule.

Patiamurne, an narremus cuipiam? *Ca.* Au, mi homo, sanusne es?

An hoc proferendum tibi videtur usquam esse? *Ge.* Mihi quidem non placet.

Jam primum illum alieno animo a nobis esse, res ipsa indicat.

Nunc si hoc palam proferimus, ille inficias ibit, sat scio.

Tua fama, et gnatæ vita in dubium veniet: tum si maxime

Fateatur; quum amet aliam, non est utile hanc illi dari.

Quapropter quoquo pacto tacito'st opus. *So.* Ah, minime gentium:

Non faciam. *Ge.* Quid agis? *So.* Proferam. *Ge.* Hem! mea Sostrata, vide quam rem agas.
So. Pejore res loco non potest esse, quam in quo nunc sita est.
Primum indotata est: tum præterea, quæ secunda ei dos erat,
Periit: pro virgine dari nuptum non potest. Hoc relliquom est,
Si inficias ibit, testis mecum est annulus, quem amiserat:
Postremo quando ego conscia mihi sum, a me culpam esse hanc procul;
Neque pretium, neque rem ullam intercessisse, illa aut me indignam, Geta;
Experiar. *Ge.* Quid istic? accedo ut melius dicas. *So.* Tu quantum potes
Abi, atque Hegioni cognato hujus rem omnem narrato ordine.
Nam is nostro Simulo fuit summus, et nos coluit maxume.
Ge. Nam hercle alius nemo respicit nos. *So.* Propera tu, mea Canthara,
Curre: obstetricem arcesse, ut quum opus sit, ne in mora nobis siet.

ACTUS III. SCENA III.

DEMEA. SYRUS.

DISPERII! Ctesiphonem audivi filium
Una affuisse in raptione cum Æschino.
Id misero restat mihi mali, si illum potest,

Qui alicui rei est, etiam ad nequitiam abducere.
Ubi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquo: persuasit ille impurus, sat scio.
Sed eccum Syrum ire video: hinc scibo jam, ubi siet:
Atque hercle hic de grege illo est: si me senserit
Eum quæritare, nunquam dicet carnufex.
Non ostendam me id velle. *Sy.* Omnem rem modo seni,
Quo pacto se haberet, enarramus ordine:
Nihil vidi quicquam lætius. *De.* Pro Juppiter!
Hominis stultitiam! *Sy.* Collaudavit filium:
Mihi, qui id dedissem consilium, egit gratias.
De. Disrumpor. *Sy.* Argentum adnumeravit illico:
Dedit præterea in sumtum dimidium minæ:
Id distributum sane est ex sententia. *De.* Hem!
Huic mandes, si quid recte curatum velis.
Sa. Ehem, Demea, haut aspexeram te: quid agitur?
De. Quid agatur! vostram nequeo mirari satis
Rationem. *Sy.* Est hercle inepta, ne dicam dolo,
Atque absurda. Piscis cæteros purga, Dromo:
Congrum istum maxumum in aqua sinito ludere
Paulisper: ubi ego venero, exossabitur:
Prius nolo. *De.* Hæccine flagitia? *Sy.* Mihi quidem non
placent:
Et clamo sæpe. Salsamenta hæc, Stephanio,
Fac macerentur pulchre. *De.* Di vostram fidem!
Utrum studione id sibi habet, an laudi putat
Fore, si perdiderit gnatum? væ misero mihi!
Videre videor jam diem illum, quum hinc egens
Profugiet aliquo militatum. *Sy.* O Demea,

Istuc est sapere, non quod ante pedes modo'st
Videre: sed etiam illa, quæ futura sunt,
Prospicere. *De.* Quid? istæc jam penes vos psaltria est?
Sy. Ellam intus. *De.* Eho, an domi est habiturus? *Sy.* Credo; ut est
Dementia. *De.* Hæccine fieri? *Sy.* Inepta lenitas
Patris, et facilitas prava. *De.* Fratris me quidem
Pudet pigetque. *Sy.* Nimium inter vos, Demea, ac
Non quia ades præsens dico hoc, pernimium interest.
Tu, quantus quantus, nihil nisi sapientia es:
Ille, somnium: sineres vero illum tuum
Facere hæc? *De.* Sinerem illum! aut non sex totis mensibus
Prius olfecissem, quam ille quicquam cœperit?
Sy. Vigilantiam tuam tu mihi narras? *De.* Sic siet
Modo, ut nunc est, quæso. *Sy.* Ut quisque suum volt esse, ita'st.
De. Quid eum? vidistin' hodie? *Sy.* Tuumne filium?
Abigam hunc rus. Jam dudum aliquid ruri agere arbitror.
De. Satin' scis ibi esse? *Sy.* Oh, qui egomet produxi. *De.* Optume'st.
Metui ne hæreret hic. *Sy.* Atque iratum admodum.
De. Quid autem? *Sy.* Adortus jurgio fratrem apud forum
De psaltria istac. *De.* Ain' vero? *Sy.* Vah, nil reticuit.
Nam ut numerabatur forte argentum, intervenit
Homo de improviso: cœpit clamare, O Æschine!
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere nostro? *De.* Oh, lacrumo gaudio.

Sy. Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.
De. Salvos sit: spero, est similis majorum suum. *Sy.* Hui!
De. Syre, præceptorum plenus istorum ille. *Sy.* Phy!
Domi habuit unde disceret. *De.* Fit sedulo:
Nil prætermitto: consuefacio: denique,
Inspicere, tanquam in speculum, in vitas omnium
Jubeo: atque ex aliis sumere exemplum sibi:
Hoc facito. *Sy.* Recte sane. *De.* Hoc fugito. *Sy.* C lide.
De. Hoc laudi est. *Sy.* Istæc res est. *De.* Hoc vitio datur.
Sy. Probissime. *De.* Porro autem. *Sy.* Non hercle otium'st
Nunc mihi auscultandi: piscis ex sententia
Nactus sum: hi mihi ne corrumpantur, cautio'st.
Nam id nobis tam flagitium'st, quam illa, Demea,
Non facere vobis, quæ modo dixti: et quod queo,
Conservis ad eundem istunc præcipio modum:
Hoc salsum'st, hoc adustum'st, hoc lautum'st parum:
Illud recte: iterum sic memento: sedulo
Moneo, quæ possum pro mea sapientia.
Postremo, tanquam in speculum, in patinas, Demea,
Inspicere jubeo, et moneo quid facto usus sit.
Inepta hæc esse, nos quæ facimus, sentio:
Verum quid facias? ut homo'st, ita morem geras.
Numquid vis? *De.* Mentem vobis meliorem dari.
Sy. Tu rus hinc ibis? *De.* Recte. *Sy.* Nam quid tu hic agas,

Ubi, si quid bene præcipias, nemo obtemperat?
De. Ego vero hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,
Rus abiit: illum curo unum: ille ad me attinet,
Quando ita volt frater: de istoc ipse viderit.
Sed quis illic est, procul quem video? estne Hegio
Tribulis noster? si satis cerno, is hercle'st: vah!
Homo amicus nobis jam inde a puero. Di boni!
Næ illiusmodi jam nobis magna civium
Penuria'st, homo antiqua virtute ac fide:
Haut cito mali quid ortum ex hoc sit publice.
Quam gaudeo; ubi etiam hujus generis reliquias
Restare video! Vah! vivere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hic, ut salutem et colloquar.

ACTUS III. SCENA IV.

HEGIO. GETA. DEMEA. PAMPHILA.

PRO Di immortales! facinus indignum, Geta:
Quid narras? *Ge.* Sic est factum. *He.* Ex illan' familia
Tam illiberale facinus esse ortum? o Æschine,
Pol haut paternum istuc dedisti. *De.* Videlicet
De psaltria hac audivit: id illi nunc dolet
Alieno: pater is nihili pendit. Hei mihi!
Utinam hic prope adesset alicubi, atque audiret hæc!
He. Ni facient, quæ illos æquom est, haut sic auferent.
Ge. In te spes omnis, Hegio, nobis sita est:
Te solum habemus: tu es patronus, tu parens:

Ille tibi moriens nos commendavit senex.
Si deseris tu, perimus. *He.* Cave dixeris:
Neque faciam, neque me satis pie posse arbitror.
De. Adibo. Salvere Hegionem plurimum
Jubeo. *He.* Te quærebam ipsum: salve, Demea.
De. Quid autem? *He.* Major filius tuus Æschinus,
Quem fratri adoptandum dedisti, neque boni,
Neque liberalis functus officium est viri.
De. Quid istuc est? *He.* Nostrum amicum noras Simulum,
Atque æqualem? *De.* Quidni? *He.* Filiam ejus virginem
Vitiavit. *De.* Hem! *He.* Mane; nondum audisti, Demea,
Quod est gravissimum. *De.* An quicquam est etiam amplius?
He. Vero amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo'st:
Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia:
Humanum'st. Ubi scit factum, ad matrem virginis
Venit ipsus ultro, lacrumans, orans, obsecrans,
Fidem dans, jurans se illam ducturum domum.
Ignotum'st; tacitum'st; creditum'st. Virgo ex eo
Compressu gravida facta est; mensis hic decimus est.
Ille bonus vir nobis psaltriam, si Dis placet,
Paravit, quicum vivat: illam deserat.
De. Pro certon' tu istæc dicis? *He.* Mater virginis
In medio'st; ipsa virgo; res ipsa: hic Geta
Præterea, ut captus est servorum, non malus,

Neque iners, alit illas; solus omnem familiam
Sustentat: hunc abduce, vinci, quære rem.
Ge. Imo hercle extorque, nisi ita factum est, Demea:
Postremò non negabit: coram ipsum cedo.
De. Pudet: nec, quid agam, neque quid huic respondeam
Scio. *Pam.* Miseram me! differor doloribus.
Juno Lucina, fer opem: serva me obsecro. *He.* Hem!
Numnam illa quæso parturit? *Ge.* Certe, Hegio. *He.* Hem!
Illæc fidem nunc vostram implorat, Demea:
Quod vos vis cogit, id voluntate impetret.
Hæc primum ut fiant, Deos quæso, ut vobis decet.
Sin aliter animus vester est; ego, Demea,
Summa vi defendam hanc, atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat: una a pueris parvolis
Sumus educati: una semper militiæ et domi
Fuimus: paupertatem una pertulimus gravem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potius, quam illas deseram.
Quid mihi respondes? *De.* Fratrem conveniam, Hegio:
Is quod mihi de hac re dederit consilium, id sequar.
He. Sed, Demea, hoc tu facito cum animo cogites,
Quam vos facillume agitis, quam estis maxume
Potentes, dites, fortunati, nobiles:
Tam maxume vos æquo animo æqua noscere
Oportet, si vos voltis perhiberi probos.
De. Redito: fient, quæ fieri æquom'st, omnia.
He. Decet te facere. Geta, duc me intro ad Sostratam.
De. Non me indicente hæc fiunt: utinam hoc sit modo

Defunctum! verum nimia illæc licentia
Profecto evadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrem, ut in eum hæc evomam.

ACTUS III. SCENA V.

HEGIO.

BONO animo fac sis, Sostrata; et istam, quod potes,
Fac consolere. Ego Micionem, si apud forum'st,
Conveniam: atque ut res gesta'st, narrabo ordine.
Si est, facturus ut sit officium suum,
Faciat: sin aliter de hac re est ejus sententia,
Respondeat mihi; ut, quid agam, quam primum sciam.

ACTUS IV. SCENA I.

CTESIPHO. SYRUS.

AIN' patrem hinc abisse rus? *Sy.* Jam dudum. *Ct.* Dic sodes. *Sy.* Apud villam'st.
Nunc cum maxume operis aliquid facere credo. *Ct.* Utinam quidem,
Quod cum salute ejus fiat, ita se defetigarit velim,
Ut triduo hoc perpetuo prorsum e lecto nequeat surgere.
Sy. Ita fiat, et istoc si quid potis est rectius. *Ct.* Ita: nam hunc diem
Misere nimis cupio, ut cœpi, perpetuum in lætitia degere.

Et illud rus nulla alia causa tam male odi, nisi quia prope'st:

Quod si abesset longius,

Prius nox oppressisset illic, quam huc revorti posset iterum.

Nunc ubi me illic non videbit, jam huc recurret, sat scio.

Rogitabit me, ubi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die.

Quid dicam? *Sy*. Nihilne in mentem est? *Ct*. Nunquam quicquam. *Sy*. Tanto nequior.

Cliens, amicus, hospes, nemo'st vobis? *Ct*. Sunt: quid postea?

Sy. Hisce opera ut data sit. *Ct*. Quæ non data sit? Non potest fieri. *Sy*. Potest.

Ct. Interdiu: sed si hic pernocto, causæ quid dicam, Syre?

Sy. Vah! quam vellem etiam noctu amicis operam mos esset dari.

Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulchre calleo.

Cum fervit maxume, tam placidum, quam ovem reddo. *Ct*. Quo modo?

Sy. Laudarier te audit libenter; facio te apud illum Deum:

Virtutes narro. *Ct*. Meas? *Sy*. Tuas: homini illico lacrumæ cadunt,

Quasi puero, gaudio: hem tibi autem! *Ct*. Quidnam est? *Sy*. Lupus in fabula.

Ct. Pater est? *Sy.* Ipsus est. *Ct.* Syre, quid agimus? *Sy.* Fuge modo intro: ego videro.
Ct. Si quid rogabit, nusquam tu me, audistin'? *Sy.* Potin' ut desinas?

ACTUS IV. SCENA II.

DEMEA. CTESIPHO. SYRUS.

NE ego homo sum infelix! primum fratrem nusquam invenio gentium:
Præterea autem, dum illum quæro, a villa mercenarium
Vidi: is filium negat esse ruri: nec, quid agam, scio.
Ct. Syre. *Sy.* Quid est? *Ct.* Men' quærit? *Sy.* Verum. *Ct.* Perii! *Sy.* Quin tu animo bono es.
De. Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo satis decernere:
Nisi me credo huic esse natum rei, ferundis miseriis.
Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia:
Primus porro obnuncio: ægre solus, si quid fit, fero.
Sy. Rideo hunc: primum ait se scire; is solus nescit omnia.
De. Nunc redeo: si forte frater redierit, viso. *Ct.* Syre,
Obsecro, vide ne ille huc prorsus se irruat. *Sy.* Etiam taces?
Ego cavebo. *Ct.* Nunquam hercle hodie ego istuc committam tibi:
Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam: id tutissimum est.
Sy. Age, tamen ego hunc amovebo. *De.* Sed eccum sceleratum Syrum.

Sy. Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.
Scire equidem volo, quot mihi sint domini: quæ hæc est miseria?
De. Quid ille gannit? quid volt? quid ais, bone vir? est frater domi?
Sy. Quid, malum, bone vir mihi narras? equidem perii. *De.* Quid tibi est?
Sy. Rogitas? Ctesipho me pugnis miserum, et istam psaltriam
Usque occidit. *De.* Hem, quid narras? *Sy.* Hem, vide ut discidit labrum.
De. Quamobrem? *Sy.* Me impulsore hanc emtam esse ait. *De.* Non tu eum rus hinc modo
Produxe aiebas? *Sy.* Factum: verum venit post insaniens:
Nihil pepercit: non puduisse verberare hominem senem,
Quem ego modo puerum tantillum in manibus gestavi meis?
De. Laudo, Ctesipho, patrissas: abi, virum te judico.
Sy. Laudas? næ ille continebit posthac, si sapiet, manus.
De. Fortiter. *Sy.* Perquam! quia miseram mulierem, et me servolum,
Qui referire non audebam, vicit: hui! perfortiter.
De. Non potuit melius: idem, quod ego, sentit, te esse huic rei caput.
Sed estne frater intus? *Sy.* Non est. *De.* Ubi illum quæram, cogito.

Sy. Scio ubi sit; verum hodie nunquam monstrabo. *De.* Hem! quid ais?
Sy. Ita. *De.* Diminuetur tibi quidem jam cerebrum. *Sy.* At nomen nescio
Illius hominis, sed locum novi ubi sit. *De.* Dic ergo locum.
Sy. Nostin' porticum, apud macellum, hanc deorsum? *De.* Quidni noverim?
Sy. Præterito hac recta platea sursum: ubi eo veneris,
Clivos deorsum vorsus est: hac te præcipitato: postea
Est ad hanc manum sacellum: ibi angiportum propter est.
De. Quonam? *Sy.* Illic ubi etiam caprificus magna est: nostin'? *De.* Novi. *Sy.* Hac pergito.
De. Id quidem angiportum non est pervium. *Sy.* Verum hercle: vah!
Censen' hominem me esse? erravi. In porticum rursum redi:
Sane hac multo propius ibis, et minor est erratio.
Scin' Cratini hujus ditis ædes? *De.* Scio. *Sy.* Ubi eas præterieris,
Ad sinistram hac recta platea: ubi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: prius quam ad portam venias, apud ipsum lacum
Est pistrilla, et exadvorsum est fabrica: ibi est. *De.* Quid ibi facit?
Sy. Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit.
De. Ubi potetis vos: bene sane. Sed cesso ad eum pergere?

Sy. I sane ; ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium.
Æschinus odiose cessat : prandium corrumpitur.
Ctesipho autem in amore est totus. Ego jam prospiciam mihi :
Nam jam adibo, atque unumquicquid, quod quidem erit bellissimum,
Carpam : et cyathos sorbillans paulatim hunc producam diem.

ACTUS IV. SCENA III.

MICIO. HEGIO.

EGO in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere, Hegio :
Meum officium facio : quod peccatum a nobis ortum'st, corrigo :
Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putant ;
Sibi fieri injuriam ultro, si quam fecere ipsi expostulant,
Et ultro accusant : id quia non est a me factum, agis gratias ?
He. Ah, minime : nunquam te aliter, atque es, in animum induxi meum.
Sed quæso, ut una mecum ad matrem virginis eas, Micio,
Atque istæc eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri :
Suspicionem hanc propter fratrem ejus esse, et illam psaltriam.

Mi. Si ita æquom censes, aut si ita opus est facto, eamus.
He. Bene facis:
Nam et illi animum jam relevabis. quæ dolore ac miseria
Tabescit; et tuo officio fueris functus: sed si aliter putas,
Egomet narrabo quæ mihi dixti. *Mi.* Immo ego ibo. *He.* Bene facis.
Omnes, quibus res sunt minus secundæ, magis sunt nescio quo modo
Suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter suam impotentiam se semper credunt negligi.
Quapropter te ipsum purgare ipsi coram placabilius est.
Mi. Et recte, et verum dicis. *He.* Sequere me ergo hac intro. *Mi.* Maxume.

ACTUS IV. SCENA IV.

ÆSCHINUS.

DISCRUCIOR animi: hoccine de improviso mali mihi objici
Tantum; ut neque quid me faciam, neque quid agam, certum siet?
Membra metu debilia sunt: animus timore obstipuit.
Pectore consistere nihil consilii quit. Vah!
Quomodo me ex hac expediam turba
Tanta? nunc suspicio de me incidit; neque ea immerito.
Sostrata credit, mihi me psaltriam hanc emisse: id anus
Mihi indicium fecit.
Nam ut hinc forte ea ad obstetricem erat missa: ubi eam vidi, illico
Accedo; rogito, Pamphila quid agat: jam partus adsiet?

Eone obstetricem arcessat? illa exclamat, Abi, abi jam, Æschine:
Satis diu dedisti verba: sat adhuc tua nos frustrata'st fides.
Hem, quid istuc obsecro, inquam,'st! Valeas, habeas illam quæ placet.
Sensi illico id illas suspicari; sed me reprehendi tamen,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam.
Nunc quid faciam? dicam fratris esse? id quidem minime est opus
Usquam efferri. Ac mitto; fieri potis est, ut ne qua exeat.
Ipsum id metuo ut credant: tot concurrunt verisimilia:
Egomet rapui: ipse egomet solvi argentum: ad me abducta est domum:
Hæc adeo mea culpa fateor fieri: non me hanc rem patri,
Utut erat gesta, indicasse? exorassem ut eam ducerem.
Cessatum usque adhuc est: nunc porro, Æschine, expergiscere:
Nunc hoc primum'st: ad illas ibo, ut purgem me: accedam ad fores.
Perii! horresco semper, ubi pultare hasce occipio miser.
Heus, heus! Æschinus ego sum; aperite aliquis actutum ostium.
Prodit nescio quis: concedam huc.

MICIO. ÆSCHINUS.

ITA ut dixi, Sostrata,
Facite: ego Æschinum conveniam; ut, quomodo acta hæc sint, sciat.
Sed quis ostium hoc pultavit? *Æ.* Pater hercle est: perii! *Mi.* Æschine.
Æ. Quid huic hic negoti'st? *Mi.* Tune has pepulisti fores? Tacet.
Cur non ludo hunc aliquantisper? melius est;
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse voluit credere.
Nihil mihi respondes? *Æ.* Non equidem istas, quod sciam.
Mi. Ita? nam mirabar, quid hic negoti esset tibi.
Erubuit: salva res est. *Æ.* Dic sodes, pater,
Tibi vero quid istic est rei? *Mi.* Nihil mihi quidem:
Amicus quidam me a foro abduxit modo
Huc advocatum sibi. *Æ.* Quid? *Mi.* Ego dicam tibi:
Habitant hic quædam mulieres; pauperculæ,
Ut opinor, has non nosse te, et certe scio:
Neque enim diu huc commigrarunt. *Æ.* Quid tum postea?
Mi. Virgo est cum matre. *Æ.* Perge. *Mi.* Hæc virgo orba'st patre:
Hic meus amicus illi genere est proxumus.
Huic leges cogunt nubere hanc. *Æ.* Perii! *Mi.* Quid est?
Æ. Nihil: recte: perge. *Mi.* Is venit, ut secum avehat:

Nam habitat Mileti. *Æ.* Hem! virginem ut secum avehat?
Mi. Sic est. *Æ.* Miletum usque obsecro? *Mi.* Ita. *Æ.* Animo male'st.
Quid ipsæ? quid aiunt? *Mi.* Quid istas censes? nihil enim.
Commenta mater est, esse ex alio viro,
Nescio quo, puerum natum; neque eum nominat:
Priorem esse illum, non oportere huic dari.
Æ. Eho, nonne hæc justa tibi videntur postea?
Mi. Non. *Æ.* Obsecro, non? an illam hinc abducet, pater?
Mi. Quid illam ni abducat? *Æ.* Factum a vobis duriter,
Immisericorditerque; atque etiam, si est, pater,
Dicendum magis aperte, illiberaliter.
Mi. Quamobrem? *Æ.* Rogas me? quid illi tandem creditis ·
Fore animi misero, qui cum illa consuevit prius?
Qui infelix haut scio an illam misere nunc amat,
Quum hanc sibi videbit præsens præsenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum, pater.
Mi. Qua ratione istuc? quis despondit? quis dedit?
Cui, quando nupsit? auctor his rebus quis est?
Cur duxit alienam? *Æ.* An sedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus huc
Illinc veniret, exspectantem? hæc, mi pater,
Te dicere æquom fuit, et id defendere.
Mi. Ridiculum: advorsumne illum causam dicerem,
Cui veneram advocatus? sed quid ista, Æschine,

Nostra? aut quid nobis cum illis? abeamus. Quid est?
Quid lacrumas? *Æ.* Pater, obsecro, ausculta. *Mi.* Æschine, audivi omnia,
Et scio: nam te amo: quo magis, quæ agis, curæ sunt mihi.
Æ. Ita velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,
Ut me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet;
Et me tui pudet. *Mi.* Credo hercle: nam ingenium novi tuum
Liberale: sed vereor ne indiligens nimium sies.
In qua civitate tandem te arbitrare vivere?
Virginem vitiasti, quam te jus non fuerat tangere:
Jam id peccatum primum magnum, at humanum tamen:
Fecere alii sæpe, item boni: at postquam id evenit, cedo,
Numquid circumspexti? aut numquid tute prospexti tibi
Quid fieret? qua fieret? si te ipsum mihi puduit dicere,
Qua resciscerem? hæc dum dubitas, menses abierunt decem.
Prodidisti et te, et illam miseram, et gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid? credebas, dormienti hæc tibi confecturos Deos?
Et illam sine tua opera in cubiculum iri deductum domum?
Nolim cæterarum rerum te socordem eodem modo.
Bono animo es, duces uxorem hanc. *Æ.* Hem! *Mi.* Bono animo es, inquam. *Æ.* Pater,
Obsecro, non ludis tu nunc me? *Mi.* Ego te? quamobrem? *Æ.* Nescio;

Quia tam misere hoc esse cupio verum, eo vereor magis.

Mi. Abi domum, ac Deos comprecare, ut uxorem arcessas: abi.

Æ. Quid? jam uxorem? *Mi.* Jam. *Æ.* Jam? *Mi.* Jam quantum potes. *Æ.* Di me, pater,

Omnes oderint, ni magis te, quam oculos nunc amo meos.

Mi. Quid? quam illam? *Æ.* Æque. *Mi.* Perbenigne. *Æ.* Quid? ille ubi est Milesius?

Mi. Abiit: periit: navem ascendit: sed cur cessas? *Æ.* Abi, pater:

Tu potius Deos comprecare: nam tibi eos certo scio,

Quo vir melior multo es quam ego, obtemperaturos magis.

Mi. Ego eo intro; ut, quæ opus sunt, parentur: tu fac ut dixti, si sapis.

Æ. Quid hoc est negoti? hoc est patrem esse, aut hoc est filium esse?

Si frater aut sodalis esset, qui magis morem gereret?

Hic non amandus? hiccine non gestandus in sinu est? hem!

Itaque adeo magnam mihi injecit sua commoditate curam;

Ne forte imprudens faciam, quod nolit: sciens cavebo.

Sed cesso ire intro, ne mora meis nuptiis egomet siem?

DEMEA.

DEFESSUS sum ambulando: ut, Syre, te cum tua
Monstratione magnus perdat Juppiter!
Perreptavi usque omne oppidum: ad portam, ad lacum;
Quo non? neque illic fabrica ulla erat; neque fratrem homo
Vidisse se aiebat quisquam: nunc vero domi
Certum obsidere est usque, donec redierit.

ACTUS IV. SCENA VII.

MICIO. DEMEA.

IBO, illis dicam nullam esse in nobis moram.
De. Sed eccum ipsum. Te jam dudum quæro, Micio.
Mi. Quidnam? *De.* Fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adolescentis. *Mi.* Ecce autem. *De.* Nova;
Capitalia. *Mi.* Ohe, jam. *De.* Ah, nescis qui vir sit. *Mi.* Scio.
De. O stulte, tu de psaltria me somnias
Agere; hoc peccatum in virginem est civem. *Mi.* Scio.
De. Oho, scis et patere? *Mi.* Quidni patiar? *De.* Dic mihi,
Non clamas? non insanis? *Mi.* Non. *De.* Malim quidem.
Puer natus est. *Mi.* Di bene vortant. *De.* Virgo nihil habet.

Mi. Audivi. *De.* Et ducenda indotata'st? *Mi.* Scilicet.
De. Quid nunc futurum'st? *Mi.* Id enim quod res ipsa fert:
Illinc huc transferetur virgo. *De.* O Juppiter!
Istoccine pacto oportet? *Mi.* Quid faciam amplius?
De. Quid facias? si non ipsa re tibi istuc dolet,
Simulare certe est hominis. *Mi.* Quin jam virginem
Despondi: res composita est: fiunt nuptiæ:
Demsi metum omnem: hæc magis sunt hominis. *De.* Cæterum,
Placet tibi factum, Micio? *Mi.* Non, si queam
Mutare: nunc quum non queo, animo æquo fero.
Ita vita'st hominum, quasi quum ludas tesseris:
Si illud, quod maxume opus est jactu, non cadit;
Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas.
De. Corrector! nempe tua arte viginti minæ
Pro psaltria periere; quæ, quantum potest,
Aliquo abjicienda est; si non pretio, gratiis.
Mi. Neque est, neque illam sane studeo vendere.
De. Quid igitur facies? *Mi.* Domi erit. *De.* Pro divum fidem!
Meretrix et materfamilias una in domo?
Mi. Cur non? *De.* Sanumne te credis esse? *Mi.* Equidem arbitror.
De. Ita me Di ament, ut video ego tuam ineptiam;
Facturum credo, ut habeas quicum cantites.
Mi. Cur non? *De.* Et nova nupta eadem hæc discet? *Mi.* Scilicet.

De. Tu inter eas restim ductans saltabis. *Mi.* Probe.
De. Probe? *Mi.* Et tu nobiscum una, si opus sit. *De.*
Hei mihi!
Non te hæc pudent? *Mi.* Jam vero omitte, Demea,
Tuam istanc iracundiam: atque ita uti decet,
Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
Ego hos conveniam: post huc redeo. *De.* O Juppiter,
Hanccine vitam! hoscine mores! hanc dementiam!
Uxor sine dote veniet: intus psaltria est:
Domus sumtuosa: adolescens luxu perditus:
Senex delirans. Ipsa, si cupiat, Salus
Servare prorsus non potest hanc familiam.

ACTUS V. SCENA I.

Syrus. Demea.

Ædepol, Syrisce, te curasti molliter,
Lauteque munus administrasti tuum.
Abi: sed postquam intus sum omnium rerum satur,
Prodeambulare huc libitum est. *De.* Illud sis vide
Exemplum disciplinæ. *Sy.* Ecce autem hic adest
Senex noster. Quid fit? quid tu es tristis? *De.* Oh scelus!
Sy. Ohe, jam tu verba fundis hic, sapientia?
De. Tun' si meus esses? *Sy.* Dis quidem esses, Demea,
Ac tuam rem constabilisses. *De.* Exemplum omnibus
Curarem ut esses. *Sy.* Quamobrem? quid feci? *De.* Rogas?

In ipsa turba, atque in peccato maxumo,
Quod vix sedatum satis est, potastis, scelus,
Quasi re bene gesta. *Sy.* Sane nollem huc exitum.

ACTUS V. SCENA II.

DROMO. SYRUS. DEMEA.

HEUS! Syre, rogat te Ctesipho ut redeas. *Sy.* Abi.
De. Quid Ctesiphonem hic narrat? *Sy.* Nihil. *De.* Eho carnufex,
Est Ctesipho intus? *Sy.* Non est. *De.* Cur hic nominat?
Sy. Est alius quidam, parasitaster parvolus:
Nostine? *De.* Jam scibo. *Sy.* Quid agis? quo abis? *De.* Mitte me.
Sy. Noli, inquam. *De.* Non manum abstines, mastigia?
An tibi jam mavis cerebrum dispergam hic? *Sy.* Abiit.
Ædepol comissatorem haut sane commodum,
Præsertim Ctesiphoni. Quid ego nunc agam?
Nisi dum hæ silescunt turbæ, interea in angulum
Aliquo abeam, atque edormiscam hoc villi: sic agam.

ACTUS V. SCENA III.

MICIO. DEMEA.

PARATA a nobis sunt, ut dixi, Sostrata,
Ubi vis. Quisnam a me pepulit tam graviter fores?
De. Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem? aut querar?

O cœlum, o terra, o maria Neptuni! *Mi.* Hem tibi,
Rescivit omnem rem: id nunc clamat scilicet:
Paratæ lites: succurrendum'st. *De.* Eccum adest
Communis corruptela nostrum liberum.
Mi. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
De. Repressi, redii: mitto maledicta omnia:
Rem ipsam putemus. Dictum inter nos hoc fuit,
Ex te adeo est ortum, ne tu curares meum,
Neve ego tuum? responde. *Me.* Factum'st, non nego.
De. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam, Micio? num qui minus
Mihi idem jus æquum'st esse, quod mecum'st tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
Mi. Non æquum dicis. *De.* Non? *Mi.* Nam vetus verbum hoc quidem'st,
Communia esse amicorum inter se omnia.
De. Facete: nunc demum istæc nata oratio est.
Mi. Ausculta paucis, nisi molestum est, Demea:
Principio, si id te mordet, sumtum filii
Quem faciunt, quæso facito hæc tecum cogites:
Tu illos duos olim pro re tollebas tua,
Quod satis putabas tua bona ambobus fore;
Et me tum uxorem credidisti scilicet
Ducturum: eandem illam rationem antiquam obtine:
Conserva, quære, parce: fac quamplurimum
Illis relinquas: gloriam tu istam obtine.
Mea, quæ præter spem evenere, utantur sine:
De summa nihil decedet: quod hinc accesserit,
Id de lucro putato esse omne. Hæc si voles

In animo vere cogitare, Demea,
Et mihi, et tibi, et illis demseris molestiam.
De. Mitto rem: consuetudinem ipsorum. *Me.* Mane;
Scio: istuc ibam. Multa in homine, Demea,
Signa insunt, ex quibus conjectura facile fit,
Duo quum idem faciunt, sæpe ut possis dicere,
Hoc licet impune facere huic, illi non licet:
Non quod dissimilis res sit, sed quod is qui facit.
Quæ ego illis inesse video, ut confidam fore,
Ita ut volumus: video sapere, intelligere, in loco
Vereri, inter se amare: scire est liberum
Ingenium atque animum: quo vis illos tu die
Reducas. At enim metuas, ne ab re sint tamen
Omissiores paulo. O noster Demea,
Ad omnia alia ætate sapimus rectius:
Solum unum hoc vitium senectus affert hominibus,
Attentiores sumus ad rem omnes, quam sat est:
Quod illos sat ætas acuet. *De.* Ne nimium modo
Bonæ tuæ istæ nos rationes, Micio,
Et tuus iste animus æquus subvortat. *Mi.* Tace;
Non fiet: mitte jam istæc: da te hodie mihi:
Exporge frontem. *De.* Scilicet, ita tempus fert,
Faciundum'st: cæterum rus cras cum filio
Cum primo lucu ibo hinc. *Mi.* Immo de nocte censeo:
Hodie modo hilarum fac te. *De.* Et istam psaltriam
Una illuc mecum hinc abstraham. *Mi.* Pugnaveris.
Eo pacto prorsum illic alligaris filium.
Modo facito, ut illam serves. *De.* Ego istuc videro:
Atque illi favillæ plena, fumi, ac pollinis,

Coquendo sit faxo et molendo: præter hæc
Meridie ipso faciam ut stipulam colligat:
Tam excoctam reddam atque atram, quam carbo'st. *Mi.* Placet.
Nunc mihi videre sapere: atque equidem filium,
Tum etiam si nolit, cogam ut cum illa una cubet.
De. Derides? fortunatus, qui istoc animo sies:
Ego sentio. *Mi.* Ah! pergisne? *De.* Jamjam desino.
Mi. I ergo intro: et cui rei opus est, ei hilarem hunc sumamus diem.

ACTUS V. SCENA IV.

DEMEA.

NUNQUAM ita quisquam bene subducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, usus semper aliquid apportet novi;
Aliquid moneat, ut illa, quæ te scire credas, nescias;
Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies:
Quod nunc mihi evenit: nam ego vitam duram, quam vixi usque adhuc,
Prope jam excurso spatio mitto: id quamobrem? re ipsa repperi,
Facilitate nihil esse homini melius neque clementia.
Id esse verum, ex me atque ex fratre cuivis facile'st noscere:
Ille suam semper egit vitam in otio, in conviviis:
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus:
Sibi vixit: sibi sumtum fecit: omnes benedicunt, amant.

Ego ille agrestis, sævos, tristis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi uxorem: quam ibi miseriam vidi! nati filii,
Alia cura. Porro autem, dum studeo illis ut quamplurimum
Facerem, contrivi in quærundo vitam atque ætatem meam.
Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab his fero,
Odium: ille alter sine labore patria potitur commoda:
Illum amant; me fugitant: illi credunt consilia omnia:
Illum diligunt: apud illum sunt ambo; ego desertus sum.
Illum ut vivat, optant: meam autem mortem exspectant scilicet.
Ita eos meo labore eductos maxumo, hic fecit suos
Paulo sumtu: miseriam omnem ego capio; hic potitur gaudia.
Age, age, nunc experiamur contra, ecquid ego possiem
Blande dicere, aut benigne facere, quando hoc provocat.
Ego quoque a meis me amari, et magnipendi postulo.
Si id fit dando, atque obsequendo, non posterioris feram.
Deerit: id mea minime refert, qui sum natu maxumus.

ACTUS V. SCENA V.

SYRUS. DEMEA.

HEUS! Demea, rogat frater ne abeas longius.
De. Quis homo? o Syre noster, salve: quid fit? quid agitur?
Sy. Recte. *De.* Optume'st. Jam nunc hæc tria primum addidi

Præter naturam, O NOSTER, QUID FIT? QUID AGITUR?
Servum haut illiberalem præbes te; et tibi
Lubens bene faxim. *Sy*. Gratiam habeo. *De*. Atqui, Syre,
Hoc verum'st, et ipsa re experiere propediem.

ACTUS V. SCENA VI.

GETA. DEMEA.

HERA, ego huc ad hos proviso, quam mox virginem
Arcessant. Sed eccum Demeam. Salvos sies.
De. O, qui vocare? *Ge*. Geta. *De*. Geta, hominem maxumi
Pretii esse te hodie judicavi animo meo.
Nam is mihi profecto est servos spectatus satis,
Cui dominus curæ'st, ita ut tibi sensi, Geta:
Et tibi ob eam rem, si quid usus venerit,
Lubens bene faxim. Meditor esse affabilis;
Et bene procedit. *Ge*. Bonus es, quum hæc existumas.
De. Paulatim plebem primulum facio meam.

ACTUS V. SCENA VII.

ÆSCHINUS. DEMEA. SYRUS. GETA.

OCCIDUNT me quidem, dum nimis sanctas nuptias
Student facere: in apparando totum consumunt diem.
De. Quid agitur, Æschine? *Æ*. Ehem, pater mi, tu hic eras?
De. Tuus hercle vero et animo et natura pater;
Qui te amat plus quam hosce oculos. Sed cur non domum

Uxorem arcessis? *Æ.* Cupio: verum hoc mihi mora est
Tibicina, et hymenæum qui cantent. *De.* Eho,
Vin' tu huic seni auscultare? *Æ.* Quid? *De.* Missa hæc face,
Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam jube dirui
Quantum potest: hac transfer: unam fac domum:
Traduce et matrem, et familiam omnem ad nos. *Æ* Placet,
Pater lepidissime. *De.* Euge! jam lepidus vocor.
Fratri ædes fient perviæ: turbam domum
Adducet, et sumtum admittet: multa; quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam: jube nunc jam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, cessas ire ac facere? *Sy.* Quid ago? *De.* Dirue.
Tu illas abi et traduce. *Ge.* Di tibi, Demea,
Benefaciant, quum te video nostræ familiæ
Tam ex animo factum velle. *De.* Dignos arbitror.
Quid tu ais? *Æ.* Sic opinor. *De.* Multo rectiu'st,
Quam illam puerperam nunc duci huc per viam
Ægrotam. *Æ.* Nihil enim vidi melius, mi pater.
De. Sic soleo. Sed eccum, Micio egreditur foras.

ACTUS V. SCENA VIII.

MICIO. DEMEA. ÆSCHINUS.

JUBET frater? ubi is est? Tun' jubes hoc, Demea?
De. Ego vero jubeo, et in hac re, et aliis omnibus
Quam maxume unam facere nos hanc familiam,

Colere, adjuvare, adjungere. *Æ.* Ita quæso, pater.
Mi. Haut aliter censeo. *De.* Imo hercle ita nobis decet.
Primum hujus uxoris est mater. *Mi.* Quid postea?
De. Proba et modesta. *Mi.* Ita aiunt. *De.* Natu grandior.
Mi. Scio. *De.* Parere jam diu hæc per annos non potest:
Nec, qui eam respiciat, quisquam est: sola'st. *Mi.* Quam hic rem agit?
De. Hanc te æquom'st ducere: et te operam, ut fiat, dare.
Mi. Me ducere autem! *De.* Te. *Mi.* Me! *De.* Te inquam. *Mi.* Ineptis. *De.* Si tu sis homo,
Hic faciat. *Æ.* Mi pater. *Mi.* Quid? tu huic, asine, auscultas? *De.* Nihil agis:
Fieri aliter non potest. *Mi.* Deliras. *Æ.* Sine te exorem, mi pater.
Mi. Insanis? aufer. *De.* Age, da veniam filio. *Mi.* Satin' sanus es? ego
Novus maritus anno demum quinto et sexagesimo
Fiam! atque anum decrepitam ducam! idne estis auctores mihi?
Æ. Fac: promisi ego illis. *Mi.* Promisti autem? de te largitor, puer.
De. Age, quid? si quid te majus oret? *Mi.* Quasi non hoc sit maxumum.
De. Da veniam. *Æ.* Ne gravere. *De.* Fac, promitte. *Mi.* Non omittis?
Æ. Non, nisi te exorem. *Mi.* Vis est hæc quidem. *De.* Age; prolixe, Micio.

Mi. Etsi hoc mihi pravum, ineptum, absurdum, atque alienum a vita mea
Videtur: si vos tantopere istuc voltis, fiat. *Æ.* Bene facis.
Merito te amo. *De.* Verum, quid ego dicam? hoc confit quod volo:
Quid nunc quod restat? Hegio his est cognatus proxumus,
Affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.
Mi. Quid facere? *De.* Agelli est hic sub urbe paululum, quod locitas foras:
Huic demus qui fruatur. *Mi.* Paululum id autem? *De.* Si multum sit, tamen
Faciundum est: pro patre huic est: bonus est: noster est: recte datur.
Postremo non meum illud verbum facio, quod tu, Micio,
Bene et sapienter dixti dudum, Vitium commune omnium est,
Quod nimium ad rem in senecta attenti sumus: hanc maculam nos decet
Effugere: dictum est vere, et re ipsa fieri oportet.
Mi. Quid istic? dabitur: quandoquidem hic volt. *Æ.* Mi pater.
De. Nunc tu mihi es germanus pariter corpore et animo. *Mi.* Gaudeo.
De. Suo sibi gladio hunc jugulo.

SYRUS. DEMEA. MICIO. ÆSCHINUS.

FACTUM est, quod jussti, Demea.

De. Frugi homo es: ego ædepol hodie mea quidem sententia

Judico Syrum fieri esse æquom liberum. *Mi.* Istunc liberum?

Quodnam ob factum? *De.* Multa. *Sy.* O noster Demea, ædepol vir bonus es.

Ego istos vobis usque a pueris curavi ambos sedulo:

Docui, monui, bene præcepi semper, quæ potui omnia.

De. Res apparet: et quidem porro hæc, obsonare cum fide,

Scortum adducere, apparare de die convivium:

Non mediocris hominis hæc sunt officia. *Sy.* O lepidum caput!

De. Postremo, hodie in psaltria hac emunda, hic adjutor fuit,

Hic curavit: prodesse æquum'st: alii meliores erunt.

Denique hic volt fieri. *Mi.* Vin' tu hoc fieri? *Æ.* Cupio. *Mi.* Si quidem

Tu vis; Syre, eho accede huc ad me; liber esto. *Sy.* Bene facis:

Omnibus gratiam habeo: et seorsum tibi præterea, Demea.

De. Gaudeo. *Æ.* Et ego. *Sy.* Credo. Utinam hoc perpetuum fiat gaudium,

Phrygiam ut uxorem meam una mecum videam liberam!

De. Optumam quidem mulierem. *Sy.* Et quidem tuo nepoti, hujus filio

Hodie primam mammam dedit hæc. *De.* Hercle vero serio,
Si quidem primam dedit; haut dubium, quin emitti æquom siet.
Mi. Ob eam rem? *De.* Ob eam: postremo a me argentum, quanti est, sumito.
Sy. Di tibi, Demea, omnes semper omnia optata offerant.
Mi. Syre, processisti hodie pulchre. *De.* Si quidem porro, Micio,
Tu tuum officium facies; atque huic aliquid paulum præ manu
Dederis, unde utatur: reddet tibi cito. *Mi.* Istoc vilius.
Æ. Frugi homo est. *Sy.* Reddam hercle, da modo. *Æ.* Age, pater. *Mi.* Post consulam.
De. Faciet. *Sy.* O vir optume! *Æ.* O mi pater festivissime!
Mi. Quid istuc? quæ res tam repente mores mutavit tuos?
Quod prolubium? quæ istæc subita est largitas? *De.* Dicam tibi:
Ut id ostenderem, quod te isti facilem et festivum putant,
Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex æquo et bono:
Sed ex assentando, indulgendo, et largiendo, Micio.
Nunc adeo si ob eam rem vobis vita mea invisa est, Æschine,
Quia non justa, injusta, prorsus omnia, omnino obsequor;
Missa facio: effundite, emite, facite quod vobis lubet.
Sed si id vultis potius, quæ vos propter adolescentiam
Minus videtis, magis impense cupitis, consulitis parum,

Hæc reprehendere et corrigere me, et obsecundare in loco:
Ecce me, qui id faciam vobis. *Æ.* Tibi, pater, permittimus:
Plus scis quid facto opus est. Sed de fratre quid fiet? *De.* Sino;
Habeat; in istac finem faciat. *Æ.* Istuc recte. Ω. Plaudite.

HECYRA.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, SEX. JULIO CÆSARE, CN. CORNELIO DOLABELLA ÆDILIBUS CURULIBUS. NON EST PERACTA. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDI, TIBIIS PARIBUS. TOTA GRÆCA APOLLODORU EST. ACTA PRIMO SINE PROLOGO. DATA SECUNDO, CN. OCTAVIO, T. MANLIO COSS. RELATA EST LUCIO ÆMILIO PAULO LUDIS FUNEBRIBUS. NON EST PLACITA. TERTIO RELATA, Q. FULVIO, L. MARCIO ÆDILIBUS CURULIBUS. EGIT L. AMBIVIUS TURPIO. PLACUIT.

C. SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

Uxorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit:
Cujusque, per vim quem detraxit, annulum
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ.
Dein profectus in Imbrum est: nuptam haut attigit:
Hanc mater utero gravidam, ne id sciat socrus,
Ut ægram ad se transfert. Revenit Pamphilus:
Deprehendit partum: celat: uxorem tamen
Recipere non volt. Pater incusat Bacchidis
Amorem. Dum se purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatæ forte agnoscit Myrrhina.
Uxorem recipit Pamphilus cum filio.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

BACCHIS, *meretrix.*
LACHES, *senex.*
MYRRHINA, *mulier.*
PAMPHILUS, *adolescens.*
PARMENO, *servus.*
PHIDIPPUS, *senex.*
PHILOTIS, *meretrix.*
PHILUMENA, *meretrix.*
SOSIA, *servus.*
SOSTRATA, *mulier.*
SYRA, *anus.*

PROLOGUS.

HECYRA est huic nomen fabulæ ; hæc cum data est
Nova, novum intervenit vitium et calamitas,
Ut neque spectari, neque cognosci potuerit :
Ita populus studio stupidus in funambulo
Animum occuparat. Nunc hæc plane est pro nova:
Et is qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum possit vendere.
Alias cognostis ejus ; quæso hanc noscite.

ALTER PROLOGUS.

Orator ad vos venio ornatu Prologi:
Sinite exorator ut sim, eodem ut jure uti senem
Liceat, quo jure sum usus adolescentior:
Novas qui exactas feci ut inveterascerent,
Ne cum Poeta scriptura evanesceret.
In his, quas primum Cæcili didici novas,
Partim sum earum exactus, partim vix steti.
Quia sciebam dubiam fortunam esse scenicam,
Spe incerta certum mihi laborem sustuli:
Easdem agere cœpi, ut ab eodem alias discerem
Novas, studiose; ne illum ab studio abducerem.
Perfeci ut spectarentur: ubi sunt cognitæ,
Placitæ sunt. Ita Poetam restitui in locum,
Prope jam remotum injuria adversarium
Ab studio, atque ab labore, atque arte musica.
Quod si scripturam sprevissem in præsentia,
Et in deterrendo voluissem operam sumere,
Ut in otio esset potius, quam in negotio:
Deterruissem facile, ne alias scriberet.
Nunc quid petam, mea causa æquo animo attendite.

Hecyram ad vos refero, quam mihi per silentium
Nunquam agere licitum est; ita eam oppressit calamitas.
Eam calamitatem vostra intelligentia
Sedabit, si erit adjutrix nostræ industriæ.
Quum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem accessit exspectatio,
Comitum conventus, strepitus, clamor mulierum,
Fecere, ut ante tempus exirem foras.
Vetere in nova cœpi uti consuetudine,
In experiundo ut essem: refero denuo.
Primo actu placeo: quum interea rumor venit
Datum iri gladiatores, populus convolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.
Ego interea meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla est: otium et silentium est:
Agendi tempus mihi datum est: vobis datur
Potestas condecorandi ludos scenicos.
Nolite sinere per vos artem musicam
Recidere ad paucos: facite, ut vostra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix adjutrixque sit.
Si nunquam avare pretium statui arti meæ;
Et eum esse quæstum in animum induxi maxumum,
Quam maxume servire vostris commodis:
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium suum, et se in vostram commisit fidem,
Ne eum circumventum inique iniqui irrideant.
Mea causa causam accipite, et date silentium;
Ut lubeat scribere aliis, mihique ut discere
Novas expediat, posthac pretio emtas meo.

HECYRA.

ACTUS I. SCENA I.

PHILOTIS. SYRA.

PER pol quam paucos reperias meretricibus
Fidelis evenire amatores, Syra.
Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi,
Quam sancte, ut quivis facile posset credere,
Nunquam illa viva ducturum uxorem domum.
Hem! duxit. *Sy*. Ergo propterea te sedulo
Et moneo, et hortor, ne cujusquam misereat,
Quin spolies, mutiles, laceres, quemquem nacta sis.
Ph. Utin' eximium neminem habeam? *Sy*. Neminem:
Nam nemo illorum quisquam, scito, ad te venit,
Quin ita paret se, abs te ut blanditiis suis,
Quam minimo pretio suam voluptatem expleat.
Hiscine tu, amabo, non contra insidiabere?
Ph. Tamen pol eandem injurium est esse omnibus.
Sy. Injurium autem est ulcisci adversarios?
Aut qua via te captent, eadem ipsos capi?

Eheu me miseram! cur non aut istæc mihi
Ætas et forma est, aut tibi hæc sententia?

ACTUS I. SCENA II.

Parmeno. Philotis. Syra.

Senex si quæret me, modo isse dicito
Ad portum, percontatum adventum Pamphili.
Audin' quid dicam, Scirte? si quæret me, uti
Tum dicas: si non quæret, nullus dixeris:
Alias ut uti possim causa hac integra.
Sed videon' ego Philotium? unde hæc advenit?
Philotis, salve multum. *Ph.* O salve, Parmeno.
Sy. Salve mecastor, Parmeno. *Pa.* Et tu ædepol, Syra.
Dic mihi Philotis, ubi te oblectasti tam diu?
Ph. Minime equidem me oblectavi, quæ cum milite
Corinthum hinc sum profecto inhumanissimo:
Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.
Pa. Ædepol te desiderium Athenarum arbitror,
Philotium, cepisse sæpe, et te tuum
Consilium contemsisse. *Ph.* Non dici potest,
Quam cupida eram huc redeundi, abeundi a milite,
Vosque hic videndi, antiqua ut consuetudine
Agitarem inter vos libere convivium:
Nam illic haut licebat, nisi præfinito, loqui,
Quæ illi placerent. *Pa.* Haut opinor, commode
Finem statuisse orationi militem.
Ph. Sed quid hoc negoti est? modo quæ narravit mihi
Hic intus Bacchis? quod ego nunquam credidi

Fore, ut ille hac viva posset animum inducere
Uxorem habere. *Pa.* Habere autem? *Ph.* Eho tu, an non habet?
Pa. Habet: sed firmæ hæ vereor ut sint nuptiæ.
Ph. Ita Di Deæque faxint; si in rem est Bacchidis.
Sed qui istuc credam ita esse? dic mihi, Parmeno.
Pa. Non est opus prolato: hoc percontarier
Desiste. *Ph.* Nempe ea causa, ut ne id fiat palam.
Ita me Di bene amabunt, haut propterea te rogo,
Ut hoc proferam, sed ut tacita mecum gaudeam.
Pa. Nunquam tam dices commode, ut tergum meum
Tuam in fidem committam. *Ph.* Ah noli, Parmeno:
Quasi tu non multo malis narrare hoc mihi,
Quam ego quæ percontor, scire. *Pa.* Vera hæc prædicat;
Et illud mihi vitium'st maxumum. Si mihi fidem
Das, te tacituram, dicam. *Ph.* Ad ingenium redis.
Fidem do; loquere. *Pa.* Ausculta. *Ph.* Istic sum. *Pa.* Hanc Bacchidem
Amabat, ut cum maxume, tum Pamphilus,
Cum pater, uxorem ut ducat, orare occipit:
Et hæc communia omnium quæ sunt patrum,
Sese senem esse, dicere: illum autem unicum:
Præsidium velle se senectuti suæ.
Ille se primo negare: sed postquam acrius
Pater instat, fecit animi ut incertus foret,
Pudorin' anne amori obsequeretur magis.
Tundendo atque odio denique effecit senex:
Despondit ei gnatam hujus vicini proxumi.
Usque illud visum est Pamphilo neutiquam grave,

Donec jam in ipsis nuptiis, postquam videt
Paratas: nec moram ullam, quin ducat, dari:
Ibi demum ita ægre tulit, ut ipsam Bacchidem,
Si adesset, credo ibi ejus commiseresceret.
Ubicunque datum erat spatium solitudinis,
Ut colloqui mecum una posset: Parmeno,
Perii, quid ego egi? in quod me conjeci malum?
Non potero hoc ferre, Parmeno: perii miser!
Ph. At te Di Deæque perduint, cum istoc odio, Laches.
Pa. Ut ad pauca redeam, uxorem deducit domum.
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quæ consecuta'st nox eam, nihilo magis.
Ph. Quid ais? cum virgine una adolescens cubuerit
Plus potus, sese illa abstinere ut potuerit?
Non verisimile dicis: nec verum arbitror.
Pa. Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit,
Nisi cupiens tui: ille invitus illam duxerat.
Ph. Quid deinde fit? *Pa.* Diebus sane pauculis
Post, Pamphilus me solum seducit foras:
Narratque, ut virgo ab se integra etiam tum siet:
Seque ante, quam eam uxorem duxisset domum,
Sperasse, eas tolerare posse nuptias:
Sed quam decrerim me non posse diutius
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi ab suis,
Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.
Ph. Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.
Pa. Hoc ego proferre, incommodum mihi esse arbitror:
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas vitii,

Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognoverit,
Non posse se mecum esse, abituram denique.
Ph. Quid interea? ibatne ad Bacchidem? *Pa.* Cotidie.
Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab sese videt,
Maligna multo, et magis procax facta illico est.
Ph. Non ædepol mirum. *Pa.* Atqui ea res multo maxume
Disjunxit illum ab illa: postquam et ipse se,
Et illam, et hanc quæ domi erat, cognovit satis,
Ad exemplum ambarum mores earum existumans.
Hæc, ita uti liberali esse ingenio decet,
Pudens, modesta; incommoda atque injurias
Viri omnes ferre, et tegere contumelias.
Hic animus partim uxoris misericordia
Devinctus, partim victus hujusce injuriis,
Paulatim elapsu'st Bacchidi: atque huc transtulit
Amorem, postquam par ingenium nactus est.
Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horunce: ea ad hos redibat lege hereditas.
Eo amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
Relinquit cum matre hic uxorem: nam senex
Rus abdidit se: huc raro in urbem commeat.
Ph. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
Pa. Nunc audies. Primo dies complusculos
Bene conveniebat sane inter eas. Interim
Miris modis odisse cœpit Sostratam:
Neque lites ullæ inter eas, postulatio
Nunquam. *Ph.* Quid igitur? *Pa.* Si quando ad eam accesserat
Confabulatum, fugere e conspectu illico:

Videre nolle. denique ubi non quit pati,
Simulat se a matre arcessi ad rem divinam: abiit.
Ubi illic dies est compluris, arcessi jubet:
Dixere causam tunc, nescio quam: iterum jubet:
Nemo remisit. Postquam arcessunt sæpius,
Ægram esse simulant mulierem. Nostra illico
It visere ad eam: admisit nemo. Hoc ubi senex
Rescivit, heri ea causa rure huc advenit:
Patrem continuo convenit Philumenæ.
Quid egerint inter se, nondum etiam scio:
Nisi sane curæ est, quorsum eventurum hoc siet.
Habes omnem rem: pergam quo cœpi hoc iter.
Ph. Et quidem ego: nam constitui cum quodam hospite
Me esse illum conventuram. *Pa.* Di vortant bene
Quod agas. *Ph.* Vale. *Pa.* Et tu bene vale, Philotium.

ACTUS II. SCENA I.

LACHES. SOSTRATA.

PRO Deum atque hominum fidem! quod hoc genus est, quæ hæc est conjuratio?
Ut omnes mulieres eadem æque studeant, nolintque omnia?
Neque declinatam quicquam ab aliarum ingenio ullam reperias?
Itaque adeo uno animo omnes socrus oderunt nurus:
Viris esse advorsas æque studium est, similis pertinacia est.

In eodemque omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam:
Ei ludo, si ullus est, magistram hanc esse satis certo scio.
So. Me miseram, quæ nunc, quamobrem accuser, nescio!
La. Hem!
Tu nescis? *So.* Non, ita me Di ament, mi Laches:
Itaque una inter nos agere ætatem liceat. *La.* Di mala prohibeant!
So. Meque abs te immerito esse accusatam, postmodum rescisces. *La.* Scio:
Te immerito? an quicquam pro istis factis dignum te dici potest?
Quæ me, et te, et familiam dedecoras: filio luctum paras:
Tum autem, ex amicis inimici ut sint nobis affines, facis;
Qui illum decrerunt dignum, suos cui liberos committerent?
Tu sola exorere, quæ perturbes hæc, tua impudentia.
So. Egone? *La.* Tu, inquam, mulier, quæ me omnino lapidem, non hominem putas.
An quia ruri crebro esse soleo, nescire arbitramini
Quo quisque pacto hic vitam vostrorum exigat?
Multo melius hic quæ fiunt, quam illic ubi sum assidue, scio:
Ideo quia, ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero fama foris.
Jampridem equidem audivi cepisse odium tui Philumenam:
Minimeque adeo mirum: et, ni id fecisset, magis mirum foret.
Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc odisset domum:

Quod si scissem, illa hic maneret potius, tu hinc isses foras.
At vide, quam immerito ægritudo hæc oritur mihi abs te, Sostrata:
Rus habitatum abii, concedens vobis, et rei serviens:
Sumtus vestros otiumque ut nostra res posset pati,
Meo labori haut parcens, præter æquom atque ætatem meam.
Non te pro his curasse rebus, ne quid ægre esset mihi?
So. Non mea opera, neque pol culpa evenit. *La.* Imo maxume.
Sola hic fuisti: in te omnis hæret culpa sola, Sostrata.
Quæ hic erant, curares: cum ego vos solvi curis cæteris.
Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet?
Illius dices culpa factum. *So.* Haut equidem dico, mi Laches.
La. Gaudeo, ita me Di ament, gnati causa: nam de te quidem,
Satis scio, peccando detrimenti nil fieri potest.
So. Qui scis, an ea causa, mi vir, me odisse assimulaverit,
Ut cum matre una plus esset? *La.* Quid ais? non signi hoc sat est,
Quod heri nemo voluit visentem ad eam te intro admittere?
So. Enim lassam oppido tum esse aiebant: eo ad eam non admissa sum.
La. Tuos esse illi mores morbum magis, quam ullam aliam rem, arbitror:

Et merito adeo : nam vostrarum nulla est, quin gnatum velit
Ducere uxorem : et quæ vobis placita est conditio, datur :
Ubi duxere impulsu vestro, vestro impulsu easdem exigunt.

ACTUS II. SCENA II.

PHIDIPPUS. LACHES. SOSTRATA.

ETSI scio ego, Philumena, meum jus esse, ut te cogam,
Quæ ego imperem, facere : ego tamen patrio animo victus faciam,
Ut tibi concedam ; neque tuæ libidini adversabor.
La. Atque eccum Phidippum optume video : ex hoc jam scibo, quid siet.
Phidippe, etsi ego meis me omnibus scio esse apprime obsequentem,
Sed non adeo, ut mea facilitas corrumpat illorum animos :
Quod tu si idem faceres, magis in rem et nostram, et vostram id esset.
Nunc video in illarum potestate esse te. *Ph.* Heja vero!
La. Adii te heri de filia : ut veni, itidem incertum amisti.
Haut ita decet, si perpetuam vis esse affinitatem hanc,
Celare te iras. Si quid est peccatum a nobis, profer :
Aut ea refellendo, aut purgando, vobis corrigemus,
Te judice ipso : sin ea est causa retinendi apud vos,
Quia ægra est : te mihi injuriam facere arbitror, Phidippe,
Si metuis, satis ut meæ domi curetur diligenter.

At, ita me Dii ament, haut tibi hoc concedo, etsi illi pater es,
Ut tu illam salvam magis velis, quam ego : id adeo gnati causa ;
Quem ego intellexi illam haut minus, quam se ipsum magnifacere.
Neque adeo clam me est, quam esse eum graviter laturum credam,
Hoc si rescierit : eo domum studeo hæc, prius quam ille, ut redeat.
Ph. Laches, et diligentiam vestram, et benignitatem
Novi : et quæ dicis, omnia esse, ut dicis, animum induco :
Et te hoc mihi cupio credere : illam ad vos redire studeo,
Si facere possim ullo modo. *La.* Quæ res te facere id prohibet ?
Eho, numquidnam accusat virum ? *Ph.* Minime : nam postquam attendi
Magis, et vi cœpi cogere ut rediret ; sancte adjurat,
Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.
Aliud fortasse aliis vitii est : ego sum animo leni natus :
Non possum advorsari meis. *La.* Hem ! Sostrata. *So.* Heu me miseram !
La. Certumne est istuc ? *Ph.* Nunc quidem ut videtur : sed num quid vis ?
Nam est quod me transire ad forum jam oportet. *La.* Eo tecum una.

SOSTRATA.

ÆDEPOL næ nos sumus mulieres inique æque omnes invisæ viris,
Propter paucas: quæ omnes faciunt, dignæ ut videamur malo.
Nam, ita me Di ament, quod me accusat nunc vir, sum extra noxiam.
Sed non facile est expurgatu: ita animum induxerunt, socrus
Omnis esse iniquas: haut pol me quidem: nam nunquam secus
Habui illam, ac si ex me esset nata: nec, qui hoc mihi eveniat, scio:
Nisi pol filium multis modis jam exspecto, ut redeat domum.

ACTUS III. SCENA I.

PAMPHILUS. PARMENO. MYRRHINA.

NEMINI ego plura acerba credo esse ex amore homini unquam oblata,
Quam mihi. Heu me infelicem! hanccine ego vitam parsi perdere?
Haccine causa ego eram tantopere cupidus redeundi domum?

Cui quanto fuerat præstabilius, ubivis gentium agere ætatem,
Quam huc redire: atque hæc ita esse miserum me rescis-cere.
Nam nos omnes, quibus est alicunde aliquis objectus labos,
Omne quod est interea tempus, prius quam id rescitum'st, lucro'st.
Par. At sic citius, qui te expedias his ærumnis, reperias.
Si non redisses, hæ iræ factæ essent multo ampliores:
Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, scio reverituras.
Rem cognosces: iram expedies: rursum in gratiam restitues.
Levia sunt hæc, quæ tu pergravia esse in animum induxti tuum.
Pam. Quid consolare me? an quisquam usquam gentium'st æque miser?
Prius quam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum:
Jam in hac re ut taceam, cuivis facile scitu'st, quam fuerim miser:
Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mihi obtrudit pater.
Vix me illinc abstraxi, atque impeditum in ea expedivi animum meum;
Vixque huc contuleram: hem! nova res orta'st, porro ab hac quæ me abstrahat.

Tum matrem ex ea re me aut uxorem in culpa inventurum arbitror :
Quod quum ita esse invenero, quid restat, nisi porro ut fiam miser ?
Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet :
Tum uxori obnoxius sum : ita olim suo me ingenio pertulit :
Tot meas injurias ; quæ nunquam in ullo patefecit loco.
Sed magnum nescio quid necesse est evenisse, Parmeno,
Unde ira inter eas intercessit, quæ tam permansit diu.
Par. Haut quidem hercle parvom, si vis vero veram rationem exsequi.
Non maxumas, quæ maxumæ sunt interdum iræ, injurias
Faciunt : nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus quidem est,
Quum de eadem causa est iracundus factus inimicissimus.
Pueri inter sese quam pro levibus noxiis iras gerunt !
Quapropter ? quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Itidem illæ mulieres sunt, ferme ut pueri, levi sententia :
Fortasse unum aliquod verbum inter eas iram hanc conciverit.
Pam. Abi, Parmeno, intro, ac me venisse nuncia. *Par.* Hem, quid hoc est ? *Pam.* Tace :
Trepidari sentio, et cursari rursum prorsum. *Par.* Agedum, ad fores
Accede propius. Hem, sensistin' ? *Pam.* Noli fabularier :

Pro Juppiter! clamorem audivi. *Par.* Tute loqueris, me vetas.

My. Tace obsecro, mea gnata. *Pam.* Matris vox visa'st Philumenæ.

Nullus sum! *Par.* Qui dum? *Pam.* Perii! *Par.* Quamobrem? *Pam.* Nescio quod magnum malum

Profecto, Parmeno, me celas. *Par.* Uxorem Philumenam

Pavitare, nescio quid, dixerunt: id si forte est, nescio.

Pam. Interii! cur mihi id non dixti? *Par.* Quia non poteram una omnia.

Pam. Quid morbi est? *Par.* Nescio. *Pam.* Quid? nemone medicum adduxit? *Par.* Nescio.

Pam. Cesso hinc ire intro, ut hoc quamprimum, quicquid est, certo sciam?

Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam affectam?

Nam si periculum ullum in te inest, perisse me una haut dubium est.

Par. Non usus facto est mihi nunc hunc intro sequi;
Nam invisos omnis nos esse illis sentio.
Heri nemo voluit Sostratam intro admittere.
Si forte morbus amplior factus siet,
Quod sane nolim, maxume heri causa mei:
Servom illico introisse dicent Sostratæ;
Aliquid tulisse comminiscentur mali,
Capiti atque ætati illorum, morbus qui auctus siet.
Hera in crimen veniet; ego vero in magnum malum.

SOSTRATA. PARMENO. PAMPHILUS.

NESCIO quid jamdudum audio hic tumultuari misera:
Male metuo, ne Philumenæ magis morbus adgravescat:
Quod te Æsculapi, et te Salus, ne quid sit hujus, oro.
Nunc ad eam visam. *Par.* Heus, Sostrata. *So.* Hem! *Par.* Iterum istinc excludere.
So. Ehem Parmeno, tune hic eras? perii! quid faciam misera?
Non visam uxorem Pamphili, cum in proxumo hic sit ægra?
Par. Non visas, nec mittas quidem visendi causa quemquam.
Nam qui amat cui odio ipsus est, bis facere stulte duco:
Laborem inanem ipsus capit, et illi molestiam affert.
Tum autem filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.
So. Quid ais! an venit Pamphilus? *Par.* Venit. *So.* Dis gratiam habeo.
Hem, istoc verbo animus mihi rediit, et cura ex corde excessit.
Par. Jam ea de causa maxume nunc huc introire nolo:
Nam si remittent quippiam Philumenæ dolores,
Omnem rem narrabit, scio, continuo sola soli:
Quæ inter vos intervenerit, unde ortum est initium iræ.
Atque eccum video ipsum egredi: quam tristis est! *So.* O mi gnate!
Pam. Mea mater, salve. *So.* Gaudeo venisse salvom: salvan'

Philumena est? *Pam.* Meliuscula est. *So.* Utinam istuc ita Di faxint.
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam tristis? *Pam.* Recte, mater.
So. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente invasit?
Pam. Ita factum'st. *So.* Quid morbi est? *Pam.* Febris. *So.* Cotidiana? *Pam.* Ita aiunt.
I sodes intro, consequar jam te, mea mater. *So.* Fiat.
Pam. Tu pueris curre, Parmeno, obviam, atque eis onera adjuta.
Par. Quid? non sciunt ipsi viam, domum qua redeant? *Pam.* Cessas?

ACTUS III. SCENA III.

PAMPHILUS.

NEQUEO mearum rerum initium ullum invenire idoneum,
Unde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt;
Partim quæ perspexi his oculis, partim quæ accepi auribus:
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.
Nam modo me intro ut corripui timidus, alio suspicans
Morbo me visurum affectam, ac sensi esse, uxorem: hei mihi!
Postquam me aspexere ancillæ advenisse, illico omnes simul
Lætæ exclamant, Venit: id quod me repente aspexerant.
Sed continuo voltum earum sensi immutari omnium,

Quia tam incommode illis fors obtulerat adventum meum.
Una illarum interea propere præcucurrit, nuncians
Me venisse: ego ejus videndi cupidus, recta consequor.
Postquam introii, extemplo ejus morbum cognovi miser:
Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum dabat:
Neque voce alia, ac res monebat, ipsa poterat conqueri.
Postquam aspexi, O facinus indignum! inquam: et corripui illico
Me inde lacrumans, incredibili re atque atroci percitus.
Mater consequitur: jam ut limen exirem, ad genua accidit,
Lacrumans misera: miseritum est. Profecto hoc sic est, ut puto:
Omnibus nobis ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus.
Hanc habere orationem mecum principio institit:
O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, causam vides:
Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio quo improbo:
Nunc huc confugit, te atque alios partum ut celaret suum.
Sed cum orata ejus reminiscor, nequeo quin lacrumem miser.
Quæque fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
Per eam te obtestamur ambæ, si jus, si fas est, uti
Advorsa ejus per te tecta, tacitaque apud omnes sient.
Si unquam erga te animo esse amico sensisti eam, mi Pamphile,

Sine labore hanc gratiam te, uti sibi des pro illa, nunc rogat.
Cæterum de reducenda id facias, quod in rem sit tuam.
Parturire eam, neque gravidam esse ex te, solus conscius :
Nam aiunt tecum post duobus concubuisse mensibus :
Tum, postquam ad te venit, mensis agitur hic jam septimus :
Quod te scire, ipsa indicat res. Nunc si potis est, Pamphile,
Maxume volo, doque operam, ut clam eveniat partus patrem,
Atque adeo omnis : sed si fieri id non potest, quin sentiant,
Dicam abortum esse : scio nemini aliter suspectum fore,
Quin, quod verisimile est, ex te recte eum natum putent.
Continuo exponetur : hic tibi nihil est quicquam incommodi :
Et illi miseræ indigne factam injuriam contexeris.
Pollicitus sum ; et servare in eo certum'st, quod dixi, fidem :
Nam de reducenda, id vero neutiquam honestum esse arbitror :
Nec faciam ; etsi me amor graviter, consuetudoque ejus tenet.
Lacrumo, quæ posthac futura'st vita, cum in mentem venit,
Solitudoque. O fortuna, ut nunquam perpetuo es bona !
Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit ;

Quem ego tum consilio missum feci, idem nunc huic operam dabo.
Adest Parmeno cum pueris: hunc minime'st opus
In hac re adesse: nam olim soli credidi,
Ea me abstinuisse in principio, cum data est:
Vereor, si clamorem ejus hic crebro audiat,
Ne parturire intelligat: aliquo mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTUS III. SCENA IV.

PARMENO. SOSIA. PAMPHILUS.

AIN' tu, tibi hoc incommodum evenisse iter?
So. Non hercle verbis, Parmeno, dici potest
Tantum, quam re ipsa navigare incommodum'st.
Par. Itane est? *So.* O fortunate, nescis quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.
Nam alias ut mittam miserias, unam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,
Cum interea semper mortem exspectabam miser:
Ita usque advorsa tempestate usi sumus.
Par. Odiosum. *So.* Haut clam me est: denique hercle aufugerim
Potius, quam redeam, si eo mihi redeundum siet.
Par. Olim quidem te causæ impellebant leves,
Quod nunc minitare facere, ut faceres, Sosia.
Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium:
Ite intro: ego hunc adibo, si quid me velit.

Here, etiam tu nunc hic stas? *Pam.* Et quidem te exspecto. *Par.* Quid est?
Pam. In arcem transcurso opus est. *Par.* Cui homini? *Pam.* Tibi.
Par. In arcem! quid eo? *Pam.* Callidemidem hospitem
Myconium, qui mecum una advectu'st, conveni.
Par. Perii! vovisse hunc dicam, si salvos domum
Redisset unquam, ut me ambulando rumperet.
Pam. Quid cessas? *Par.* Quid vis dicam? an conveniam modo?
Pam. Immo, quod constitui me hodie conventurum eum,
Non posse: ne me frustra illic exspectet: vola.
Par. At non novi hominis faciem. *Pam.* At faciam ut noveris:
Magnus, rubicundus, crispus, crassus, cæsius,
Cadaverosa facie. *Par.* Dii illum perduint,
Quid, si non veniet? maneamne usque ad vesperum?
Pam. Maneto: curre. *Par.* Non queo: ita defessus sum.
Pam. Ille abiit: quid agam infelix? prorsus nescio
Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum: nam me miseret mulieris.
Quod potero, faciam; tamen ut pietatem colam:
Nam me parenti potius, quam amori obsequi
Oportet. Atat eccum Phidippum et patrem
Video: horsum pergunt: quid dicam hisce, incertus sum.

LACHES. PHIDIPPUS. PAMPHILUS.

DIXTIN' dudum, illam dixisse, se exspectare filium?

Ph. Factum. *La.* Venisse aiunt: redeat. *Pam.* Quam causam dicam patri,

Quamobrem non reducam, nescio. *La.* Quem ego hic audivi loqui?

Pam. Certum offirmare est viam me, quam decrevi persequi.

La. Ipsus est, de quo hoc agebam tecum. *Pam.* Salve, mi pater.

La. Gnate mi, salve. *Ph.* Bene factum te advenisse, Pamphile;

Atque adeo, quod maxumum'st, salvum atque validum. *Pam.* Creditur.

La. Advenis modo? *Pam.* Admodum. *La.* Cedo, quid reliquit Phania

Consobrinus noster? *Pam.* Sane hercle homo voluptati obsequens

Fuit, dum vixit: et qui sic sunt, haut multum heredem juvant.

Sibi vero hanc laudem relinquunt: Vixit, dum vixit, bene.

La. Tum tu igitur nihil attulisti huc plus una sententia?

Pam. Quicquid est id, quod reliquit, profuit. *La.* Immo obfuit:

Nam illum vivum et salvum vellem. *Ph.* Impune optare istuc licet:

Ille reviviscet jam nunquam: et tamen utrum malis scio.

La. Heri Philumenam ad se arcessi hic jussit: dic jussisse te.

Ph. Noli fodere: jussi. *La.* Sed eam jam remittet. *Ph.* Scilicet.

Pam. Omnem rem scio, ut sit gesta: adveniens audivi omnia.

La. At istos invidos Di perdant, qui hæc libenter nunciant!

Pam. Ego me scio cavisse, ne ulla merito contumelia
Fieri a vobis posset: idque si nunc memorare hic velim,
Quam fideli animo, et benigno in illam, et clementi fui,
Vere possum: ni te ex ipsa hæc magis velim resciscere:
Namque eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides,
Cum illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua de me dixerit:
Neque mea culpa hoc discidium evenisse, id testor Deos.
Sed quando sese esse indignam deputat matri meæ,
Cui concedat, cujusque mores toleret sua modestia:
Neque alio pacto componi potest inter eas gratia:
Segreganda aut mater a me est, Phidippe, aut Philumena.
Nunc me pietas matris potius commodum suadet sequi.

La. Pamphile, haut invito ad aures sermo mihi accessit tuus,
Quum te postputasse omnes res præ parente intelligo.
Verum vide, ne impulsus ira prave insistas, Pamphile.

Pam. Quibus iris impulsus nunc in illam iniquos siem?
Quæ nunquam quicquam erga me commerita'st, pater,
Quod nollem: et sæpe, quod vellem, meritam scio:
Amoque, et laudo, et vehementer desidero:
Nam fuisse erga me miro ingenio, expertus sum:

Illique exopto, ut relliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui sit fortunatior:
Quandoquidem illam a me distrahit necessitas.
Ph. Tibi id in manu est, ne fiat. *La.* Si sanus sies,
Jube illam redire. *Pam.* Non est consilium, pater:
Matris servibo commodis. *La.* Quo abis? mane,
Mane, inquam: quo abis? *Ph.* Quæ hæc est pertinacia?
La. Dixine, Phidippe, hanc rem ægre laturum esse eum?
Quamobrem te orabam, ut filiam remitteres.
Ph. Non credidi ædepol adeo inhumanum fore:
Ita nunc is sibi me supplicaturum putat?
Si est, ut velit reducere uxorem, licet:
Sin alio est animo, renumeret dotem huc, eat.
La. Ecce autem tu quoque proterve iracundus es.
Ph. Percontumax redisti huc nobis, Pamphile.
La. Decedet jam ira hæc; etsi merito iratus est.
Ph. Quia paululum vobis accessit pecuniæ,
Sublati animi sunt. *La.* Etiam mecum litigas?
Ph. Deliberet, renuncietque hodie mihi,
Velitne, an non: ut alii, si huic non sit, siet.
La. Phidippe, ades, audi paucis. Abiit: quid mea?
Postremo inter se transigant ipsi, ut lubet:
Quando nec gnatus, neque hic mihi quicquam obtemperant:
Quæ dico, parvi pendunt. Porto hoc jurgium
Ad uxorem, cujus hæc fiunt consilio omnia:
Atque in eam hoc omne, quod mihi ægre'st, evomam.

ACTUS IV. SCENA I.

MYRRHINA. PHIDIPPUS.

PERII! quid agam? quo me vortam? quid viro meo respondebo
Misera? nam audivisse vocem pueri visu'st vagientis:
Ita corripuit derepente tacitus sese ad filiam.
Quod si rescierit peperisse eam, id qua causa clam me habuisse
Dicam, non ædepol scio.
Sed ostium concrepuit! credo ipsum ad me exire: nulla sum!
Ph. Uxor ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras:
Atque eccam video. Quid ais, Myrrhina? heus, tibi dico. *My.* Mihine, mi vir?
Ph. Vir ego tuus sum? tun' virum me, aut hominem deputas adeo esse?
Nam si utrumvis horum, mulier, unquam tibi visus forem,
Non sic ludibrio tuis factis habitus essem. *My.* Quibus? *Ph.* At rogitas?
Peperit filia? hem! taces? ex quo? *My.* Istuc patrem rogare est æquom?
Perii! ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum, obsecro?
Ph. Credo; neque adeo arbitrari patris est aliter: sed demiror
Quid sit, quamobrem tantopere omnes nos celare volueris

Partum; præsertim quum et recte, et tempore suo pepererit.
Adeon' pervicaci esse animo, ut puerum præoptares perire,
Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam posthac scires:
Potius quam advorsum animi tui lubidinem esset cum illo nupta?
Ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ te est penes.
My. Misera sum! *Ph*. Utinam sciam ita esse istuc! sed nunc mihi in mentem venit,
Ex hac re, quod locuta es olim, quum illum generum cepimus:
Nam negabas nuptam posse filiam tuam te pati
Cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.
My. Quamvis causam hunc suspicari, quam ipsam veram, mavolo.
Ph. Multo prius scivi, quam tu, illum amicam habere, Myrrhina:
Verum id vitium nunquam decrevi esse ego adolescentiæ:
Nam id omnibus innatum'st: at pol jam aderit, se quoque etiam quum oderit.
Sed ut olim te ostendisti, eadem esse, nihil cessavisti usque adhuc,
Ut filiam ab eo abduceres; neu, quod ego egissem, esset ratum:
Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum volueris.
My. Adeon' me esse pervicacem censes, cui mater siem,

Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium ?

Ph. Tun' prospicere, aut judicare nostram in rem quod sit, potes ?

Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret

Exeuntem, aut introeuntem ad amicam : quid tum postea ?

Si modeste ac raro hoc fecit ? nonne ea dissimulare nos

Magis humanum est, quam dare operam id scire, qui nos oderit ?

Nam si is posset ab ea sese derepente avellere,

Quacum tot consuesset annos : non eum hominem ducerem,

Nec virum satis firmum gnatæ. *My.* Mitte adolescentem, obsecro,

Et quæ me peccasse ais : abi, solum solus conveni :

Roga, velitne uxorem, annon: si est, ut dicat velle se,

Redde : sin est autem ut nolit, recte ego consului meæ.

Ph. Si quidem ille ipse non volt, et tu sensisti esse in eo, Myrrhina,

Peccatum : aderam, cujus consilio ea par fuerat prospici.

Quamobrem incendor ira, esse ausam facere hæc te injussu meo ;

Interdico, ne extulisse extra ædis puerum usquam velis.

Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem.

Ibo intro, atque edicam servis, ne quoquam ecferri sinant.

My. Nullam pol credo mulierem me miseriorem vivere :

Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut siet, resciverit,

Non ædepol clam me est; quum hoc, quod leviu'st, tam animo iracundo tulit.
Nec, qua via sententia ejus possit mutari, scio.
Hoc mihi unum ex plurimis miseriis relliquum fuerat malum,
Si puerum ut tollam cogit: cujus nos qui sit nescimus pater.
Nam quum compressa est gnata, forma in tenebris nosci non quita est:
Neque detractum ei est quicquam, qui post possit noscier, qui siet.
Ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum.
Simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat diutius
Celare, quum sciet alienum puerum tolli pro suo.

ACTUS IV. SCENA II.

SOSTRATA. PAMPHILUS.

NON clam me est, gnate mi, tibi me esse suspectam, uxorem tuam
Propter meos mores hinc abisse: etsi ea dissimulas sedulo.
Verum ita me Di ament, itaque obtingant ex te quæ exopto mihi,
Ut nunquam sciens commerui, merito ut caperet odium illam mei:
Teque ante, quam me amare rebar, ei rei firmasti fidem.

Nam mihi intus tuus pater narravit modo, quo pacto me habueris
Præpositam amori tuo: nunc tibi me certum est contra gratiam
Referre, ut apud me præmium esse positum pietatis scias.
Mi Pamphile, hoc et vobis, et meæ commodum famæ arbitror:
Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certo decrevi patre:
Ne mea præsentia obstet, neu causa ulla restet reliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. *Pam.* Quæso, quid istic consilii est?
Illius stultitia victa, ex urbe tu rus habitatum migres?
Non facies: neque sinam, ut qui nobis, mater, maledictum velit,
Mea pertinacia esse dicat factum, haut tua modestia.
Tum tuas amicas te, et cognatas deserere, et festos dies
Mea causa, nolo. *So.* Nihil jam mihi istæc res voluptatis ferunt:
Dum ætatis tempus tulit, perfuncta satis sum: satias jam tenet
Studiorum istorum. Hæc mihi nunc cura est maxuma, ut ne cui meæ
Longinquitas ætatis obstet, mortemve exspectet meam.
Hic video me esse invisam immerito: tempus est concedere.
Sic optume, ut ego opinor, omnis causas præcidam omnibus:
Et me hac suspicione exsolvam, et illis morem gessero.

Sine me obsecro hoc effugere, volgus quod male audit mulierum.

Pam. Quam fortunatus cæteris sum rebus, absque una hæc foret,

Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. *So.* Obsecro, mi Pamphile,

Non tute incommodam rem, ut quæque est, in animum inducas pati.

Si cætera sunt ita, ut vis, itaque ut esse ego illam existumo,

Mi gnate, da veniam hanc mihi: reduce illam. *Pam.* Væ misero mihi!

So. Et mihi quidem! nam hæc res non minus me male habet, quam te, gnate mi.

ACTUS IV. SCENA III.

LACHES. SOSTRATA. PAMPHILUS.

QUEM cum istoc sermonem habueris, procul hinc stans accepi, uxor:

Istuc est sapere, qui ubicunque opus sit, animum possis flectere;

Quod faciundum sit post fortasse, idem hoc nunc si feceris.

So. Fors fuat pol! *La.* Abi rus ergo hinc: ibi ego te, et tu me feres.

So. Spero ecastor. *La.* I ergo intro, et compone, quæ simul tecum

Ferantur: dixi. *So.* Ita ut jubes, faciam. *Pam.* Pater.

La. Quid vis, Pamphile? *Pam.* Hinc abire matrem? minime. *La.* Quid ita istuc vis?

Pam. Quia de uxore incertus sum etiam quid sim facturus. *La.* Quid est?

Quid vis facere, nisi reducere? *Pam.* Equidem cupio, et vix contineor.

Sed non minuam meum consilium : ex usu quod est, id persequar.

Credo ea gratia concordes magis, si non reducam, fore.

La. Nescias: verum id tua refert nihil, utrum illæ fecerint,

Quando hæc abierit: odiosa hæc est ætas adolescentulis:

E medio æquom excedere est: postremo jam nos fabulæ

Sumus, Pamphile, Senex atque anus.

Sed video Phidippum egredi per tempus: accedamus.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHIDIPPUS. LACHES. PAMPHILUS.

TIBI quoque ædepol sum iratus, Philumena,
Graviter quidem: nam hercle abs te factum'st turpiter;
Etsi tibi causa est de hac re; mater quæ te impulit:
Huic vero nulla est. *La.* Opportune te mihi,
Phidippe, in ipso tempore ostendis. *Ph.* Quid est?
Pam. Quid respondebo his? aut quo pacto hoc aperiam?
La. Dic filiæ, rus concessuram hinc Sostratam:
Ne revereatur, minus jam quo redeat domum. *Ph.* Ah!
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina hæc sunt mea uxore exorta omnia.

Mutatio fit: ea nos perturbat, Laches.
Pam. Dum ne reducam, turbent porro, quam velint.
Ph. Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,
Affinitatem hanc sane perpetuam volo:
Sin est, ut aliter tua siet sententia,
Accipias puerum. *Pam.* Sensit peperisse: occidi!
La. Puerum! quem puerum? *Ph.* Natus est nobis nepos.
Nam abducta a vobis prægnans fuerat filia,
Neque fuisse prægnantem unquam ante hunc scivi diem.
La. Bene, ita me Di ament, nuncias; et gaudeo
Natum illum, et tibi illam salvam: sed quid mulieris
Uxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Nosne hoc celatos tam diu? nequeo satis,
Quam hoc mihi videtur factum prave, proloqui.
Ph. Non tibi illud factum minus placet, quam mihi, Laches.
Pam. Etiamsi dudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non est; quum eam consequitur alienus puer.
La. Nulla tibi, Pamphile, hic jam consultatio'st.
Pam. Perii! *La.* Hunc videre sæpe optabamus diem,
Quum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem.
Evenit: habeo gratiam Dis. *Pam.* Nullus sum!
La. Reduc uxorem, ac noli advorsari mihi.
Pam. Pater, si illa ex me liberos vellet sibi,
Aut se esse mecum nuptam: satis certo scio,
Non me clam haberet, quod celasse intelligo.
Nunc, quum ejus alienum esse a me animum sentiam,
Nec conventurum inter nos posthac esse arbitror;
Quamobrem reducam? *La.* Mater quod suasit sua,

Adolescens mulier fecit: mirandumne id est?
Censen' te posse reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt viri?
Ph. Vosmet videte jam, Lache, et tu Pamphile,
Remissan' opus sit vobis, an reducta domum.
Uxor quid faciat, in manu non est mea.
Neutra in re vobis difficultas a me erit.
Sed quid faciemus puero? *La.* Ridicule rogas:
Quicquid futurum'st, huic suum reddas scilicet;
Ut alamus nostrum. *Pam.* Quem ipse neglexit pater,
Ego alam? *La.* Quid dixti? eho! annon alemus, Pamphile?
Prodemus quæso potius? quæ hæc amentia est?
Enimvero prorsus jam tacere non queo:
Nam cogis ea, quæ nolo, ut præsente hoc loquar.
Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
Aut quid sit id, quod sollicitere ad hunc modum?
Primum, hanc ubi dixti causam, te propter tuam
Matrem non posse habere hanc uxorem domi:
Pollicita est ea se concessuram ex ædibus.
Nunc, postquam ademtam hanc quoque tibi causam vides;
Puer quia clam te est natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi si me esse ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum ut adjungas tuum,
Quam longum spatium amandi amicam tibi dedi?
Sumtus, quos fecisti in eam, quam animo æquo tuli?
Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:
Tempus dixi esse: impulsu duxisti meo.
Quæ tum, obsecutus mihi, fecisti ut decuerat.

Nunc animum rursum ad meretricem induxti tuum;
Cui tu obsecutus, facis huic adeö injuriam:
Nam in eandem vitam te revolutum denuo
Video esse. *Pam.* Mene? *La.* Te ipsum: et facis injuriam;
Quum fingis falsas causas ad discordiam,
Ut cum illa vivas, testem hanc quum abs te amoveris.
Sensitque adeo uxor: nam ei causa alia quæ fuit,
Quamobrem abs te abiret? *Ph.* Plane hic divinat: nam id est.
Pam. Dabo jusjurandum, nihil esse istorum, tibi. *La.* Ah,
Reduc uxorem: aut, quamobrem non opus sit, cedo.
Pam. Non est nunc tempus. *La.* Puerum accipias: nam is quidem
In culpa non est: post de matre videro.
Pam. Omnibus modis miser sum: nec, quid agam, scio:
Tot me nunc rebus miserum concludit pater.
Abibo hinc, præsens quando promoveo parum:
Nam puerum injussu, credo, non tollent meo;
Præsertim in ea re quum sit mihi adjutrix socrus.
La. Fugis? hem! nec quicquam certi respondes mihi?
Num tibi videtur esse apud sese? sine:
Puerum, Phidippe, mihi cedo, ego alam. *Ph.* Maxume.
Non mirum fecit uxor mea, si hoc ægre tulit:
Amaræ mulieres sunt, non facile hæc ferunt.
Propterea hæc ira'st: nam ipsa narravit mihi.
Id ego hoc præsente tibi nolebam dicere:
Neque illi credebam primo: nunc vero palam est.

Nam omnino abhorrere animum huic video a nuptiis.
La. Quid ergo agam, Phidippe? quid das consilii?
Ph. Quid agas? meretricem hanc primum adeundam censeo:
Oremus: accusemus gravius: denique
Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.
La. Faciam ut mones. Eho puer, curre ad Bacchidem hanc
Vicinam nostram; huc evoca verbis meis.
Et te oro porro in hac re adjutor sis mihi. *Ph.* Ah,
Jam dudum dixi, idemque nunc dico, Lache;
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si ullo modo est ut possit; quod spero fore.
Sed vin' adesse me una, dum istam convenis?
La. Immo vero abi: aliquam puero nutricem para.

ACTUS V. SCENA I.

BACCHIS. LACHES.

NON hoc de nihilo'st, quod Laches nunc me conventam esse expetit:
Nec pol me multum fallit, quin, quod suspicor, sit quod velit.
La. Videndum est, ne minus propter iram hanc impetrem, quam possiem:
Aut ne quid faciam plus, quod me post minus fecisse satius sit.

Aggrediar. Bacchis, salve. *Ba.* Salve, Lache. *La.* Credo ædepol te
Nonnihil mirari, Bacchis, quid sit, quapropter te huc foras puerum evocare jussi.
Ba. Ego pol quoque etiam timida sum, quum venit mihi in mentem quæ sim:
Ne nomen mihi quæstus obstet apud te: nam mores facile tutor.
La. Si vera dicis, nihil tibi pericli est a me, mulier:
Nam jam ætate ea sum, ut non siet peccato mihi ignosci æquom:
Quo magis omnis res cautius, ne temere faciam, accuro.
Nam si id facis, facturave es, bonas quod par est facere: inscitum
Offerre injuriam tibi me, immerenti iniquom est.
Ba. Est magna ecastor gratia de istac re, quam tibi habeam.
Nam qui post factam injuriam se expurget, parum mihi prosit.
Sed quid istuc est? *La.* Meum receptas filium ad te Pamphilum, *Ba.* Ah!
La. Sine dicam: uxorem hanc prius quam duxit, vostrum amorem pertuli.
Mane, nondum etiam dixi id quod volui. Hic nunc uxorem habet;
Quære alium tibi amicum firmiorem, dum tempus consulendi est:
Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol tu eadem istac ætate.

Ba. Quis id ait? *La.* Socrus. *Ba.* Mene? *La.* Te ipsam: et filiam abduxit suam:
Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui est, extinguere.
Ba. Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos possem fidem,
Sanctius quam jusjurandum, id pollicerer tibi, Lache,
Me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, a me Pamphilum.
La. Lepida es: sed scin' quid volo potius sodes facias? *Ba.* Quid vis? cedo.
La. Eas ad mulieres huc intro, atque istuc jusjurandum idem
Polliceare illis: exple animum iis, teque hoc crimine expedi.
Ba. Faciam: quod pol, si esset alia ex hoc quæstu, haut faceret, scio;
Ut de tali causa nuptæ mulieri se ostenderet.
Sed nolo falsa fama esse gnatum suspectum tuum;
Nec leviorem vobis, quibus est minume æquom, viderier
Immerito: nam meritus de me est, quod queam, illi ut commodem.
La. Facilem, benevolumque lingua tua jam tibi me reddidit:
Nam non sunt solæ arbitratæ hæ: ego quoque etiam credidi.
Nunc quum ego te esse præter nostram opinionem comperi;
Fac eadem ut sis porro: nostra utere amicitia, ut voles.

Aliter si facias: sed reprimam me, ne ægre quicquam ex me audias.
Verum te hoc moneo unum: qualis sim amicus, aut quid possiem,
Potius quam inimicus, periclum facias.

ACTUS V. SCENA II.

PHIDIPPUS. LACHES. BACCHIS.

NIHIL apud me tibi
Defieri patiar; quin, quod opus sit, benigne præbeatur.
Sed quum tu satura atque ebria eris, puer ut satur sit, facito.
La. Noster socer, video, venit: puero nutricem adduxit.
Phidippe, Bacchis dejerat persancte. *Ph.* Hæccine ea'st? *La.* Hæc est.
Ph. Nec pol istæ metuunt Deos: neque has respicere Deos opinor.
Ba. Ancillas dedo: quo lubet cruciatu per me exquire.
Hæc res hic agitur, Pamphilo me facere, ut redeat uxor,
Oportet: quod si perficio, non pœnitet me famæ:
Solam fecisse id, quod aliæ meretrices facere fugitant.
La. Phidippe, nostras mulieres suspectas fuisse falso
Nobis, in re ipsa invenimus: porro hanc nunc experiamur.
Nam si compererit crimini tua se falso uxor credidisse,
Missam iram faciet: sin autem est ob eam rem iratus gnatus,

Quod peperit uxor clam, id leve'st: cito ab eo hæc ira abscedet.

Profecto in hac re nihil mali est, quod sit discidio dignum.

Ph. Velim quidem hercle. *La.* Exquire: adest: quod satis sit, faciet ipsa.

Ph. Quid istæc mihi narras? an quia non tu ipse dudum audisti,

De hac re animus meus ut sit, Laches? illis modo exple animum.

La. Quæso ædepol, Bacchis, quod mihi es pollicita, tute ut serves.

Ba. Ob eam rem vin' ergo introeam? *La.* I, atque exple animum iis, ut credant.

Ba. Eo; etsi scio pol iis fore meum conspectum invisum hodie:

Nam nupta meretrici hostis est, a viro ubi segregata est.

La. At hæ amicæ erunt, ubi, quamobrem adveneris, resciscent.

Ph. At easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognoverint;

Nam illas errore, et te simul suspicione exsolves.

Ba. Perii! pudet Philumenæ: sequimini me huc intro ambæ.

La. Quid est quod mihi malim, quam quod huic intelligo evenire;

Ut gratiam ineat sine suo dispendio, et mihi prosit?

Nam si est, ut hæc nunc Pamphilum vere ab se segregarit:

Scit sibi nobilitatem ex eo, et rem natam, et gloriam esse:
Referetque gratiam ei, unaque nos sibi opera amicos junget.

ACTUS V. SCENA III.

PARMENO. BACCHIS.

ÆDEPOL næ meam herus esse operam deputat parvi pretii,
Qui ob rem nullam misit, frustra ubi totum desedi diem,
Myconium hospitem dum exspecto in arce Callidemidem.
Itaque ineptus hodie dum illic sedeo, ut quisque venerat,
Accedebam: Adolescens, dicdum quæso, es tu Myconius?
Non sum. At Callidemides? Non. Hospitem ecquem Pamphilum
Hic habes? omnes negabant: neque eum quemquam esse arbitror.
Denique hercle jam pudebat: abii. Sed quid Bacchidem
Ab nostro affine exeuntem video? quid huic hic est rei?
Ba. Parmeno, opportune te offers: propere curre ad Pamphilum.
Par. Quid eo? *Ba.* Dic me orare, ut veniat. *Par.* Ad te? *Ba.* Immo ad Philumenam.
Par. Quid rei est? *Ba.* Tua quod nihil refert, percontari desinas.
Par. Nihil aliud dicam? *Ba.* Etiam, cognosse annulum illum Myrrhinam
Gnatæ suæ fuisse, quem ipsus mihi olim dederat. *Par.* Scio.

Tantumne est? *Ba.* Tantum: aderit continuo, hoc ubi ex te audierit.
Sed cessas? *Par.* Minume equidem: nam hodie mihi potestas haut data'st:
Ita cursando atque ambulando totum hunc contrivi diem.
Ba. Quantam obtuli adventu meo lætitiam Pamphilo hodie!
Quot commodas res attuli! quot autem ademi curas!
Gnatum ei restituo, qui pæne harum ipsiusque opera periit:
Uxorem, quam nunquam est ratus posthac se habiturum, reddo:
Qua re suspectus suo patri, et Phidippo fuit, exsolvi:
Hic adeo his rebus annulus fuit initium inveniundis.
Nam memini, abhinc menses decem fere, ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, sine comite, vini plenum,
Cum hoc annulo: extimui illico. Mi Pamphile, inquam, amabo,
Quid exanimatus es obsecro? aut unde annulum istum nactus?
Dic mihi. Ille alias res agere se simulare: postquam id video,
Nescio quid suspicarier magis cœpi: instare ut dicat.
Homo se fatetur vi in via nescio quam compressisse;
Dicitque sese illi annulum, dum luctat, detraxisse.
Eum hæc cognovit Myrrhina in digito modo me habentem.
Rogat unde sit: narro omnia hæc: inde'st cognitio facta,

Philumenam compressam esse ab eo, et filium inde hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigisse lætor;
Etsi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim est in rem nostram,
Ut quisquam amator nuptiis lætetur: verum ecastor
Nunquam animum quæsti gratia ad malas adducam partis.
Ego, dum illo licitum'st, usa sum benigno, et lepido, et comi:
Incommode mihi nuptiis evenit: factum fateor:
At pol me fecisse arbitror, ne id merito mihi eveniret.
Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æquom est ferre.

ACTUS V. SCENA IV.

PAMPHILUS. PARMENO. BACCHIS.

VIDE, mi Parmeno, etiam sodes, ut mihi hæc certa et clara attuleris:
Ne me in breve conjicias tempus gaudio hoc falso frui.
Par. Visum est. *Pam.* Certene? *Par.* Certe. *Pam.* Deus sum, si hoc ita est. *Par.* Verum reperies.
Pam. Manedum sodes: timeo ne aliud credam, atque aliud nuncies.
Par. Maneo. *Pam.* Sic te dixisse opinor, invenisse Myrrhinam,
Bacchidem annulum suum habere. *Par.* Factum. *Pam.* Eum, quem olim ei dedi;

Eaque hoc te mihi nunciare jussit: itane est factum? *Par.* Ita, inquam.

Pam. Quis me est fortunatior, venustatisque adeo plenior?

Egon' te pro hoc nuncio quid donem? quid? quid? nescio.

Par. At ego scio. *Pam.* Quid? *Par.* Nihil enim:

Nam neque in nuncio, neque in me ipso tibi boni quid sit, scio.

Pam. Egone, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,

Sinam sine munere a me abire? ah, nimium me ingratum putas!

Sed Bacchidem eccam video stare ante ostium:

Me exspectat, credo: adibo. *Ba.* Salve, Pamphile.

Pam. O Bacchis, o mea Bacchis, servatrix mea.

Ba. Bene factum, et volupe'st. *Pam.* Factis, ut credam, facis:

Antiquamque adeo tuam venustatem obtines,

Ut voluptati obitus, sermo, adventus tuus, quocunque adveneris,

Semper siet. *Ba.* Ac tu ecastor morem antiquom atque ingenium obtines,

Ut unus hominum homo te vivat nunquam quisquam blandior.

Pam. Ha, ha, he, tune mihi istuc? *Ba.* Recte amasti, Pamphile, uxorem tuam:

Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nossem, videram.

Perliberalis visa'st. *Pam.* Dic verum. *Ba.* Ita me Di ament, Pamphile.
Pam. Dic mihi, harum rerum num quid dixti jam patri? *Ba.* Nihil. *Pam.* Neque opus est.
Adeo mutito: placet non fieri hoc itidem, ut in Comœdiis,
Omnia omnes ubi resciscunt: hic, quos par fuerat resciscere,
Sciunt: quos non autem æquom'st scire, neque resciscent, neque scient.
Ba. Immo etiam, qui hoc occultari facilius credas, dabo.
Myrrhina ita Phidippo dixit, jurijurando meo
Se fidem habuisse, et propterea te sibi purgatum. *Pam.* Optume'st:
Speroque hanc rem esse eventuram nobis ex sententia.
Par. Here, licetne scire ex te, hodie quid sit quod feci boni?
Aut quid istuc est, quod vos agitis? *Pam.* Non licet. *Par.* Tamen suspicor:
Egone hunc ab Orco mortuum? quo pacto? *Pam.* Nescis, Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, et ex quanta ærumna extraxeris.
Par. Immo vero scio; neque hoc imprudens feci. *Pam.* Ego istuc satis scio.
Par. An temere quicquam Parmenonem prætereat, quod facto usus sit?
Pam. Sequere me intro, Parmeno. *Par.* Sequor: equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quam sciens ante hunc diem unquam. Ω. Plaudite.

PHORMIO.

ACTA LUDIS ROMANIS, L. POSTHUMIO ALBINO, L. CORNELIO MERULA ÆDILIBUS CURULIBUS. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDI, TIBIIS INPARIBUS. TOTA GRÆCA APOLLODORU EPIDICAZOMENOS. FACTA EST IIII. C. FANNIO, M. VALERIO COSS.

C. SULPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

CHREMETIS frater aberat peregre Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni uxorem, et filiam;
Athenis aliam conjugem, et amantem unice
Gnatum fidicinam. Mater e Lemno advenit
Athenas: moritur. Virgo sola (aberat Chremes)
Funus procurat: ibi eam visam Antipho
Quum amaret, opera parasiti uxorem accipit.
Pater et Chremes reversi fremere: dein minas
Triginta dant parasito, ut illam conjugem
Haberet ipse. Argento hoc emitur fidicina.
Uxorem retinet Antipho a patruo agnitam.

FABULÆ INTERLOCUTORES.

ANTIPHO, *adolescens.*
CHREMES, *senex.*
CRATINUS, *advocatus.*
CRITO, *advocatus.*
DAVUS, *servus.*
DEMIPHO, *senex.*
DORIO, *leno.*
GETA, *servus*
HEGIO, *advocatus.*
NAUSISTRATA, *matrona.*
PHÆDRIA, *adolescens.*
PHORMIO, *parasitus.*
SOPHRONA, *nutrix.*

PROLOGUS.

Postquam Poeta vetus Poetam non potest
Retrahere a studio, et transdere hominem in otium:
Maledictis deterrere, ne scribat, parat.
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui esse oratione, et scriptura levi:
Quia nusquam insanum scripsit adolescentulum
Cervam videre fugere, et sectari canes:
Et eam plorare, orare, ut subveniat sibi.
Quod si intelligeret, quum stetit olim nova,
Actoris opera magis stetisse, quam sua:
Minus multo audacter, quam nunc lædit, læderet;
Et magis placerent, quas fecisset fabulas.
Nunc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet,
Vetus si Poeta non lacessisset prior,
Nullum invenire Prologum potuisset novus,
Quem diceret, nisi haberet cui malediceret:
Is sibi responsum hoc habeat; in medio omnibus
Palmam esse positam, qui artem tractant musicam,
Ille ad famem hunc ab studio studuit reicere;
Hic respondere voluit, non lacessere.
Benedictis si certasset, audisset bene:

Quod ab ipso allatum'st, id sibi esse rellatum putet.
De illo jam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi quum ipse de se finem non facit.
Nunc quid velim, animum attendite. Apporto novam,
Epidicazomenon quam vocant Comœdiam
Græci : Latini Phormionem nominant :
Quia primas partis qui aget, is erit Phormio
Parasitus, per quem res agetur maxume :
Voluntas vostra si ad Poetam accesserit.
Date operam ; adeste æquo animo per silentium :
Ne simili utamur fortuna, atque usi sumus,
Quum per tumultum noster grex motus loco'st :
Quem actoris virtus nobis restituit locum,
Bonitasque vostra adjutans, atque æquanimitas.

PHORMIO.

ACTUS I. SCENA I.

DAVUS.

AMICUS summus meus et popularis Geta
Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
Jam pridem apud me relliquum pauxillulum
Nummorum: id ut conficerem: confeci, affero.
Nam herilem filium ejus duxisse audio
Uxorem: ei credo munus hoc corraditur.
Quam inique comparatum'st; hi qui minus habent,
Ut semper aliquid addant divitioribus!
Quod ille unciatim vix de demenso suo,
Suum defrudans genium, comparsit miser,
Id illa universum abripiet: haut existumans
Quanto labore partum. Porro autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera pepererit:
Porro autem alio, ubi erit puero natalis dies:
Ubi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer causa erit mittundi. Sed videon' Getam?

ACTUS I. SCENA II.

GETA. DAVUS.

Si quis me quæret rufus. *Da.* Præsto'st, desine. *Ge.* Oh!
At ego obviam conabar tibi, Dave. *Da.* Accipe, hem,
Lectum'st; conveniet numerus, quantum debui.
Ge. Amo te, et non neglexisse habeo gratiam.
Da. Præsertim ut nunc sunt mores: adeo res redit;
Si quis quid reddit, magna habenda'st gratia.
Sed quid tu es tristis? *Ge.* Egone? nescis, quo in metu, et
Quanto in periculo simus. *Da.* Quid istuc est? *Ge.* Scies:
Modo ut tacere possis. *Da.* Abi sis, insciens:
Cujus tu fidem in pecunia perspexeris,
Verere verba ei credere? ubi quid mihi lucri est
Te fallere? *Ge.* Ergo ausculta. *Da.* Hanc operam tibi dico.
Ge. Senis nostri, Dave, fratrem majorem Chremen
Nostin'? *Da.* Quidni? *Ge.* Quid? ejus gnatum Phædriam?
Da. Tanquam te. *Ge.* Evenit senibus ambobus simul,
Iter illi in Lemnum ut esset, nostro in Ciliciam
Ad hospitem antiquom: is senem per epistolas
Pellexit, modo non montis auri pollicens.
Da. Cui tanta erat res, et supererat? *Ge.* Desinas:
Sic est ingenium. *Da.* Oh! regem me esse oportuit.

Ge. Abeuntes ambo hic tum senes me filiis
Relinquunt quasi magistrum. *Da.* O Geta, provinciam
Cepisti duram! *Ge.* Mihi usus venit, hoc scio:
Memini relinqui me Deo irato meo.
Cœpi adversari primo: quid verbis opu'st?
Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.
Da. Venere in mentem mihi istæc: nam quæ inscitia est,
Advorsum stimulum calces? *Ge.* Cœpi iis omnia
Facere, obsequi quæ vellent. *Da.* Scisti uti foro.
Ge. Noster mali nihil quicquam primo. Hic Phædria
Continuo quandam nactus est puellulam
Citharistriam: hanc amare cœpit perdite.
Ea serviebat lenoni impurissimo:
Neque, quod daretur, quicquam; id curarant patres:
Restabat aliud nihil, nisi oculos pascere,
Sectari, in ludum ducere, et redducere:
Nos otiosi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc discebat ludo, exadvorsum ei loco
Tonstrina erat quædam: hic solebamus fere
Plerumque eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea dum sedemus illi, intervenit
Adolescens quidam lacrumans: nos mirarier:
Rogamus quid sit? Nunquam æque, inquit, ac modo
Paupertas mihi onus visum'st et miserum, et grave.
Modo quandam vidi virginem hic viciniæ
Miseram, suam matrem lamentari mortuam:
Ea sita erat exadvorsum: neque illi benevolens,
Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam,
Quisquam aderat, qui adjutaret funus: miseritum'st.

Virgo ipsa facie egregia : quid verbis opu'st ?
Commorat omnes nos : ibi continuo Antipho,
Voltisne eamus visere ? alius, Censeo,
Eamus : duc nos sodes. Imus, venimus,
Videmus. Virgo pulchra ! et quo magis diceres,
Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem :
Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida,
Lacrumæ, vestitus turpis : ut, ni vis boni
In ipsa inesset forma, hæc formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
Satis, inquit, scita'st : noster vero. *Da.* Jam scio ;
Amare cœpit. *Ge.* Scin' quam ? quo evadat, vide.
Postridie ad anum recta pergit : obsecrat,
Ut sibi ejus faciat copiam : illa enim se negat :
Neque eum æquom ait facere : illam civem esse Atticam,
Bonam, bonis prognatam : si uxorem velit,
Lege id licere facere : sin aliter, negat.
Noster, quid ageret, nescire ; et illam ducere
Cupiebat, et metuebat absentem patrem.
Da. Non, si redisset pater, ei veniam daret ?
Ge. Illene indotatam virginem atque ignobilem
Daret illi ? nunquam faceret. *Da.* Quid fit denique ?
Ge. Quid fiat ? est parasitus quidam Phormio,
Homo confidens : qui, illum Di omnes perduint !
Da. Quid is fecit ? *Ge.* Hoc consilium, quod dicam, dedit :
Lex est, ut orbæ, qui sint genere proxumi,
Eis nubant : et illos ducere eadem hæc lex jubet.
Ego te cognatum dicam, et tibi scribam dicam :

Paternum amicum me assimulabo virginis :
Ad judices veniemus : qui fuerit pater,
Quæ mater, qui cognata tibi sit, omnia hæc
Confingam : quod erit mihi bonum atque commodum,
Quum tu horum nihil refelles, vincam scilicet.
Pater aderit : mihi paratæ lites : quid mea ?
Illa quidem nostra erit. *Da.* Jocularem audaciam !
Ge. Persuasit homini : factum'st : ventum'st : vincimur :
Duxit. *Da.* Quid narras ? *Ge.* Hoc quod audis. *Da.* O Geta !
Quid te futurum'st ? *Ge.* Nescio hercle : unum hoc scio :
Quod fors feret, feremus æquo animo. *Da.* Placet :
Hem ! istuc viri'st officium. *Ge.* In me omnis spes mihi est.
Da. Laudo. *Ge.* Ad precatorem adeam credo, qui mihi
Sic oret : Nunc amitte quæso hunc : cæterum
Posthac si quicquam, nihil precor. Tantummodo
Non addat : Ubi ego hinc abiero, vel occidito.
Da. Quid ille pædagogus, qui citharistriam ?
Quid rei gerit ? *Ge.* Sic, tenuiter. *Da.* Non multum habet
Quod det fortasse. *Ge.* Immo nihil, nisi spem meram.
Da. Pater ejus rediit, annon ? *Ge.* Nondum. *Da.* Quid? senem
Quoad exspectatis vostrum ? *Ge.* Non certum scio :
Sed epistolam ab eo allatam esse audivi modo,
Et ad portitores esse delatam : hanc petam.
Da. Numquid, Geta, aliud me vis ? *Ge.* Ut bene sit tibi.
Puer heus ! nemon' huc prodit ? cape, da hoc Dorcio.

ACTUS I. SCENA III.

ANTIPHO. PHÆDRIA.

ADEON' rem redisse, ut qui mihi consultum optume velit esse,
Phædria, patrem ut extimescam, ubi in mentem ejus adventi venit?
Quod ni fuissem incogitans, ita eum exspectarem, ut par fuit.
Ph. Quid istuc est? *An.* Rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conscius sis?
Quod utinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset;
Neu me cupidum eo impulisset, quod mihi principium'st mali!
Non potitus essem: fuisset tum illos mihi ægre aliquot dies:
At non cotidiana cura hæc angeret animum. *Ph.* Audio.
An. Dum exspecto, quam mox veniat, qui adimat hanc mihi consuetudinem.
Ph. Aliis quia defit quod amant, ægre'st: tibi, quia superest, dolet.
Amore abundas, Antipho.
Nam tua quidem hercle certo vita hæc expetenda optandaque est.
Ita me Di bene ament, ut mihi liceat tam diu, quod amo, frui;
Jam depecisci morte cupio: tu conjicito cætera,

Quid ego ex hac inopia nunc capiam, et quid tu ex istac copia.
Ut ne addam, quod sine sumtu ingenuam, liberalem nactus es:
Quod habes, ita ut voluisti, uxorem sine mala fama palam:
Beatus; ni unum hoc desit, animus qui modeste istæc ferat.
Et si tibi res sit cum eo lenone, quocum mihi est, tum sentias.
Ita plerique ingenio sumus omnes, Nostri nosmet pœnitet.
An. At tu mihi contra nunc videre fortunatus, Phædria,
Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid velis;
Retinere, amare, amittere: ego in eum incidi infelix locum,
Ut neque mihi ejus sit amittendi, nec retinendi copia.
Sed quid hoc est? videon' ego Getam currentem huc advenire?
Is est ipsus: hei timeo miser, quam hic nunc mihi nunciet rem!

ACTUS I. SCENA IV.

Geta. Antipho. Phædria.

Nullus es, Geta; nisi jam aliquod tibi consilium celere reppereris:
Ita nunc imparatum subito tanta te impendent mala:
Quæ neque uti devitem scio, neque quomodo me inde extraham:
Nam non potest celari nostra diutius jam audacia:

(Quæ si non astu providentur, me aut herum pessumdabunt.)

An. Quidnam ille commotus venit?

Ge. Tum, temporis mihi punctum ad hanc rem est: herus adest. *An.* Quid istuc mali'st?

Ge. Quod quum audierit, quod ejus remedium inveniam iracundiæ?

Loquarne? incendam: taceam? instigem: purgem me? laterem lavem.

Eheu me miserum! quum mihi paveo, tum Antipho me excruciat animi:

Ejus me miseret: ei nunc timeo: is nunc me retinet: nam absque eo esset,

Recte ego mihi vidissem; et senis essem ultus iracundiam:

Aliquid convasassem, atque hinc me conjicerem protinus in pedes.

An. Quam hic fugam, aut furtum parat?

Ge. Sed ubi Antiphonem repperiam? aut qua quærere insistam via?

Ph. Te nominat. *An.* Nescio quod magnum hoc nuncio exspecto malum.

Ph. Ah! sanusne es? *Ge.* Domum ire pergam: ibi plurimum'st. *Ph.* Revocemus

Hominem. *An.* Sta illico. *Ge.* Hem!

Satis pro imperio, quisquis es. *An.* Geta. *Ge.* Ipse est, quem volui obviam.

An. Cedo quid portas, obsecro? atque id, si potes, verbo expedi.

Ge. Faciam. *An.* Eloquere. *Ge.* Modo apud portum. *An.* Meumne? *Ge.* Intellexti. *An.* Occidi! *Ge.* Hem!

An. Quid agam? *Ph.* Quid ais? *Ge.* Hujus patrem vidisse me, patruum tuum.

An. Nam quod ego huic nunc subito exitio remedium inveniam miser!

Quod si eo meæ fortunæ redeunt, Phanium, abs te ut distrahar,

Nulla'st mihi vita expetenda. *Ge.* Ergo istæc quum ita sint, Antipho,

Tanto magis te advigilare æquom'st: Fortis fortuna adjuvat.

An. Non sum apud me. *Ge.* Atqui opus est nunc quum maxime, ut sis, Antipho:

Nam si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur

Commeruisse culpam. *Ph.* Hoc verum'st. *An.* Non possum immutarier.

Ge. Quid faceres, si aliud gravius tibi nunc faciundum foret?

An. Quum hoc non possum, illud minus possem. *Ge.* Hoc nihil est, Phædria: ilicet.

Quid conterimus operam frustra? quin abeo? *Ph.* Et quidem ego. *An.* Obsecro:

Quid si assimulo? satin' est? *Ge.* Garris. *An.* Voltum contemplamini: hem,

Satin' sic est? *Ge.* Non. *An.* Quid si sic? *Ge.* Propemodum. *An.* Quid si sic? *Ge.* Sat est:

Hem, istuc serva: et verbum verbo, par pari ut respondeas,

Ne te iratus suis sævidicis dictis protelet. *An.* Scio.
Ge. Vi coactum te esse invitum, lege, judicio: tenes?
Sed quis hic est senex, quem video in ultima platea? *An.* Ipsus est:
Non possum adesse. *Ge.* Ah! quid agis? quo abis, Antipho? mane,
Mane, inquam. *An.* Egomet me novi, et peccatum meum:
Vobis commendo Phanium, et vitam meam.
Ph. Geta, quid nunc fiet? *Ge.* Tu jam lites audies:
Ego plectar pendens, nisi quid me fefellerit.
Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
Id nosmet ipsos facere oportet, Phædria.
Ph. Aufer mihi Oportet: quin tu, quod faciam, impera.
Ge. Meministin', olim ut fuerit vostra oratio
In re incipiunda ad defendendam noxiam,
Justam illam causam, facilem, vincibilem, optumam?
Ph. Memini. *Ge.* Hem, nunc ipsa'st opus ea: aut, si quid potest,
Meliore et callidiore. *Ph.* Fiet sedulo.
Ge. Nunc prior adito tu: ego in insidiis hic ero
Succenturiatus, si quid deficies. *Ph.* Age.

ACTUS II. SCENA I.

DEMIPHO. GETA. PHÆDRIA.

ITANE tandem uxorem duxit Antipho injussu meo?

Nec meum imperium : age, mitto imperium : non simultatem meam
Revereri saltem? non pudere? o facinus audax! o Geta
Monitor! *Ge.* Vix tandem. *De.* Quid mihi dicent? aut quam causam reperient?
Demiror. *Ge.* Atqui reperi jam: aliud cura. *De.* Anne hoc dicent mihi,
Invitus fecit: lex coegit? audio, et fateor. *Ge.* Places.
De. Verum scientem, tacitum, causam tradere adversariis,
Etiamne id lex coegit? *Ph.* Illud durum. *Ge.* Ego expediam: sine.
De. Incertum'st quid agam: quia præter spem, atque incredibile hoc mihi obtigit:
Ita sum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum instituere.
Quamobrem omnes, quum secundæ res sunt maxume, tum maxume
Meditari secum oportet, quo pacto advorsam ærumnam ferant:
Pericla, damna, exilia, peregre rediens semper cogitet,
Aut filii peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiæ:
Communia esse hæc: fieri posse: ut ne quid animo sit novum:
Quicquid præter spem eveniat, omne id deputare esse in lucro.
Ge. O Phædria, incredibile'st, quantum herum anteeo sapientia!
Meditata mihi sunt omnia mea incommoda: herus si redierit,

Molendum usque in pistrino : vapulandum : habendæ compedes :
Opus ruri faciundum : horum nihil quicquam accidet animo novom.
Quicquid præter spem eveniet, omne id deputabo esse in lucro.
Sed quid cessas hominem adire, et blande in principio alloqui ?
De. Phædriam mei fratris video filium mihi ire obviam.
Ph. Mi patrue, salve. *De.* Salve : sed ubi est Antipho ?
Ph. Salvom advenire. *De.* Credo : hoc responde mihi.
Ph. Valet : hic est. Sed satin' omnia ex sententia ?
De. Vellem quidem. *Ph.* Quid istuc ? *De.* Rogitas, Phædria ?
Bonas, me absente, hic confecistis nuptias.
Ph. Eho, an id succenses nunc illi ? *Ge.* O artificem probum !
De. Egone illi non succenseam ? ipsum gestio
Dari mihi in conspectum, nunc sua culpa ut sciat
Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.
Ph. Atqui nihil fecit, patrue, quod succenseas.
De. Ecce autem similia omnia : omnes congruunt :
Unum cognoris, omnes noris. *Ph.* Haut ita'st.
De. Hic in noxa est ; ille ad defendendam causam adest :
Quum ille est, hic præsto est : tradunt operas mutuas.
Ge. Probe eorum facta imprudens depinxit senex.
De. Nam ni hæc ita essent, cum illo haut stares, Phædria.
Ph. Si est, patrue, culpam ut Antipho in se admiserit,
Ex qua re minus rei foret aut famæ temperans :

Non causam dico, quin quod meritus sit, ferat:
Sed si quis forte malitia fretus sua
Insidias nostræ fecit adolescentiæ,
Ac vicit: nostrane ea culpa est? an judicum,
Qui sæpe propter invidiam adimunt diviti,
Aut propter misericordiam addunt pauperi?
Ge. Ni nossem causam, crederem vera hunc loqui.
De. An quisquam judex est, qui possit noscere
Tua justa, ubi tute verbum non respondeas,
Ita ut ille fecit? *Ph.* Functus adolescentuli est
Officium liberalis: postquam ad judices
Ventum'st, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum obstupefecit pudor.
Ge. Laudo hunc: sed cesso adire quam primum senem?
Here, salve; salvom te advenisse gaudeo. *De.* Ho!
Bone custos, salve, columen vero familiæ,
Cui commendavi filium hinc abiens meum.
Ge. Jam dudum te omnis nos accusare audio
Immerito, et me omnium horum immeritissimo.
Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?
Servom hominem causam orare leges non sinunt:
Neque testimonii dictio est. *De.* Mitto omnia:
Addo istuc: imprudens timuit adolescens: sino.
Tu servus: verum si cognata est maxume,
Non fuit necesse habere: sed, id quod lex jubet,
Dotem daretis: quæreret alium virum.
Qua ratione inopem potius ducebat domum?
Ge. Non ratio, verum argentum deerat. *De.* Sumeret
Alicunde. *Ge.* Alicunde! nihil est dictu facilius.

De. Postremo, si nullo alio pacto, fœnore.
Ge. Hui! dixti pulchre, siquidem quisquam crederet,
Te vivo. *De.* Non, non sic futurum'st: non potest.
Egon' illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?
Nihil suave meritum'st. Hominem commonstrarier
Mihi istum volo: aut ubi habitet, demonstrarier.
Ge. Nempe Phormionem. *De.* Istum patronum mulieris.
Ge. Jam faxo hic aderit. *De.* Antipho ubi nunc est? *Ph.* Foris.
De. Abi, Phædria; eum require, atque adduce huc. *Ph.* Eo,
Recta via equidem illuc. *Ge.* Nempe ad Pamphilam.
De. At ego Deos Penatis hinc salutatum domum
Devortar: inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos advocabo, ad hanc rem qui adsient;
Ut ne imparatus sim, quum adveniat Phormio.

ACTUS II. SCENA II.

PHORMIO. GETA.

ITANE patris ais conspectum veritum hinc abisse? *Ge.* Admodum.
Ph. Phanium relictam solam? *Ge.* Sic. *Ph.* Et iratum senem?
Ge. Oppido. *Ph.* Ad te summa solum, Phormio, rerum redit:
Tute hoc intristi; tibi omne est exedendum: accingere.
Ge. Obsecro te. *Ph.* Si rogabit? *Ge.* In te spes est. *Ph.* Eccere.

Quid si reddet? *Ge.* Tu impulisti. *Ph.* Sic opinor. *Ge.* Subveni.

Ph. Cedo senem: jam instructa sunt mihi corde consilia omnia.

Ge. Quid ages? *Ph.* Quid vis, nisi ut maneat Phanium; atque ex crimine hoc

Antiphonem eripiam; atque in me omnem iram derivem senis?

Ge. O vir fortis atque amicus! verum hoc sæpe, Phormio,

Vereor, ne istæc fortitudo in nervom erumpat denique. *Ph.* Ah,

Non ita est: factum est periculum: jam pedum visa'st via.

Quot me censes homines jam deverberasse usque ad necem,

Hospites, tum cives? quo magis novi, tanto sæpius.

Cedo dum, en unquam injuriarum audisti mihi scriptam dicam?

Ge. Quid istuc? *Ph.* Quia non rete accipitri tenditur neque miluo,

Qui male faciunt nobis: illis qui nihil faciunt, tenditur:

Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.

Aliis aliunde est periculum, unde aliquid abradi potest:

Mihi sciunt nihil esse. Dices, ducent damnatum domum:

Alere nolunt hominem edacem. Et sapiunt mea quidem sententia,

Pro maleficio si beneficium summum nolunt reddere.

Ge. Non potest satis pro merito ab illo tibi referri gratia.

Ph. Immo enim nemo satis pro merito gratiam regi refert.

Ten' asymbolum venire, unctum atque lautum e balneis,
Otiosum ab animo: quum ille et cura et sumtu absumitur,
Dum tibi sit quod placeat: ille ringitur; tu rideas:
Prior bibas, prior decumbas: cœna dubia apponitur?
Ge. Quid istuc verbi est? *Ph.* Ubi tu dubites, quid sumas potissimum.
Hæc cum rationem ineas, quam sint suavia, et quam cara sint;
Ea qui præbet, non tu hunc habeas plane præsentem Deum?
Ge. Senex adest: vide quid agas: prima coitio'st acerrima:
Si eam sustinueris, postilla jam, ut lubet, ludas licet.

ACTUS II. SCENA III.

DEMIPHO. GETA. PHORMIO.

EN, unquam cuiquam contumeliosius
Audistis factam injuriam, quam hæc est mihi?
Adeste quæso. *Ge.* Iratus est. *Ph.* Quin tu hoc age. st!
Jam ego hunc agitabo. Pro Deum immortalium!
Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat esse cognatam? *Ge.* Negat.
De. Ipsum esse opinor, de quo agebam: sequimini.
Ph. Neque ejus patrem se scire qui fuerit? *Ge.* Negat.
Ph. Nec Stilphonem ipsum scire qui fuerit? *Ge.* Negat.
Ph. Quia egens relicta est misera, ignoratur parens,
Negligitur ipsa: vide, avaritia quid facit.
Ge. Si herum insimulabis avaritiæ, male audies.

De. O audaciam! etiam me ultro accusatum advenit?
Ph. Nam jam adolescenti nihil est quod succenseam,
Si illum minus norat: quippe homo jam grandior,
Pauper, cui opera vita erat, ruri fere
Se continebat: ibi agrum de nostro patre
Colendum habebat: sæpe interea mihi senex
Narrabat, se hunc negligere cognatum suum:
At quem virum! quem ego viderim in vita optumum.
Ge. Videas, te atque illum ut narras. *Ph.* In malam crucem:
Nam ni ita eum existimassem, nunquam tam gravis,
Ob hanc, inimicitias caperem in nostram familiam,
Quam is aspernatur nunc tam illiberaliter.
Ge. Pergin' hero absenti male loqui, impurissime?
Ph. Dignum autem hoc illo est. *Ge.* Ain' tandem, carcer? *De.* Geta.
Ge. Bonorum extortor, legum contortor. *De.* Geta.
Ph. Responde. *Ge.* Quis homo est? ehem! *De.* Tace. *Ge.* Absenti tibi
Te indignas, seque dignas contumelias
Nunquam cessavit dicere hodie. *De.* Ohe desine.
Adolescens, primum abs te hoc bona venia peto,
Si tibi placere potis est, mihi ut respondeas;
Quem amicum tuum ais fuisse istum, explana mihi:
Et qui cognatum me sibi esse diceret.
Ph. Proinde expiscare, quasi non nosses. *De.* Nossem? *Ph.* Ita.
De. Ego me nego: tu, qui ais, redige in memoriam.
Ph. Eho tu sobrinum tuum non noras? *De.* Enicas:

Dic nomen. *Ph.* Nomen? maxume. *De.* Quid nunc taces?
Ph. Perii hercle: nomen perdidi! *De.* Hem, quid ais? *Ph.* Geta,
Si meministi id quod olim dictum'st, subjice. Hem,
Non dico: quasi non noris, tentatum advenis.
De. Egone autem tento? *Ge.* Stilpho. *Ph.* Atque adeo quid mea?
Stilpho'st. *De.* Quem dixti? *Ph.* Stilphonem inquam, noveras?
De. Neque ego illum noram: neque mihi cognatus fuit
Quisquam isthoc nomine. *Ph.* Itane? non te horum pudet?
At si talentum rem reliquisset decem:
De. Di tibi malefaciant. *Ph.* Primus esses memoriter
Progeniem vostram usque ab avo atque atavo proferens.
De. Ita ut dicis. Ego tum si advenissem, qui mihi
Cognata ea esset, dicerem: itidem tu face.
Cedo, qui est cognata? *Ge.* Eu noster! recte: heus tu, cave.
Ph. Dilucide expedivi, quibus me oportuit
Judicibus: tum si id falsum fuerat, filius
Cur non refellit? *De.* Filium narras mihi?
Cujus de stultitia dici, ut dignum'st, non potest.
Ph. At tu, qui sapiens es, magistratus adi,
Judicium de eadem causa iterum ut reddant tibi:
Quandoquidem solus regnas, et soli licet
Hic de eadem causa bis judicium adipiscier.
De Etsi mihi facta injuria'st; verumtamen

Potius quam lites secter, aut quam te audiam,
Itidem ut cognata si sit, id quod lex jubet
Dotem dare, abduce hanc: minas quinque accipe.
Ph. Ha ha he, homo suavis! *De.* Quid est? num iniquom postulo?
An ne hoc quidem adipiscar ego, quod jus publicum'st?
Ph. Itane tandem quæso, item ut meretricem ubi abusus sis,
Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere? an,
Ut ne quid turpe civis in se admitteret
Propter egestatem, proxumo jussa'st dari;
Ut cum uno ætatem degeret? quod tu vetas.
De. Ita, proxumo quidem: at nos unde? aut quamobrem? *Ph.* Ohe,
Actum, aiunt, ne agas. *De.* Non agam? immo haut desinam,
Donec perfecero hoc. *Ph.* Ineptis. *De.* Sine modo.
Ph. Postremo tecum nihil rei nobis, Demipho, est:
Tuus est damnatus gnatus, non tu: nam tua
Præterierat jam ad ducendum ætas. *De.* Omnia hæc
Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibebo domo.
Ge. Iratus est. *Ph.* Tute idem melius feceris.
De. Itane es paratus facere me advorsum omnia,
Infelix? *Ph.* Metuit hic nos, tametsi sedulo
Dissimulat. *Ge.* Bene habent tibi principia. *Ph.* Quin, quod est
Ferendum, fers: tuis dignum factis feceris,
Ut amici inter nos simus. *De.* Egone tuam expetam

Amicitiam ? aut te visum, aut auditum velim ?
Ph. Si concordabis cum illa, habebis quæ tuam
Senectutem oblectet : respice ætatem tuam.
De. Te oblectet : tibi habe. *Ph.* Minue vero iram. *De.* Hoc age :
Satis jam verborum'st : nisi tu properas mulierem
Abducere, ego illam ejiciam : dixi, Phormio.
Ph. Si tu illam attigeris secus quam dignum est liberam,
Dicam tibi impingam grandem : dixi, Demipho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me. *Ge.* Intelligo.

ACTUS II. SCENA IV.

DEMIPHO. GETA. HEGIO. CRATINUS. CRITO.

QUANTA me cura et sollicitudine afficit
Gnatus, qui me et se hisce impedivit nuptiis !
Neque mihi in conspectum prodit ; ut saltem sciam,
Quid de hac re dicat, quidve sit sententiæ.
Abi tu, vise redieritne jam, an nondum, domum.
Ge. Eo. *De.* Videtis quo in loco res hæc siet ;
Quid ago ? dic, Hegio. *He.* Ego ? Cratinum, censeo,
Si tibi videtur. *De.* Dic, Cratine. *Cra.* Mene vis ?
De. Te. *Cra.* Ego quæ in rem tuam sint, ea velim facias ; mihi
Sic hoc videtur. Quod te absente hic filius
Egit, restitui in integrum, æquom est et bonum :
Et id impetrabis : dixi. *De.* Dic nunc, Hegio.
He. Ego sedulo hunc dixisse credo : verum ita est,
Quot homines tot sententiæ : suus cuique mos.

Mihi non videtur, quod sit factum legibus,
Rescindi posse: et turpe inceptu est. *De.* Dic, Crito.
Cri. Ego amplius deliberandum censeo:
Res magna est. *He.* Num quid nos vis? *De.* Fecistis probe:
Incertior sum multo, quam dudum. *Ge.* Negant
Redisse. *De.* Frater est exspectandus mihi:
Is quod mihi dederit de hac re consilium, id sequar.
Percontatum ibo ad portum, quoad se recipiat.
Ge. At ego Antiphonem quæram; ut quæ acta hic sint, sciat.
Sed eccum ipsum video in tempore huc se recipere.

ACTUS III. SCENA I.

Antipho. Geta.

Enimvero, Antipho, multimodis cum istoc animo es vituperandus:
Itane hinc abisse, et vitam tuam tutandam aliis dedisse?
Alios tuam rem credidisti magis, quam tete, animadversuros?
Nam ut ut erant alia, illi certe, quæ nunc tibi domi'st, consuleres,
Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali,
Cujus nunc miseræ spes opesque sunt in te uno omnes sitæ.
Ge. Equidem, here, nos jam dudum hic te absentem incusamus, qui abieris.

An. Te ipsum quærebam. *Ge.* Sed ea causa nihilo magis defecimus.

An. Loquere obsecro, quonam in loco sunt res et fortunæ meæ:

Num quid patri subolet? *Ge.* Nihil etiam. *An.* Ecquid spei porro'st? *Ge.* Nescio. *An.* Ah!

Ge. Nisi Phædria haut cessavit pro te eniti. *An.* Nihil fecit novi.

Ge. Tum Phormio itidem in hac re, ut in aliis, strenuum hominem præbuit.

An. Quid is fecit? *Ge.* Confutavit verbis admodum iratum patrem.

An. Eu, Phormio. *Ge.* Ego quod potui porro. *An.* Mi Geta, omnis vos amo.

Ge. Sic habent principia sese, ut dico. adhuc tranquilla res est;

Mansurusque patruum pater est, dum huc adveniat. *An.* Quid eum? *Ge.* Ut aiebat,

De ejus consilio sese velle facere, quod ad hanc rem attinet.

An. Quantus metus est mihi, venire huc salvom nunc patruum, Geta!

Nam per ejus unam, ut audio, aut vivam, aut moriar, sententiam.

Ge. Phædria tibi adest. *An.* Ubinam? *Ge.* Eccum ab sua palæstra exit foras.

PHÆDRIA. DORIO. ANTIPHO. GETA.

DORIO, audi obsecro. *Do.* Non audio. *Ph.* Parumper. *Do.* Quin omitte me.

Ph. Audi quod dicam. *Do.* At enim tædet jam audire eadem millies.

Ph. At nunc dicam, quod lubenter audias. *Do.* Loquere, audio.

Ph. Nequeo te exorare, ut maneas triduum hoc? quo nunc abis?

Do. Mirabar, si tu mihi quicquam afferres novi.

An. Hei, metuo lenonem, ne quid suo suat capiti. *Ge.* Idem ego metuo.

Ph. Non mihi credis? *Do.* Hariolare. *Ph.* Sin fidem do? *Do.* Fabulæ!

Ph. Fœneratum istuc beneficium tibi pulchre dices. *Do.* Logi!

Ph. Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc est. *Do.* Somnium!

Ph. Experire; non est longum. *Do.* Cantilenam eandem canis.

Ph. Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu—*Do.* Garri modo.

Ph. Adeon' ingenio te esse duro atque inexorabili,
Ut neque misericordia, neque precibus molliri queas?

Do. Adeon' te esse incogitantem atque impudentem, Phædria,
Ut phaleratis dictis ducas me, et meam ductes gratiis?

An. Miseritum'st. *Ph.* Hei veris vincor! *Ge.* Quam uterque est similis sui!
Ph. Neque, Antipho alia quum occupatus esset sollicitudine,
Tum hoc esse mihi objectum malum? *An.*. Ah! quid istuc autem est, Phædira?
Ph. O fortunatissime Antipho! *An.* Egone? *Ph.* Cui, quod amas, domi'st:
Nec cum hujusmodi unquam usus venit ut conflictares malo.
An. Mihin' domi'st? immo, quod aiunt, Auribus teneo lupum:
Nam neque quomodo a me amittam, invenio: neque uti retineam, scio.
Do. Ipsum istuc mihi in hoc est. *An.* Eja, ne parum leno sies.
Num quid hic confecit? *Ph.* Hiccine? quod homo inhumanissimus:
Pamphilam meam vendidit. *Ge.* Quid? vendidit? *An.* Ain', vendidit?
Ph. Vendidit. *Do.* Quam indignum facinus, ancillam ære emtam suo!
Ph. Neque exorare ut me maneat, et cum illo ut mutet fidem,
Triduum hoc: dum id, quod est promissum ab amicis, argentum auferò.
Si non tum dedero, unam præterea horam ne oppertus sies.
Do. Obtundis. *An.* Haut longum id quod orat, Dorio: exoret sine:

Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.

Do. Verba istæc sunt. *An.* Pamphilamne hac urbe privari sines?

Tum præterea horunc amorem distrahi poterin' pati?

Do. Neque ego, neque tu. *Ge.* Di tibi omnes id, quod es dignus, duint!

Do. Ego te compluris advorsum ingenium meum menses tuli,

Pollicitantem, flentem, et nihil ferentem: nunc, contra omnia hæc,

Repperi qui det, neque lacrumet: da locum melioribus.

An. Certe hercle, ego si satis commemini, tibi quidem est olim dies,

Quam ad dares huic, præstituta. *Ph.* Factum. *Do.* Num ego istuc nego?

An. Jam ea præteriit? *Do.* Non: verum hæc ei antecessit. *An.* Non pudet

Vanitatis? *Do.* Minume, dum ob rem. *Ge.* Sterquilinium. *Ph.* Dorio,

Itane tandem facere oportet? *Do.* Sic sum: si placeo, utere.

An. Siccine hunc decipis? *Do.* Immo enimvero, Antipho, hic me decipit:

Nam hic me hujusmodi sciebat esse: ego hunc esse aliter credidi.

Iste me fefellit: ego isti nihilo sum aliter ac fui.

Sed ut ut hæc sunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi

Miles dare se dixit: si mihi prior tu attuleris, Phædria,

Mea lege utar, ut potior sit, qui prior ad dandum'st. Vale.

ACTUS III. SCENA III.

PHÆDRIA. ANTIPHO. GETA.

QUID faciam? unde ego nunc tam subito huic argentum inveniam miser,
Cui minus nihilo est? quod si hic potuisset nunc exorarier
Triduum hoc: promissum fuerat. *An.* Itane huic patiemur, Geta,
Fieri miserum, qui me dudum, ut dixti, adjuverit comiter?
Quin, quum opus est, beneficium rursum ei experiamur reddere?
Ge. Scio equidem hoc esse æquom. *An.* Age ergo, solus servare hunc potes.
Ge. Quid faciam? *An.* Invenias argentum. *Ge.* Cupio: sed id unde, edoce.
An. Pater adest hic. *Ge.* Scio: sed quid tum? *An.* Ah, dictum sapienti sat est.
Ge. Itane? *An.* Ita. *Ge.* Sane hercle pulchre suades. Etiam tu hinc abis?
Non triumpho, ex nuptiis tuis si nihil nanciscor mali;
Ni etiam nunc me hujus causa quærere in malo jubeas crucem?
An. Verum hic dicit. *Ph.* Quid? ego vobis, Geta, alienus sum? *Ge.* Haut puto:
Sed parumne est, quod omnibus nunc nobis succenset senex,

Ni instigemus etiam, ut nullus locus relinquatur preci?

Ph. Alius ab oculis meis illam in ignotum hinc abducet locum? hem!

Tum igitur, dum licet, dumque adsum, loquimini mecum, Antipho;

Contemplamini me. *An.* Quamobrem? aut quidnam facturu's, cedo?

Ph. Quoquo hinc asportabitur terrarum, certum est persequi,

Aut perire. *Ge.* Di bene vortant, quod agas: pedetentim tamen.

An. Vide, si quid opis potes afferre huic. *Ge.* Si quid! quid? *An.* Quære obsecro,

Ne quid plus minusve faxit, quod nos post pigeat, Geta.

Ge. Quæro: salvos est, ut opinor: verum enim metuo malum.

An. Noli metuere: una tecum bona, mala, tolerabimus.

Ge. Quantum opus est tibi argenti? loquere. *Ph.* Solæ triginta minæ.

Ge. Triginta! hui, percara'st, Phædria. *Ph.* Istæc vero vilis est.

Ge. Age, age, inventas reddam. *Ph.* O lepidum caput! *Ge.* Aufer te hinc. *Ph.* Jam opus est. *Ge.* Jam feres:

Sed opus est mihi Phormionem ad hanc rem adjutorem dari.

[*Ph.* Abi: dic, præsto ut sit domi.]

An. Præsto'st: audacissime oneris quidvis impone, et feret:

Solus est homo amico amicus. *Ge.* Eamus ergo ad eum ocius.

An. Numquid est quod opera mea vobis opus sit? *Ge.* Nihil: verum abi domum,

Et illam miseram, quam ego nunc intus scio esse exanimatam metu,

Consolare: cessas? *An.* Nihil est, æque quod faciam lubens.

Ph. Qua via istuc facies? *Ge.* Dicam in itinere: modo te hinc amove.

ACTUS IV. SCENA I.

DEMIPHO. CHREMES.

QUID? qua profectus causa hic es Lemnum, Chreme,
Adduxtin' tecum filiam? *Ch.* Non. *De.* Quid ita non?
Ch. Postquam videt me ejus mater esse hic diutius;
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam negligentiam: ipsam cum omni familia
Ad me profectam esse aiebant. *De.* Quid illic tam diu
Quæso igitur commorabare, ubi id audiveras?
Ch. Pol me detinuit morbus. *De.* Unde? aut qui? *Ch.* Rogas?
Senectus ipsa'st morbus. Sed venisse eas
Salvas audivi ex nauta, qui illas vexerat.
De. Quid gnato obtigerit me absente, audistin', Chreme?

Ch. Quod quidem me factum consilii incertum facit :
Nam hanc conditionem si cui tulero extrario ;
Quo pacto, aut unde mihi sit, dicendum ordine'st.
Te mihi fidelem esse æque, atque egomet sum mihi,
Scibam : ille si me alienus affinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas :
Sin spreverit me, plus, quam opus est scito, sciet ;
Vereorque, ne uxor aliqua hoc resciscat mea.
Quod si fit ; ut me excutiam, atque egrediar domo,
Id restat : nam ego meorum solus sum meus.
De. Scio ita esse : et istæc mihi res sollicitudini'st :
Neque adeo defetiscar unquam experirier,
Donec tibi id, quod pollicitus sum, effecero.

ACTUS IV. SCENA II.

Geta.

Ego hominem callidiorem vidi neminem,
Quam Phormionem : venio ad hominem, ut dicerem,
Argentum opus esse, et id quo pacto fieret.
Vix dum dimidium dixeram, intellexerat :
Gaudebat : me laudabat : quærebat senem :
Dis gratias agebat, tempus sibi dari,
Ubi Phædriæ se ostenderet nihilo minus
Amicum esse, quam Antiphoni : hominem ad forum
Jussi opperiri : eo me esse adducturum senem.
Sed eccum ipsum : quis est ulterior ? atat Phædriæ
Pater venit : sed quid pertimui autem bellua ?
An quia, quos fallam, pro uno duo sunt mihi dati ?

Commodius esse opinor duplici spe utier.
Petam hinc, unde a primo institui : is si dat, sat est :
Si ab hoc nihil fiet, tum hunc adoriar hospitem.

ACTUS IV. SCENA III.

ANTIPHO. GETA. CHREMES. DEMIPHO.

EXSPECTO, quam mox recipiat sese Geta.
Sed patruum video cum patre adstantem : hei mihi,
Quam timeo, adventus hujus quo impellat patrem !
Ge. Adibo hosce. O noster Chremes. *Ch.* Salve, Geta.
Ge. Venire salvom volupe'st. *Ch.* Credo. *Ge.* Quid agitur ?
Ch. Multa advenienti, ut fit, nova hic compluria.
Ge. Ita : de Antiphone audistin' quæ facta ? *Ch.* Omnia.
Ge. Tun' dixeras huic ? facinus indignum, Chreme,
Sic circumiri. *De.* Id cum hoc agebam commodum.
Ge. Nam hercle ego quoque id agitans mecum sedulo,
Inveni, opinor, remedium huic rei. *De.* Quid, Geta ?
Quod remedium ? *Ge.* Ut abii abs te, fit forte obviam
Mihi Phormio. *Ch.* Qui Phormio? *Ge.* Is qui istam. *Ch.* Scio.
Ge. Visum est mihi, ut ejus tentarem sententiam :
Prendo hominem solum : Cur non, inquam, Phormio,
Vides, inter vos sic hæc potius cum bona
Ut componantur gratia, quam cum mala ?
Herus liberalis est, et fugitans litium :
Nam cæteri quidem hercle amici omnes modo
Uno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc daret.

An. Quid hic cœptat, aut quo evadet hodie? *Ge.* An legibus
Daturum pœnas dices, si illam ejecerit?
Jam id exploratum'st: heja, sudabis satis,
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia est!
Verum, pone esse victum eum: at tandem tamen
Non capitis ejus res agitur, sed pecuniæ.
Postquam hominem his verbis sentio mollirier:
Soli sumus nunc hic, inquam; eho dic, quid velis dari
Tibi in manum? ut herus his desistat litibus:
Hæc hinc facessat, tu molestus ne sies.
An. Satin' illi Di sunt propitii? *Ge.* Nam sat scio,
Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,
Ut est ille bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. *De.* Quis te istæc jussit loqui?
Ch. Immo non potuit melius pervenirier
Eo, quo nos volumus. *An.* Occidi! *Ch.* Perge eloqui.
Ge. A primo homo insanibat. *Ch.* Cedo, quid postulat?
Ge. Quid? nimium quantum libuit. *Ch.* Dic. *Ge.* Si quis daret
Talentum magnum. *Ch.* Immo malum hercle: ut nihil pudet!
Ge. Quod dixi adeo ei: quæso, quid? si filiam
Suam unicam locaret? parvi retulit
Non suscepisse: inventa est quæ dotem petat.
Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias,
Hæc denique ejus fuit postrema oratio:
Ego, inquit, jam a principio amici filiam,
Ita ut æquom fuerat, volui uxorem ducere:

Nam mihi veniebat in mentem ejus incommodum,
In servitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat, ut aperte tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ afferret, qui dissolverem
Quæ debeo: et etiam nunc, si volt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio quæ sponsa'st mihi;
Nullam mihi malim, quam istanc, uxorem dari.
An. Utrum stultitia facere ego hunc, an malitia
Dicam; scientem, an imprudentem, incertus sum.
De. Quid? si animam debet? *Ge.* Ager opposituʼst pignori
Ob decem minas, inquit. *De.* Age, age, jam ducat; dabo.
Ge. Ædiculæ item sunt ob decem alias. *De.* Hoi hui!
Nimium'st. *Ch.* Ne clama: petito hasce a me decem.
Ge. Uxori emunda ancillula'st: tum pluscula
Supellectile opus est: opus est sumtu ad nuptias:
His rebus sane pone, inquit, decem minas.
De. Sexcentas proinde scribito jam mihi dicas:
Nihil do: impuratus me ille ut etiam irrideat?
Ch. Quæso, ego dabo, quiesce: tu modo filius
Fac ut illam ducat, nos quam volumus. *An.* Hei mihi!
Geta, occidisti me tuis fallaciis!
Ch. Mea causa ejicitur: me hoc est æquom amittere.
Ge. Quantum potes, me certiorem, inquit, face:
Si illam dant, hanc ut mittam; ne incertus siem:
Nam illi mihi dotem jam constituerunt dare.
Ch. Jam accipiat: illis repudium renunciet:
Hanc ducat. *De.* Quæ quidem illi res vortat male!

Ch. Opportune adeo nunc argentum mecum attuli,
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt prædia.
Id sumam : uxori, tibi opus esse, dixero.

ACTUS IV. SCENA IV.

ANTIPHO. GETA.

GETA. *Ge.* Hem ! *An.* Quid egisti ? *Ge.* Emunxi argento senes.
An. Satin' id est ? *Ge.* Nescio hercle : tantum jussus sum.
An. Eho, verbero, aliud mihi respondes ac rogo ?
Ge. Quid ergo narras ? *An.* Quid ego narrem ? opera tua
Ad restim mihi quidem res rediit planissume.
Ut te quidem omnes Di, Deæque, superi, inferi,
Malis exemplis perdant ! hem ! si quid velis,
Huic mandes, quod quidem recte curatum velis.
Quid minus utibile fuit, quam hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem ? injecta est spes patri,
Posse illam extrudi : cedo nunc porro, Phormio
Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum :
Quid fiet ? *Ge.* Non enim ducet. *An.* Novi : cæterum
Quum argentum repetent, nostra causa scilicet
In nervom potius ibit. *Ge.* Nihil est, Antipho,
Quin male narrando possit depravarier.
Tu id quod boni est excerpis : dicis quod mali est.
Audi nunc contra jam si argentum acceperit,
Ducenda est uxor, ut ais : concedo tibi :

Spatium quidem tandem apparandis nuptiis,
Vocandi, sacrificandi dabitur paululum.
Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt:
Id istis reddet. *An.* Quamobrem? aut quid dicet? *Ge.* Rogas?
Quot res? Postilla monstra evenerunt mihi:
Introiit in ædis ater alienus canis:
Anguis per impluvium decidit de tegulis:
Gallina cecinit: interdixit hariolus:
Aruspex vetuit, ante brumam aliquid novi
Negotii incipere, quæ causa'st justissima.
Hæc fient. *An.* Ut modo fiant. *Ge.* Fient: me vide.
Pater exit: abi, dic esse argentum Phædriæ.

ACTUS IV. SCENA V.

DEMIPHO. GETA. CHREMES.

QUIETUS esto, inquam: ego curabo, ne quid verborum duit:
Hoc temere nunquam amittam ego a me, quin mihi testis adhibeam:
Cui dem, et quamobrem dem, commemorabo. *Ge.* Ut cautus est, ubi nihil opus'st!
Ch. Atque ita opus facto est: at matura, dum libido eadem hæc manet:
Nam si altera illæc magis instabit, forsitan nos rejiciat.
Ge. Rem ipsam putasti. *De.* Duc me ad eum ergo. *Ge.* Non moror. *Ch.* Ubi hoc egeris,
Transito ad uxorem meam, ut conveniat hanc prius, quam hinc abeat:

Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne succenseat:
Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior :
Nos nostro officio nihil digressos : quantum is voluerit,
Datum esse dotis. *De.* Quid tua, malum, id refert? *Ch.* Magni, Demipho.

De. Non sat tuum te officium fecisse, si non id fama approbat?

Ch. Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se ejectam prædicet.

De. Idem ego istuc facere possum. *Ch.* Mulier mulieri magis congruit.

De. Rogabo. *Ch.* Ubi illas nunc ego reperire possim, cogito.

ACTUS V. SCENA I.

Sophrona. Chremes.

Quid agam? quem mihi amicum inveniam misera? aut cui consilia hæc referam?
Aut unde mihi auxilium petam?
Nam vereor, hera ne ob meum suasum indigne injuria afficiatur:
Ita patrem adolescentis facta hæc tolerare audio violenter.

Ch. Nam quæ hæc est anus exanimata, a fratre quæ egressa'st meo?

So. Quod ut facerem, egestas me impulit: quum scirem infirmas nuptias

Hasce esse; ut id consulerem, interea vita ut in tuto foret.

Ch. Certe ædepol, nisi me animus fallit, aut parum prospiciunt oculi,

Meæ nutricem gnatæ video. *So.* Neque ille investigatur. *Ch.* Quid agam ?

So. Qui est ejus pater. *Ch.* Adeo, an maneo ? dum ea, quæ loquitur, magis cognosco ?

So. Quod si eum nunc reperire possim, nihil est quod verear. *Ch.* Ea'st ipsa :

Colloquar. *So.* Quis hic loquitur ? *Ch.* Sophrona. *So.* Et meum nomen nominat ?

Ch. Respice ad me. *So.* Di obsecro vos : estne hic Stilpho ? *Ch.* Non. *So.* Negas ?

Ch. Concede hinc a foribus paululum istorsum sodes, Sophrona ;

Ne me istoc posthac nomine appellassis. *So.* Quid ? non obsecro es,

Quem semper te esse dictitasti ? *Ch.* St. *So.* Quid has metuis fores ?

Ch. Conclusam hic habeo uxorem sævam : verum istoc de nomine

Eo perperam olim dixi, ne vos forte imprudentes foris

Effutiretis, atque id porro aliqua uxor mea rescisceret.

So. Istoc pol nos te hic invenire miseræ nunquam potuimus.

Ch. Eho dic mihi, quid rei tibi est cum familia hac, unde exis ?

Ubi illæ sunt ? *So.* Miseram me ! *Ch.* Hem, quid est ? vivuntne ? *So.* Vivit gnata :

Matrem ipsam ex ægritudine miseram mors consecuta est.

Ch. Male factum! *So.* Ego autem, quæ essem anus deserta, egens, ignota,

Ut potui, nuptum virginem locavi huic adolescenti,

Harum qui est dominus ædium. *Ch.* Antiphonine? *So.* Hem, illi ipsi.

Ch. Quid? duasne is uxores habet? *So.* Au, obsecro, unam ille quidem hanc solam.

Ch. Quid illam alteram, quæ dicitur cognata? *So.* Hæc ergo'st. *Ch.* Quid ais?

So. Composito factum'st, quomodo hanc amans habere posset

Sine dote. *Ch.* Di vostram fidem, quam sæpe forte temere

Eveniunt, quæ non audeas optare! offendi adveniens,

Quicum volebam, atque ut volebam, collocatam filiam:

Quod nos ambo opere maxumo dabamus operam ut fieret,

Sine nostra cura, maxuma sua cura, hæc sola fecit.

So. Nunc quid opus facto sit, vide: pater adolescentis venit:

Eumque animo iniquo hoc oppido ferre aiunt. *Ch.* Nihil pericli'st.

Sed per Deos atque homines, meam esse hanc cave resciscat quisquam.

So. Nemo ex me scibit. *Ch.* Sequere me: intus cætera audies.

ACTUS V. SCENA II.

DEMIPHO. GETA.

NOSTRAPTE culpa facimus, ut malos expediat esse,
Dum nimium dici nos bonos studemus et benignos:
Ita fugias, ne præter casam, quod aiunt. Nonne id sat erat,
Accipere ab illo injuriam? etiam argentum'st ultro objectum,
Ut sit qui vivat, dum aliquid aliud flagitii conficiat.
Ge. Planissume. *De.* Iis nunc præmium est, qui recta prava faciunt.
Ge. Verissume. *De.* Ut stultissime quidem illi rem gesserimus.
Ge. Modo ut hoc consilio possiet discedi, ut istam ducat.
De. Etiamne id dubium'st? *Ge.* Haut scio hercle, ut homo'st, an mutet animum.
De. Hem! mutet autem? *Ge.* Nescio: verum, si forte, dico.
De. Ita faciam, ut frater censuit: ut uxorem ejus huc adducam,
Cum ista ut loquatur: tu, Geta, abi præ: nuncia hanc venturam.
Ge. Argentum inventum'st Phædriæ: de jurgio siletur:
Provisum est, ne in præsentia hæc hinc abeat: quid nunc porro?
Quid fiet? in eodem luto hæsitas: vorsuram solves,
Geta: præsens quod fuerat malum, in diem abiit: plagæ crescunt,

Nisi prospicis. Nunc hinc domum ibo ; ac Phanium edocebo,
Ne quid vereatur Phormionem, aut ejus orationem.

ACTUS V. SCENA III.

DEMIPHO. NAUSISTRATA. CHREMES.

AGEDUM, ut soles, Nausistrata, fac illa ut placetur nobis :
Ut sua voluntate, id quod est faciundum, faciat. *Na.* Faciam.
De. Pariter nunc opera me adjuves, ac dudum re opitulata es.
Na. Factum volo : at pol minus queo viri culpa, quam me dignum'st.
De. Quid autem ? *Na.* Quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur : nam ex his prædiis talenta argenti bina
Statim capiebat : hem, vir viro quid præstat ! *De.* Binan' quæso ?
Na. Ac rebus vilioribus multo, tamen talenta bina. *De.* Hui !
Na. Quid hæc videntur ? *De.* Scilicet. *Na.* Virum me natam vellem !
Ego ostenderem. *De.* Certo scio. *Na.* Quo pacto. *De.* Parce sodes,
Ut possis cum illa : ne te adolescens mulier defetiget.
Na. Faciam, ut jubes : sed meum virum abs te exire video. *Ch.* Hem, Demipho,

Jam illi datum est argentum? *De.* Curavi illico. *Ch.* Nollem datum!

Hei! video uxorem: pæne plus, quam sat erat. *De.* Cur nolles, Chreme?

Ch. Jam recte. *De.* Quid tu? ecquid locutus cum ista es, quamobrem hanc ducimus?

Ch. Transegi. *De.* Quid ait tandem? *Ch.* Abduci non potest. *De.* Qui non potest?

Ch. Quia uterque utrique est cordi. *De.* Quid istuc nostra? *Ch.* Magni: præter hæc,

Cognatam comperi esse nobis. *De.* Quid! deliras? *Ch.* Sic erit:

Non temere dico: redi mecum in memoriam. *De.* Satin' sanus es?

Na. Au, obsecro, cave, ne in cognatam pecces. *De.* Non est. *Ch.* Ne nega:

Patris nomen aliud dictum est: hoc tu errasti. *De.* Non norat patrem?

Ch. Norat. *De.* Cur aliud dixit? *Ch.* Nunquamne hodie concedes mihi,

Neque intelliges? *De.* Si tu nihil narras. *Ch.* Pergis? *Na.* Miror quid hoc siet!

De. Equidem hercle nescio. *Ch.* Vin' scire? at ita me servet Juppiter,

Ut propior illi, quam ego sum ac tu, nemo'st! *De.* Di vostram fidem!

Eamus ad ipsam; una omnis nos aut scire, aut nescire hoc volo. *Ch.* Ha!

De. Quid est? *Ch.* Itan' parvam mihi fidem esse apud te? *De.* Vin' me credere?

Viu' satis quæsitum mihi istuc esse ? age, fiat : quid ? illa filia

Amici nostri, quid futurum'st? *Ch.* Recte. *De.* Hanc igitur mittimus ?

Ch. Quidni? *De.* Illa maneat? *Ch.* Sic. *De.* Ire igitur tibi licet, Nausistrata.

Na. Sic pol commodius esse in omnis arbitror, quam ut cœperas,

Manere hanc: nam perliberalis visa'st, quum vidi, mihi.

De. Quid istuc negoti'st? *Ch.* Jamne operuit ostium ? *De.* Jam. *Ch.* O Juppiter !

Di nos respiciunt : gnatam inveni nuptam cum tuo filio. *De.* Hem!

Quo pacto id potuit? *Ch.* Non satis tutus est ad narrandum hic locus.

De. At tu abi intro. *Ch.* Heus, ne filii quidem nostri hoc resciscant, volo.

ACTUS V. SCENA IV.

Antipho.

Lætus sum, ut meæ res sese habent, fratri obtigisse quod volt.

Quam scitum'st, ejusmodi parare in animo cupiditates ;

Quas, quum res advorsæ sient, paulo mederi possis!

Hic simul argentum repperit, cura sese expedivit :

Ego nullo possum remedio me evolvere ex his turbis,

Quin si hoc celetur, in metu : sin patefit, in probro sim.

Neque me domum nunc reciperem, ni mihi esset spes ostensa

Hujusce habendæ. Sed ubinam Getam invenire possum,
Ut rogem, quod tempus conveniundi patris me capere jubeat?

ACTUS V. SCENA V.

PHORMIO. ANTIPHO.

ARGENTUM accepi: tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curavi, propria ea Phædria ut potiretur: nam emissa est manu.
Nunc una mihi res etiam restat, quæ est conficiunda, otium
Ab senibus ad potandum ut habeam: nam aliquot hos sumam dies.
An. Sed Phormio'st: quid ais? *Ph.* Quid? *An.* Quidnam nunc facturus Phædria?
Quo pacto satietatem amoris ait se velle absumere?
Ph. Vicissim partis tuas acturus est. *An.* Quas? *Ph.* Ut fugitet patrem:
Te suam rogavit rursum ut ageres: causam ut pro se diceres:
Nam potaturus est apud me: ego me ire senibus Sunium
Dicam ad mercatum, ancillulam emtum, quam dudum dixit Geta:
Ne, quum hic non videant me, conficere credant argentum suum.
Sed ostium concrepuit abs te. *An.* Vide, quis egrediatur. *Ph.* Geta'st.

GETA. ANTIPHO. PHORMIO.

O FORTUNA, o Fors fortuna, quantis commoditatibus,
Quam subito hero meo Antiphoni ope vestra hunc onerastis diem!
An. Quidnam hic sibi volt? *Ge.* Nosque amicos ejus exonerastis metu!
Sed ego nunc mihi cesso, qui non humerum hunc onero pallio,
Atque hominem propero invenire, ut hæc quæ contigerint, sciat?
An. Num tu intelligis, hic quid narret? *Ph.* Num tu? *An.* Nihil. *Ph.* Tantundem ego.
Ge. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc sunt. *An.* Heus, Geta. *Ge.* Hem tibi!
Num mirum, aut novom est revocari, cursum quum institueris? *An.* Geta.
Ge. Pergit hercle: nunquam tu odio tuo me vinces. *An.* Non manes?
Ge. Vapula. *An.* Id quidem tibi jam fiet, nisi resistis, verbero.
Ge. Familiariorem oportet esse hunc, qui minitatur malum.
Sed isne est quem quæro, annon? ipsu'st. *Ph.* Congredere actutum. *An.* Quid est?
Ge. O omnium, quantum est qui vivant, homo hominum ornatissume!
Nam sine controversia ab Dis solus diligere, Antipho.

An. Ita velim: sed, qui istuc credam ita esse, mihi dici velim.

Ge. Satin' est, si te delibutum gaudio reddo? *An.* Enicas.

Ph. Quin tu hinc pollicitationes aufer: et quod fers, cedo. *Ge.* Ho!

Tu quoque aderas, Phormio? *Ph.* Aderam: sed tu cessas? *Ge.* Accipe, hem!

Ut modo argentum tibi dedimus apud forum, recta domum

Sumus profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuam.

An. Quamobrem? *Ge.* Omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem est, Antipho.

Ubi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida:

Pone apprehendit pallio: resupinat: respicio: rogo,

Quamobrem retineat me: ait esse vetitum intro ad heram accedere.

Sophrona modo fratrem huc, inquit, senis introduxit Chremem;

Eumque nunc esse intus cum illis. Hoc ubi ego audivi, ad fores

Suspenso gradu placide ire perrexi: accessi: adstiti:

Animam compressi: aurem admovi: ita animum cœpi attendere,

Hoc modo sermonem captans. *An.* Eu, Geta! *Ge.* Hic pulcherrumum

Facinus audivi: itaque pene hercle exclamavi gaudio.

An. Quod? *Ge.* Quodnam arbitrare? *An.* Nescio. *Ge.* Atqui mirificissumum:

Patruus tuus pater est inventus Phanio uxori tuæ. *An.* Hem!

Quid ais? *Ge.* Cum ejus consuevit olim matre in Lemno clanculum.
Ph. Somnium! utin' hæc ignoraret suum patrem? *Ge.* Aliquid credito,
Phormio, esse causæ: sed me censen' potuisse omnia
Intelligere extra ostium, intus quæ inter sese ipsi egerint?
Ph. Atque hercle ego quoque illam inaudivi fabulam. *Ge.* Immo etiam dabo,
Quo magis credas: patruus interea inde huc egreditur foras:
Haut multo post cum patre idem recipit se intro denuo:
Ait uterque tibi potestatem ejus habendæ dare:
Denique ego missus sum, te ut requirerem, atque adducerem.
An. Quin ergo rape me: quid cessas? *Ge.* Fecero. *An.* O mi Phormio,
Vale. *Ph.* Vale, Antipho. Bene, ita me Di ament, factum! gaudeo,
Tantam fortunam de improviso esse his datam.
Summa eludendi occasio'st mihi nunc senes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam;
Ne cuiquam suorum æqualium supplex siet.
Nam idem hoc argentum, ita ut datum'st, ingratiis
His datum erit: hoc qui cogam, re ipsa repperi.
Nunc gestus mihi, voltusque est capiundus novos.
Sed hinc concedam in angiportum hoc proxumum:
Inde hisce ostendam me, ubi erunt egressi foras.
Quo me assimularam ire ad mercatum, non eo.

ACTUS V. SCENA VII.

DEMIPHO. PHORMIO. CHREMES.

Dis magnas merito gratias habeo, atque ago:
Quando evenere hæc nobis, frater, prospere.
Quantum potest, nunc conveniundus Phormio est,
Priusquam dilapidet nostras triginta minas,
Ut auferamus. *Ph.* Demiphonem, si domi est,
Visam; ut quod—*De.* At nos ad te ibamus, Phormio.
Ph. De eadem hac fortasse causa? *De.* Ita hercle. *Ph.* Credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum! verebamini,
Ne non id facerem, quod recepissem semel?
Heus, quanta quanta hæc mea paupertas est, tamen
Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mihi esset fides.
Ch. Estne ea ita, ut dixi, liberalis? *De.* Oppido.
Ph. Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho,
Paratum me esse: ubi voltis, uxorem date.
Nam omnis posthabui mihi res, ita uti par fuit,
Postquam tantopere id vos velle animadvorteram.
De. At hic dehortatus est me, ne illam tibi darem.
Nam qui erit rumor populi, inquit, si id feceris?
Olim quum honeste potuit, tum non est data:
Nunc viduam extrudi turpe'st: ferme eadem omnia,
Quæ tute dudum coram me incusaveras.
Ph. Satin' superbe illuditis me? *De.* Qui? *Ph.* Rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
Nam quo redibo ore ad eam, quam contemserim?

Ch. Tum autem Antiphonem video ab sese amittere
Invitum eam : inque. *De.* Tum autem video filium
Invitum sane mulierem ab se amittere.
Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi
Argentum rursum jube rescribi, Phormio.
Ph. Quodne ego perscripsi porro illis, quibus debui ?
De. Quid igitur fiet ? *Ph.* Si vis mihi uxorem dare
Quam despondisti, ducam : sin est ut velis
Manere illam apud te, dos hic omnis maneat, Demipho.
Nam non est æquom me propter vos decipi :
Quum ego vostri honoris causa repudium alteri
Remiserim, quæ dotis tantundem dabat.
De. I hinc in malam rem cum istac magnificentia,
Fugitive : etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo ? *Ph.* Irritor. *Da.* Tune hanc duceres,
Si tibi data esset ? *Ph.* Fac periclum. *De.* Ut filius
Cum illa habitet apud te, hoc vostrum consilium fuit.
Ph. Quæso, quid narras ? *De.* Quin tu mihi argentum cedo.
Ph. Immo vero uxorem tu cedo. *De.* In jus ambula.
Ph. In jus ! enimvero si porro esse odiosi pergitis.
De. Quid facies ? *Ph.* Egone ? vos me indotatis modo
Patrocinari fortasse arbitramini :
Etiam dotatis soleo. *Ch.* Quid id nostra ? *Ph.* Nihil :
Hic quandam noram, cujus vir uxorem—*Ch.* Hem ! *De.* Quid est ?
Ph. Lemni habuit aliam. *Ch.* Nullus sum ! *Ph.* Ex qua filiam
Suscepit : et eam clam educat. *Ch.* Sepultus sum !

Ph. Hæc adeo ego illi jam denarrabo. *Ch.* Obsecro !
Ne facias. *Ph.* Ho ! tune is eras ? *De.* Ut ludos facit !
Ch. Missum te facimus. *Ph.* Fabulæ ! *Ch.* Quid vis tibi ?
Argentum quod habes condonamus te. *Ph.* Audio.
Quid vos, malum, ergo me sic ludificamini,
Inepti, vostra puerili sententia ?
Nolo, volo : volo, nolo rursum : cedo, cape.
Quod dictum, indictum'st : quod modo erat ratum, id irritum est.
Ch. Quo pacto, aut unde hæc hic rescivit ? *De.* Nescio :
Nisi me dixisse nemini, id certo scio.
Ch. Monstri, ita me Di ament, simile. *Ph.* Injeci scrupulum. *De.* Hem !
Hiccine ut a nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam aperte irridens ? emori hercle satius est.
Animo virili præsentique ut sis, para.
Vides tuum peccatum esse delatum foras,
Neque jam id celare posse te uxorem tuam :
Nunc quod ipsa ex aliis auditura'st, Chreme,
Id nosmet indicare, placabilius est.
Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
Ulcisci. *Ph.* Atat ! nisi mihi prospicio, hæreo :
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
Ch. At vereor ut placari posset. *De.* Bono animo es :
Ego redigam vos in gratiam; hoc fretus, Chreme,
Quum e medio excessit, unde hæc suscepta'st tibi.
Ph. Itane agitis mecum ? satis astute aggredimini.
Non hercle ex re istius me instigasti, Demipho.

Ain' tu? ubi peregre tibi quod lubitum fuit feceris,
Neque hujus sis veritus feminæ primariæ,
Quin novo modo ei faceres contumelias;
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?
Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo,
Ut ne restinguas, lacrumis si exstillaveris.
De. Malum, quod isti Di Deæque omnes duint!
Tantane affectum quemquam esse hominem audacia?
Nonne hoc publicitus scelus hinc deportarier
In solas terras? *Ch.* In id redactus sum loci,
Ut, quid agam cum illo, nesciam prorsum. *De.* Ego scio:
In jus eamus. *Ph.* In jus! huc, si quid lubet.
De. Assequere ac retine, dum ego huc servos evoco.
Ch. Etenim solus nequeo: accurre huc. *Ph.* Una injuria'st
Tecum. *Ch.* Lege agito ergo. *Ph.* Altera est tecum, Chreme.
De. Rape hunc. *Ph.* Itane agitis? enimvero voce'st opus:
Nausistrata, exi. *Ch.* Os opprime. *De.* Impurum vide,
Quantum valet! *Ph.* Nausistrata, inquam. *Ch.* Non taces?
Ph. Taceam? *De.* Nisi sequitur, pugnos in ventrem ingere.
Ph. Vel oculum exclude: est, ubi vos ulciscar, locus.

ACTUS V. SCENA VIII.

NAUSISTRATA. CHREMES. PHORMIO. DEMIPHO.

QUIS nominat me? *Ch.* Hem! *Na.* Quid istuc turbæ'st, obsecro,
Mi vir? *Ph.* Hem, quid nunc obticuisti? *Na.* Quis hic homo'st?
Non mihi respondes? *Ph.* Hiccine ut tibi respondeat?
Qui hercle, ubi sit, nescit. *Ch.* Cave isti quicquam credas.
Ph. Abi, tange: si non totus friget, me enica.
Ch. Nihil est. *Na.* Quid ergo est? quid istic narrat? *Ph.* Jam scies:
Ausculta. *Ch.* Pergin' credere? *Na.* Quid ego, obsecro,
Huic credam, qui nihil dixit? *Ph.* Delirat miser
Timore. *Na.* Non pol temere'st, quod tu tam times.
Ch. Egon' timeo? *Ph.* Recte sane: quando nihil times,
Et hoc nihil est, quod ego dico, tu narra. *De.* Scelus!
Tibi narret? *Ph.* Eho tu! factum'st abs te sedulo
Pro fratre. *Na.* Mi vir, non mihi narras? *Ch.* At. *Na.* Quid at?
Ch. Non opus est dicto. *Ph.* Tibi quidem: at scito huic opu'st.
In Lemno. *Ch.* Hem! quid ais? *De.* Non taces? *Ph.* Clam te. *Ch.* Hei mihi!
Ph. Uxorem duxit. *Na.* Mi homo, Di melius duint!
Ph. Sic factum'st. *Na.* Perii misera! *Ph.* Et inde filiam
Suscepit jam unam, dum tu dormis. *Ch.* Quid agimus?
Na. Pro Di immortales! facinus indignum et malum!

Ph. Hoc actum'st. *Na.* An quicquam hodie est factum indignius?
Qui mihi, ubi ad uxores ventum'st, tum fiunt senes.
Demipho, te appello: nam me cum hoc ipso distædet loqui:
Hæcine erant itiones crebræ, et mansiones diutinæ
Lemni? hæccine erat ea, quæ nostros fructus minuebat, vilitas?
De. Ego, Nausistrata, esse in hac re culpam meritam non nego:
Sed eam, quin sit ignoscenda. *Ph.* Verba fiunt mortuo.
De. Nam neque negligentia tua, neque odio id fecit tuo.
Vinolentus, fere abhinc annos quindecim, mulierculam
Eam compressit, unde hæc nata'st; neque postilla unquam attigit.
Ea mortem obiit: e medio abiit, qui fuit in re hac scrupulus.
Quamobrem te oro, ut alia tua facta sunt, æquo animo hoc feras.
Na. Quid ego æquo animo? cupio misera in hac re jam defungier.
Sed quid sperem? ætate porro minus peccaturum putem?
Jam tum erat senex, senectus si verecundos facit.
An mea forma atque ætas nunc magis expetenda'st, Demipho?
Quid mihi nunc affers, quamobrem exspectem, aut sperem porro non fore?
Ph. Exsequias Chremeti, quibus est commodum, ire jam tempus est.

Sic dabo: age nunc, Phormionem qui volet lacessito:
Faxo tali eum mactatum, atque hic est, infortunio.
Redeat sane in gratiam: jam supplicii satis est mihi:
Habet hæc ei quod, dum vivat, usque ad aurem oggauniat.
Na. At meo merito, credo! quid ego nunc commemorem, Demipho,
Singulatim, qualis ego in hunc fuerim? *De.* Novi æque omnia
Tecum. *Na.* Meriton' hoc meo videtur factum? *De.* Minume gentium:
Verum quando jam accusando fieri infectum non potest,
Ignosce; orat, confitetur, purgat: quid vis amplius?
Ph. Enimvero prius quam hæc dat veniam, mihi prospiciam et Phædriæ.
Heus, Nausistrata, prius quam huic respondes temere, audi. *Na.* Quid est?
Ph. Ego minas triginta per fallaciam ab illo abstuli:
Eas dedi tuo gnato: is pro sua amica lenoni dedit.
Ch. Hem! quid ais? *Na.* Adeon' hoc indignum tibi videtur, filius
Homo adolescens si habet unam amicam, tu uxores duas?
Nihil pudere? quo ore illum objurgabis? responde mihi.
De. Faciet ut voles. *Na.* Immo, ut meam jam scias sententiam,
Neque ego ignosco, neque promitto quicquam, neque respondeo,
Prius quam gnatum video: ejus judicio permitto omnia:
Quod is jubebit, faciam. *Ph.* Mulier sapiens es, Nausistrata.
Na. Satis tibi est? *Ph.* Immo vero pulchre discedo, et probe,

Et præter spem. *Na.* Tuum nomen dic quod est. *Ph.* Mihin'?
Phormio: vestræ familiæ hercle amicus, et tuo summus Phædriæ.
Na. Phormio, at ego ecastor posthac tibi quod potero, et quæ voles,
Faciamque et dicam. *Ph.* Benigne dicis. *Na.* Pol meritum'st tuum.
Ph. Vin' primum hodie facere, quod ego gaudeam, Nausistrata,
Et quod tuo viro oculi doleant? *Na.* Cupio. *Ph.* Me ad cœnam voca.
Na. Pol vero voco. *De.* Eamus intro hinc. *Ch.* Fiat: sed ubi est Phædria,
Judex noster? *Ph.* Jam hic faxo aderit. Ω. Vos valete, et plaudite.

FINIS.

Londini:
TYPIS D. S. MAURICE.